

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КУЗИК ОКСАНА АНДРІЇВНА

УДК 811.111'373.47'42:[07:32](73+410)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**КОГНІТИВНІ ТА КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОЇ
АГРЕСІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
(НА МАТЕРІАЛІ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. А. Кузик

Науковий керівник Бик Ігор Степанович, доцент, кандидат філологічних наук

Львів–2019

АНОТАЦІЯ

Кузик О. А. Когнітивні та комунікативні особливості мовленнєвої агресії в політичному дискурсі (на матеріалі електронних видань США та Великої Британії). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 «Германські мови». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019.

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню особливостей виявів феномена мовленнєвої агресії в політичному дискурсі електронних видань США та Великої Британії з позицій лінгвокогнітології і теорії комунікації.

Шляхом застосування методів спостереження, визначення та систематизації у роботі узагальнюються й конкретизуються теоретичні засади дослідження проблеми деструктивної комунікації: окреслюється зміст поняття «мовленнєва агресія» як вияву деструктивної, наступальної мовленнєвої поведінки, характеризуються її основні форми і типи, а також уточнюється репертуар стратегій та тактик реалізації конфліктної мовленнєвої поведінки; розглянуто підхід до трактування поняття інвективи як: 1) типової комунікативної ситуації та 2) структури свідомості.

На основі аналізу змісту термінів «інвектива» і «фрейм» пропонується визначення термінологічної сутності поняття «інвективний фрейм» як специфічної моделі побудови відправником висловлення (у даному випадку – тексту) з метою реалізації інвективної інтенції як глобальної комунікативної мети адресанта.

У процесі моделювання даного когнітивного конструкта важливу роль відіграють власне лексичні засоби (прості слова, деривативи, композити і словосполучення), концептуальна (когнітивна) метафора і когнітивна метонімія, стійкі образні порівняння, прецедентні імена, елементи прецедентних текстів (інтертекстуальні включення) та ін. Сконструйоване за допомогою цих засобів значення реалізується у дискурсі і втілюється в окремому мовленнєвому акті.

За результатами спостереження над об'єктами застосування тактик при мовленнєвій агресії у політичному дискурсі електронних видань США та Великої

Британії виявлено, що фундаментальною, базовою опозицією дискурсу є бінарна опозиція *МИ :: ВОНИ / СВІЙ :: ЧУЖИЙ*).

Методом фреймового моделювання реконструйовано когнітивну структуру, що організується навколо цієї базової дихотомії, яка в даній парадигмі може розглядатися як структура найвищого рівня когнітивної семантики – мегафрейм, лексичне наповнення якого конкретизується насамперед за рахунок фреймів *ЗОВНІШНІЙ ВОРОГ* і *ВНУТРІШНІЙ ВОРОГ*, в які структуруються ідеологічні конструкти масової свідомості.

Семантику лексичних одиниць, що визначають змістове наповнення вказаних фреймів у політичному дискурсі Сполучених Штатів і Великої Британії, конкретизують субфрейм 1 «*ТОТАЛІТАРИЗМ*», субфрейм 2 «*ТЕРОРИЗМ*», субфрейм 3 «*ВНУТРІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ*», субфрейм 4 «*РАСОВА / ЕТНІЧНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ*». Кожен із цих субфреймів представлений низкою слотів.

Субфрейм *ТОТАЛІТАРИЗМ* об'єднує слоти: «держава як оплот тоталітаризму», «тоталітарна держава як джерело загрози», «застаріла модель державоустрою», «злочинні дії тоталітарної держави», «відродження ідеалів тоталітарної доби», «символи тоталітарної держави», «тоталітарна держава – жалюгідна подоба держави», «лідери тоталітарної держави як об'єкти інвективи». Базовою моделлю для реконструкції останнього з названих слотів є образ «анти-героя» (інваріантні моделі «царя», «селюка», «поганого хлопця», «мачо»).

Субфрейм *ТЕРОРИЗМ* генерується на основі вербальних конструктів, що організуються у слоти: «причетність до терористичної діяльності», «країни-терористи», «ворожа налаштованість окремих представників світового тероризму».

Субфрейм *ВНУТРІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ* об'єднує слоти, в яких актуалізується приналежність інвектума до певних суспільно-політичних партій, напрямків і рухів, а також його вікові характеристики та нетрадиційна сексуальна орієнтація.

Субфрейм *РАСОВА / ЕТНІЧНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ* об'єктивується через вербальну актуалізацію кольору шкіри чи особливостей етнічного вбрання, характеру чи зовнішності інвектума.

Суб'єкти мовленнєвої агресії характеризуються варіативністю: за типом соціальної ролі; за соціальним статусом; за експліцитністю вираження; за кількісним показником; за індивідуальними соціальними характеристиками; за функцією (носій професійної компетенції, суспільної думки, певної інформації, власної точки зору, агресор, свідок чи учасник певних подій, жертва агресії).

Шляхом застосування комплексу методів (описового, контекстуального, компонентного і логіко-сислового аналізу, трансформаційного методу) виявлено й описано мовні засоби реалізації комунікативних тактик при мовленнєвій агресії.

У результаті дослідження встановлено, що експансія мовленнєвої агресії в текстах електронних видань виявляється через використання одиниць «інвективного вокабуляру»: **слів/словосполучень з негативною оцінністю**, закладеною у внутрішній формі чи контекстуально зумовленою (прикметники, у т.ч. і найвищого ступеня порівняння; номінативні конструкції, дієслівні форми та ідіоми; політичні терміни та прецедентні імена з префіксами *post-*, *new-/ neo-*; одиниці «тривожної» лексики; одиниці політичної лексики з напруженим ідеологічним змістом); **«ярликів»** (спеціальні пейоративи, політичні терміни, антропоніми, етноніми тощо); **готових мовленнєвих формул** (негативно марковані фразеологізовані вирази, кліше, інтертекстуальні включення); **антропонічних репрезентацій** різного типу (фамільяризовані апелятиви, відантропонімні новотвори, прізвиська та перифрастичні номінації, етноніми в ролі антропонімів).

Окрім цього, виявлено важливу роль концептуальних метафор у створенні пейоративного ефекту повідомлення: зооморфної; метафори театру/шоу; метафори гри, війни, хвороби, шлюбу, машини; інфернальної метафори; тілесної метафори; косметичної метафори.

Серед синтаксичних прийомів реалізації комунікативних тактик при мовленнєвій агресії зафіксовано такі: риторичне запитання (еротема), ланцюг риторичних запитань; компоненти діалогічної структури, «ланцюжок епітетів»; низка прикметників найвищого ступеня порівняння; фраземи зі значенням надмірності; повторення лексичних одиниць; надмірне насичення тексту позитивно маркованою

оцінною лексикою; градація; імперативні (прескриптивні) та окличні конструкції; паралельні анафоричні конструкції; антитетон; хіазм.

Встановлено, що розгортання інвективного фрейму і реалізація стратегій і тактик при мовленнєвій агресії відбувається на всіх структурних рівнях тексту. При цьому «передтекстовий» комплекс, становлячи самостійний простір для реалізації інвективної інтенції шляхом використання прийомів, що вимагають локального контексту (міфологеми різного походження, інтертекстуальні включення, концептуальні метафори, каламбурні утворення, риторичні запитання, імперативні конструкції, відантропонімні номінації, фамільяризовані апелятиви, різні за своїм походженням фразеологізовані вислови або їх частини тощо), задає ракурс прочитання основного тексту як агресивно заангажованого, в якому деструктивна комунікація реалізується через використання більш «об'ємних» мовленнєвих ходів і прийомів (включення розлогих цитат і коментарів до них, залучення «експерта»), а також різних видів когнітивних механізмів: прийомів референції, побудови адресантом персональних сценаріїв і т. ін.

За результатами дослідження виявлено, що агресивність висловлення є величиною градуйованою. З урахуванням таких критеріїв, як наявність інших комунікативних потоків, форма мовленнєвої агресії, інтенсивність, наявність негативної оцінності в семантиці лексичних одиниць, їх експресивність (емоційність, образність) та стилістична приналежність, було виокремлено 16 рівнів мовленнєвої агресії.

Методом зіставного аналізу визначено особливості виявів мовленнєвої агресії в британському та американському політичних дискурсах: перший із них характеризується більшим консерватизмом, прагненням до дотримання принципу мовленнєвої толерантності і дистанціювання від об'єктів інвективи; другий – більшою експресивністю та інтенсивністю інвективного слововжитку. Крім того, виявлено відсутність у британському політичному дискурсі слотів «Колір шкіри», «Особливості національного вбрання, специфічні риси зовнішності», субфрейму «Расова / Етнічна приналежність», питомих для американських видань.

Проведені обрахунки дозволили зробити висновок про домінування стратегії дискредитації як однієї з найбільш ефективних щодо конфліктогенної вербальної комунікації в межах політичного дискурсу електронних видань (41,1% від загальної кількості опрацьованих контекстів) та її тактик (звинувачення, іронії, констатації агресивних намірів, констатації політичної відсталості, нагнітання негативних фактів та ін.), а також кількісне переважання серед засобів реалізації мовленнєвої агресії одиниць лексичного рівня мови різної частиномовної приналежності. Виявлено, що найбільшим потенціалом володіють одиниці оцінної (27,3%) та «тривожної» (9,1%) лексики, переважно прикметники й дієприкметники, а також іменники. На периферії знаходяться дієслова, числівники, а також службові частини мови.

Серед лексико-семантичних засобів переважають іронічні номінації (6,2%) та метафора (10,7%, з яких найрепрезентативнішими кластерами є метафора театру/шоу – 20,9%, метафора війни – 16,4%, зоосемантична метафора – 13,1% (референційна сфера «ручний песик» – 6,89% від загальної кількості метафор; «ведмідь» – 4,82%), метафора гри – 14%).

На синтаксемному рівні найбільшою частотністю вжитку назагал характеризуються риторичні запитання (7,7%), антитеза (6,6%), паралельні конструкції (4,6%), компоненти діалогічної структури (4,3%), імперативні мовленнєві жанри (2,6%).

Основний текст надає простір для більш широкого використання «об'ємних» мовленнєвих прийомів: включення розлогих цитат і коментарів до них, залучення «експерта», вибір об'єктів порівняння, нагнітання ЛО з негативною семантикою, вербальна атака у назвах.

Результати кількісних обрахунків унаочнено за допомогою методу графічної презентації в додатках.

Ключові слова: політичний дискурс, мовленнєва агресія, комунікативна (мовленнєва) стратегія, комунікативна (мовленнєва) тактика, інвектива, інвективний фрейм, деструктивна комунікація.

ABSTRACT

Kuzyk O. A. Cognitive and Communicative Peculiarities of Speech Aggression in Political Discourse (based on electronic editions of the United States and Great Britain) – Dissertation Manuscript

Dissertation for a Candidate Degree in Philology (PhD): Speciality 10.02.04 «Germanic Languages». – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2019.

The dissertation studies the peculiarities of speech aggression manifestations in the political discourse of electronic editions of the United States and Great Britain from the perspective of cognitive linguistics and communication theory.

The methods of observation, definition and systematization are applied to establish and clarify the theoretical postulates of the study of destructive communication: the content of the notion of “speech aggression” as a verbal attack is outlined as well as its types, strategies and tactics are expounded on; the notion of “invective” is interpreted as 1) a typical communicative situation / speech genre and 2) a structure of the human mind.

Following the clarification of the meaning attributed to the terms “invective” and “frame”, the definition of the term “invective frame” as a specific model of utterance (text) production conditioned by the invective intention as a global communicative goal of an addresser is suggested.

The cognitive construct manifests itself discursively through lexical means (simple words, derivatives, composites and phrases), conceptual (cognitive) metaphor and cognitive metonymy, comparative phraseological units (sustainable similes), precedent names, elements of precedent texts (intertextual inclusions) etc. The meaning constructed by these means is realized in the discourse through speech acts.

The observation over the objects of the use of speech aggression tactics in the political discourse of electronic editions reveals that the binary opposition *US :: Them / IN-GROUP :: OUT-GROUP* constitutes the fundamental, basic opposition of the discourse.

The method of frame modelling is applied to reconstruct the cognitive structure unraveling around the this basic dichotomy, which can be viewed as the structure of the

highest level of cognitive semantics – a megaframe, frame-evoking lexical units of which are designated within the frames EXTERNAL ENEMY and INTERNAL ENEMY, structured around the ideological constructs of mass consciousness.

The semantics of lexical units linked to the aforementioned frames in the political discourse of the United States and Great Britain is specified within subframe 1 “TOTALITARIANISM” subframe 2 “TERRORISM”, subframe 3 “INTERNAL DIFFERENCES”, subframe 4 “RACIAL / ETHNIC IDENTITY”. Each of these subframes includes a number of slots rendering the information units.

The subframe “TOTALITARIANISM” includes the slots: “a state as a bulwark of totalitarianism”, “the totalitarian state as a source of threat”, “the outdated model of a state”, “criminal actions of a totalitarian state”, “revival of the ideals of the totalitarian era”, “symbols of a totalitarian state”, “the totalitarian state is a pale imitation of the state”, “leaders of the totalitarian state as objects of invective”. The image of “antihero” and its invariant models of “king”, “peasant”, “bad guy”, “macho” serve to reconstruct the last of the slots.

The subframe “TERRORISM” is generated on the basis of verbal units organized in the slots: “involvement in terrorist activities”, “countries-terrorists”, “hostile attitude of individual representatives of world terrorism”.

The subframe “INTERNAL DIFFERENCES” consists of a set of slots, where the invectum’s affiliation to certain social groups, political parties, directions and movements, including age profiles and non-traditional sexual orientation finds reflection.

The subframe “RACIAL / ETHNIC IDENTITY” is objectified through verbal actualization of the invectum’s skin colour or peculiarities of national identity: clothes, appearance, character.

Subjects of speech aggression vary by social role; social status; explicitness of statements; numerical value; individual social characteristics; function (a bearer of the professional competence, public opinion, certain information, personal viewpoint, an aggressor, witness or participant in certain events, victim of aggression).

By using methods and procedures of linguistic analysis (descriptive, contextual, transformational, componential and logical-semantic analysis), the language means of realization of speech aggression tactics were detected and described.

The study revealed the expansion of speech aggression in the texts of electronic editions is manifested through the use of “invective vocabulary”: **words / phrases with negative connotation** inherent in the internal structure or situational context (adjectives, incl. superlative adjectives; nominative constructions; verbal forms and idioms; political terms and precedent name with prefixes post-, new- / neo-; “disturbing vocabulary”; ideologically loaded units of political vocabulary); **labels** (specialized pejoratives, political terms, anthroponyms, ethnonyms, etc.); **fixed lexical compositions** (phraseologized expressions, cliches, intertextual inclusions); **anthroponymic representations of various types** (appellatives expressing undue familiarity; anthroponymic neologisms; nicknames and periphrastic nominations, ethnonyms as anthroponyms).

Additionally, conceptual metaphors have proved to create the pejorative effect in political texts, in particular zoomorphic metaphors; metaphors of theatre / shows; game; war; illness; marriage; machine; infernal world; body and cosmetic.

Among the communicative-syntactical ways of implementation of speech aggression tactics the following prevail: rhetorical questions (erotome), the sequence of rhetorical questions; components of dialog structure; the sequence of epithets or superlative adjectives; phrases employed in the sense of “over the limit”, “excess”, “too much”; repetition of lexical units; an excessive use of evaluative lexemes with positive semantic value; gradation; imperative (prescriptive) and exclamatory constructions; parallel anaphora constructions; antitheton; chiasmus.

The study has demonstrated that the frame distribution as well as the realization of speech aggression strategies and tactics take place on all structural levels of the text. The “pretext” complex provides an extra space for invective intent realization through the use of language means developing meaning within the local context (mythologemes of various origin, intertextual inclusions, conceptual metaphors, nonce words, rhetorical questions, imperative constructions, anthroponymic nominations, appellatives, phraseological units of various kind or their components), meanwhile, it sets the tone for the main body of a text

where destructive communication is realized through the use of more “sizeable” speech moves (citing lengthy quotations and comments, introducing an “expert” opinion) and various types of cognitive mechanisms (reference techniques, building personal scenarios, etc.).

Based on the premise that the aggressiveness of invective is an example of gradable value, a number of criteria for measuring the aggressiveness of an expression are accounted for (the presence of additional communicative streams, the form of speech aggression, intensity, the nature of negative evaluation in the semantic structure of lexical units, their expressiveness (emotionality, imagery), stylistic colouring) and 16 levels of speech aggression are distinguished.

The method of comparative analysis provided the means to identify the peculiarities of speech aggression manifestations in British and American political discourses: the former being far more conservative, in keeping with the principle of speech tolerance and at a distance from objects of invective; the latter stands out as more expressive and invective. Furthermore, in the British political discourse no indication is found of such slots as “skin colour”, “peculiarities of national apparel or appearance” within the subframe “RACIAL / ETHNIC IDENTITY” peculiar to American electronic editions.

The calculations made demonstrate that the strategy of discreditation (41,1% of the total number of analysed fragments) and its tactics (accusing, casting ironic remarks, stating aggressive intent, stating political backwardness, escalating negative facts etc.) can be viewed as the most pervasive in verbal communication contributing to conflict, while among the means of speech aggression lexical units belonging to different parts of speech prevail. Evaluative lexemes (27,3%) and units of disturbing vocabulary (9,1%), mostly adjectives, participles and nouns are the most frequent, while verbs, numerals, and functional parts of speech land on the periphery.

Among the lexical-semantic means the precedence is given to irony (6,2%) and metaphor (10,7%, the most dominant clusters being the theater / show metaphor – 20,9%, the ‘war’ metaphor – 16,0%, the zoomorphic metaphor (referential sphere “lapdog” – 6,89% of the total number of metaphors, “bear” – 4,82%) – 13,1%, the game metaphor – 14,0%).

As the most frequently occurring syntactic means rhetorical questions (7,7%), antithesis (6,6%), parallel constructions (4,6%), components of dialog structure (4,3%), imperative speech genres (2,6%) come out on top.

The text provides space for wider use of “sizeable” speech techniques: the use of extensive quotes and comments to them, involvement of “an expert”, selection of objects for comparison, lexeme chains with negative intent, verbal attack in titles.

The results of calculations are collated using the graphical presentation methods in the appendices.

Key words: political discourse, speech aggression, communicative (speech) strategy, communicative (speech) tactics, invective, invective frame, destructive communication.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кузик О. Інвективний потенціал антропонімів у політичному дискурсі англomовних засобів масової інформації. *Південний архів. Філологічні науки* : зб. наук. праць. Херсон, 2017. Вип. LXVII. С. 212–218.
2. Кузик О. А. «Тривожна» лексика як засіб актуалізації інвективної прагматики (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2012. № 49. С. 113–118.
3. Кузик О. А. Суб'єкти мовленнєвої агресії: типологія та маркери позначення в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Вісник Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка*. Житомир, 2011. Вип. 57. С. 203–209.
4. Кузик О. А. Семантичні типи маркерів вводу висловлювань суб'єктів мовленнєвої агресії (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія «Лінгвістика»* : зб. наук. праць. Херсон, 2011. Випуск XV. С. 72–77.
5. Кузик О. А. Лексичні засоби реалізації інвективної прагматики в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства*. Одеса, 2012. № 18. С. 128–132.
6. Кузик О. А. Заголовок як текстуальний засіб реалізації інвективних тактик в

англомовному політичному дискурсі. *Актуальні питання філології*. Київ, 2012. Вип. 3. С. 192–200.

7. Кузик О. А. Форми мовленнєвої агресії та особливості їх реалізації в процесі реконструкції інвективної моделі в англомовному політичному дискурсі ЗМІ. *Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2011. № 5: Філологічні науки. Мовознавство. Ч. 2. С. 261–266.

8. Кузик О. А. Особливості розгортання інвективного фрейму в англомовних медіа-текстах при репрезентації соціокультурних субгруп. *Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2012. №1(226): Філологічні науки. Мовознавство. С. 74–79.

9. Кузик О. А. Інвективний фрейм у дискурсі англомовних мас-медіа. *МОВА І КУЛЬТУРА*. Київ, 2010. Вип. 13. Т. VI (142). С. 270–276.

10. Кузик О. А. Особливості лінгвістичного моделювання ідеологеми зовнішнього ворога в сучасній англомовній пресі. *Studia Linguistica*. Київ, 2011. Вип. 5 (2). С. 488–496.

11. Кузик О. А. Мовленнєва агресія: лінгво-риторичний аспект. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2011. Вип. 96(1). С. 457–462.

12. Kuzyk O. Stages of linguistic analysis underlying the study of aggressive communicative pragmatic intentions in the English-language political discourse of mass-media. *Science and Education a New Dimension: Philology*. Budapest, 2013. Vol. 4. P. 45–51.

13. Kuzyk O. Polyphonic reflection as a strategy of realization of aggressive communicative intentions in the English-language political discourse of mass-media. *British Journal of Science, Education and Culture*. London, 2014. Volume I. No. 1(5). P.315–320.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

14. Кузик О. А. Мовні засоби актуалізації інвективної прагматики «ярликів» у текстах англомовного масмедійного дискурсу. *Міжнародні відносини: політичні, правові, економічні, лінгвокраїнознавчі аспекти* : матеріали наук. конф. факультету

міжнародних відносин Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка 8-9 лютого 2011 р. Львів, 2011. С. 168–170.

15. Кузик О. А. Особливості реалізації агресивних мовленнєвих стратегій в англomовному політичному медіа-дискурсі. *Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка за 2011 рік*. Львів, 2012. С. 55–56.

16. Кузик О. А. Вербальна атака у заголовках англomовних медіа-текстів. *Сучасні напрямки досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов* : матеріали III всеукр. науково-практичної конф. студентів та молодих науковців 25 лютого 2011 р. Житомир, 2011. С. 167–169.

17. Кузик О. А. Концептуальна варіативність інвективних «ярликів» у текстах англomовних мас-медіа. *Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур* : матеріали IX міжвузівської конференції молодих учених. 26-27 січня 2011 р. Донецьк, 2011. С. 82–85.

18. Кузик О. А. Комунікативно-прагматичні особливості репрезентації висловлювань суб'єктів мовленнєвої агресії в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Актуальні проблеми сучасної філології* : матеріали I міжнар. науково-практичної конференції (м. Київ, 27-28 квітня 2011 р.) Тернопіль, 2011. С.51–53.

19. Кузик О. А. Інвективні стратегії моделювання ідеологеми зовнішнього ворога в текстах масмедійного дискурсу США. *X наук. конф. «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» з міжнародною участю* : тези доп. Харків, 2011. С. 158-159.

20. Кузик О. А. Семантико-синтаксичні особливості ввідної синтагми висловлювань із зовнішнім адресантом мовленнєвої агресії (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов національного ун-ту ім. Івана Франка за 2016 рік*. Львів, 2017. С. 69–70.

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	17
ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ	26
1.1. Феномен агресії в гуманітарних дослідженнях	26
1.1.1. Психологічний аспект явища агресії.....	27
1.1.2. Психолінгвістичний аспект явища агресії.	29
1.1.3. Лінгвістичний аспект явища агресії.....	32
1.2 Мовленнєва агресія в просторі політичного електронного дискурсу	36
1.2.1 Термінологічна ідентифікація виявів мовленнєвої агресії в політичних текстах англомовних електронних видань	37
1.2.2. Класифікація виявів мовленнєвої агресії в політичних текстах англомовних електронних видань.....	43
1.2.3. Агресивні мовленнєві стратегії і тактики та мовні засоби їх реалізації в політичних текстах англомовних електронних видань.	47
Висновки до розділу 1	55
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ ВИКОНАННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	57
2.1. Когнітивна парадигма опису виявів мовленнєвої агресії	57
2.1.1. Методи когнітивного аналізу мовленнєвої агресії в політичних текстах англомовних електронних видань.....	58
2.1.2. Інвективний фрейм як інструмент опису мовленнєвої агресії в політичних текстах англомовних електронних видань.....	61
2.1.3. Лінгвокогнітивні засоби моделювання інвективного фрейму.....	63
2.2. Комунікативна парадигма опису виявів мовленнєвої агресії	65

2.2.1. Принципи аналізу мовленнєвої агресії в різножанрових політичних текстах англомовних електронних виданнях	66
2.2.2. Етапи аналізу мовленнєвої агресії в різножанрових політичних текстах англомовних електронних видань	70
2.2.3. Методи аналізу комунікативних ситуацій мовленнєвої агресії в політичних текстах англомовних електронних видань	74
Висновки до розділу 2	75
РОЗДІЛ 3. КОГНІТИВНИЙ ПРОСТІР ОБ'ЄКТИВАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	77
3.1. Контекстуальна модифікація базових ідеологем політичного електронного дискурсу	77
3.1.1. Інвективні сценарії розгортання ідеологеми <i>ТОТАЛІТАРИЗМ</i>	79
3.1.2. Реконструкція інвективного фрейму в процесі розгортання ідеологеми <i>ТЕРОРИЗМ</i>	96
3.1.3. Розгортання інвективного фрейму при актуалізації базової дихотомії <i>МИ :: ВОНИ</i>	100
3.2. Суб'єкти мовленнєвої агресії в когнітивному вимірі.....	115
3.2.1. Особливості вербалізації категорії «суб'єкт мовленнєвої агресії» при організації текстових повідомлень англомовних електронних видань.....	115
3.2.2. Прийоми референції в деструктивних висловленнях при мовленнєвій агресії	123
3.2.3. Прийоми побудови персональних сценаріїв продуцентом при організації текстових повідомлень англомовних електронних видань.....	128
Висновки до розділу 3	132
РОЗДІЛ 4. КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	134

4.1. Особливості реалізації комунікативних тактик при мовленнєвій агресії	134
4.1.1. Інвективний потенціал лексико-фразеологічних одиниць.....	137
4.1.2. Синтаксичні прийоми реалізації комунікативних тактик при мовленнєвій агресії	160
4.1.3. Вербальна атака в назвах політичних текстів англомовних електронних видань США та Великої Британії.....	166
4.1.4. Шкала агресивності висловлення при мовленнєвій агресії	171
4.2. Суб'єкти мовленнєвої агресії в комунікативному вимірі	179
4.2.1. Способи передачі чужого мовлення при мовленнєвій агресії.....	179
4.2.2. Вибір маркерів вводу висловлення зовнішнього адресанта мовленнєвої агресії.....	185
Висновки до розділу 4	191
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	193
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	201
ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	229
ДОДАТКИ.....	270

Перелік умовних скорочень

МоА – мовленнєва агресія; КС – комунікативна стратегія; КТ – комунікативна тактика; ЛО – лексична одиниця/одиниці; МС – мовленнєва стратегія; МТ – мовленнєва тактика; СЗА – спеціалізовані засоби мовленнєвої агресії; НЗА – неспеціалізовані засоби мовленнєвої агресії; ФО – фразеологічна одиниця/одиниці

Скорочення назв джерел ілюстративного матеріалу

Atl	- The Atlantic (US)	NS	- The New Statesman (UK)
AmC	- The American Conservative (US)	NYDN	- New York Daily News (US)
AmT	- The American Thinker (US)	NR	- The National Review (US)
Blg	- Bloomberg (US)	NRp	- The New Republic (US)
Cb	- Calbuzz (US)	NYP	- The New York Post (US)
CSM	- The Christian Science Monitor (US)	NYT	- The New York Times (US)
DB	- The Daily Beast (US)	NYr	- The New Yorker (US)
DM	- Daily Mail (UK)	Nw	- Newsweek (US)
DT	- The Daily Telegraph (UK)	Obs	- The Observer (UK)
Ec	- The Economist (UK)	PDN	- Philadelphia Daily News (US)
Ex	- Express (UK)	Pl	- Politico (US)
FAf	- Foreign Affairs (US)	Sal	- Salon (US)
FP	- Foreign Policy (US)	Sl	- Slate (US)
FT	- The Financial Times (UK)	Sp	- Spectator (UK)
Fs	- Forbes (US)	Tel	- The Telegraph (UK)
Grdn	- The Guardian (UK)	Th	- Townhall (US)
GQM	- GQ Magazine (US)	Ts	- The Times (UK)
Hl	- The Hill (US)	Tm	- Time (US)
HP	- The Huffington Post (US)	WAF	- The World Affairs (US)
Ind	- The Independent (UK)	WE	- The Washington Examiner (US)
LADN	- Los Angeles Daily News (US)	WP	- The Washington Post (US)
LAT	- The Los Angeles Times (US)	WSJ	- The Wall Street Journal (US)
Mir	- The Mirror (UK)	WT	- The Washington Times (US)

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Провідні тенденції світового розвитку початку ХХІ ст. – глобалізація, соціальна нестабільність, ескалація збройних та міжетнічних конфліктів – характеризуються зростанням виявів агресивності в діяльності учасників внутрішньої політики та міжнародних відносин. Ця агресивність спостерігається в різних формах, у тому числі і як мовленнєва агресія (далі – МоА).

У сучасній гуманітаристиці дослідники вирізняють соціально-філософський, психологічний та лінгвістичний підходи до осягнення проблеми деструктивної мовленнєвої поведінки.

Обрана тема дисертації передбачає сфокусованість на феномені агресії як сукупності вербально виражених, певним чином організованих актів мовленнєвої взаємодії. Психологічні установки адресанта мовленнєвої агресії та інші комплексні процеси, негативні почуття чи емоції, що зароджуються у свідомості мовця, виникають у процесі соціальної взаємодії та реалізуються мовними засобами в межах міжособистісного, групового чи масового типу комунікації за певним когнітивним сценарієм. Тип та сфера комунікації, соціальні норми та цінності визначають рівень комунікативної свободи мовленнєвої особистості, а також значення, втілене в мовленнєвому акті.

Вибір політичного електронного дискурсу як сфери дослідницького інтересу зумовлений тією особливою роллю, яку електронні ЗМІ відіграють в умовах глобалізації світу й розвитку сучасних інформаційних технологій. Ця особлива роль зумовлена насамперед надзвичайно численним корпусом текстів, кількість яких повсякчас зростає. Окрім цього, попри інформативну функцію, політичні тексти, за висновками дослідників, мають потужний прагматичний ефект, виступаючи потужним засобом формування думки світової спільноти, впливаючи на моделювання нових ідеологічних конструктів, “переконцептуалізацію картини світу адресата, на формування поглядів і уявлень аудиторії про ту чи іншу подію або явище” [86, с. 74], а, відтак є ефективним інструментом маніпуляцій, здійснюваних у світових масштабах. Сьогодні цю функцію найактивніше виконують електронні ЗМІ,

оскільки вони найдоступніші, забезпечують швидкість інформаційного зв'язку для найчисленнішої аудиторії. Насамперед це стосується політичних текстів таких впливових країн, як Велика Британія і, особливо, США, які є не лише визнаними лідерами світового цивілізаційного процесу, але й такими, в яких найбільш розвинута система ЗМІ, з достатньою кількістю серйозних електронних видань, які читають в усьому світі.

Оскільки сьогодні, за даними політолога Г. Алмонда, близько 350 млн. людей використовують англійську в побутовому спілкуванні і ще 1,8 млрд. живуть у країнах, де ця мова є державною [3, с. 49], не кажучи вже про її статус мови міжнародного спілкування в сучасному глобалізованому світі, неабиякий інтерес викликає вивчення можливостей англійської щодо реалізації агресивних мовленнєвих стратегій і тактик.

Зазначена проблема не є новою чи мало дослідженою. У цій галузі вже накопичено певні знання завдяки працям А. Г. Басса [263], Дж. Остіна [255], В. Ю. Апресян [5], Ю. В. Щербініної [247], В. І. Жельвіса [70], І. С. Муратової [151], Т. О. Воронцової [34], І. В. Крюкової [98], Г. В. Завражиної [74] та ін.

У науковому просторі вивчення виявів МоА в англійських ЗМІ відбувається в площині дослідження особливостей англійського медіамовлення (Т. Г. Добросклонська [58; 59]); комунікативно-маніпулятивних технологій, прийомів та методів британського газетного дискурсу (І. М. Чемерис [228]); комунікативних стратегій, тактик і прийомів у дискурсі британської газетної замітки (О. Кучерова [125]); евфемізації сучасного англійського політичного дискурсу США (Н. О. Євтушенко [65]). Прагматику інвективного спілкування в англійському соціумі на матеріалі британського ареалу досліджувала О. П. Корольова (2002) [93]. Технології мовленнєвої маніпуляції, що використовуються в політичному дискурсі ЗМІ, на матеріалі газет США розглядала К. В. Нікітіна [157]. Знаки вербальної агресії в англійському політичному дискурсі щодо Північної Кореї та Росії досліджені в розвідках І. Муратової [151]. Лінгводидактичні аспекти англійського політичного дискурсу з огляду на міжкультурну комунікацію вивчає М. Ф. Нарійчук [155]. У площині політичної лінгвістики МоА розглядається і у контексті теорії концептуальної метафори та позиціонується як один із основних лінгвістичних

інструментів впливу на аудиторію, і як дискурсоутворюючий фактор ЗМІ (О. О. Менджерицька [139], О. В. Темнова [215], А. П. Чудінов [233]).

Тим не менше, доводиться констатувати, що сьогодні у вітчизняній англістиці не існує завершеного системного дослідження феномена МоА в політичному дискурсі електронних видань США та Великої Британії. Чимало білих плям, які вимагають свого дослідження, залишається і в царині теоретичного вивчення МоА.

На наш погляд, додаткові можливості для різнобічного осягнення явища МоА може дати синтетичне поєднання двох підходів до функціонування явища МоА – *дискурсного* й *фреймового*, останній із яких набув поширення при вивченні лінгвістичних явищ завдяки успіхам лінгвокогнітивістики (праці М. Мінського [142], Ч. Філлмора [217], Т. Ван Дейка [268], С. А. Жаботинської [66], В. В. Красних [97]).

Таким чином, **актуальність** дисертаційного дослідження лежить у площині сучасних наукових парадигм когнітивної і комунікативної лінгвістики та визначається: а) активізацією виявів МоА в суспільстві, у тому числі й у ЗМІ; б) інтересом до вивчення феномена МоА в умовах інституційного та побутового спілкування; в) існуванням білих плям у теоретичному осмисленні явища МоА та відсутністю досліджень, в яких даний феномен розглядався б з урахуванням надбань когнітивної лінгвістики; г) відсутністю в українській англістиці досліджень, в яких явище МоА в політичному дискурсі електронних видань США та Великої Британії вивчалось б системно і комплексно.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми кафедри англійської філології факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка «Лінгво-когнітивні та дискурсні аспекти функціонування германських, романських та класичних мов» (номер держреєстрації 0117U001394).

Метою дисертації є дослідження феномена МоА в політичному дискурсі англійських електронних видань із новітніх позицій когнітивної та комунікативної парадигм.

Поставлена мета зумовила потребу вирішення таких **завдань**:

- 1) узагальнити теоретико-критичну думку дослідження МоА;

- 2) розробити методологічну основу дослідження МоА у політичних текстах англомовних електронних видань;
- 3) описати МоА з позицій когнітивної лінгвістики та змоделювати інвективний фрейм як фундамент її перебігу;
- 4) виокремити мовні засоби та прийоми реалізації комунікативних стратегій і тактик репрезентації МоА та розробити шкалу агресивності висловлення.

Об'єкт дослідження становить МоА в політичних текстах англомовних електронних видань США та Великої Британії.

Предметом дослідження є когнітивні та комунікативні особливості МоА в політичних текстах англомовних електронних видань США та Великої Британії.

Джерельною базою дослідження слугували аналітичні статті, огляди, коментарі електронних видань США і Великої Британії: “The Atlantic”, “The American Conservative”, “The American Thinker”, “Bloomberg”, “Calbuzz”, “The Christian Science Monitor”, “The Daily Beast”, “Daily Mail”, “The Day”, “The Economist”, “Express”, “Foreign Affairs”, “Foreign Policy”, “The Financial Times”, “Forbes”, “The Guardian”, “GQ Magazine”, “The Hill”, “The Huffington Post”, “The Independent”, “Los Angeles Daily News”, “The Los Angeles Times”, “The Mirror”, “The New Statesman”, “New York Daily News”, “The National Review”, “The New Republic”, “The New York Post”, “The New York Times”, “The New Yorker”, “Newsweek”, “The Observer”, “Philadelphia Daily News”, “Politico”, “Salon”, “Slate”, “Spectator”, “The Telegraph”, “Townhall”, “The Times”, “Time”, “The World Affairs”, “The Washington Examiner”, “The Washington Post”, “The Wall Street Journal”, “The Washington Times”.

Картотека фактичного матеріалу становить понад 2500 дискурсних контекстів, в яких локалізована МоА. Вибірка контекстуалізованих фрагментів текстів для аналізу здійснювалася на основі моніторингу англійських і американських електронних видань впродовж 2006 – 2017рр.

Мета та завдання дисертаційного дослідження зумовили застосування комплексу загальнонаукових та спеціальних **методів дослідження**. Серед загальнонаукових методів застосовано *методи аналізу й синтезу, спостереження, визначення, систематизації*, завдяки яким узагальнено й конкретизовано теоретичні

засади дослідження проблеми МоА; проаналізовано й прокоментовано наявні термінологічні визначення явища МоА; уточнено зміст ключових термінів і понять праці. З метою висвітлення аспектів феномена МоА з новітніх позицій когнітивної та комунікативної парадигм залучено *описовий метод* (для опису всіх етапів та результатів систематизації зібраних теоретичних та мовних фактів); *метод контекстуального аналізу* (для вияву та опису контекстуалізованих фрагментів текстів, в яких локалізована МоА), *метод компонентного аналізу* (для аналізу плану змісту значеннєвих одиниць мови та вияву інвектем); *комунікативно-прагматичний метод* (для аналізу інтенцій адресанта МоА); *трансформаційний метод* (для вияву інвективних смислів у прихованих пропозиціях); *метод логіко-сислового аналізу* (для побудови компонентів інвективного смислу, що не міститься безпосередньо в значенні речень чи надфразових єдностей), *метод фреймового моделювання* (для моделювання когнітивної структури, організованої навколо дихотомії СВІЙ :: ЧУЖИЙ); *метод культурологічного аналізу* (для вияву мовних засобів МоА в межах досліджуваних національно-культурних спільнот); *метод кількісних обрахунків та графічної презентації результатів*, що уможливили з'ясування тенденцій використання мовних засобів та прийомів мовленнєвої агресії в політичних текстах англomовного електронного дискурсу.

Наукова новизна дослідження полягає у пошуку відповідей на поставлені завдання у новій формі письма – англomовних електронних виданнях. З огляду на це у ньому вперше в українській англiстиці: а) з позиції когнітивної парадигми окреслено когнітивні механізми наукового пізнання МоА в політичних текстах нової форми письма – англomовних електронних видань США та Великої Британії, конкретизованих у таких жанрах, як стаття, огляд, коментар; б) з позиції комунікативної парадигми запропоновано критерії ранжування та шкалу агресивності висловлення; в) проведено зіставний аналіз засобів та прийомів МоА в політичному дискурсі британських та американських електронних видань.

На захист виносяться такі положення:

1. МоА становить складний когнітивно-комунікативний феномен, що полягає в нерозривному поєднанні мисленнєвих і комунікативних аспектів спілкування і

реалізується через сукупність вербально виражених, певним чином організованих актів конфліктної мовленнєвої взаємодії шляхом інвективних ментальних схем і стереотипів.

2. Поняття «інвективи» в перспективі когнітивно-комунікативного підходу виражає типову ситуацію спілкування та структуру свідомості – «інвективний фрейм», що є специфічною моделлю побудови відправником висловлення з метою реалізації інвективної інтенції як глобальної комунікативної мети адресанта. Моделювання цього ментального конструкта відбувається на всіх рівнях структури політичного тексту за допомогою різнотипних мовно-мовленнєвих засобів, а також різних видів когнітивних механізмів. Сконструйоване у такий спосіб значення реалізується в дискурсі і втілюється в окремому мовленнєвому акті.

3. Інвективна модифікація ідеологем у політичних текстах електронного дискурсу Великої Британії і США відбувається за рахунок актуалізації стратегій «на пониження» (дискредитації, дискримінації, дифамації, маніпулювання) з використанням відповідних їм агресивних коунікативних тактик і лінгвальних засобів об'єктивації стереотипів свідомості.

4. Базовою опозицією текстів політичного дискурсу електронних видань Великої Британії і США є бінарна опозиція *МИ :: ВОНИ (СВІЙ :: ЧУЖИЙ)*, яка в когнітивній парадигмі може розглядатися як мегафрейм. Когнітивна структура, що організується навколо цієї базової дихотомії, реконструюється методом фреймового моделювання за схемою *фрейм-субфрейм-слот*. Змістова специфіка даної мегаструктури в електронному політичному дискурсі названих країн англomовного ареалу конкретизується за рахунок фреймів *ЗОВНІШНІЙ ВОРОГ / ВНУТРІШНІЙ ВОРОГ* і субфреймів «*ТОТАЛІТАРИЗМ*», «*ТЕРОРИЗМ*», «*РАСОВА / ЕТНІЧНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ*», «*ВНУТРІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ*» з відповідною їм системою слотів і палітрою мовних засобів.

5. Репертуар засобів вербальної об'єктивації конфліктогенних комунікативних сценаріїв і ситуацій визначається цілою низкою чинників, першочерговими серед яких є тип періодичного видання, національні традиції, індивідуально-особистісні (у тому числі й фізичні) та соціогенні характеристики інвектора та інвектума.

6. МоА підлягає ранжуванню на основі таких критеріїв, як наявність/відсутність інших комунікативних потоків, форма МоА, інтенсивність, наявність/відсутність негативної оцінності в семантиці використовуваних лексичних одиниць, їх експресивність (емоційність, образність) та стилістична приналежність.

Теоретична цінність дослідження зумовлюється насамперед розширенням існуючих уявлень про феномен мовленнєвої агресії завдяки застосуванню методу фреймового аналізу, про поліфонічну структуру аналітичних жанрів електронного дискурсу, а також уточненням і конкретизацією понять «політичний електронний дискурс», «лінгвістична маніпуляція».

Практична цінність роботи полягає у можливості використання результатів дослідження в процесі викладання курсів теорії комунікації, теорії дискурсу, когнітивної та соціолінгвістики, лінгвокультурології і лінгвокультурознавства, лексикології, риторики. Водночас проблеми, що розглянуті у дисертації, дозволяють використовувати отримані дані також і в інших галузях гуманітарного знання, зокрема у політології.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації були апробовані в доповідях і повідомленнях на звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу ЛНУ ім. І. Франка (2010-2018 роки); на всеукраїнських та міжнародних конференціях: 10 міжнародна конференція «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація», 4 лютого 2011 р., м. Харків; Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної філології», 27-28 квітня 2011 р., м. Київ; V Міжнародна науково-практична конференція «Мова та світ: дослідження та викладання», 24-25 березня 2011 р., м. Кіровоград; Всеукраїнська наукова конференція пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003) на тему: «Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу», 13 травня 2011 р., м. Житомир; Наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка, 13 жовтня 2011 р., м. Одеса; V Міжнародна наукова конференція «Іноземна філологія у XXI столітті», 6-7 квітня 2012 р., м. Запоріжжя; VI Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського та романського мовознавства», 14-16 вересня

2012 р., м. Луцьк; Міжнародна наукова та професійна конференція «Сучасна наука: тенденції розвитку», 5-7 липня 2013 р., м. Будапешт.

Публікації. Загалом за темою дисертації підготовлено 13 одноосібних публікацій (10 опубліковано у фахових вітчизняних виданнях, 2 статті в міжнародних виданнях) та 7-х тезах доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 6,1 авт. аркуші.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (308 позицій), списку ілюстративних джерел (271 позиція), а також додатків, в яких унаочнено результати дослідження. Обсяг основного тексту становить 8,69 авт. аркуші.

У **першому** розділі роботи здійснено огляд існуючих точок зору на явище МоА, з'ясовано природу (в обсязі, необхідному для предметного викладу матеріалу) і сутність та стратегічний потенціал агресивних мовленнєвих дій, класифіковано вияви даного явища, проаналізовано спроби його термінологічної ідентифікації та конкретизовано значення ключових для дослідження термінів.

У **другому** розділі обґрунтовано вибір парадигм, у контексті яких проаналізовано вияви агресії в політичному дискурсі, описано загальну методику та етапи проведеного дослідження, а також відібрано відповідні методи для вивчення МоА.

У **третьому** розділі з позицій когнітивної парадигми зафіксовано текстові комунікативні ситуації маркування МоА в політичних текстах англomовних електронних видань США та Великої Британії, розглянуто напрямки розгортання інвективного фрейму в процесі актуалізації бінарної опозиції *СВІЙ :: ЧУЖИЙ (МИ :: ВОНИ)*, досліджено когнітивні механізми моделювання сприйняття реципієнта при МоА та особливості вербалізації комунікативної ситуації МоА.

У **четвертому** розділі в площині комунікативної лінгвістики розглянуто різноманітні мовні засоби та прийоми реалізації агресивних комунікативних стратегій та тактик, запропоновано шкалу агресивності висловлення.

У **висновках** підбито підсумки роботи та окреслено подальші перспективи вивчення проблем, розглянутих у даному дисертаційному дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ

1.1. Феномен агресії в гуманітарних дослідженнях

Кінець ХХ століття й початок нового тисячоліття ознаменувалися істотними змінами всесвітнього масштабу в науково-технічному, економічному та політичному житті. Темпи розвитку сучасного світу з його постійним прагненням до прискорення всіх життєвих процесів і звільнення від умовностей, провідні тенденції сучасного світового розвитку – глобалізація, соціальна нестабільність, ескалація збройних конфліктів, боротьба за сфери впливу, зростання асоціальності, пропаганда насильства в засобах масової інформації – спричиняють, зокрема, небачене досі зростання рівня агресії як у побутово-індивідуальній, так і в соціальній сферах. Починаючи приблизно з 1960-х років, тема агресії й насильства стає однією з найбільш актуальних. Саме тому як одне з першочергових завдань різні науки висувають проблему дослідження природи та виявів агресії.

Назагал *агресія* (від лат. *agressio* – напад) розуміється як будь-який вид поведінки, що завдає шкоду іншому, як дії, що порушують фізичну чи психічну цілісність іншої людини, заподіюють їй матеріальну шкоду, заважають здійсненню нею своїх намірів. У зв'язку з цим М. Д. Левітов зазначає, що «в поняття «агресія» об'єднуються різноманітні за формою й результатами акти поведінки – від таких, як злі жарти, плітки, ворожі фантазії, деструктивні форми поведінки до бандитизму й убивств» [130, с. 169]. Відповідно, поняття агресії має широку сферу вжитку.

У повсякденному житті воно використовується на позначення різноманітних психоповедінкових виявів і станів. «Агресія» є і поняттям сучасного міжнародного права, котре вживається стосовно будь-якого незаконного з точки зору Статуту ООН використання сили однією державою проти територіальної цілісності й політичної незалежності іншої держави чи народу (нації).

1.1.1. Психологічний аспект явища агресії. У психології агресія розглядається передусім як емоція, що виявляє себе через напад, бажання й готовність заподіяти шкоду, вдарити, знищити. Через свою складність і багатоманітність це явище людської природи не піддається чіткому й однозначному тлумаченню. Тому, як наголошує Л. М. Семенюк, у науці сьогодні немає одностайно визнаного трактування й уніфікованої дефініції агресії [193, с. 7] – попри наявність чималої кількості її визначень, що належать таким авторам, як Л. Бендер, Ф. Аллан, А. А. Реан, А. Маслоу, Г. Роджерс, Б. Франклін та ін. Найчастіше при визначенні агресії посилаються на дефініцію, запропоновану американськими психологами Робертом Бероном і Деборою Річардсон: «Агресія – це будь-яка форма поведінки, спрямована на приниження чи заподіяння шкоди іншій живій істоті, котра не бажає такого ставлення» [258, с. 7]. К. Ф. Седов стверджує, що «вчинок чи дія вважаються агресивними, якщо вони мають цілеспрямований характер заподіяння шкоди жертві й спрямовані на живу істоту, котра не бажає такого з собою поводження» [185, с. 199]. Л. М. Семенюк акцентує таку характерну прикмету агресії, як її протиставлення нормам та правилам людського існування [193, с. 10].

На підставі цих та інших тверджень можна окреслити найбільш характерні ознаки явища агресії: 1) *заподіяння шкоди* (неприємностей, фізичного болю, матеріальних збитків тощо); 2) *цілеспрямованість, усвідомлюваний* характер цих дій; 3) наявність у жертви *мотивацій*, аби уникати такого з собою поводження; 4) порушення в процесі здійснення акту агресії етичних, цивілізаційних *норм*.

Заслуговує на увагу точка зору М. Д. Левітова, який в явищі агресії вирізняє *пізнавальний, емоційний і вольовий* компоненти. Пізнавальний компонент включає в себе усвідомлення ситуації як загрозової; емоційний компонент полягає у вираженні негативних емоцій (гнів, лють); вольовий компонент виявляє себе як *цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, ініціативність* [130, с. 169].

Слід також наголосити: психологи розрізняють поняття *агресії й агресивності*. Зокрема, А. О. Реан зазначає, що агресивність – це «властивість особистості, яка виражається в готовності до <...> агресивних дій у стосунку до іншого, готовність особистості відповідним чином сприймати та інтерпретувати поведінку іншого»

[174, с. 134]. Таким чином, поняття агресії розуміється як процес, що має специфічну функцію й організацію; агресивність розглядається як компонент складної структури психічних властивостей людини, як стабільна, стійка психічна характеристика особистості, котра відображає усвідомлювану чи неусвідомлювану індивідом схильність до достатньо послідовної агресивної поведінки, метою якої є заподіяння об'єкту фізичної чи психологічної шкоди.

Досить близьким до поняття агресивності є поняття **ворожості**. Попри певну подібність більшість дослідників (А. Г. Басс, К. Е. Ізард та ін.) вважають за доцільне розмежовувати їх. А. Г. Басс, зокрема, вважає, що ворожість є більш *вузьким* за спрямованістю станом [261, с. 7]. На думку К. Е. Ізарда, ворожість слід розуміти як *пасивний загальний* стан, тоді як агресія передбачає *активну, конкретно спрямовану* дію [84, с. 300-302]. У збірнику тестів А. Басса-А. Дарклі агресивність розуміється як риса особистості, що характеризується наявністю деструктивних тенденцій, тоді як ворожість потрактовується як реакція, що спричиняє розвиток негативних почуттів, негативних оцінок людей і подій [264, с. 343].

У сучасній науці існує чимало різновекторних теоретичних перспектив, кожна з яких дає своє бачення сутності й витоків агресії. Німецький психолог Гельмут Бенеш стверджує зокрема, що є «щонайменше 37 груп теорій агресії: від зоопсихологічних до кібернетичних» [17, с. 231]. Найбільш поширеними серед тих теорій, які пояснюють виникнення, розвиток, механізми та форми агресивної поведінки, є *психоаналітична, етологічна, фрустраційна, біхевіористська*.

Засновник **психоаналітичного** підходу («**теорії потягів**») до розуміння агресії Зигмунд Фройд та його послідовники вважають джерелом агресії вроджений інстинкт руйнування. Згідно з вченням Фрейда енергія повинна постійно розряджатися через зовнішній вияв емоцій, зменшуючи в такий спосіб небезпеку неконтрольованих насильницьких дій [220, с. 92].

Етологічний підхід знайшов своє обґрунтування в працях К. Лоренца, який вважав, що агресія бере свій початок із вродженого інстинкту боротьби за виживання, який розвинувся в процесі еволюції. Агресивна енергія спонтанно й постійно

накопичується в організмі у процесі його життєдіяльності та за наявності відповідних стимулів проривається назовні [135, с. 56].

Фрустраційна (лат. *frustration* – обман, невдача, несправджене сподівання) концепція агресії передбачає, що агресія завжди є наслідком фрустрації, яку пережив індивід [273]. Це положення було дещо модифіковано в працях послідовників Дж. Долларда – Н. Е. Міллера (теорія зміщеної агресії [282], [281]) та Л. Берковіца (теорія посилів [260], [256]), які вважали, що у деяких випадках в індивіда, який пережив фрустрацію, потяг до агресії, стикаючись із зовнішніми перешкодами чи притлумлюючись страхом покарання, може призвести до агресивних дій.

У **біхевіористських** концепціях агресія розглядається як специфічна форма соціальної поведінки, котра набувається, засвоюється й підтримується в результаті спостережень індивіда за агресивними діями інших. Цей погляд на природу людської агресії знайшов своє втілення в працях А. Бандури [257], а також дослідженнях А. Г. Басса [262; 263].

Достатньо поширеним є також **системний соціально-психологічний** підхід, у межах якого агресія розглядається як наслідок впливу цілого комплексу біологічних, психологічних і соціальних чинників і до якого схиляється дедалі більша кількість дослідників, вважаючи, що такий складний феномен, як агресія, неможливо ані осмислити, ані дослідити, залишаючись лише в межах одного підходу.

1.1.2. Психолінгвістичний аспект явища агресії. Істотним для нашого дослідження видається той факт, що психологи диференціюють типи агресії за сферами, формами і методами її реалізації. Так, Г. Бенеш розрізняє три рівні, на яких виявляється агресія, – *мислення, мовлення і діяльність* [17, с. 234]. На думку В. Г. Леонтєва та інших психологів і психолінгвістів, агресія як неконструктивна форма адаптації людини до несприятливих ситуацій може набувати форми **фізичних** дій (вдарити, зруйнувати, знищити тощо) чи ж **вербальних** виявів (сварки з колегами, друзями, членами родини тощо) [133, с. 4]. А. Г. Басс запропонував класифікацію виявів агресії за трьома шкалами (фізична/вербальна; активна/пасивна; пряма/непряма). Комбінації можливих поєднань цих критеріїв дали вісім категорій,

які охоплюють усе розмаїття виявів агресивної поведінки. Зокрема, вияви вербальної агресії можуть вкладатися в такий формат: 1) *вербальна – активна – пряма* (словесна образа, приниження іншої людини); 2) *вербальна – активна – непряма* (поширення наклепів чи пліток про іншу людину); 3) *вербальна – пасивна – пряма* (відмова розмовляти з іншою людиною, відповідати на її запитання); 4) *вербальна – пасивна – непряма* (відмова висловитися на захист людини, яку незаслужено звинувачують чи критикують) [258, с. 10].

Дещо іншу структуру агресивного вияву запропонували у своїх працях М. Д. Левітов, А. К. Осінський, Й. Заградова. Вони розділяють агресію за спрямованістю (назовні чи на себе [аутоагресію]), за метою (інтелектуальна чи ворожа), за методами вираження (фізична чи вербальна), за ступенем вираженості (пряма чи непряма), за наявністю ініціативи (ініціативна й захисна) [91, с. 73].

До найпоширеніших слід віднести насамперед класифікацію мовленнєвих виявів агресії як низки дихотомій-бінарних опозицій, запропоновану Ю. В. Щербініною:

1) за ступенем інтенсивності: слабкі, «стерті» (груба відмова, непряма образа, непрямий осуд) :: сильні (сварка, лайка, догана, груба вимога, крик);

2) за характером вираження: відкрита/неприхована (відкрита погроза, свідомо образа, груба відмова чи вимога тощо) :: прихована (ворожі натяки, іронічні зауваження, прихована погроза, наклепи, плітки);

3) за специфікою об'єкта: перехідна (спрямована на одного учасника комунікативної ситуації) :: неперехідна (абстрактні нарікання на «життя взагалі», негативне оцінювання всього оточуючого світу) [247, с. 106-108].

Багатоаспектну узагальнену характеристику виявів МоА пропонує у своїх працях психолінгвіст К. Ф. Сєдов [49, с. 162; 186, с. 201-203]. Учений виділяє десять бінарних опозицій, які достатньо повно відображають усі можливі аспекти цього комунікативного явища:

1) вербальна :: невербальна – вирізняється з урахуванням різної природи знакових засобів вираження МоА; до невербальних засобів входять передусім жести й мовчання (загрозливе, іронічне тощо);

2) пряма :: непряма, де пряма агресія розуміється як результат комунікативного акту, ілюція якого містить відкриту, неприховану ворожість (образа, погрози, недоброчливі побажання), а непряма – як «змістово ускладнена комунікація, в якій розуміння висловлення включає смисли, які не містяться у власне висловленні і вимагають додаткових інтерпретативних зусиль з боку адресата» [53, с. 3];

3) інструментальна :: неінструментальна, де інструментальна агресія розуміється як комунікативний акт, який, окрім здійснення ворожого наміру, характеризується прагненням досягнути й іншої мети; неінструментальна – як агресія заради агресії, що виконує функції катартичної розрядки за рахунок партнера по комунікації та має головним чином афективний характер;

4) ініціативна (засіб нападу) :: реактивна (відповідь на агресію, захист від агресора);

5) активна :: пасивна (припинення комунікативного контакту чи демонстрація небажання в нього вступати);

6) безпосередня :: опосередкована: безпосередня МоА співвідноситься з таким мовленнєвим актом, при якому комуніканти знаходяться в межах одного простору і часу; опосередкованою агресією вважається такий мовленнєвий вплив, який здійснюється в різних проміжках часу;

7) спонтанна :: підготовлена агресія виділяється залежно від своєрідності процесу породження висловлення: спонтанна агресія виявляється в межах мовленнєвого акту, де комунікативний намір реалізується практично одночасно з його словесним вираженням, тоді як підготовлена агресія є заздалегідь спланованою;

8) емоційна :: раціональна: емоційна агресія є виявом афективного стану суб'єкта; раціональна агресія – це наперед сплановане висловлення, яке виявляється в різноманітних непрямих формах (іронії, жартах, кпинах);

9) сильна :: слабка: у можливості виміру перлокутивного ефекту мовленнєвої дії К. Ф. Сєдов вбачає необхідність виокремлення даного підвиду. Водночас сильна агресія мислиться як результат мовленнєвого акту, здатного вплинути на зміну емоційного стану комунікативного партнера, викликати в нього сильну фрустрацію,

почуття приниженості, страху тощо; проте інтенсивність мовленнєвого впливу не залежить, на думку К. Ф. Сєдова, від бруталності мовленнєвого акту;

10) ворожа :: неворожа: ворожу агресію К. Ф. Сєдов вважає ядерною формою досліджуваного мовленнєвого феномена, тоді як неворожа є агресією лише по формі і, попри всі ознаки агресивності, така інтенція не містить прагнення заподіяти шкоду та використовується зазвичай у дружньому спілкуванні.

У дослідженнях психологів і психолінгвістів також вирізняються й докладно вивчаються такі категорії МоА як: 1) замкнутість; 2) намагання заперечувати; 3) прагнення знецінювати досягнення й почуття іншого; 4) вербальна агресія у формі жартів; 5) блокування й спотворення інформації; 6) викриття й звинувачення іншого; 7) критика й осуд іншого; 8) вульгаризація змісту подій; 8) відмова в емоційній підтримці; 9) погрози; 10) лайка; 11) командний тон; 12) навмисне «забування» й заперечення фактів.

Усі перелічені вияви агресивної поведінки відбуваються з використанням власних негативних емоцій за посередництва як інтонації, жестів чи інших невербальних компонентів мовлення, так і за допомогою специфічним чином організованого змісту висловлень. У цьому вияві агресія потрапляє у сферу інтересів лінгвістики та стає предметом вивчення в межах цілої низки її відгалужень.

1.1.3. Лінгвістичний аспект явища агресії. Сьогодні в науці однією з центральних проблем вивчення феномена агресії в її вербальних виявах є пошук найбільш адекватної дефініції цього феномена.

Зазначена проблема включає в себе два взаємопов'язані аспекти: 1) **що** саме слід ідентифікувати як вияв деструктивної комунікації і 2) **яке** термінопоняття найбільш адекватно передає сутність даного явища.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях для позначення виявів агресії в мовленнєвій сфері використовується ціла низка термінів-дублетів: *вербальна агресія/атака* (О. Й. Шейгал [242]; В. І. Жельвіс [70]; І. Ф. Бублик [20]; О. Є. Голод [41]; І. С. Муратова [151]; І. А. Соболева [203]; М. О. Литовченко [134] та ін.); *мовна агресія* (В. Ю. Апресян [5]; Є. Ю. Булигіна, Т. І. Стексова [23] та ін.); *комунікативна*

агресія (В. Б. Кашкін [89]); *мовленнєва агресія* (А. К. Михальська [146]; Л. В. Єніна [64]; Н. О. Купіна [120]; Г. В. Завражина [74]; Т. А. Воронцова [34] та ін.).

Найбільш широкого вжитку з-поміж названих термінів у лінгвістиці набула терміносполука «вербальна агресія». Для її термінологічної ідентифікації найчастіше використовують визначення, запропоноване А. Г. Бассом. У ньому дослідник визначає вербальну агресію як вираження негативних почуттів, яке може об'єктивуватися і через форму (сварка, гвалт), і через зміст словесних звертань до інших осіб (погрози, прокльони, лайка) [263, с. 470]. В. І. Жельвіс трактує вербальну агресію як «перетворення зовнішніх за формою процесів у процеси, що відбуваються в розумовому плані свідомості, причому ці останні вербалізуються» [70, с. 137]. Ю. В. Щербініна розглядає вербальну агресію як спрямоване на заподіяння шкоди об'єкту словесне вираження негативних почуттів, емоцій, намірів у неприйнятній для даної мовленнєвої ситуації формі [246, с. 9]. Твердження цієї дослідниці перегукується з дефініцією Дж. Остіна, який вбачає у вербальній агресії «порушення поведінкових норм» [255, с. 30]. Українська дослідниця І. Ф. Бублик використовує термін «вербальна агресія» на позначення навмисних мовленнєвих дій, «що цілеспрямовано завдають шкоди іміджу об'єкта вербальної агресії шляхом використання певних мовних і мовленнєвих засобів» [20, с. 5]. Таким чином, використовуючи терміносполуку «вербальна агресія», названі дослідники у своїх розвідках акцентують патогенність властивих для даного явища мовленнєвих дій, деконструктивний характер комунікативної взаємодії, виділяючи переважно специфічно негативне емоційне забарвлення мовних одиниць і порушення мовленнєво-поведінкових норм як характерні ознаки даного явища.

Така складність і неоднозначність проблеми термінологічної ідентифікації поняття «вербальна агресія» полягає в тому, що цей термін, як зазначила І. В. Крюкова, «вживається стосовно найрізноманітніших мовленнєвих дій, досить неоднорідних за мотивацією, ситуаціями вияву, формами словесного вираження, інтенційною спрямованістю» [98, с. 66-67].

У зв'язку з цим зазначимо, що сьогодні дослідники розрізняють вузьке і широке розуміння терміна «вербальна агресія». При вузькому розумінні як агресивний

розглядається такий мовленнєвий акт, який заміняє агресивну фізичну дію: «По суті вербальну агресію <...> можна розглядати як інтеріоризацію вчинка» [70, с. 137]. Це може бути брутальна лайка, погроза, насмішка, недоброчливе побажання, категорична вимога з використанням позаетикетних мовних засобів. Якщо ж інтерпретувати термін «вербальна агресія» максимально широко, тоді його слід вживати стосовно всіх видів «наступальної домінуючої мовленнєвої поведінки» [10, с. 257], як це робив свого часу Р. Барт, переконуючи, що в стверджувальній структурі будь-якої завершеної фрази є «щось загрозово-імперативне» [9, с. 537].

Слід, однак, зважити на те, що терміносполука «вербальна агресія» швидше за все була автоматично запозичена лінгвістами з психології, де це термінопоняття використовується на позначення типу агресії, протилежного агресії фізичній [34, с. 48]. Однак використання цього терміна стосовно явища мовленнєвої комунікації Т. О. Воронцова вважає недоцільним, оскільки лінгвістика за визначенням має справу лише з одним способом агресивної поведінки – вербальним. Саме тому дослідниця пропонує диференційоване вживання термінів «вербальна агресія» й «мовленнєва агресія», яке, на її думку, дозволяє розмежовувати агресію як соціально-психологічне і як комунікативно-прагматичне явище [34, с. 48].

Використання терміна «мовна агресія», який, зокрема, В. Ю. Апресян поширює на всі типи негативного чи критичного ставлення мовця до адресата, має сенс як позначення способу матеріалізації знаків деструктивної мовленнєвої поведінки (через одиниці різних рівнів мови – лексеми чи синтаксеми) [5, с. 1], однак не «відповідає вимогам термінологічної системи теорії мовленнєвої комунікації» [34, с. 49].

Слід наголосити, що сьогодні терміносполука «мовленнєва агресія» достатньо широко застосовується в лінгвістичних дослідженнях паралельно з узвичаєним терміном «вербальна агресія». Так, наприклад, сучасна українська дослідниця О. П. Гуз використовує поняття «вербальна / мовленнєва / комунікативна / словесна / мовна агресія» як синонімічні [46, с. 155]. Однак, за нашими спостереженнями, термін «мовленнєва агресія» поволі витісняє інші, принаймні щодо сфери комунікації.

Поступово в науковій літературі з'являються й дефініції явища МоА. Так, у «Стилістичному словнику» (2003) МоА визначається як «використання мовних

засобів для вираження неприязні, ворожості» [299, с. 340]. К. Ф. Сєдов розуміє МоА як «цілеспрямовану комунікативну дію, орієнтовану на те, щоб викликати негативний емоційно-психологічний стан (страх, фрустрацію тощо) в об'єкта мовленнєвого впливу» [186, с. 200]. О. П. Гуз розглядає дане явище як «конфліктогенну мовленнєву поведінку, в основі якої лежить установка на суб'єктно-об'єктний тип спілкування» та «негативізуючий вплив на адресата» [46, с. 155]. Н. Петрова вбачає в МоА таку форму «мовленнєвої поведінки», що має на меті образу чи навмисне заподіяння шкоди людині, групі людей, організації чи суспільству загалом [164]. Л. Єніна визначає МоА як «сферу мовленнєвої поведінки, котра мотивована агресивним станом мовця» [64]. Т. О. Воронцова зазначає, що говорити про агресивну мовленнєву поведінку можна тоді, «коли однією з прагматичних установок адресанта експресивного висловлення є вираження негативного ставлення до адресата чи предмета мовлення (референта висловлення)» [34, с. 160]. Дослідник наголошує, що МоА – різновид мовленнєвої поведінки, комунікативною метою якого є ескалація конфлікту й деформація комунікативного простору [34, с. 161-162].

Таким чином, терміносполука «*мовленнєва агресія*» (МоА), вважаємо, найповніше відображає зміст та комунікативну природу аналізованого явища.

Наведені визначення засвідчують, що феномен МоА може бути представлений і осмислений через поняття конфлікту – як вияв конфліктної/конфліктогенної мовленнєвої взаємодії [221, с. 78]. Конфліктна взаємодія може бути як конструктивною (регулюється стратегіями кооперації), так і деструктивною (регулюється стратегіями конфронтації). Деструктивне спілкування трактується як спосіб комунікативної поведінки в ситуації конфлікту, мета якого полягає в прагненні завдати психологічної чи фізичної шкоди співрозмовнику; за стилем деструктивне спілкування кваліфікується як агресивне, тоді як за співвідношенням форми і змісту воно може бути прямим і непрямим [32, с. 10-11]. Отож, МоА є засобом дисгармонізації міжособистісних стосунків комунікантів в умовах деструктивної комунікації. Саме таке скерування процесу комунікації становить її цільову настанову і робить одним із цікавих аспектів вивчення в конфліктології (І. Є. Фролова [224]; І. О. Соболева [204]).

1.2 Мовленнєва агресія в просторі політичного електронного дискурсу

Проаналізувавши наявні термінологічні визначення явища МоА, в яких акцентовано цілеспрямований та усвідомлюваний характер мовленнєвих дій, стає очевидним, що вивчення даного феномена як комунікативного явища є можливим лише з врахуванням особливостей конкретного дискурсу. Прагматичні установки адресанта, системоутворюючі ознаки політичного електронного дискурсу визначають предметно-пропозиційну функцію висловлення, вибір мовних та мовленнєвих засобів, а також їх функції в певному комунікативному акті.

Комунікативний простір у сукупності всіх складових (адресант, адресат, висловлення, форма висловлення, контекст, контакт) формує цілісне комунікативне середовище, в якому перебувають учасники комунікації [36, с. 297], та визначає особливості МоА. Кожен із учасників комунікації володіє власними установками, намірами, баченням процесу комунікації та своєї ролі в ньому.

У міжособистісній комунікації основні компоненти комунікативного простору – адресант та адресат – можна спроектувати на ролі «агресор-жертва (об'єкт МоА)», тоді як афективний та прагматичний вектори комунікативно-прагматичних намірів адресанта МоА скеровані в одному напрямку [34, с. 64]. Адресант висловлює негативне ставлення до адресата (афективний вектор), використовуючи деструктивні мовленнєві дії (прагматичний вектор). Така модель комунікації широко використовується у лінгвістичних дослідженнях МоА в міжособистісній комунікації (К. Ф. Сєдов [186]; І. О. Шаронов [236]; Т. М. Ніколаєва [158]; Ю. В. Щербініна [246]; І. Б. Лазєбна [128] та ін).

Масова комунікація передбачає різний напрямок скерування векторів комунікативно-прагматичних намірів та зміну комунікативних ролей, де об'єкт МоА не є учасником комунікації (Є. Н. Басовська [10]; О. В. Власова [29]; А. А. Попова [169]; А. К. Михальська [146]; Н. В. Муравйова [150]; О. Ю. Булигіна [23]; Т. О. Воронцова [34]; О. Й. Шейгал [242]; Г. В. Завражина [75] та ін.) Афективний вектор спрямований на об'єкт агресії, який не представлений у комунікації, тоді як прагматичний – на адресата висловлення.

1.2.1 Термінологічна ідентифікація виявів мовленнєвої агресії в політичних текстах англomовних електронних видань. Обраний нами ракурс дослідження закономірно диктує необхідність з'ясування сутності ключового поняття «політичний електронний дискурс», а також особливостей впливу сфери комунікації на природу агресивних мовленнєвих дій.

Попри те, що як лінгвістичний термін лексема «дискурс» починає активно функціонувати ще від середини минулого століття [284, с. 82], у ньому немає належної чіткості термінологічних меж, що, на думку К. Я. Кусько, пов'язано «з його об'ємним функціональним потенціалом, його здатністю поєднувати і кваліфікувати численні, різні за категоріальною семантикою явища і процеси» [123, с. 92].

Узагальнюючи різні визначення, властиві для різних парадигм знання, К. С. Серажим виділяє п'ять основних підходів до розуміння цього полісемного терміна, де дискурс розуміється: 1) як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, історико- та соціокультурними, психологічними та іншими – чинниками (Т. ван Дейк, І. Штерн, В. Петров, Ю. Караулов та ін.); 2) як подія, у центрі якої словесний компонент; комунікативний акт, узятий не лише як цілісна структура, але і як процес, що включає й розмаїття його оцінок учасниками та спостерігачами, і навіть його наслідки (Н. Арутюнова, Г. Кук, К. Пайк та ін.); 3) як текст, що утворився в процесі дискурсії, коли значення «на виході» стає адекватним авторському задуму (В. Костомаров, Н. Бурвікова та ін.); 4) як сукупність тематично, культурно або інакше взаємопов'язаних текстів, що допускає розвиток та доповнення іншими текстами (А. Баранов, Д. Добровольський та ін.); 5) як плинна мовленнєва діяльність у тій чи іншій сфері, калейдоскоп висловів, фраз, аналітичних статей та інформаційних повідомлень, публічних виступів, інтерв'ю, коментарів, кулуарних обмінів думками, що характеризує буття в часі (М. Фуко, А. Ж. Греймас, Ж. Курте та ін.) [подається за: 195, с. 21-22].

Поданий українським дослідником систематизований виклад існуючих підходів до осмислення поняття «дискурс» засвідчує взаємозв'язок понять «текст» і «дискурс», проблеми диференціації й кореляції яких є «одним з важливих методологічних питань» лінгвістики [181, с. 63]. Як зазначає професор І. А. Бехта,

«дискурс – поняття більш різнопланове, воно ширше й глобальніше корелює з категоріями логіки, психології, філософії, спрямоване на людину, її досвід, знання, інтелектуальний рівень, спосіб вираження знань про навколишній світ» [18, с. 193], тоді як «самоцінна текстова структура розпадається: будова тексту стає залежною від прагматичної ситуації породження тексту» [18, с. 39].

Осмислюючи існуючі типи співвідношення заявлених категорій у лінгвістичних дослідженнях, О. Й. Шейгал виділяє такі варіанти: 1) текст розглядається як «словесний запис», а дискурс – як мовлення, занурене в життя; 2) дискурс тлумачиться як діяльність, явище процесуальне, пов'язане з мовленнєвим виробництвом, а текст – як готовий продукт, результат мовленнєвого «виробництва», який має завершену форму; 3) дискурс знаходить своє вираження в тексті, трактується як мовленнєва подія, у ході якої текст вибудовується як ментальний конструкт; 4) дискурс асоціюється лише з усним мовленням, а текст – із письмовою його формою; 5) дискурс об'єднує всі параметри, властиві для мовлення й тексту (мовлення пов'язане з субстанцією, яка звучить; воно буває спонтанним, ненормативним, тоді як текст відрізняється графічною репрезентацією мовного матеріалу, є підготовленим, нормативним); 6) дискурс трактується як комунікативна подія, що полягає у взаємодії учасників комунікації за посередництва текстів та інших знакових комплексів у певних контекстах повідомлення [241, с. 10-12].

У своєму дослідженні ми розглядаємо дискурс передусім як результат, як «сукупність текстів, що були породжені в процесі комунікації» [97, с. 201], які є «тематично, культурно або інакше взаємопов'язаними» і допускають можливість доповнення [195, с. 21-22].

Із переходом періодичних видань в інтернет-простір електронний канал комунікації вплітається у багатовимірне спілкування, що здійснюється ЗМІ і дозволяє дослідникам виокремити електронний дискурс ЗМІ як вид мас-медійного дискурсу за каналом передачі інформації та окреслити його жанри (електронна пошта, синхронні й асинхронні чати, віртуальні світи, веб-тексти та ін.) [240, с. 11]. Сьогодні термін «електронний дискурс», поряд із синонімом «комп'ютерний» дискурс [45, с. 229], використовується дослідниками, що займаються розробкою проблем комунікації,

опосередкованої електронним інформаційно-технологічним каналом (Е. Н. Галичкина [35]; Н. О. Гудзь [45]; І. Г. Мірошніченко [148]; Д. Крістал [267]).

У межах нашого дослідження ми використовуватимемо термін «електронний дискурс» на позначення сукупності текстів, «матеріалізованих» за посередництва електронних засобів масової комунікації й взятих в єдності їх лінгвістичних і позалінгвістичних характеристик. У такому розумінні електронний дискурс об'єднує як аспекти включення до глобальної інформаційної мережі (мультимедійність, інтерактивність, відсутність посередників, персоналізація [240; 154, с. 118; 82, с. 102; 280]), так і аспекти масового періодичного видання [1, с. 9-10; 67, с. 146; 68, с. 152; 132, с. 134; 201], а саме: звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, корпоративний характер виробництва і розповсюдження інформації.

Електронний дискурс ЗМІ пронизує практично всі типи інституційного і навіть буденного спілкування, що зумовлюється його тематичною необмеженістю, жанровим розмаїттям. Як вид інституційного спілкування перетинається з іншими типами дискурсу – такими, як політико-ідеологічний, рекламний, педагогічний, спортивно-ігровий, юридичний, релігійний, художній, побутовий, - обумовлюючи їх прагматичні, стилістичні, функціональні особливості [148, с. 5].

Професор О. Й. Шейгал наголошує, що сьогодні саме дискурс ЗМІ є основним каналом здійснення політичної комунікації [242, с. 11]. Такі міркування дали підстави Є. В. Будаєву та А. П. Чудінову віднести політичний дискурс ЗМІ, поряд із власне політичним, до ядерної зони політичного дискурсу як інституційного (за типологією В. І. Карасика) дискурсного утворення [22, с. 27]. Поділяючи точку зору названих дослідників, вважаємо за доречне стверджувати, що політичний дискурс електронних видань (політичний електронний дискурс) становить «сукупність медіа-текстів, що відносяться до політичної сфери суспільного життя» [83, с. 29] та опосередковані електронним каналом.

Відмінність між цими двома інституційними дискурсними утвореннями вбачаємо в тому, що в межах політичного дискурсу електронних видань безпосередніми продуцентами політичних текстів є саме журналісти, як «ретранслятори, оповідачі, конференсьє, інтерв'юери, псевдокоментатори»

[241, с. 62]. Саме тому вияви МоА в текстах електронних видань мають дещо іншу структуру, аніж у міжособистісному спілкуванні, де агресивний мовленнєвий акт «служує для маніфестації чи встановлення соціальної асиметрії» [146, с. 195].

Інша відмінність полягає у тому, що політичний дискурс електронних видань паралельно виконує інформативну й персуазивну функції (впливають на формування суспільно-політичної думки) [48, с. 40], тоді як характерною ознакою власне політичного дискурсу є передусім функція впливу (класифікацію функцій подано за А. Чічановським та В. Шкляром [230, с. 1]), здійснюваного через мовлення з метою здобуття влади [218, с. 1].

Дослідження особливостей розгортання політичного дискурсу в засобах масової інформації (А. М. Баранов [167]; О. М. Гриценко [43]; С. В. Іванова [83]; О. С. Іссерс [85]; С. Т. Онуфрив [160]; К. С. Серажим [196]; Г. Почепцов [170]; Т. ван Дейк [269]; Д. Грабер [275] та ін.) засвідчують, що для контентоутворення сучасного тексту політичної тематики притаманні такі прийоми та механізми подачі матеріалу, «за посередництва яких автор впливає на адресата та впроваджує в його свідомість ту чи іншу концептуальну інформацію» [83, с. 30]. У зв'язку з цим ознакою політичного дискурсу ЗМІ дослідники називають *маніпулятивність*, що розуміється як прагматичний ефект політичного тексту [15, с. 12; 157, с. 5], як комунікативна стратегія, за якої окремі мовні засоби, мовленнєві прийоми підпорядковуються загальному, наперед визначеному плану досягнення комунікативної мети здійснення впливу на адресата [55, с. 47-50].

Сьогодні в наукових дослідженнях наполегливо повторюється думка про те, що функція впливу в політичних текстах починає витісняти решту мовних функцій. «Можна сказати, що засоби масової інформації перетворюються в засоби масового впливу» [23], оскільки медіастратегії реалізують передусім маніпулятивну функцію [212, с. 59]. Суть феномена маніпулювання полягає в програмуванні думок та прагнень широкого загалу з метою забезпечення такої поведінки мас, яка потрібна тим, хто володіє сугестивними каналами. Тому маніпулювання зазвичай визначають як «вид психологічного, ідеологічно-соціального впливу, майстерне використання якого призводить до прихованого збудження в об'єкта намірів, які не збігаються з

його актуальними баченнями та бажаннями» [228, с. 160]. І. М. Дзялошинський вбачає головні ознаки маніпулювання в його асиметричному характері (є сторона, на яку діють, і сторона, яка діє) та прихованості. Всі прийоми маніпулювання ґрунтуються на побудові штучної реальності, яка фіксує увагу об'єкта і відволікає його від прихованого наміру, якого намагається досягти суб'єкт [50, с. 29-54, 30-31].

Маніпулювання, реалізоване як конфліктна мовленнєва поведінка, є невід'ємною прикметою тих видів комунікації, які пов'язані з феноменом боротьби, головним чином, за простір – індивідуальний, соціальний, політичний, гендерний, релігійний, ринковий тощо. У межах політичного електронного дискурсу воно може виявлятися, зокрема, як цілеспрямована негативна оцінка цілого комплексу явищ внутрішньо- і зовнішньополітичного життя. У зв'язку з цим вважаємо за доречне звернутися до спостережень Л. Єніної, котра наголошувала, що об'єктивація МоА як маніпулятивної стратегії в повідомленні може відбуватися двома способами: 1) шляхом *безпосередніх звертань* автора тексту до адресата із закликом до агресивних дій; така форма агресії, як наголошує дослідник, у сучасних ЗМІ спостерігається вкрай рідко (передусім завдяки існуванню відповідних правових актів); 2) завдяки *особливостям подачі* автором предмета (за допомогою використання різноманітних стилістичних, емоційних прийомів), яка може викликати чи підтримувати агресивний стан адресата [64].

Іншою характерною властивістю текстів політичного спрямування є розмежування «своїх» і «чужих». Оскільки агресивна мовленнєва поведінка здебільшого мотивується бажанням захистити «свій» простір, протиставляючи його іншому, «чужому», результатом застосування стратегій МоА стає формування в масовій свідомості цілої низки опозицій, що вкладаються в базову схему *СВІЙ :: ЧУЖИЙ*.

У політичному дискурсі відзначена базова опозиція *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* експлікується на конкретні соціополітичні реалії життя: а) відносини влади (у т.ч. і конкретних можновладців) і пересічних громадян; цю опозицію Л. Єніна слушно визначає як «народ і влада»; б) дихотомію *БАГАТІ :: БІДНІ*; в) ставлення до представників етнічно / релігійно чужих спільнот; г) відношення між представниками

різних вікових груп; д) уявлення народу про зовнішнього ворога, що ідентифікується як такий передусім за ідеологічним, етнічним, релігійним, цивілізаційним критеріями; найбільш універсальними схемами, на основі яких розгортаються такі опозиції, є: *ЗАХІД :: СХІД; ХРИСТІАНСТВО :: МУСУЛЬМАНСТВО, ІСЛАМ; ЄВРОПА :: АЗІЯ; ДЕМОКРАТІЯ :: ТОТАЛІТАРИЗМ / КОМУНІЗМ; ЦИВІЛІЗАЦІЯ :: ДИКІСТЬ.*

Опозицію *СВОЇ :: ЧУЖІ* серед низки інших опозицій філософського, аксіологічного, соціокультурного характеру, за допомогою яких відбувається контентоутворення тексту, – *ДОБРЕ :: ПОГАНО, ГЕРОЙ :: АНТИГЕРОЙ, КОМІЧНЕ :: ТРАГІЧНЕ, ІСТИНА :: НЕ-ІСТИНА* – виділяє К. В. Нікітіна [157, с. 14-20]. Окреслені контент-технології слід розуміти як «інформаційну систему використання сукупності мовних засобів мовленнєвої маніпуляції для цілеспрямованого керування сприйняттям дійсності масовою аудиторією» [83, с.32].

Підхід до вивчення політичних текстів електронних видань як до соціальних продуктів ідеологічного середовища, що формують та фіксують смисли, які виражають певні суспільні історичні персональні потреби, дозволяє розглядати МоА як одну зі стратегій конструювання автором повідомлення суспільних відносин між соціальними групами щодо завоювання, розподілу, збереження та використання влади.

Для ідентифікації актів МоА важливо врахувати ще один важливий момент. Йдеться про таку форму мовленнєвої поведінки, як *нав'язування оцінок*. Цей аспект явища МоА розглядається в працях Н. І. Клушиної [90], А. К. Михальської [147], О. Й. Шейгал [242]. Коментуючи цей бік проблеми, Т. О. Воронцова зазначає, що «оцінні висловлення адресанта як вияви агресивної мовленнєвої поведінки реалізують усвідомлену прагматичну мету – підпорядкувати оцінні (аксіологічні) настанови адресата власним комунікативним інтересам» [34, с. 161]. У такому прагненні мовця (адресанта) «нав'язати адресату за допомогою деструктивних форм мовленнєвої поведінки негативне ставлення до предмета мовлення (референта)» [там само] дослідниця вбачає втручання в його аксіологічний простір.

Цей висновок допомагає визначитися й стосовно іншої проблеми, що неминуче виникає при осмисленні сутності явища МоА, – чи кожне висловлення, яке містить негативну оцінку предмета мовлення, може кваліфікуватися як вияв МоА. Головна відмінність МоА від негативної оцінки полягає в її однонаправленості (в процесі агресивної мовленнєвої комунікації розгортається лише негативний вектор) і феномені нав'язування цих негативних оцінок широкому загалу з метою формування його (загалу) аксіологічних орієнтацій, які відповідали б комунікативно-прагматичним інтересам адресанта. У такому трактуванні МоА в політичному електронному дискурсі виявляється безпосередньо пов'язаною з феноменом *персуазивної* комунікації й лінгвістичного *маніпулювання* як свідомого вживання мови для прихованого контролю над іншими [304, с. 2361], оскільки «оцінне висловлення, – за слушним спостереженням Н. Д. Арутюнової, – намагається вплинути на адресата, а через нього й на хід життя» [6, с. 183].

Таким чином, МоА можна ідентифікувати як сукупність мовних явищ, об'єднаних спільною прагматичною функцією створення пейоративного експресивного ефекту, надання повідомленню негативних оцінних конотацій, які уможливлюються завдяки використанню цілого комплексу спеціально напрацьованих засобів мовлення. У такій інтерпретації МоА постає і як специфічний тип експресії з усіма притаманними цьому явищу характеристиками.

1.2.2. Класифікація виявів мовленнєвої агресії в політичних текстах англomовних електронних видань. Особливості політичних текстів як дискурсного утворення зумовлюють використання спеціальних мовленнєвих прийомів для реалізації МоА. У сучасних лінгвістичних дослідженнях пропонується декілька класифікацій виявів МоА, в основу яких покладено різні аспекти цього явища.

За характером виявів агресивного комунікативного задуму в сучасній лінгвістиці розрізняють насамперед *експліцитну* та *імпліцитну* форми МоА.

Щодо засобів експліцитної агресії, то в будь-якій мові зазвичай наявний їх достатній набір, однак здебільшого їх використання є законодавчо забороненим. Тому, як зауважує В. Ю. Апресян, практично в кожній мові виробився достатній

арсенал імпліцитних прийомів, за допомогою яких мовець може виразити негативне ставлення до адресата повідомлення [5, с. 1].

На основі категорії імпліцитності/експліцитності деякі дослідники (Ю. В. Южакова [249], І. О. Соболева [204]) розрізняють такі типи МоА в політичних текстах, як *ворожа* та *інструментальна*. Ворожа МоА реалізується шляхом використання інвективи у вузькому її розумінні. Це «експліцитна агресія з яскраво вираженою інтенцією заподіяти шкоду, образити, принизити об'єкт висловлення. Така мовна агресія «спирається» на емоційно-експресивний фонд мови і виражається з допомогою стилістично маркованих мовних одиниць (просторіччя, жаргону, обценної лексики)» [203, с. 54-55].

Інший вид агресії, що виділяється сучасними лінгвістами, – це інструментальна МоА, що становить важливий засіб досягнення будь-якої дискурсної мети. Це імпліцитна за формою агресія, яка реалізує приховані негативні інтенції адресанта, об'єднані спільною установкою – прагненням завуалювати негативне ставлення до об'єкта агресії, подати це ставлення в «дозованому», передбаченому лінгвокультурними і медійними нормами вигляді. Як зазначає І. О. Соболева, йдеться про «тексти експресивного типу, в яких головну роль відіграють виражальні засоби мови [203, с. 54]. Глобальна стратегія політичного дискурсу може бути реалізована як «жорсткою» агресією, яка виражає неповагу до політичного супротивника, скепсис, іронію, так і «м'якою» агресією, тобто констатацією окремих фактів та їх коментуванням [47, с. 183].

Заслуговує на увагу і класифікація, запропонована О. Й. Шейгал. У ній виділяється три функціональні різновиди цього феномена:

1) *експлетивна* – найбільш пряма, різка, імпульсивно-емоційна форма агресії (лайка, мовленнєвий акт погрози, вердикти, категоричні вимоги й заклики);

2) *маніпулятивна* – більш раціонально усвідомлювані форми, що ґрунтуються на ідеологічних трансформаціях початкового змісту (інвективні ярлики, засоби дифамації);

3) *імпліцитна* – пов'язана із завуальованим вираженням відповідного ілокутивного наміру (непрямі мовленнєві акти, непрямі предикації, іронічні інвективи) [242, с. 221].

Виокремлення експліцитної та імпліцитної форм МоА, на думку дослідника А. В. Євсаф'євої, є дещо спрощеним і вимагає уточнення. Реалізацію деструктивних комунікативно-прагматичних інтенцій забезпечують *пряма, прихована, позатекстова та підтекстова* форми [62, с. 21]. Подані автором приклади нашоухують на висновок, що прихована форма агресії передбачає словесний, проте латентний виклад інформації в пресупозиції. Позатекстова форма актуалізує певні слоти (пласти семантики за О. В. Саржиною) та моделює інференції, що базуються на екстралінгвістичних знаннях. Знання структур умовиводу та правил ведення комунікації супроводжується створенням негативно-оцінного підтексту.

Виходячи з відзначених аспектів, МоА є яскравим виявом нетолерантності у сфері комунікації, де нетолерантність є одним із членів загальної бінарної опозиції *«толерантність :: нетолерантність»*. Комунікативну толерантність слід ідентифікувати як комплекс мовних і мовленнєвоповедінкових норм, що вимагають ставлення до «чужого» як до рівновартісної особистості, маскування вихідних негативних інтенцій адресанта [191, с. 13], тоді як МоА (комунікативна нетолерантність) ґрунтується на зневажливому, образливо-зверхньому ставленні до «інших» (тобто «чужих») [249, с. 13].

Надзвичайно важливою з огляду на тему нашого дослідження нам видається й наступна теза, яку сформулювала Ю. В. Южакова. Йдеться про те, що не існує «чистих» способів вираження толерантності, оскільки усі вони є амбівалентними, тобто вміщують у собі експліцитні вияви толерантності на поверхневому рівні та імпліцитну агресію – на глибинному [249, с. 13].

Активне використання поняття «вербальна / мовленнєва агресія» стосовно мови засобів масової інформації, що спостерігається останніми роками, поступово надає йому нового, розширеного значення – *«мова ненависті / ворожнечі»* (англ. “hate speech”). В «Енциклопедії американської конституції» «мова ненависті» визначається як «будь-яка комунікація, що принижує особу чи групу (осіб) на основі певних

характеристик, таких як расова приналежність чи сексуальна орієнтація»; як «будь-яка промова, жест чи вчинок, письмовий чи виражений усно <...>, що принижує гідність соціально вразливих осіб чи груп осіб і містить погрози на їх адресу» [303, с. 1277-1279]).

В онлайн-виданні «Тлумачний словник демократичної новомови і евфемізмів» (ТСДНЕ) бачимо таке визначення цього, прокалькованого з англійської, поняття: «Мова ненависті» (син. «ворожнечі») – слова й вирази, які підсвідомо чи цілеспрямовано програмують людину на агресію, у тому числі й на агресію до людей іншої національності та віросповідання. Мову ворожнечі можна розділити на дві великі категорії: мова, яка використовується в засобах масової інформації, і мова, яка застосовується в повсякденному мовленні» [300].

Відштовхуючись від процитованих дефініцій, «мову ворожнечі» можна визначити як комплекс мовних засобів, спеціально призначених для вираження негативного ставлення і приниження особистості як приналежної до певної меншини, причому не лише до етнічної чи конфесійної, а й до будь-якої групи людей, вразливої з точки зору суспільно-політичного контексту. В цьому відношенні можна говорити про формування «риторики ворожнечі», як це роблять у своїй монографії І. Т. Вепрева, Н. О. Купіна, О. А. Михайлова [28].

З урахуванням викладених вище міркувань можемо зробити висновок, що комунікативно-прагматичною метою МоА є не лише створення передумов для негативного сприйняття соціального іміджу певної особи, применшення авторитету того чи іншого об'єкта МоА, але й вербальна дискримінація – вираження в мовленні своєї відмінності й переваг щодо расових, національно-етнічних, релігійних, майнових, вікових, гендерних, інтелектуальних, моральних чи інших ознак.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях агресивних мовленнєвих дій можна виділити два відносно автономні підходи до вивчення виявів агресії в мовленнєвій сфері. У межах першого підходу, що розробляється в працях К. Ф. Сєдова, О. Ю. Булигіної та Т. І. Стексової, факти МоА розглядаються з точки зору адресата, досліджується їх негативний вплив на реципієнта повідомлення [подається за: 75, с. 7], та реакція адресата [226]. Другий підхід, представлений розвідками

В. Ю. Апресян, Т. О. Воронцової, Є. О. Сарасова, І. О. Шаронова, О. Й. Шейгал, передбачає вивчення виявів МоА з точки зору адресанта. Тоді МоА осмислюється як реалізація негативних емоцій мовця, його критичного ставлення до адресата, а також як механізм демонстрації власної вищості [подається за: 75, с. 7].

Власне останній із окреслених підходів ми вважаємо найбільш релевантним при аналізі виявів МоА в політичних текстах електронних видань як основному об'єкті нашого наукового інтересу, оскільки «врахування комунікативних намірів мовця дає можливість розглядати МоА як засіб досягнення певних позамовних цілей і залежно від цього виділяти низку агресивних мовленнєвих стратегій» [75, с. 7]. Зміст поняття «мовленнєва стратегія» ми докладніше розглянемо у підрозділі 1.2.3.

1.2.3. Агресивні мовленнєві стратегії і тактики та мовні засоби їх реалізації в політичних текстах англomовних електронних видань. МоА як конфліктогенний тип вербальної комунікації і засіб досягнення бажаних позамовних цілей реалізується через низку певних мовленнєвих дій, що в сучасній лінгвістиці термінологізовані як «мовленнєві стратегії» (далі – МС) та «мовленнєві тактики» (далі – МТ). Дані термінопоняття вживаються як синонімічні до понять «комунікативна стратегія» (далі – КС) та «комунікативна тактика» (далі – КТ), хоча, на наш погляд, між ними, при всій подібності позначуваних явищ, існують деякі відмінності. Зокрема, поняття «мовленнєва стратегія» не поширюється на вияви невербальної комунікації і не включає екстралінгвістичні компоненти комунікативної взаємодії.

Зважаючи, що стратегія – це «комунікативний намір мовця» [222, с. 85], а стратегічне значення, як зазначає професор І. Є. Фролова, «співвіднесене із соціальними стереотипами, засобами мови та їхньою організацією із урахуванням контекстних і ситуативних чинників» [223, с. 208], у контексті даної праці мовленнєва / комунікативна стратегія (МС/КС) розуміється як певна модель мовленнєвої поведінки, яка в конкретній ситуації є найбільш сприятливою для здійснення агресивної інтенції. Механізмами реалізації МС/КС як оптимального способу досягнення мети є мовленнєві / комунікативні тактики (МТ/КТ), що розуміються як сукупність практичних кроків у реальному процесі мовленнєвої взаємодії. Це, за

визначенням І. В. Савчак, «локальні прийоми та лінії мовленнєвої поведінки», які «співвідносять із окремими намірами, що відповідають етапам або фазам комунікативної події» [182, с. 292] і зумовлюють використання тих чи інших мовних засобів – «вузьких, спеціалізованих способів побудови висловлення, що в сукупності спрямовані на досягнення поставленої мети» [179, с. 26].

Для завдань нашого дослідження вважаємо достатнім робоче визначення стратегії як *загальної спрямованості* мовлення, загальної лінії мовленнєвої поведінки; під комунікативною / мовленнєвою тактикою будемо розуміти *спосіб* реалізації обраної стратегії за посередництва конкретних прийомів (мовленнєвих ходів) [198, с. 6].

Агресивні комунікативні практики мають на меті зашкодити соціальному чи політичному іміджу та формують мовно-мовленнєвий інструментарій для реалізації стратегій, що працюють «на пониження» референта висловлення. Серед них фахівці вирізняють, зокрема, стратегії дискредитації, дифамації, дискримінації, а також маніпулювання [Г. Ю. Арапова [6]; Є. Н. Єгорова [63]; Г. В. Кусов [122]; О. Л. Михальова [145]; В. О. Мулькеєва [149]; А. В. Радюк [173]; Н. Б. Руженцова [179]; та ін.]. Прагматичний зміст стратегій подано у таблиці А.1. (див. додаток А).

На основі аналізу ілюстративного матеріалу В. О. Мулькеєва та М. В. Лисенко зауважують, що тактичні прийоми можуть бути засобами реалізації одночасно кількох стратегій і «розподілені у вигляді поля – сукупності одиниць, що об'єднані за змістовою ознакою та відображають понятійну, функціональну схожість позначуваних явищ» [301, с. 381]. Ядро поля формують тактичні прийоми, що реалізують стратегію у будь-якому контексті. В межах перехідної зони та периферії розташовані тактики, що передають значення стратегії у типових чи, відповідно, окремих ситуаціях. Таким чином, до ядерних тактик стратегії дискредитації дослідники відносять звинувачення та осуд, оскільки, незважаючи на наявність семи негативної оцінки в значенні цих мовленнєвих дій, їх комунікативна ціль не передбачає наміру образити, принизити, виставити у смішному світлі [149, с. 83].

Докладний аналіз мовно-мовленнєвого інструментарію тактичних прийомів МоА виконаємо у наступних розділах дисертації.

У межах даного підрозділу ми зупинимося на *інвективі*, яка посідає центральне місце серед різноманітних мовних засобів реалізації агресивних КС. У загальнокультурному значенні інвектива ідентифікується як «культурний феномен соціальної дискредитації суб'єкта за посередництва адресованого йому тексту, а також стійкий мовний зворот, який у тій чи іншій мовній традиції є образливим для адресата» [295, с. 420]. Механізмом інвективи, як зазначено у словнику, виступає моделювання ситуації порушення культурних вимог з боку адресанта інвективи, виходу його індивідуального вчинку за межі визначеної певною національною культурою поведінкової норми. Відповідно до цього сила інвективи прямо пропорційна силі культурної заборони на порушення тієї чи іншої норми; максимального ж інвективного смислу набувають, таким чином, ті вербальні конструкції, які моделюють табуйовану поведінку. Ця обставина зумовлює широкий спектр семантичних варіацій інвективи залежно від наявності й аксіологічного наповнення в конкретних культурах різноманітних нормативних вимог і заборон.

Саме цієї точки зору на природу й значення інвективи притримується у своїх студіях В. І. Жельвіс: «Мовленнева інвектива становить своєрідну культурну універсалію для всього людського суспільства» [72, с. 9]; «По суті вербальну агресію – інвективу – можна розглядати як інтеріоризацію вчинку» [71, с. 35].

У лінгвістиці та теорії мовленнєвої комунікації не існує уніфікованого визначення поняття інвективи, що зумовлено передусім багатовимірністю самого явища, а також існуванням кількох фокусів його сприйняття.

Насамперед спостерігаються відмінності щодо обсягу значення терміна, параметрів позначуваного ним явища, особливостей форм вияву в мові:

- за рівнями вияву: 1) лексична одиниця [73, с. 98; 72, с. 12]; 2) висловлення [72, с. 7, 13, 14; 189, с. 191; 234, с. 124].
- за наявністю і характером об'єкта: 1) наявний об'єкт, який не збігається з суб'єктом [57; 72, с. 13; 189, с. 191; 234, с. 124; 235, с. 113]; 2) об'єкт відсутній [57; 72; с. 7]; 3) об'єкт збігається з суб'єктом [72, с. 7].

- за наявністю агресивного компонента: 1) наявність агресивного компонента: [72, с. 7, 13, 14; 189, с. 191; 234, с. 124; 235, с. 113]; 2) відсутність агресивного компонента [73, с. 98; 72, с. 12].
- з точки зору кодифікації: 1) некодифікованість [73, с. 98; 72, с. 12, 13]; 2) поєднання некодифікованих і кодифікованих способів [72, с. 7, 14; 189, с. 191; 234, с. 124; 235, с. 113].

На підставі цього можна виділити такі компоненти значення поняття «інвектива» як «обвинувальної промови», «лайки»: 1) наявність об'єкта-адресата; 2) негативна оцінка об'єкта; 3) незаслуженість, несправедливість такої оцінки; 4) пониження соціального статусу адресата; 5) націленість на здійснення дисгармонізуючого впливу на емоційну сферу об'єкта-адресата.

У цьому відношенні заслуговує на увагу дослідження Г. В. Завражиної, в якому диференційовано поняття «інвектива» і «образа» та наголошено, що поняття «інвектива» пов'язане з уявленням про образливий потенціал мовних одиниць (висловлення розглядається з точки зору адресанта), а поняття «образа» – з результативністю використання цих одиниць (висловлення розглядається з точки зору адресата; адже образа обов'язково передбачає врахування психологічного стану реципієнта (інвектума), наявність у нього почуття приниженості, ображеності тощо).

Рівночасно Г. В. Завражина застерігає, що інвектива охоплює значно ширше коло явищ, ніж просто табуйовані лексико-фразеологічні одиниці. На підставі аналізу досліджень, пов'язаних із проблемами МоА та інвективності, дослідник робить висновок про те, що одиницю мови (передусім лексему або синтаксему) можна назвати інвективною, якщо вона вписується в певні параметри, які умовно розподіляються на три групи:

1. Семантичні параметри – особливості семантики мовних одиниць (інтелектуальна негативна оцінка, а також компоненти експресивності: емоційна оцінка, інтенсивність, образність, стилістична маркованість).

2. Прагматичні параметри – особливості ситуації, в якій використовується одиниця. Інвективна ситуація передбачає обов'язкову наявність інвектума,

інвективної інтенції та інвективного результату (зниження соціального статусу інвектума, наявність у нього почуття ображеності).

3. Функціональні параметри – спрямованість мовної одиниці на зниження соціального статусу інвектума й заподіяння йому психологічної шкоди, утвердження домінуючого становища мовця, демонстрацію сили. Реалізація інвективної функції – основний параметр, що визначає інвективність висловлення [74, с. 7-8].

Отож, доводиться констатувати наявність двох функціональних іпостасей інвективи:

1) інвектива є явищем мови, тобто мовною одиницею (у даному випадку з точки зору граматики термінолексема виступає зчислювальним іменником, який передбачає форму множини – інвективи); у зв'язку з цим доцільно зазначити, що М. Д. Голєв [37] вважає за можливе вести мову про інвективну функцію мови, оскільки в будь-якій мові присутній набір лексичних і фразеологічних інвективних засобів, що мають табуйований характер, та стійких стилістичних маркерів, таких як «вульгарний», «лайливий», «грубий» [183, с. 37].

2) інвектива є мовленнєвим явищем, тобто дискурсом (тоді на граматичному рівні вона є незчислювальним іменником). Відповідно до цієї точки зору інвективою є всі слова, які можуть потенційно образити адресата [93, с. 7].

На можливості подвійного розуміння терміна «інвектива» наголошує у своїх розвідках і В. І. Жельвіс. У вузькому значенні – це «спосіб існування словесної агресії, що сприймається в даній соціальній (під)групі як різкий чи табуйований» [69, с. 13], а в широкому значенні – «будь-який словесно виражений вияв агресивного ставлення до опонента» [там само].

Своєрідно продовжуючи традиції античності, коли терміном «інвектива» позначали форму літературного твору (памфлету), який висміював чи звинувачував реальну особу чи групу осіб, і поєднуючи їх із теорією мовленнєвих жанрів М. М. Бахтіна як «відносно стійких» (тематично, стилістично, композиційно) типів висловлень [13, с. 159], сучасні дослідники нерідко розглядають інвективу як специфічний *мовленнєвий жанр* [188, с. 71]. Саме в такому розумінні вживає названу термінолексему Л. П. Крисін. Зокрема, констатуючи винятково високий рівень

агресивності мовленнєвої поведінки людини наприкінці ХХ ст., дослідник зазначає: «Надзвичайно активізувався жанр мовної інвективи, що використовує різноманітні засоби негативної оцінки поведінки й особистості адресата, – від експресивних слів та зворотів, які знаходяться в межах літературного слововжитку, до грубо просторічної й образливої лексики» [100].

Таким чином, поняття «інвектива», як стверджує Г. В. Завражина, може або виступати синонімом до поняття МоА (широке розуміння), або ж співвідноситися з ним як частина і ціле, використовуючись лише для позначення табуованої, непристойної лексики (вузьке значення).

За приналежністю до певних рівнів мови мовні засоби вираження агресії поділяють на *лексичні*, *граматичні* і *синтаксичні* (В. Ю. Апресян) чи *текстові* (Є. Н. Басовська). Водночас, як підкреслює В. Ю. Апресян, «експліцитно агресивні слова несуть агресію зазвичай у своєму основному лексичному значенні <...>, тоді як імпліцитно агресивні слова містять негативні конотації у своєму неголовному, маргінальному значенні. <...> Відповідно, імпліцитна агресія виражається за допомогою різноманітних маргінальних, периферійних засобів мови, а експліцитна – за допомогою центральних, основних» [5, с. 5].

Як вираження експліцитної агресії дослідники розглядають насамперед лексичні засоби – експресивно насичені, здебільшого лайливі й жаргонні слова, в яких переважає негативна оцінність. Цілком зрозумілими видаються намагання дослідників впорядкувати цей масив слів, згрупувати їх за розрядами та типом комунікації. Так, наприклад, Е. Ю. Булигіна й Т. І. Стекова як засіб реалізації МоА називають немотивоване використання нових іншомовних слів, а також експансію лексики малих соціумів [23]. Стратегії МоА зазвичай характеризуються також використанням оцінної лексики, яка виконує передусім наступальні функції, оскільки, як слушно наголошує Г. Я. Солганік, категорія оцінки обіймає увесь лексичний масив мови і передбачає перш за все вираження ставлення мовця до предмета мовлення [207, с. 9]. При цьому оцінка, закладена в знаках МоА, може бути як експліцитною, так і імпліцитною.

У сучасних лінгвістичних студіях основні види лексичних виявів агресії вирізняються й стосовно текстів, що функціонують у просторі політичного дискурсу. Так, Н. А. Остроушко виділила такі групи знаків МоА: ярлики, лайлива лексика, іронічні номінації, маркери відчуженості, спеціальні пейоративи, політичні терміни (негативно-оцінні амбівалентні терміни, політичні пейоративи, дисфемізми), антропоніми, етніміми [161, с. 19-21]. Дещо пізніше О. В. Демідов доповнив цей перелік такими видами інвективи, як іронічні інвективи, стійкі вирази, метафоричні інвективи [54, с. 93]. Більш складну – дворівневу – класифікацію лексичних виявів мовленнєвої агресії запропонувала у своїй монографії О. Й. Шейгал. Усі знаки МоА дослідник розподілила на дві великі групи: *спеціалізовані (СЗА)* й *неспеціалізовані (НЗА)* [241, с. 121].

До **першої** групи віднесено вербальні знаки, які транслюють агресію завдяки можливостям своєї внутрішньої форми (обценна лексика, загальні пейоративи, образливі слова) [241, с. 131]. Оскільки «комунікативні норми інституційного спілкування не приймають інвективи-лайки», «її слід розглядати як прагматичне запозичення зі сфери побутового спілкування» [241, с. 21].

Вербальні одиниці цієї групи виформовують «інвективний континуум» (термін В. І. Жельвіса), «на одному кінці якого знаходяться слова загальновідомі, але засуджувані в більшості субкультур конкретної національної культури (обценізми), а на іншому – слова, відносно прийнятні в певній мовленнєвій ситуації (загальнонормативні слова, яким притаманний інвективний потенціал)» [73, с. 24].

Загалом увесь субстрат інвективної лексики пропонується поділяти на такі розряди: 1) слова та вирази, які початково позначають антисуспільну, соціально засуджувану діяльність; 2) слова з яскраво вираженим негативним забарвленням, що становить основний зміст слововжитку; 3) назви професій, що вжито в переносному значенні (*кат, м'ясник*); 4) зоосемантичні метафори, що відсилають до назв тварин; 5) дієслова, що позначають вчинки, які викликають соціальне засудження; такі лексичні одиниці можуть містити пряму негативну оцінку; 6) слова, що містять у своїй семантиці негативну, причому достатньо експресивну оцінку чиєїсь особистості; 7) евфемізми для слів 1-го розряду, які зберігають їх оцінний (різко

негативний) характер; 8) okazіональні (спеціально створені) каламбурні утворення, націлені на пониження адресата [168, с. 29–30; 21, с. 43].

До другої групи лексичних одиниць О. Й. Шейгал відносить ярлики (спеціальні пейоративи, політичні терміни, антропоніми, етноніми) та іронічні номінації [241, с. 131]. Не маючи початково у своєму значенні інвективного компонента, НЗА «набувають такого змісту завдяки відповідному контексту» [121, с. 109], «з урахуванням певних факторів текстоутворення: характеру намірів кожного з учасників комунікації, специфіки взаємовідносин автора й адресата, особливостей ситуації спілкування, жанрово-типологічної приналежності тексту, його стилістичних параметрів, загалом – комунікативної стратегії й змістової програми тексту, що визначають шляхи й засоби досягнення певного комунікативно-прагматичного ефекту» [121, с. 109-110]. Такі лексичні одиниці А. В. Курьянович слушно пропонує позначати як «потенційно інвективні», оскільки інвективними в даному випадку є не самі слова, а конкретна мовленнєва ситуація, в якій їх ужито, і функція, яку вони виконують.

Сутність ярлика, як зазначає О. Й. Шейгал, полягає в його спрямованості на звинувачення: знак, коли перетворюється на ярлик, використовується не стільки для характеристики денотата, скільки для звинувачення адресата в небезпечних для суспільства рисах [241, с. 123]. О. Л. Дмитрієва наголошує: «Негативна оцінка, що її несе в собі ярлик, не з'ясовує об'єктивні властивості особистості, мікросоціуму, явищ, подій, діяльності, а позначає їх за ознакою ідеологічної чужорідності» [56, с. 92]. Таким чином, ярлик ми надалі розумітимемо як знак зі стійкою негативною конотацією, який, порушуючи соціальні норми, дає певну суб'єктивну характеристику адресата мовлення. Відповідно, сам факт «навішування ярликів» дає підстави для кваліфікування об'єкта як приналежного до категорії неприємних, небажаних, підозрілих, як спосіб вираження недовіри [232, с. 57].

І. Ф. Бублик у своєму дисертаційному дослідженні переконливо показала, що агресивні стратегії й тактики реалізуються в текстах, що належать до інституційного дискурсу, як за допомогою лексичних засобів, так і за допомогою стилістичних засобів – гри слів, іронії, а також метафори [20].

Окрім метафор, функцію найбільш ефективних прийомів маніпуляції можуть виконувати: експлуатація сакральних почуттів, штучний підбір негативних епітетів, фактів, створення ілюзії вибору тощо [125, с. 42].

При цьому, як наголошують дослідники, у текстах сучасних ЗМІ присутній увесь діапазон можливих соціальних оцінок, від різко недоброзичливої до вельми схвальної, що виражено за допомогою іронії. Семантичний, емоційно-психологічний, комунікативно-прагматичний потенціал іронії забезпечує її поліфункціональність і здатність виступати як засобом ворожнечі, так і засобом злагоди – залежно від груп факторів внутрішньомовного чи екстралінгвістичного характеру.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичних праць стосовно явища МоА дає підстави зробити такі висновки:

1. У сучасних студіях поняття «агресія» використовується на позначення мотивованої деструктивної поведінки, що має на меті заподіяти фізичну чи моральну шкоду об'єкту агресії або викликати у нього психологічний дискомфорт. Поняття агресії має широку сферу вжитку.

Як суспільно-психологічний феномен агресія є характерною прикметою часу і становить об'єкт дослідження різних галузей науки – психології, педагогіки, юриспруденції тощо. Лінгвістичний аспект явища агресії зумовлюється використанням вербальних засобів для реалізації деструктивної комунікації.

2. У межах даного дослідження лінгвістичний аспект феномена агресії термінологізується як «мовленнєва агресія», під якою розуміється сукупність деструктивних мовленнєвих дій, комунікативно-прагматичною метою яких є підпорядкування аксіологічних настанов адресата інтересам відправника повідомлення та ескалація конфлікту.

3. Мовленнєва агресія як конфліктогенний тип вербальної комунікації реалізується через низку певних мовленнєвих дій, на позначення яких у сучасній лінгвістиці використовуються термінопоняття «мовленнєва стратегія» та «мовленнєва тактика» та синонімічні до них «комунікативна стратегія» /

«комунікативна тактика». МС / КС розуміється як певна модель мовленнєвої поведінки, що в конкретній ситуації забезпечує найбільш повну реалізацію глобального агресивного комунікативного задуму. Механізмами їх (стратегій) розгортання є МТ / КТ – певні сукупності локальних прийомів та ліній мовленнєвої поведінки.

Характерними для реалізації агресивної комунікативної інтенції в межах політичного дискурсу ЗМІ у сучасній лінгвістиці вважаються стратегії «на пониження» – дискредитація, дискримінація, дифамація, маніпулювання з відповідними цим стратегіям МТ. Роль суб'єктів МоА в комунікативному просторі політичного тексту відведена автору тексту та зовнішньому адресанту МоА.

4. Центральне місце серед різноманітних мовних засобів реалізації агресивних стратегій і тактик посідає інвектива, яка може або виступати синонімом до поняття МоА (широке розуміння), або ж співвідноситися з ним як частина і ціле, використовуючись лише для позначення табуйованої, непристойної лексики (вузьке значення).

5. Експансія МоА в текстах електронних видань виявляється як цілеспрямований добір мовних одиниць, пов'язаних із брутальною чи силовою поведінкою, розмаїттям оцінок різних явищ, подій, ситуацій, які назагал здійснюють соціальний вплив та забезпечують формування уявлень про дійсність у потрібному напрямі.

6. МоА може реалізовуватися за посередництва СЗА і НЗА. СЗА ідентифікуються як одиниці мови, інвективний потенціал яких реалізується завдяки можливостям внутрішньої форми слова (негативно забарвлені експресеми: загальні пейоративи, стилістично знижені слова, обценна лексика); НЗА набувають статусу інвективи лише у відповідному контексті (іронічні й метафоричні номінації, спеціальні пейоративи, політичні терміни, етноніми, зооніми тощо). Експліцитна МоА становить наступальну вербальну поведінку, що реалізується за рахунок СЗА, імпліцитна – за рахунок НЗА.

Основні положення цього розділу висвітлено в таких публікаціях автора [110; 111; 112; 114].

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ ВИКОНАННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Когнітивна парадигма опису виявів мовленнєвої агресії

Розвиток гуманітарного знання в останню чверть ХХ століття позначений активним формуванням когнітивного напрямку лінгвістичних студій (когнітивної лінгвістики), проблемне поле якого охоплює питання співвідношення мови і свідомості, ролі мови в процесах пізнання, концептуалізації та категоризації світу, в узагальненні людського досвіду.

Сутність когнітивної парадигми полягає у визнанні того, що мова є «засобом опрацювання інформації, що міститься у будь-якому мовленнєвому утворенні» [293, с. 64], тоді як інформація, упередметнена в мові та тексті, є результатом людського пізнання та структурування знань [239, с. 204]. Відповідно, об'єктом когнітивної лінгвістики є мова як механізм пізнання, а когнітивний підхід дослідження передбачає вивчення мовного оформлення висловлення у взаємозв'язку з іншими процесами когніції (сприйняттям, пам'яттю, уявленням, емоціями, мисленням). У результаті, як зазначає А. Н. Приходько, ми отримуємо «переконливі дані стосовно механізмів вербалізації позамовної діяльності» [172, с. 146].

Поширення та успіхи застосування когнітивного підходу в сучасних гуманітарних студіях зумовлюють доцільність застосування основних положень лінгвокогнітивістики до осмислення феномена МоА.

Маніпулятивний характер стратегічної сутності МоА в політичному дискурсі, про що зазначають у своїх дослідженнях Т. О. Воронцова [34], Г. В. Завражина [75], Е. Н. Басовська [10], дозволяє розглядати дане явище як цілеспрямовану, осмислену та контрольовану дифамацію, дискредитацію, відчуження об'єкта агресії, що здійснюється за певним когнітивним сценарієм із урахуванням прагматичних пресупозицій.

Відповідно, залучення методів когнітивної лінгвістики до вивчення виявів МоА дозволяє виявити ті когнітивні структури свідомості, що стоять за значенням, сконструйованим за певним когнітивним сценарієм та забезпечують його (значення)

розуміння. Не менш важливим вважаємо і аналіз компонентів когнітивної структури агресивних мовленнєвих дій.

2.1.1. Методи когнітивного аналізу мовленнєвої агресії в політичних текстах англомовних електронних видань. Формування і розвиток когнітивної лінгвістики як самостійного напрямку мовознавчих студій зі своїми цілями і завданнями зумовив застосування нових методів аналізу, націлених на вивчення мовних структур представлення знань.

Одним із найбільш поширених серед них, як засвідчує практика, є *метод концептуального аналізу*, пов'язаний з терміном «концепт» як одним із провідних термінів в апараті когнітивної лінгвістики, що використовується на позначення «кванта знання», «ідеальних одиниць свідомості, що становлять частину загальної концептуальної моделі світу» [101, с. 89]. Сутність концептуального аналізу полягає у тому, щоб простежити шлях пізнання змісту концепта як ментальної структури, а кінцевою метою концептуального аналізу є реконструкція концепта як мисленнєвої сутності, що відображає певний фрагмент матеріальної чи ідеальної дійсності, через опис максимальної кількості слів і словосполучень, що репрезентують цей ментальний конструкт у національній мовній картині світу [178, с. 173].

Поряд із концептуальним аналізом істотного поширення в сучасних лінгвістичних студіях набув *метод фреймового моделювання* як спосіб *категоризації* мовних одиниць з використанням фреймів.

Поняття «фрейм» було введено в науковий обіг американським вченим М. Мінським у його праці «Фрейми для представлення знань» [141]. Згідно з його визначенням фрейм – це певна структура даних (образ) для подання стереотипної ситуації. Сучасні дослідники визначають фрейм як «універсальну категорію, що об'єднує різноманітні знання людини, її досвід» [159, с. 224].

У лінгвокогнітивістиці *фрейм* [англ. *frame* – «каркас» чи «рамка»] розуміють як спосіб зберігання інформації в свідомості людини – складно структурований «згусток» індивідуальної чи суспільної свідомості, що функціонує в якості багатократно закріпленої в попередньому досвіді моделі, усвідомлення якої дозволяє

правильно інтерпретувати зміст тексту або висловлення. Фрейми як одиниці знання побудовані навколо певного концепту і містять типову потенційно важливу інформацію, яка асоціюється з тим чи іншим концептом [229, с. 67].

Як слушно відзначає з цієї нагоди Ю. К. Скрипко, «когнітивні одиниці, будучи результатом мисленнєвої діяльності людини і проходячи <...> процес вербалізації, постають у вигляді фрейму. Обсяг і зміст когнітивної структури в процесі мовного втілення фокусується у фреймі як у *смысловому каркасі* (курсив – О. К.) майбутнього висловлення» [199, с. 29]. Відтак фрейм можна визначити як когнітивну структуру, яка базується на сприйнятті знань про *типові* ситуації і пов'язаних із цими ситуаціями очікуваннях, властивостях і відносинах реальних або гіпотетичних об'єктів. Це «логіко-понятійний каркас» (А. І. Раду) висловлення.

У структурі фрейму розрізняють *вершину* або *макропропозицію* (тему) і *слоти* (*термінали*) – елементи складної конфігурації, що є своєрідними «комірками», осередками для зберігання інформації. Через сукупність слотів, набір яких визначається й обмежується досвідом людини, реалізується зміст фрейму. Водночас слоти є когнітивними опосередкованими структурами, що становлять засіб зв'язку когнітивного і мовного рівнів, з'єднуючи вузли фрейму з компонентами семантичної структури його вербальної реалізації.

Слід зазначити, що як один із етапів дослідження МоА і виходу на вищі рівні інтерпретації використовуємо в роботі *метод фреймового моделювання* стереотипних інвективних ситуацій у конкретних контекстуально-прагматичних умовах. Для інвентаризації, класифікації та інтерпретації в синхронії мовних структур, що забезпечують розгортання інвективного фрейму в політичних текстах, було застосовано *описовий метод*.

У тексті як формі існування мисленнєвої діяльності моделювання ситуацій та процесів співвіднесено зі структуризацією інформаційного простору в межах мікро- та макроструктур. Вербальна дискретизація текстового, а саме: інформаційного континуума реалізується інформаційними цілісностями, які відповідають статусу диктем [210, с. 53], базових одиниць ментально-лінгвального комплексу людини, сконструйованих раціонально-логічними структурами свідомості. Компоненти

семантичної структури тексту об'єднані комунікативною інтенцією його автора, що дозволяє дослідникам дискурсу спонукального типу виділяти різні одиниці його аналізу. Раціональна аргументація знаходить мовне втілення в аргументемі, емоційна – в емотемі, сугестія – у сугестемі, а інформування – в інформемі, які, відповідно, постають і як лінгвокогнітивні засоби реалізації названих стратегій, і як одиниці їх лінгвістичного аналізу [136, с. 16].

З огляду на дані міркування диктема в одному зі своїх значень у випадку експлікації в умовах потенційної деструктивної комунікативної ситуації стає об'єктом нашого дослідження. На відміну від асертивності та аргументативності, які належать до конструктивних предиспозицій, деструктивна природа агресивності полягає в її зорієнтованості не на суті аргументів опонента, об'єктивних фактах, логічних умовиводах, основних положеннях власних чи опонента, а на характеристиці його особистості чи здібностей [286, с. 14-25].

Пошук мовних маркерів інвективних смислів, що виходить далеко за межі ідентифікації засобів МоА, зумовлює необхідність вияву тих ментально-лінгвістичних прийомів, які залучає адресант деструктивного повідомлення. Дослідження смислової основи висловлення корелює з категоріями дискурсу. Як найбільш релевантні виділяємо пропозицію, пресупозицію, експлікатуру, імплікатуру, інференцію та референцію. Висловлення як «носій» агресивних комунікативно-прагматичних інтенцій не завжди містить необхідний набір пропозицій: адресат зазвичай змушений реконструювати інформацію. *Метод логіко-смислового аналізу* структури тексту дозволив здійснити аналіз системи семантичних зв'язків між його компонентами та виокремити мисленнєво-мовленнєві механізми побудови імплікативних компонентів смислу, які активізують у свідомості певні когнітивні сценарії, що репрезентують знання про стереотипні ситуації та, як зазначає А. О. Котов, описують «відношення, що дозволяють реципієнту при виявленні певних ознак об'єкта чи ситуації вивести інші і сконструювати нову структуру ознак (модель) об'єкта чи ситуації» [95, с. 9].

Окрему увагу в дослідженні відведено аналізу висловлень зовнішніх адресантів МоА у зв'язку з частотністю звернень адресантів до даного виду маніпулятивних

прийомів. Висловлення зовнішнього адресанта (термін А. О. Котова) передують основній комунікації між автором тексту та його реципієнтом [95, с. 57] і беруть участь у співтворенні спільного комунікативного простору, детермінованого інтенцією формального продуцента тексту.

Вивчення особливостей введення висловлень вторинних суб'єктів у комунікативний простір адресанта ЗМІ обумовило використання *методу моделювання* ввідної синтагми конструкцій із переданою мовою та аналізу пропозицій інформаційного актанта.

2.1.2. Інвективний фрейм як інструмент опису мовленнєвої агресії в політичних текстах англomовних електронних видань. Поняття мовленнєвого жанру, осмислене як типова форма висловлення, повторювана ситуація спілкування, еталон соціально значимої взаємодії, типізована форма мовленнєвої комунікації [13, с. 159-286; 187, с. 108], дає підстави розглядати інвективу крізь призму когнітивної семантики, що призводить, – як констатує український лінгвіст Ф. Бацевич [11, с. 93], – до почастишання спроб застосування методів фреймового аналізу до вивчення мовленнєвих жанрів і виникнення поняття *інвективного фрейму*, яке спостерігається, зокрема, у розвідках М. Д. Голева [39; 38] та В. С. Третьякової [216].

Виходячи з окресленого вище загального змісту поняття «фрейм», інвективний фрейм можна ідентифікувати як типову структуру, що виникає у свідомості носія мови й асоціюється зі «словесно вираженим виявом агресивного ставлення до опонента» [151, с. 198], агресивними мовленнєвими діями, метою яких є соціальна дискредитація певного об'єкта (конкретного індивіда, його діяльності / вчинку, суспільного явища). Як вираження особливої стереотипізованої ситуації інвективний фрейм передбачає обов'язкову наявність *інвектора* (експліцитного чи імпліцитного) як відправника повідомлення, *інвектума* як об'єкта інвективи, *інвективного наміру* та *інвективного результату*. З урахуванням відзначених чинників під інвективним фреймом надалі у своєму дослідженні ми розумітимемо «специфічну модель побудови відправником висловлення (у даному випадку – тексту) для реалізації інвективної інтенції як *глобальної* комунікативної мети» [119, с. 271].

Оскільки інвектива як комунікативна подія зазнає певної динаміки, вона може бути представлена також як сценарій, що відображає розгортання в межах стереотипної ситуації «основних сюжетів» комунікативної взаємодії.

Інвективний фрейм як структура свідомості, що охоплює вияви негативної оцінності (а радше негативні інтерпретації фактів реальної дійсності), виражає загальну функціональну особливість сучасних політичних текстів протиставляти групові суб'єкти «Ми» і «Вони» (Є. О. Бенвенист [16], Е. В. Бакумова [8], Р. Водак [30], С. А. Колосов [92], Н. Б. Мечковська [140], А. А. Романов [177], С. Л. Сахно [184]). Це протиставлення має антагоністично-асиметричний характер. Асиметричність (І. Дзялошинський) як характерна прикмета «дискурсу ненависті» виникає внаслідок домінантної тенденції на пониження соціального статусу групи «Вони» і тим самим більш-менш експліцитного підвищення статусу групи, що ідентифікується свідомістю інвектора як «Ми». Дихотомія концептів «Ми» :: «Вони» співвідносна з іншою опозицією, що утворюється на основі протиставлення концептів, приналежних до категорії «поняттєвих універсалій» людської культури, – *СВІЙ* :: *ЧУЖИЙ* [33, с. 52; 250, с. 28; 251, с. 48]. Фундаментальність опозиції *СВІЙ* :: *ЧУЖИЙ* як базового критерію категоризації й пізнання світу зумовлена онтологічним досвідом людства, насамперед процесом формування його просторових уявлень. У процесі етно- і соціогенезу просторова опозиція *СВІЙ* :: *ЧУЖИЙ* (той, що ідентифікується як «приналежний до одного зі мною простору» – той, що ідентифікується як «приналежний до іншого, не-мого простору») аксіологізувалася, поширившись на уявлення про етнічну, національну, соціальну, гендерну тощо ідентичність [192, с. 87]. Антагонізм, що покладено в основу цієї опозиції, зумовлюється здебільшого розбіжністю стандартів, притаманних кожній із соціокультурних (расових, етнічних, сексуальних, гендерних тощо) підгруп [96, с. 3].

Механізм такої реалізації агресивної мовленнєвої інтенції стосовно представників «іншої» раси чи етносу розкриває у своїх розвідках Т. ван Дейк. Так, розглядаючи расистський дискурс як різновид «дискурсу ненависті», дослідник наголошує на перебільшенні відмінностей у зовнішності чи культурі «своїх» і «чужих»; «їх» норми й цінності в порівнянні з «нашими» подаються у вигідному для

«нас» світлі, увага зосереджується на тому, що «вони» роблять не так, а «ми» – так, і як «нашим» інтересам загрожують «чужі» [52, с. 112; 270, с. 135-208].

Цікавою видається й спроба Г. В. Яновської опозицію *СВІЙ :: ЧУЖИЙ*, що відображає таку органічну особливість людського мислення, як його антитетичність [129, с. 39], розглядати як *мегафрейм* [254] – структуру найвищого рівня когнітивної семантики.

2.1.3. Лінгвокогнітивні засоби моделювання інвективного фрейму. Вище вже було наголошено, що фрейм як когнітивна структура вступає у відносини кореляції з власне вербальними, мовними структурами.

Такими структурами можуть виступати *власне лексичні засоби* – прості слова, деривативи, композити і словосполучення, що презентують різні ступені і способи лексико-семантичного та лексико-морфологічного розгортання в плані вираження інвективного фрейму. Це можуть бути ЛО як прямої, так і непрямой номінації, що виступають вербальними актуалізаторами слотів, які визначають структуру і через які реалізується зміст, зокрема інвективного фрейму.

У процесі моделювання даного когнітивного конструкту важливу роль відіграють також *концептуальна (когнітивна) метафора* і *когнітивна метонімія*, які презентують дві ментальні сутності, що відображають основні механізми пізнання. Попри відмінності, що існують в ідентифікації метафори і метонімії як засобів художньої образності, в когнітивній лінгвістиці вони об'єднані загальним поняттям *концептуального домену* як будь-якої послідовності організації людського досвіду: метафора передбачає проектування з однієї концептуальної області в іншу, метонімія – трансформацію в межах однієї концептуальної області.

У когнітивній лінгвістиці для позначення метафори як явища не лише мовної, але й мисленнєвої сфери використовуються два рівнозначних терміна – *концептуальна метафора* і *когнітивна метафора*. Перший із них, як наголошує фахівець у галузі лінгвокогнітології В. А. Маслова, орієнтований на зв'язок з термінами «концептуалізація» і «концепт», другий пов'язаний з поняттям когнітивізму [138]: вербальне існування метафор стає можливим лише завдяки

здатності людини до аналогового мислення – представленню невідомого через відоме, абстрактного через конкретне. Однак у своєму дослідженні надалі ми використовуватимемо термін «концептуальна метафора», що обумовлено його більшою традиційністю, а також зв'язком із вихідною концепцією Дж. Лакоффа і М. Джонсона.

Ще один ефективний засіб моделювання фреймів, у тому числі й інвективних, ми, як і Т. С. Зевахіна, вбачаємо у *стійких образних порівняннях* на кшталт «мовчить як партизан (на допиті)», що становлять широкий клас явищ, які ґрунтуються на асоційованих квантах знань і надають у розпорядження носія мови стандартні засоби вербалізації знань про світ за допомогою ситуаційних образів [80]. За висновком дослідника, оформлення такої порівняльної конструкції може мати інваріанти, але завжди включає два обов'язкових компонента – предикат і субстантив, як-от порівняння-фразеологізм «пропав, як швед під Полтавою».

Ефективними засобами моделювання інвективного фрейму виступають *прецедентні феномени*, зокрема *прецедентні імена*, а також різноманітні *інтертекстуальні включення* [4]. Однак їх декодування в тексті вимагає від адресата належного рівня так званих «фонових знань», володіння інформацією як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного характеру.

2.2. Комуникативна парадигма опису виявів мовленнєвої агресії

Аналіз досліджень, проведених у теоретичному розділі даної розвідки, дозволяє констатувати, що незалежно від типу комунікації МоА пов'язана з негативною оцінкою певного явища чи особи, експресивністю такої оцінки та виявляється в певних прийомах, спланованих відповідно до комуникативної інтенції адресанта. Власне вибір таких прийомів залежить як від типу, так і сфери комунікації, що й зумовило обрання нами – поряд із когнітивним підходом – комуникативної парадигми, у контексті якої було проведено ідентифікацію та аналіз виявів агресії в політичному дискурсі електронних видань. У цьому сенсі привертає увагу твердження професора І. С. Шевченко про те, що саме прагматичні студії дискурсу з інтегрованим когнітивним підходом визначаються диверсифікованим підходом до вивчення матеріалу. Сконструйоване дискурсне значення є не лише складною єдністю мовної форми, значення та дії, а частиною соціальної взаємодії, яка завжди визначається сферою комунікації, цінностями, соціальними нормами, соціальною практикою, що зазнає впливу структур влади та історичних процесів [238, с. 106].

Відповідно, вивчення виявів МоА в контексті когнітивно-комуникативної парадигми передбачає вихід у сферу когніції, а саме: аналіз мовного матеріалу з ціллю проникнення у сутність того, яким чином він структурується та реалізується у текстових комуникативних ситуаціях через виокремлення КС та КТ МоА.

Р. О. Якобсон виокремлює в структурі комуникативної ситуації шість компонентів: адресант, адресат, контакт, повідомлення, контекст, код. Використовуючи засоби мовного коду, адресант формує повідомлення та встановлює контакт із адресатом. Контекст за моделлю Р. О. Якобсона – зміст повідомлення [252, с. 319], що в межах нашого дослідження сприяє виведенню прихованих інвективних смислів та вивченню особливостей реалізації стратегій та тактик МоА в політичному дискурсі. Показниками тактик у межах стратегії МоА можуть бути імпліцитні компоненти висловлення.

Як і О. Й. Шейгал [241], В. С. Третьякова [216], І. Є. Фролова [221] та Г. В. Завражина [74] вважаємо, що вияви ворожості учасників конфлікту мають

градуальний характер, що передбачає варіативність рівня агресивності одиниць мови та мовлення. На думку В. С. Третьякової, рівень агресивності залежить від ситуації висловлення, суб'єкта, що актуалізує певний смисл, від перлокутивного ефекту висловлення, етнокультурних традицій вираження тих чи інших оцінок [216, с. 147].

2.2.1. Принципи аналізу мовленнєвої агресії в різножанрових політичних текстах англomовних електронних виданнях. Розбіжності в трактуванні виявів агресії в мовленнєвій сфері, що знаходимо в сучасних лінгвістичних дослідженнях, а також відсутність спільного термінопоняття для їх ідентифікації обумовили початковий етап дослідження. Вирішення даних проблем дозволило окреслити основні принципи проведеного нами аналізу текстів.

У роботі чітко простежується два підходи до аналізу особливостей реалізації агресивних комунікативно-прагматичних інтенцій у політичному дискурсі. Згідно з першим підходом дискурс трактуємо як певну форму висловлення, в якій інтерпретується політична дійсність, як форма вираження, певна метамова, що використовується в процесі конструювання уявлень для трансляції певних переконань. Даний підхід видається ефективним при вивченні типології засобів МоА.

Не менш важливою є увага до внутрішньої організації тексту, до дискурсу як до групи висловлень, об'єднаних між собою за смислом. Такий підхід видається конструктивним при розгляді особливостей МоА на текстуальному рівні, виокремленні когнітивних структур та дослідженні стратегій МоА.

Так, перш за все ми трактуємо текст як конструкт, компоненти якого, як зазначає А. В. Коряковцев [94, с. 119], об'єднані в єдину ієрархічно організовану семантичну структуру комунікативною інтенцією його автора. Дискретизація текстового континуума та моделювання процесів сприйняття співвідноситься з особливостями організації в мікро- та макроструктури тексту інформації, зміст якої визначається її функціональністю [51]. Мовну ж категоризацію інформаційного простору забезпечує послідовність інформем, «базових односторонніх одиниць ментально-лінгвального комплексу, що формують певну інформаційну сутність» [292, с. 664].

У процесі організації інформації в текст як системно-структурний конструкт першочергового значення в дискретизації інформаційного континуума набуває не лише представлення послідовності окремих інформаційних одиниць, організованих у мікро- та макроструктури текстової бази, а власне якісна їх функціональна складова. Вважаємо, що аналіз МоА необхідно здійснювати, орієнтуючись на пошук необхідних ключових семантичних компонентів, центрів генерації експресивності та потенційно образливої інформації. При цьому градацію рівня агресивності деструктивної інформації забезпечують одиниці функціонально-семантичної категорії інвективності.

Виокремлення текстових комунікативних ситуацій, що маркують вияви МоА, кореспондує з аналізом дискурсних фрагментів, в яких реалізовані агресивні мовленнєві стратегії та тактики автора повідомлення.

Аналіз теоретичних джерел дозволяє стверджувати, що феномен інвективи розглядається сьогодні як синонім поняття *агресивної (інвективної) стратегії* (М. Д. Голєв [38], В. І. Жельвіс [73], І. О. Соболева [204, с. 128]), а саме «сукупності мовленнєвих дій, спрямованих на вирішення глобальної комунікативної мети» [85, с. 128], у нашому випадку на зниження соціального статусу референта мовлення. У межах такого бачення інвектива розуміється як «будь-який вербальний вияв агресії чи стилістично зниженої експресивності, оцінності, емотивності й езотеричності стосовно адресата мовлення, ситуації, теми, предмета чи процесу соціально-мовленнєвого спілкування» [203, с. 53], а *інвективна тактика* як одна або кілька мовленнєвих дій, спрямованих на реалізацію глобальної комунікативної стратегії, базується на вживанні знижених і субстандартних мовних одиниць [там само].

Слід також наголосити, що на підставі наявних напрацювань О. С. Іссерс, О. Н. Паршиної, О. Л. Михальнової та ін. Г. В. Завражина формулює визначення інвективи в політичному дискурсі як мовленнєвого засобу, який використовується для образи опонента, тобто для зниження його соціального статусу та заподіяння йому психологічної шкоди [подається за: 74, с. 50]. Переосмисливши цю дефініцію, ми пропонуємо уточнити визначення інвективи як мовленнєвого засобу, який використовується для образи адресата МоА, тобто для зниження його особистісного

чи соціального авторитету та заподіяння йому психологічної шкоди і шкоди його суспільному іміджу.

Особливості реалізації глобальної комунікативної мети в політичному дискурсі ЗМІ дозволяють дослідникам (О. С. Іссерс, Є. В. Ключова, О. Л. Михальова, Г. В. Завражина) говорити про *інвективну тактику* як про найефективніший, хоч і не єдиний, спосіб реалізації агресивних КС, передусім найбільш поширеної серед них мовленнєвої стратегії дискредитації. *Інвективну тактику*, як впливає з суджень названих авторів, слід розуміти як одну чи декілька агресивних мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення локальних завдань (на здійснення інтенцій мовця), які в сукупності сприяють якнайповнішій реалізації комунікативної стратегії за допомогою окремих інвективних мовних одиниць [подається за: 74, с. 52-53].

О. С. Іссерс у своїх роботах стверджує, що характеристика інвективної тактики, як і будь-якої іншої МТ, повинна включати в себе передусім аналіз можливих комунікативних ходів (або прийомів), необхідних для реалізації інвективних намірів, а також аналіз мовних одиниць, що використовуються автором повідомлення з метою образити адресата (опонента), оскільки результатом реалізації будь-якої комунікативної тактики зрештою є набір висловлень [85, с. 128-130]. Такі комунікативні ходи ідентифікуються як *прийоми*; ця термінолексема вживається на позначення плану вираження комунікативної тактики (О. С. Попова), характеристики «окремої стратегічно спрямованої репліки або групи реплік», тобто «тих висловлень, які виконують певну функцію з погляду загальної мовленнєвої стратегії та конкретної мовленнєвої тактики» [74, с. 52].

Беручи до уваги, що оцінка конфліктного потенціалу текстів політичного дискурсу електронних видань співвідноситься з категоріальними засобами інвективності, на початковому етапі здійснювався перегляд електронних архівних джерел інтернет-медіапроектів *realclearpolitics.com*, *memeorandum.com*, *news.google.com*, *fark.com*, що відслідковують та публікують огляди інформаційно-аналітичних та аналітичних статей із іноземних медіавидань. Було відібрано резонансні, ключові події та простежено їх висвітлення в політичних текстах електронних видань Великої Британії та США. Матеріалом дослідження обрано

якісні (елітарні) англомовні видання та масові (популярні) ЗМІ, що належать великим видавничим об'єднанням і охоплюють широку аудиторію (див. табл. Б.1 у додатку Б). Оскільки «комунікативні норми інституційного спілкування не приймають інвективи-лайки» [241, с. 21], для нас важливим є вивчення широти комунікативної свободи адресанта повідомлення в межах реалізації агресивних (інвективних) інтенцій у політичному дискурсі.

Детальне обстеження текстів політичного електронного дискурсу США та Великої Британії 2006-2017 рр. як *генеральної сукупності* неможливе через величезну кількість медіаматеріалів, яка щодня зростає. Тому зроблено вибірку, причому для її максимального наближення до генеральної сукупності ми дотримувалися тих же вимог репрезентативності [163, с. 15-17] та однорідності досліджуваних одиниць і категорій [79, с. 299], що й для генеральної сукупності, а саме: їх актуальність для реалізації агресивних мовленнєвих стратегій і тактик та реконструкції інвективного фрейму в аналізованій групі текстів.

У нашому дослідженні вимога *однорідності* (або *гомогенності* – у термінах В. Перебийніс) реалізується з урахуванням тих аспектів, які виокремлює у своїх розвідках згаданий дослідник [163, с. 15-17], – *хронологічно* (2006-2017 рр.), *жанрово* (аналітичні статті, огляди, коментарі в електронних виданнях США та Великої Британії), *тематично* (об'єктом дослідження є події, явища, особистості, безпосередньо пов'язані зі сферою політики). Окрім цього, ми керувалися ще одним додатковим критерієм, що ми для себе позначили як *регіональний*, – до уваги бралися статті, огляди та коментарі, сфокусовані на подіях політичного життя країн Європи (передусім Великої Британії, Росії, а також Білорусі та України) і Сполучених Штатів. Такий вибір мотивований передусім позицією лінгвокультурології, оскільки ці країни входять до сфери екстралінгвістичної компетенції автора дослідження, що створює передумови для ширшого застосування фонових знань з метою точнішої інтерпретації лінгвістичних явищ і розкриття прагматики повідомлення.

Послуговуючись висновками К. Мертена та В. В. Левицького, ми розрізняємо «*одиниці аналізу*» як ті лінгвістичні одиниці, що підлягають лінгвістичному аналізу, і «*одиниці вибірки*» (контекст) – тобто фрагменти тексту, що в даному випадку

об'єднані відповідними змістовими ознаками – інвективною спрямованістю й трансляцією МоА. Зокрема у процесі аналізу приблизно 6000 друкованих сторінок було виокремлено 2544 одиниць вибірки.

При доборі одиниць вибірки використовувалася **типова вибірка** (за змістовою ознакою), при виборі одиниць аналізу – **систематична вибірка** як найбільш придатна, за висновком В. В. Левицького, для лінгвістичного аналізу [131, с. 37].

Категоризація змістових одиниць (їх класифікація та типологізація) відбувалася, як наголошував В. В. Левицький [131, с. 49], інтуїтивно: рубрикація проводилася залежно від конкретного емпіричного матеріалу.

2.2.2. Етапи аналізу мовленнєвої агресії в різножанрових політичних текстах англomовних електронних видань. На *першому* етапі було застосовано загальнонаукові методи спостереження, індукції та дедукції, емпірико-теоретичні методи аналізу і синтезу, а також було докладно проаналізовано й узагальнено теоретичні напрацювання вітчизняних і закордонних науковців щодо сутності феномена агресивної мовленнєвої поведінки та її можливих виявів у дискурсі. Осмислення теоретичних положень визначило підґрунтя вивчення виявів МоА у політичних текстах електронного дискурсу США і Великої Британії.

На *другому* етапі аналіз конфліктного потенціалу політичних текстів проводився шляхом пошуку необхідних семантичних компонентів, як правило, ключових слів-актуалізаторів деструктивної інформації, виокремлених на лексемному та синтаксемному рівнях, і центрів генерації експресивності з подальшою систематизацією дібраного мовного матеріалу. Розмежування компонентів нейтральної інформеми та виокремлення маркерів МоА в нашому дослідженні базується на ідентифікації комплексу засобів генерації інвективності як структурними компонентами тексту, так і єдністю смислу та передбачає кілька послідовних операцій аналізу інформації.

А. Аналіз комунікативно-прагматичного та семантичного потенціалу мовно-мовленнєвих структур.

Даний етап є початковим і передбачає ідентифікацію в тексті інвектем

(«мінімальної одиниці генерації інвективності» [219, с. 53]) шляхом відмежовування інформем, аргументем та аналізу авторських пресупозицій. Послуговуючись дослідженнями професорів Д. Інфанте, Р. Гасса та А. Рансера, які приділяли увагу психологічним та когнітивним аспектам міжособистісної комунікації, відзначимо, що асертивність та аргументативність адресанта свідчить про його конструктивні predisposиції у вирішенні конфліктних ситуацій. Асертивність мовця, за словами дослідників, виявляється в активному відстоюванні ним власної позиції та переконань. Аргументативність, у свою чергу, передбачає не лише захист власних позицій щодо певних спірних питань, але й доведення хибності протилежних точок зору. Ворожість та агресивність концептуалізуються вищезгаданими дослідниками як деструктивні predisposиції, що супроводжуються агресивністю мовленнєвої поведінки опонента, який замість спроб довести істинність власного твердження, переконати опонента чи довести неістинність його умовиводів та аргументів вдається до вербальної атаки [286, с. 53]. Ідентифікація інвектем вимагає відповіді на питання:

- чи присутні в тексті псевдоаргументи, спрямовані на особу чи групу осіб;
- чи присутня в тексті негативна інформація про особу;
- чи лексичні одиниці транслюють агресію завдяки можливостям своєї внутрішньої форми, чи набувають статусу інвективи безпосередньо в контексті.

Б. Ідентифікація засобів та прийомів актуалізації інвективних смислів.

Концентрація мовних засобів генерації інвективності, а саме: знаків МоА як сукупності комунікативно значимих виявів даного явища в слові, словосполученні, реченні та тексті, - виявляється у вигляді внутрішньожанрової мовленнєвої тактики. Водночас жорстка диференціація деструктивних мовленнєвих жанрів видається малопродуктивною – зважаючи на висновки дослідників про *синкретичність* як одну з їх провідних ознак у ЗМІ [62, с. 19].

Відповідно, на нашу думку, для адресанта важливим є не лише вибір конкретної внутрішньожанрової мовленнєвої тактики, у межах якої буде створено та інтерпретовано повідомлення, а власне можливість вибору засобів та прийомів для досягнення перлокутивного ефекту висловлення та його обмеження рамками

нормативної комунікативної поведінки, загрозою комунікативних невдач, арсеналом мовних потенцій та їх мовленнєвих актуалізацій.

У свою чергу, комунікативно-прагматичні особливості політичного дискурсу в умовах деструктивної мовленнєвої поведінки визначають зміст висловлення, вибір об'єкта агресії, ілокутивні функції та форми. Прагнення уникнути відповідальності змушує адресанта вдаватися до імпліцитних форм вираження своєї інтенції, що свідчить про можливість актуалізації висловлень із ознаками мови ворожнечі за посередництва лише літературних слів та висловлень, ускладнюючи маркування їх як одиниць МоА та одночасно, розширюючи дискурсивний простір реалізації даного явища. Отже, необхідно з'ясувати:

- яка функція та смислове навантаження фрази чи текстового фрагмента;
- чи виражена інформація у вульгарній формі;
- чи присутні в тексті одиниці, використання яких порушує норми суспільної моралі;
- чи належать мовні одиниці до хоча б одного типу одиниць інвективної лексики;
- які функція та смислове навантаження лексичних одиниць у фразі, реченні чи тексті.

Керуючись даною методикою, ми виокремили знаки МоА на лексемному, синтаксемному, текстуальному рівнях, а також окреслили текстові комунікативні ситуації МоА, проаналізували прийоми референції, прийоми каузальної дифамації (за термінологією П. Б. Паршина [162, с. 135]), оскільки інвективний потенціал може бути закладеним в імплікативних компонентах смислу.

В. Оцінка тональності тексту.

Зважаючи на те, що агресивність висловлення – величина градуйована [241, с. 171], реалізується на всіх мовних рівнях [94, с. 68; 76, с. 132], а об'єм лінгвістичного поняття «образа» значно ширший порівняно з юридичним, вважаємо доцільним розглянути сукупність засобів репрезентації агресивної семантики в їх взаємодії з тональністю тексту.

Тісний зв'язок тональності висловлення та соціокомунікативної ситуації дозволив Е. Ф. Тарасову відвести для нейтральної тональності та нормативної

ситуації комунікації єдиною умовною вісь нейтральності. Відповідно, будь-яке відхилення від стандарту є рухом у напрямку «піднесеної, патетичної або фамільярної чи вульгарної тональності» [213, с. 255]. Власне вульгарну та фамільярну тональність автор співвідносить із ненормативними комунікативними ситуаціями і визначає як негативну тональність. Примітно, що С. В. Дороніна у своєму дослідженні дійшла висновку, що залежність між перлокутивним ефектом та рівнем експресивності тексту не є однозначною, оскільки як образливі трактуються і тексти, витримані в м'якій емоційно-оцінній тональності [61, с. 30-31].

На даному етапі було розроблено шкалу агресивності висловлення.

Г. Аналіз компонентів комунікативної ситуації МоА, роль суб'єкта в якій виконує зовнішній адресант.

Послуговуючись влучною метафорою О. Ю. Соболя, яку дослідник використовує при вивченні поліфонії як функціонально-семантичної категорії в політичному дискурсі, комунікативну ситуацію МоА можна представити як «взаємодію соціальних акторів», що «виконують певні ролі на комунікативній сцені», організованій формальним продуцентом, «режисером-постановником, що обирає, яких соціальних акторів увести і як представити їхні голоси або погляди» [205, с. 72].

Відповідно, вивчення особливостей моделювання автором тексту комунікативної ситуації МоА зумовило необхідність аналізу предикатно-аргументної рамки конструкцій із чужим мовленням, семантичні компоненти якої формують ввідну синтагму [202, с. 57] (основна пропозиція, що містить слова формального продуцента тексту, інформація про ситуацію висловлення) та, за термінологією Е. Г. Хомякової [225, с. 65], інформаційний актант (включена пропозиція, актант основної пропозиції, що вказує на зміст висловлення суб'єкта МоА). Аналіз предикатно-аргументної рамки конструкцій із чужим мовленням дозволив виокремити її компоненти та розглянути особливості їх представлення.

На *третьому етапі* на основі аналізу дібраних контекстів та застосування методу моделювання фреймів (за схемою мегафрейм-фрейм-субфрейм-слот) окреслено основні ментальні структури реалізації базової дихотомії *МИ :: ВОНИ (СВІЙ :: ЧУЖИЙ)*.

На *четвертому етапі* було відстежено комунікативно-прагматичний ефект мовних одиниць і мовленнєвих структур у текстах електронного дискурсу, а також проведено кількісні обрахунки частотності застосування агресивних МС і МТ і мовно-мовленнєвих прийомів їх реалізації.

Активне відстежування виявів МоА здійснювалося нами впродовж періоду з 2006 по 2017 рр. У результаті спостережень і подальших підрахунків було з'ясовано, що найбільш потужними «спалахами» частотності деструктивної комунікації відзначені 2008, 2010, 2014 роки (див. діагр. В.1. у додатку В). Таке збільшення виявів деструктивних мовленнєвих дій в електронних виданнях Великої Британії та США саме у ці роки закономірно викликане зростанням соціально-політичної напруги в країнах, які ідентифіковані нами як об'єкти МоА: 2008 р. – президентські вибори у США й Росії, 2010 р. – теракти та масштабні пожежі в Росії, трагічна загибель президента Польщі в авіакатастрофі під Смоленськом, компромат WikiLeaks; 2014 р. – події Революції Гідності в Україні; зростання напруженості в Європі і світі через анексію Росією Криму та військовий конфлікт на Донбасі.

Наведені цифри не є абсолютними, оскільки стосуються лише цікавих для нашого дослідження об'єктів застосування агресивних мовленнєвих стратегій і тактик, однак дають орієнтовне уявлення про динаміку МоА щодо залучених нами об'єктів.

2.2.3. Методи аналізу комунікативних ситуацій мовленнєвої агресії в політичних текстах англомовних електронних видань. Оскільки головною метою дисертації є вивчення лінгвістичних виявів МоА в політичних текстах електронних видань США та Великої Британії, для узагальнення результатів спостережень та для кількісної обробки фактографічного матеріалу ми використали **метод кількісних обрахунків**, що передбачає простий підрахунок частоти використання тих чи інших засобів реалізації агресивних мовленнєвих дій та метод **графічної презентації результатів**.

Аналіз дискурсу з урахуванням інтенціональних особливостей комунікативної ситуації обумовлює застосування **комунікативно-прагматичного методу** для

виокремлення основних комунікативно-прагматичних стратегій із зазначенням очікуваного перлокутивного ефекту.

Вияви МоА не лише експлікуються у внутрішній формі, але й об'єктивуються опосередковано в імплікаціоналі лексичного значення на асоціативно-семантичному рівні. Відтак необхідним є застосування **компонентного** аналізу з метою фіксації потенційно інвективної інформації, **контекстуального аналізу** для вивчення суспільно-історичного контексту, а також **трансформаційного** методу з метою вияву прихованого змісту. В такий спосіб було проведено функціонально-семантичний аналіз дискурсних фрагментів, що містять знаки МоА, структурно-семантичний аналіз форм МоА (зокрема, прихованої та затекстової), особливостей їх реалізації в політичних текстах та запропоновано шкалу агресивності висловлення. Відтак опрацювання матеріалу дозволило нам виявити лексико-семантичні ознаки функціонально-семантичної категорії інвективності, що об'єктивуються в умовах реалізації агресивних комунікативно-прагматичних інтенцій у політичному дискурсі електронних видань.

У процесі дослідження з метою зіставлення текстових смислів із загальнокультурною інформацією та в межах різних культурних кодів було застосовано метод **культурологічного аналізу**, який, у свою чергу, дав змогу виявити та визначити характер взаємодії різних культурних кодів, а також виявити знаки МоА в межах певного культурного контексту.

Оскільки об'єктом аналізу в дисертаційній роботі є політичний дискурс двох провідних англomовних країн, кожна з яких має свої специфічні особливості щодо політичного устрою, національно-культурних традицій тощо, у роботі застосовується також метод **зіставного (крос-культурного)** аналізу.

Висновки до розділу 2

Положення, викладені у розділі, дозволяють зробити такі висновки:

1. Пошук нових ефективних шляхів осмислення, аналізу та опису деструктивних мовленнєвих дій, що відповідали б пріоритетним напрямкам розвитку науково-теоретичної думки, зумовив необхідність проведення дослідження

на перетині когнітивної та комунікативної парадигм, актуальних для лінгвістики початку XXI століття.

2. Сутність когнітивної парадигми полягає у визнанні того, що мовна форма є відображенням когнітивних структур, що певним чином корелюють із мовними структурами. У межах когнітивного підходу мова розглядається як пізнавальний механізм, система знаків, що специфічно кодифікує і трансформує інформацію і є засобом доступу до ментальної сфери людини і процесів, які в ній відбуваються.

У площині комунікативно-прагматичної парадигми основним засобом реалізації МоА виступає інвектива. У широкому тлумаченні поняття інвективи становить типову, стереотипізовану комунікативну ситуацію, що може бути інтерпретована як мовленнєвий жанр (у термінах теорії комунікації) та інвективний фрейм/сценарій (у термінах лінгвокогнітології).

3. Дослідження смислової основи висловлення корелює з категоріями дискурсу. З метою вивчення типології засобів МоА, розгляду особливостей створення пейоративного ефекту на текстовому рівні та структурно-семантичного аналізу висловлень із зовнішнім адресантом МоА політичний дискурс ми потрактуємо як форму висловлення, що використовується для конструювання певних уявлень, а також як групу висловлень, об'єднаних між собою за змістом.

4. Керуючись вимогами репрезентативності та однорідності до досліджуваних одиниць, ми виокремили одиниці вибірки та окреслили наступні етапи дослідження: аналіз комунікативно-прагматичного та семантичного потенціалу мовно-мовленнєвих структур, реконструкція фреймової структури дихотомії *СВІЙ* :: *ЧУЖИЙ*, ідентифікація засобів та прийомів актуалізації інвективних смислів, оцінка тональності тексту та розробка шкали агресивності висловлення, дослідження особливостей представлення предикатно-аргументної рамки конструкцій із чужим мовленням. Вивчення лінгвістичних виявів МоА в політичних текстах електронних видань зумовлює вибір методів як емпіричного, так і теоретичного дослідження.

Основні положення цього розділу висвітлено в таких публікаціях автора [119; 278].

РОЗДІЛ 3. КОГНІТИВНИЙ ПРОСТІР ОБ'ЄКТИВАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

3.1. Контекстуальна модифікація базових ідеологем політичного електронного дискурсу

Представлений у першому розділі аналіз теоретичних положень щодо лінгвістичного статусу інвективи і особливостей політичного дискурсу дозволяє розглядати сучасні електронні видання як культурно-лінгвістичний простір розгортання інвективного фрейму. Йде мова про «вербалізацію ментальності» [145, с. 23], певний спосіб висловлення й інтерпретації фактів та явищ оточуючої дійсності, що створює особливу реальність та спосіб бачення світу. Цей специфічний спосіб бачення й організації дійсності реалізується через особливу систему оцінних компонентів, що відповідають семантичному наповненню й прагматичним характеристикам політичних текстів.

Як одиниця вищого рівня в ієрархії структур категоризації знання мегафрейм «СВІЙ :: ЧУЖИЙ» реалізується через цілу систему вужчих концептуальних опозицій (*ДРУГ :: ВОРОГ, ГЕРОЙ :: АНТИГЕРОЙ, ДОБРО :: ЗЛО, СВОБОДА :: НЕСВОБОДА, ДЕМОКРАТІЯ :: ТОТАЛІТАРИЗМ, ЛЮБОВ :: НЕНАВИСТЬ, ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ЦИВІЛІЗАЦІЯ :: ДИКІСТЬ, СИЛА :: СЛАБКІСТЬ, ПРОГРЕС :: РЕГРЕС* тощо), в основу яких покладено розбіжність світоглядних, морально-етичних, ідеологічних тощо настанов і преференцій різних соціальних підгруп / субкультур чи їх окремих представників. Ці концептуальні опозиції співвідносні з **базовими ідеологемами** людства, під якими зазвичай розуміються ключові одиниці суспільно-політичного дискурсу та концепти суспільної свідомості, за посередництва яких усвідомлюється й оцінюється ставлення індивіда чи групи індивідів до дійсності [165, с. 85]. Тож ідеологеми можна розглядати як вербально-ціннісні ресурси духовно-практичної діяльності, ціннісно-знакові утворення (конструкти), так звані культурні коди, що виробляються, естетизуються й транслуються в тому інформаційному просторі, який створюється мас-медіа [175, с. 6-14].

Через відсутність в ідеологемах чітко фіксованого значення [124, с. 3], ці соціокультурні конструкти зазнають цілеспрямованого використання як ефективний засіб маніпулювання масовою свідомістю. Як ментально-світоглядні конструкти, вони завжди аксіологічно марковані, емоційно забарвлені і видозмінюються залежно від комунікативно-культурного простору їхнього побутування [195, с. 238]. Тому ідеологеми виступають комунікативно-символічними засобами встановлення зв'язку з універсальними цінностями людства.

Вербальними експлікантами інвективного фрейму здебільшого стають мовні знаки, які в контексті повідомлення репрезентують негативно марковані елементи окреслених опозицій (*НЕСВОБОДА, РЕГРЕС, АНТИГЕРОЙ, СЛАБКІСТЬ, НЕНАВИСТЬ, СМЕРТЬ, ДИКІСТЬ, ВІЙНА, ТОТАЛІТАРИЗМ* тощо).

Одним із безпосередніх результатів трансформації ідеологічних опозицій *СВІЙ :: ЧУЖИЙ / МИ :: ВОНИ* як базових для сучасного політичного дискурсу стало формування таких ментальних структур як, **ЗОВНІШНІЙ / ВНУТРІШНІЙ ВОРОГ**, наявність яких вказують дослідники [195, с. 240; 1, с. 261; 12, с. 103 та ін.]. Засоби мовної реалізації цих ідеологічних конструктів масової свідомості структуруються в самостійні фрейми, що конкретизують лексичне наповнення мегафрейму «*СВІЙ :: ЧУЖИЙ*».

У межах наступних двох підрозділів основну увагу ми зосередимо на фреймі «**ЗОВНІШНІЙ ВОРОГ**», що об'єднує ті вияви МоА в політичному дискурсі, які пов'язані з лінгвістичним моделюванням зазначеної ідеологеми. У політичних текстах електронних видань США та Великої Британії як країн, що належать до найголовніших суб'єктів світового цивілізаційного процесу, образ ворога – під впливом історичних та ідеологічних реалій ХХ ст. – інтерполює насамперед на сферу зовнішньополітичних відносин, де першочергова увага приділяється вибудовуванню таких спільних для суспільної свідомості зазначених країн ідеологічних конструктів, як *ТОТАЛІТАРИЗМ* і *ТЕРОРИЗМ* (див. діагр. В.2, у додатку В).

Особливо яскраві вияви такого способу розгортання інвективного фрейму відзначаються в політичному дискурсі США як держави, котра, з одного боку, від моменту свого народження позиціонувала себе як оплот демократичних свобод.

З іншого ж боку, саме США зазнали найпотужнішої на сьогодні атаки міжнародного тероризму.

Відповідно, в англо-американському політичному електронному дискурсі можна виділити два однойменні субфрейми – субфрейм 1 «ТОТАЛІТАРИЗМ» і субфрейм 2 «ТЕРОРИЗМ», які конкретизують семантику лексичних одиниць, що визначають змістове наповнення фрейму «ЗОВНІШНІЙ ВОРОГ».

3.1.1. Інвективні сценарії розгортання ідеологеми *ТОТАЛІТАРИЗМ*.

Ідеологема *ТОТАЛІТАРИЗМ* (43,4%) є однією з базових, за допомогою якої презентується образ ворога. Вона об'єктивується за допомогою найрізноманітніших лінгвальних засобів і на когнітивному рівні презентується за допомогою однойменного субфрейму, що об'єднує наявні в політичному дискурсі США й Великої Британії випадки МоА стосовно країн, які в суспільній свідомості західного світу ідентифікуються як такі, що не відповідають його цінностям, способу життя тощо, а тому позиціонуються як «не-свої», «чужі».

У даному підрозділі ми розглянемо основні шари семантики (слоти), в які структурується ідеологема *ТОТАЛІТАРИЗМ* у процесі розгортання агресивних мовленнєвих тактик (див. діагр. В.2.1. у додатку В).

Слот 1 «Держава як оплот тоталітаризму» (9,3%). У цьому сенсі одним із головних об'єктів МоА в межах західного світу виступає **Росія** як ідейна правонаступниця Радянського Союзу. В електронному просторі Заходу й особливо США стереотипні уявлення про Росію визначаються передусім її медіаобразом [237] та становлять «антитезу основним цінностям і звичним політичним та релігійним свободам», усьому тому, що традиційно асоціюється з «американським способом життя» [180, с. 23]. Наведемо приклад:

*Putin's Russia is increasingly **autocratic** and irredeemably **corrupt** <...> [DM 17.05.08]; a newly **expansionist, jingoistic** Russia [Grdn 18.11.14].*

Моделювання образу Росії у даному випадку відбувається за допомогою політичних термінів *autocratic, expansionist, jingoistic*, утворених від відповідних іменників. Як такі, дані ЛО є оцінно-нейтральними. Однак у наведених контекстах

вони використовуються як конкретизоване втілення образу світу, де панують інші цінності, відмінні від цінностей західного світу, внаслідок чого набувають негативної оцінності і виступають засобами реалізації *тактики звинувачення* в межах *стратегії дискредитації*, як і прикметник *corrupt*, що є похідним від термінологією *corruption* і містить негативну оцінність вже у своїй внутрішній формі, оскільки позначає негативне суспільно-економічне явище. Деструктивність мовленнєвої поведінки підсилюється й прислівниками *increasingly, irredeemably, newly*, що надають вказаним прикметникам ознак негативної якісної характеристики.

Іншим об'єктом застосування агресивних МТ у процесі контекстуального моделювання базових ідеологем у політичному дискурсі є **Північна Корея**:

[North Korea – O.K.] *is part **Stalinist** political organization, part **dynasty** and part **mafia family**. The **capos** depend on the authority of the **don** for their survival and Rolexes <...> The North Korean **criminal enterprise** <...> gains currency through narcotics trafficking, counterfeiting, the sale of arms and nuclear technology, and a successful extortion racket. <...> It was the perfect test of a **policy of eager engagement and preemptive bribery*** [WP 06.16.10].

У даному фрагменті агресивність повідомлення як реалізація *тактики «навішування ярликів»* генерується за рахунок внутрішньолексемного й конотативного потенціалу таких кореферентів, як *Stalinist political organization, dynasty, mafia family, criminal enterprise* та ін. Негативні конотації, що підсилюються при предикатах із певним значенням та певною дистрибуцією, розширюють знання реципієнта про північнокорейську модель державоустрою та злочинні методи управління країною.

Характерну для МоА негативну оцінність містить репрезентація Північної Кореї як “*Hermit Kingdom*”. Ця метафорична назва виникла як позначення періоду в історії Кореї з 1637 до 1876 років, коли країна практично не мала зовнішніх контактів (окрім Китаю). У сучасних західних виданнях ця словосполучка використовується як негативно забарвлена перифрастична номінація Північної Кореї:

*Is 2015 the year that Kim Jong Un finally leaves his **Hermit Kingdom**?* [WP 14.01.15]; *Today, there remains a Kim on the **throne** of the **Hermit Kingdom**, and his*

Stalinist ideology and farcical cult of personality are no less extreme than his grandfather's [DB 25.03.15] та ін.

Насамперед зазначимо, що в першому випадку МоА має непрямий характер: вона виникає внаслідок використання *тактики провокування* і реалізується через *іронічний підтекст*, створений внаслідок взаємодії денотативного значення лексеми *hermit* та предиката *leaves*. У другому контексті МоА є експліцитною та виявляється за допомогою цілої низки одиниць негативної оцінності: прикметника *farcical*, зумовленого внутрішньолексемним значенням слова, що додає усьому повідомленню саркастичного звучання, метафорою верховного правителя *remains on the throne of the Hermit Kingdom*, а також заперечним компаративом *no less extreme*. З метою дискредитації Кім Чен Ина як очільника тоталітарної держави у даному контексті стратегія дискредитації поєднується зі стратегією маніпулювання, що реалізується через *тактику маніпулювання стереотипами*, зокрема шляхом актуалізації негативних конотацій, що пов'язані у свідомості демократичного світу з ЛО *Stalinist i cult of personality*.

Слом 2 «Застаріла модель державоустрою» (7,4%). Об'єктом МоА виступає також авторитарна, історично застаріла і скомпрометована суспільно-політичним досвідом ХХ ст. модель державоустрою, що склалася в **Білорусі** за період перебування на її чолі О. Лукашенка, пор. репрезентації: *Lukashenko's outmoded regime; the authoritarian regime in Belarus* [Waf 14.11.11], *nighted corner of Europe, outpost of tyranny* [Ec 16.03.06]; *prison states* [DM 06.19.08].

МС «на пониження» актуалізується за допомогою *тактики констатації застарілості* політичного устрою Білорусі, засобами реалізації якої є політичні терміни з напруженим ідеологічним змістом *authoritarian regime*, негативна семантика ЛО (*nighted, prison*), метафора з негативною оцінністю *outpost of tyranny*.

Водночас у низці випадків – як у британських, так і в американських ЗМІ – спостерігається дещо інший шлях розгортання названої МТ, порівняймо:

Belarus, a lone authoritarian state in a sea of democracy [Day 25.09.12]; *Belarus, the last dictatorship in Europe* [Waf 11.14.11]; *Europe's last official dictatorship* [DM 06.19.08].

Як бачимо, цей шлях полягає у використанні прийому експліцитного протиставлення кожного з членів опозицій *СВІЙ :: ЧУЖИЙ*, інтерпретованих у даному випадку як *ДЕМОКРАТІЯ :: АВТОРИТАРИЗМ* із залученням геополітичної осі (*ДЕМОКРАТИЧНА*) *ЄВРОПА :: (АВТОРИТАРНА) БІЛОРУСЬ*.

Локальні прийоми МоА містяться в таких репрезентаціях:

(1) *the last truly totalitarian states on the planet* [Mir 12.08.14]; (2) *the world's only hereditary communist monarchy* [Atl 29.03.13]; (3) *Vladimir Putin accused of creating gerontocracy* [Tel 02.01.13].

У фрагментах 1-3 агресивність репрезентацій зумовлюється комунікативним наміром мовця позиціонувати північнокорейську модель державоустрою як застарілу, таку, що не відповідає загальним тенденціям світового цивілізаційного розвитку. Ця дискримінаційна семантика реалізується за допомогою виокремлюючих конструкцій *the last on the planet* (1); *the world's only* (2), які інтенсифікують внутрішнє значення лексем *totalitarian, communist*. У контексті (2) девіантність Північної Кореї оптимізується за рахунок оксюморона *communist monarchy*, що виникає внаслідок взаємодії інтенціоналів цих вербальних знаків. Негативно конотований політичний термін *gerontocracy* в контексті (3) розширює свій екстенціонал на державний устрій Росії, де влада належить політикам, що за віком перевершують вік працездатного населення країни, і є водночас прийомом реалізації *тактики насмішки* і *тактики звинувачення* в межах стратегій дискредитації та дискримінації.

Слот 3 «Тоталітарна держава як джерело загрози» (14,7%). Розгортання опозиції *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* та реалізація ідеологеми *ЗОВНІШНІЙ ВОРОГ* у межах інвективного сценарію відбувається за рахунок використання предикатів, іменників і прикметників із семантикою протидії (*cannot afford, facing challenges, is threatening, conflict, aggressive, hostile*):

*The world **cannot afford** a new round of Russian-inspired **conflict** <...>. At the same time, Russia **is threatening** to target American anti-missile installations in Eastern Europe with short-range missiles <...>, which is unquestionably the action of a **hostile** power <...>. One of the most serious **challenges facing** Barack Obama will be finding a way to keep an **aggressive** Russia under control* [Fs 11.14.08].

Актуалізація одного з членів опозиції *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* у наведених висловленнях відбувається шляхом використання номенів *Russia, the Russians* на позначення «чужих». Інший член опозиції – «Свої» – презентується за посередництва прикметника *American (American anti-missile installations)*, антропонімічної номінації *Barack Obama* (ім'я президента США, який уособлює цінності «вільного світу»), а також іменника *world*, за допомогою якого номінується вся світова спільнота, що протистоїть агресивним витівкам Росії. Характерним є й інший приклад:

We must take every diplomatic step necessary to protect our allies and our democracy, and to deter a revanchist Russia that is intent on rewriting history and threatening our way of life [NYT 19.04.18].

У даному контексті опозиція *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* використовується як мовленнєвий хід для констатації агресивних намірів Росії. Ця тактика актуалізується через протиставлення номену *Russia* і реалій, позначених конструкціями з компонентом *our (our allies, our democracy, our way of life)*. Семантику протистояння та загрози цінностям «вільного світу» з боку Росії транслюють прикметник *revanchist (revanchist Russia)* та дієслова / дієслівні форми *to protect, threatening*. Розглянемо інший приклад:

***Brutal, power-hungry, paranoid and militaristic, North Korea cannot be handled through the normal methods of negotiation and diplomacy. Naked force is all its leaders understand;** <...> [Північна Корея – О.К.] **desperate rogue state, armed to the teeth** <...>* [Ex 25.11.10].

У наведеному фрагменті МС «на пониження» реалізується за рахунок нагнітання негативно забарвлених означень, виражених як окремими прикметниками (*brutal, power-hungry, paranoid, militaristic, desperate rogue*), так і дієприкметниковим зворотом-ідіомою (*armed to the teeth*), що назагал транслюють семантику загрози. Девіантність Північної Кореї конструюється на лексемному (через антитетичну взаємодію «*brutal, power-hungry, paranoid, militaristic* – *normal*»), на синтаксемному (через заперечну конструкцію *cannot be handled through the normal methods of negotiation and diplomacy*) і на текстовому рівні (через розширення й уточнення змісту попередньої пропозиції *Naked force is all its leaders understand*), внаслідок чого

конструюється антитеза *normal methods* :: *naked force* і актуалізується опозиція ЦИВІЛІЗАЦІЯ :: ДИКІСТЬ як інваріант опозиції МИ :: ВОНИ.

Агресивність як лінія мовленнєвої поведінки притаманна й для наступної репрезентації: *North Korea became **obsessed** with military power* [Ex 11.25.10].

Негативна оцінка північнокорейської моделі державної організації та політики країни реалізується через внутрішню семантику дієприкметника *obsessed*, який, згідно з твердженнями OED, ще від середини XV століття має значення “possessed by a devil” [305], що дає підстави говорити про *тактику демонізації* образу держави.

В аналогічній функції стосовно Північної Кореї використовуються також біблійно-міфологічні і культурно-мистецькі алюзії:

The place [Північна Корея – О.К.] *resembles Hieronymous Bosch’s depictions of Hell. It is filled with **monsters** who resemble human beings but who are **demonic** in behavior* [AmT 03.27.14].

Тактика демонізації північнокорейського режиму в даному випадку реалізується виключно за рахунок актуалізації фонових знань реципієнта на інтермедіальному рівні: адресант вербального повідомлення апелює до візуального образу пекла, що постає з картини нідерландського художника Ієронімуса Босха «Пекло», яке є частиною композиції «Сім смертних гріхів».

Слот 4 «Корумповані та злочинні дії тоталітарної держави» (4,7%). Злочинність російської влади, застаріла економіка, що живиться лише з продажу енергоносіїв, є референтною базою розгортання агресивної МС у висловленні:

<...> “It’s **kleptocracy**, it’s **corruption**, it’s a nation that’s really only dependent upon oil and gas for their economy” [DM 03.16.14].

У даному випадку агресивні інтенції реалізуються шляхом застосування *тактики звинувачення*. Ця МС оптимізується низкою кореферентних компонентів *kleptocracy, corruption, nation that's really only dependent upon oil and gas for their economy*.

Не менш нищівного удару зазнає в пресі й незмінний очільник Білорусі – диктатор О. Лукашенко:

Lukashenko's thugs - violently crushed the demonstrations <...> *The US State*

*Department says this self-styled **scourge of corruption** is “among the most corrupt leaders in the world” <...> He became a serial election thief, claiming to have won re-election in 2001, 2006 and 2010 <...> [GQM 06.03.14].*

Спеціальні пейоративи *thug, corrupt leader, election thief*, що можуть розглядатися як вияви *тактики «навішування ярликів»*, поряд з одиницями мортальної семантики *violently crushed*, семантики загрози *scourge of corruption*, прикметниками найвищого ступеня *the most corrupt* та прикметником *serial*, що називає ознаку, безперервну стосовно до часу, формують негативний образ референта висловлення як злочинця, що знищить усіх, хто посягне на його владу. Наведемо ще один уривок:

*The regime's constitution is **deception**. Everything, starting with the birthplace of its leader, is **a lie**. In more than 60 years, North Korea **has never published an honest or complete set of economic indicators**. Its history books simply **make up events** – Americans who harvest organs of Koreans in hospital basements or missionaries who crucify Korean children [WP 06.16.10].*

Предикати в даному висловленні реалізують свій інвективний потенціал у стосунку до референта *the North Korean regime* через використання МТ *обурення*. При цьому кореферентність знаків забезпечує не структура ознак, а екстенціонал лексеми *regime*, який виформовують наступні словосполучення: *the regime's constitution, the birthplace of its leader, its history books*. Іntenціонал у наведеному уривку структурує інвективна модель шляхом реконструкції концепта «обман», масштабність якого автор передає низкою оптимізуючих прийомів, а саме: узагальнення (займенник *everything*), шокування фактами (прислівникова конструкція *more than 60 years*, заперечна конструкція *never honest or complete*), а також псевдотрансформація концепта *Americans* в межах *тактики маніпулювання поняттями*.

Слот 5 «Відродження ідеалів тоталітарної доби» (7,9%). Специфіка експресії мовних конструкцій у межах цього слота дозволяє адресанту повідомлення образно передати настрої в країні, де влада щосили намагається відродити ідеали тоталітарної доби.

*Some see the viciousness as the **reincarnation of old Russian neuroses** that a*

combination of internationalist rhetoric and strong security services had managed to suppress during Soviet times [Ec 11.05.06].

Виразно негативно конотована одиниця *neuroses* створює пейоративний ефект експансією в кластер метафори хвороби, що є одним із потужних засобів реалізації стратегій МоА. Посилення репресій проти меншин трактується як повернення в стан істерії, депресій, нав'язливих ідей та ментальних розладів (“*neurosis – a relatively mild mental disorder, characterized by symptoms such as hysteria, anxiety, depression, or obsessive behaviour*” [302]). Наведемо ще один приклад:

*But in President Putin's increasingly nationalist and xenophobic state, **Russia** seems to be embracing the **old animosities** of the Cold War, when foreign culture was seen as threatening* [Ts 01.19.08].

Як бачимо, у наведеному висловленні топонім *Russia* також виступає як «маркер відчуженості» – насамперед завдяки взаємодії з пропозицією *increasingly nationalist and xenophobic state* та субстантивним словосполученням *foreign culture*, що набуває в тексті функції контекстуальної антитези, ословлюючи в такий спосіб базову світоглядну опозицію *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* як основу для розгортання *тактики звинувачення*, внаслідок чого сучасна Росія позиціонується як держава, замкнута на собі та вороже налаштована щодо культурних досягнень інших націй. Елементами реалізації МТ у наведеному фрагменті є не лише використання таких «маркерів відчуженості», як політичні терміни з напруженим ідеологічним змістом – *nationalist, xenophobic*, але й залучення елементів «тривожної» лексики (*threatening*) та актуалізація ідеологеми *COLD WAR*, що транслює семантику конфліктної політичної комунікації між Росією та країнами Північноатлантичного альянсу, передусім США. При цьому смислова й синтаксична взаємопов'язаність словосполучення *Cold War*, що становить політичний термін-штамп, який, у свою чергу, виник на основі метафори зі стертою образністю, зі словосполученням *old animosities* утворює прагматему, що актуалізує, як і в попередньому фрагменті, концепт *РЕГРЕС*. Аналогічні когнітивні сценарії і мовленнєві дії є питомими й для такого контексту:

[In Russia – O.K.] *Pro-western liberalism is out while nationalism, fierce patriotism and self-assertion are **back with a vengeance*** [Ts 27.05.07].

Позиціонування Росії як ворога західного світу відбувається в даному повідомленні насамперед за рахунок його антитетичної організації і відкритого протиставлення лібералізму західного світоустрою (*pro-western liberalism*) і радикальних ідеологій, що набирають сили в Росії доби після «перебудови», а також використання ЛО, що транслюють семантику надмірності (*fierce (patriotism), with a vengeance*).

У свідомості представників західного світу тоталітарна модель державоустрою Білорусі мислиться як реінкарнація радянської системи управління. Тому негативізація образу країни відбувається насамперед через акцентування цієї особливості: *a Soviet-style police state; tiny neo-Soviet kingdom* [Tel 12.20.10].

Головним засобом дискредитації сучасного політичного устрою Білорусі у наведених вербальних презентаціях виступає прикметник *Soviet*, що актуалізує «чужі» для західної свідомості соціально-політичні реалії і відтак сам по собі генерує негативні смисли, які підсилюються взаємодією з лексемою *police (police state)*, що в даному випадку транслює семантику репресивності. У другій з наведених номінацій генерування негативних смислів відбувається за рахунок валентностей лексеми *Soviet*: її взаємодія з часткою *neo-* створює іронічний ефект, який підсилюється завдяки оксиморону *neo-Soviet kingdom*, що виникає через поєднання непокінуваних суспільно-політичних реалій, репрезентованих лексемами *Soviet* і *kingdom*.

Слот 6 «Символи тоталітарної держави» (6,0%). Моделювання образу зовнішнього ворога, «чужого», в межах субфрейму «ТОТАЛІТАРИЗМ» відбувається і шляхом актуалізації геопросторових та національно-топографічних реалій, інститутів влади, котрі в колективній свідомості західного світу стереотипізувалися як символи тоталітарної системи колишнього СРСР і нинішньої Росії: *Moscow Kremlin, Lubyanka, KGB, FSB, Siberia*. Наприклад:

*Under the current leadership this is an **authoritarian** country run mostly by **a clique of former KGB agents*** [Ts 27.05.07].

Агресивність висловлення в даному випадку забезпечується використанням *тактики маніпулювання стереотипами*, зокрема актуалізацією тих негативних смислів, що для представників західного світу закумуфльовані аббревіатурою *KGB* і

підсилені використанням негативно забарвленої ЛО *clique* (від франц. *clique* – злочинна зграя, банда) як позначення неформального угруповання людей у межах формальної організації, що прагнуть будь-якими засобами досягти власної вигоди.

Інший схожий приклад:

*I visit the **Lubyanka**, the **FSB** headquarters in Moscow, whose cloak and dagger residents jokingly describe it as the country's tallest building, because from here we can see as far as **Siberia*** [Ts 27.05.07].

Інструментами розгортання агресивної МС в даному повідомленні є іронічно забарвлені паремії-евфемізми *cloak and dagger residents* та *because from here we can see as far as Siberia*.

Фонові знання адресата та стереотипи свідомості, вербалізовані за посередництва лексем *Stalinist regime, Orwellian* (алюзія до роману Оруелла «1984»), покликані забезпечити реалізацію агресивних МТ *маніпулювання стереотипами* та *імпліцитними смислами* стосовно Північної Кореї:

*As a lonely **Stalinist** regime, Kim's nation is a political **toxic-waste site** that has festered for 50 years amid East Asia's glittering successes. It is also a place of truly **Orwellian** oddity, <...> where thousands of people starve unnoticed and where Kim administers “a **gulag** the size of Houston,” in Bush's words* [Nw 23.10.06].

Важливу роль у даному повідомленні відіграє введення до тексту фрази тодішнього президента США Дж. Буша, що містить транслітеровану російську аббревіатуру *gulag*. У складі словосполучення “*a gulag the size of Houston*” (Х'юстон – четверте за величиною місто США з населенням близько 2,5 млн. мешканців), ця ЛО може розглядатися як мовленнєвий хід для реалізації тактики *маніпулювання поняттями*, щоб виставити лідера Північної Кореї в невігідному світлі в очах цільової аудиторії. *Принизлива* номінація цілої нації як токсичних відходів, що не піддаються утилізації, реалізована у пропозиції з одиницями «тривожної» лексики (*toxic-waste site*).

Слот 7 «Тоталітарна держава – жалюгідна подоба держави» (1,6%).

Оскільки антидемократична система правління захищає інтереси лише партійно-державного апарату, країни з тоталітарними режимами концептуалізуються в

політичних текстах як меншовартісна, жалюгідна подоба держави. Наприклад:

“Belarus is a nasty smell in the corner we all have to ignore.” [GQM 06.03.14];
“Russia is a gas station masquerading as a country,” McCain told Candy Crowley [DM 16.03.14].

Унаслідок принизливої предикації та появи негативно-оцінних експресем *a nasty smell, a gas station, masquerading* у функції знаків МоА виявляється агресивність комунікативно-прагматичних намірів зовнішнього суб'єкта МоА, що реалізуються через використання *тактики приниження*.

Цікавий приклад реалізації агресивної МС містить наступний фрагмент:

*But the regime has made North Korea a **laughingstock** while another Korea is the envy of the world* [WP 06.16.10].

У наведеному висловленні ми маємо справу з відкритою формою МоА, яка виявляється водночас на лексичному і на синтаксичному рівнях. Дифамація політичного державоустрою Північної Кореї відбувається шляхом суспільно-політичної *поляризації* *North Korea :: another Korea*, яка уможлиблюється завдяки внутрішньолексемному потенціалу ЛО *laughingstock*. На лексичному рівні пейоратив *laughingstock* реалізує свій інвективний потенціал у стосунку до референта *North Korea*, що на синтаксичному рівні актуалізується у вигляді пропозиції, що маркує тему *the North Korean regime* як дискримінаційну.

Слот 8 «Лідери тоталітарної держави як об'єкти інвективи» (48,4 %). Це найчисленніший слот, що містить випадки застосування тактик МоА щодо тих політичних лідерів, переважно найвищого рівня, які у свідомості англомовного соціуму асоціюються з тоталітарною ідеологією, тоталітарним (авторитарним, комуністичним) державоустроєм, командною системою управління тощо.

Водночас інвективні смисли, як засвідчують результати наших спостережень, генеруються насамперед на лексемному рівні, через лексичні номінації-пейоративи, що є:

1) негативно маркованими політичними термінами на позначення правителів тоталітарних держав, як-от: *Belarusan **dictator*** [WP 05.06.14]; *nobody knows when the 50-year-old **autocrat** might change his mind* [FT 15.10.04] (про О. Лукашенка); ***autocrat***

who <...> locks up his political opponents and has just invaded his neighbour, annexing part of its territory (про В. Путіна) [Tel 01.04.14]; *sinister despot Kim Jong-il* (про Кім Чен Ина) [Ex 25.11.10]; *He's a Russian nationalist, crony capitalist, and authoritarian through and through* (про В. Путіна) [NR 19.09.13] тощо;

2) медичними термінами або одиницями загальноживаної лексики на позначення хворобливих психологічних станів (такі пейоративи здебільшого є компонентом перифрастичних номінацій), а також девіантної поведінки людини, наприклад: *59-year-old megalomaniac* (про О. Лукашенка) [GQM 03.06.14]; *This appears only to have emboldened the maniacs in Pyongyang, the north Korean capital* [GQM 03.06.14]; *a crazed dictator*; [Ex 25.11.10]; *an eccentric leader* (про Кім Чен Ина) [HP 06.11.15]; *the Mad Man of Minsk* (про О. Лукашенка) [WP 09.03.08] та ін.;

3) одиницями загальноживаної лексики на позначення окремих особливостей зовнішності та / чи звичок авторитарних правителів, що сприймаються як сміховинні чи відверто гротескові.

Наприклад, в одному з контекстів у процесі моделювання образу О. Лукашенка підкреслюється така особливість зовнішності, як вуса, що вирізняє його на тлі всіх інших «безвусих» представників західного політичного олімпу:

Mr. Lukashenko, a mustachioed man sometimes known as the last dictator in Europe [NYT 06.30.11].

Як бачимо, у даному випадку зазначена особливість зовнішності білоруського керівника *a mustachioed man* вступає в смислову взаємодію з пропозицією, що міститься в словосполученні *the last dictator in Europe* і стосується його політичних поглядів. При цьому головним продуцентом негативних смислів виступає прикметник *last*, валентність якого поширюється як на топонім *in Europe*, так і на означення *mustachioed*, виформовуючи прагматему “*last mustachioed dictator in Europe*”, що на екстралінгвістичному рівні викликає асоціації з образами інших вусатих європейських диктаторів, натякаючи на Сталіна та Гітлера, що дискредитує у такий спосіб білоруського лідера. Наведемо ще один яскравий приклад:

With his egomaniacal gestures, his moustache, comb-over hairstyle and squeaky voice, Mr Lukashenko might be funny – were he not also a horrible autocrat [Ec 16.03.06].

У цьому випадку спостерігається нагнітання цілої низки сміховинних прикмет зовнішності та манер інвектума, що за принципом антитези (*funny – horrible*) поєднується з паралельною констатацією його автократизму, створюючи гротесково-потворний і зловісний образ, на кшталт крихітки Цахеса Гофмана – маленької потвори, що дивом отримала необмежену владу над іншими людьми.

Інвективні стратегії, референтною базою яких є зовнішність північно-корейського диктатора Кім Чен Ина, сфокусовані, головним чином, на його пристрасті до екстравагантних зачісок:

According to local media, the style is more commonly associated with Chinese smugglers, rather than the nation's leader [DM 03.26.14].

Інвективність висловлення забезпечується маркерами МоА на синтаксичному рівні через компаративний зворот і актуалізацією *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* через контекстуальні антоніми *Chinese smugglers :: nation's leader*.

Особливості зовнішності використовуються й у процесі інвективного моделювання образу В. Путіна:

*In the summer of 2013, Vanity Fair <...> compared his neck to **Play Doh** and likened his forehead “**delicately raked valleys of sand in a tranquil Japanese garden**”* [FP 12.03.14].

У фрагменті реконструкція інвективного фрейму відбувається шляхом висміювання спроб інвектума виглядати молодше свого віку на основі актуалізації специфічних зорових асоціацій реципієнта, якими виступають лексичні конструкції (*delicately raked valleys of sand, a tranquil Japanese garden*), що номінують реалії, прозаїчність яких (наприклад, *Play Doh* – найменування марки різнокольорового дитячого пластиліну) є засобом пониження статусу об'єкта МоА;

4) одиницями загальноживаної лексики з негативними оцінними конотаціями (у тому числі й метафоричними), наприклад: *Ms. Timoshenko said Mr. Yanukovich was a **buffoon** who would be controlled by the Kremlin* [NYT 08.02.10], *Vladimir Putin has a way of looking almost like a **clown** to the wider world <...> Putin's love of hi-tech has all the **boy's toy bravado of a blockbuster spy movie*** [Grdn 08.19.15] тощо.

На завершення звернемо увагу на ще один спосіб інвективного моделювання

повідомлення в процесі презентації лідерів тоталітарних держав – *зневажання* дрібних фактів щодо їх життя:

Xi is less than impressed with the 30-something-year-old (про Кім Чен Ина) [WP 14.01.15]; *He was in the law department, studying who knows what* (про В. Путіна) [NR 19.09.13].

Перлокутивний ефект, що досягається при цьому, призводить до відчутних іміджевих втрат і сприяє пониженню статусу політика.

Специфіка ідеологеми *ТОТАЛІТАРИЗМ*, що розробляється в контексті того чи іншого тексту, визначає й відповідний імідж інвектума. Насамперед зазначимо, що об'єктивація ідеологем відбувається через актуалізацію антитетичних за змістом концептуальних структур.

<...> The civilized world should condemn Vladimir Putin for his support of Syrian war crimes and Ukrainian repression <...> While Comrade Putin wages his wars with ice-cold calculation and cruelty, <...>, and his allies in Ukraine continue their repression under Russian pressure, friends of freedom should make it clear that this is not acceptable in the 21st century [НІ 02.19.14].

У цитованому уривку інвективний фрейм конструюється шляхом позиціонування очільника Росії як **антигероя**. Така концептуалізація інвектума відбувається завдяки розгортанню *тактики поляризації*. *Vladimir Putin; Comrade Putin :: civilized world; friends of freedom*. Вербальне оформлення опозиції ідеологем *АГРЕСІЯ, ВІЙНА, НЕСВОБОДА, РЕГРЕС :: ЦИВІЛІЗАЦІЯ, СВОБОДА, ПРОГРЕС* відбувається за рахунок внутрішнього значення лексем *war, crimes, repression, cruelty*, семантики несприйняття цих цінностей, експліцитно виражених через заперечну конструкцію *this is not acceptable in the 21st century* та модальний предикат *should condemn*.

Таким чином, агресивна МС реалізується в даному повідомленні через моделювання інвектума як **«героя вчорашнього дня»** («антигероя»), який своїми експансіоністськими забаганками ігнорує право решти людей жити у впорядкованому цивілізованому суспільстві. Показовим у цьому сенсі є й інший приклад:

*Lukashenko, at least, can say what he likes – the **one free man in a country** of nearly*

ten million who must do his will [DM 06.19.08].

У даному контексті пониження статусу білоруського очільника відбувається через низку антитетичних протиставлень, що актуалізують ідеологеми *ДЕМОКРАТІЯ :: ДИКТАТУРА*.

Специфічно модифікований варіант тієї ж моделі «антигероя» використано і стосовно лідера Північної Кореї:

[Kim Jong-un – О.К.] *cares nothing for the opinion of the **world** or the lives of its own people, a **bad boy** on the world stage* [WP 06.16.10].

Розгортання інвективного фрейму в даній мовленнєвій ситуації відбувається за рахунок об'єктивації базової опозиції *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* (*Kim Jong-un :: world*) шляхом експліцитно вираженої заперечної семантики. Моделювання образу інвектума як «антигероя» відбувається через транспонування на нього образу «поганого хлопця» як інваріанта цієї опозиції, специфічного саме для масової свідомості англо-американського світу: *GOOD BOYS :: BAD BOYS*.

Специфіка ідеологеми *ТОТАЛІТАРИЗМ*, що розробляється в поданому прикладі, визначає імідж інвектума як «кумира»: *Putin the Terrible, we love you* [Ts 27.05.07].

Деструктивність мовленнєвої поведінки адресанта реалізується насамперед на синтаксичному рівні за рахунок оформлення висловлення як прямої мови. Введення до цієї структури апелятива, прецедентної антропонімної номінації *Putin the Terrible*, формує нову ментальну пропозицію, змістом якої є сліпа любов російського народу до свого президента.

Реконструкція інвективного фрейму щодо очільників держав, які у свідомості представників західного світу ідентифікуються як тоталітарні, відбувається також за рахунок актуалізації метафоричної моделі «**корманич тоталітарної держави – монарх**». Об'єктивація цієї моделі відбувається за посередництва запозиченої з російської мови лексеми-архаїзму *Czar*. У переносному значенні лексема *tsar* (“an autocratic ruler or leader” [308]; “a tyrant; autocrat” [302]) виражає ідеологему, співвідносну з політичними реаліями, які є «чужими» демократичним засадам

західного світу. Це й забезпечує функціонування даної лексеми як контекстуального пейоратива, наприклад:

<...> *Czar Putin, who has propped up mother Russia* [WSJ 12.03.08]; *'Good tsar' Putin* <...> [FT 03.12.09]; *A Tsar Is Born* [Tm 19.12.07]; <...> *their born-again Tsar* <...> [DM 17.05.08] тощо.

Ідеологічна чужорідність авторитарних методів управління, властивих для В. Путіна, є референційною базою для інших вербальних репрезентацій, що входять до смислового поля «верховний правитель» (*King, Emperor*) та містять сему «авторитарний, деспотичний правитель держави», порівняймо:

The King's Speech [WE 04.11.11]; *He [Путін – О.К.] is emerging as an elected emperor, whom many people compare to Peter the Great* [Tm 19.12.07]; *What was true in Tsar Alexander II's autocracy is as true in tsar Vladimir's creaking despotism.* [Grdn 27.07.14] та ін.

При репрезентації очільників держав використовуються моделі, що ґрунтуються на фактах їх біографії (походження, сфера професійної діяльності тощо). Зокрема, це стосується інваріантної моделі «селяк» як засобу інвективізації президента Білорусі О. Лукашенка. Наприклад:

A former collective farm manager who won a democratic election in 1994 decades [Waf 14.11.11]; *Lukashenko has experience of virtual serfdom from his days running Soviet-era collective farms, and he's no stranger to outrageous statements* [WP 06.05.14].

У наведених контекстах КС на пониження політичного статусу О. Лукашенка досягається шляхом використання *тактики оприлюднення негативних фактів*, зокрема факту його «колгоспного» радянського минулого. Показовим у цьому сенсі є такий фрагмент:

The illegitimate son of a village woman, he rose to become director of a collective pig farm where – critics joke – he learned how to rule Belarus. [GQM 03.06.14].

Як бачимо, у даному випадку інвективне моделювання образу відбувається не лише шляхом актуалізації непривабливих фактів його біографії – «сільського» походження (*son of a village woman*) і «сільської» сфери професійної діяльності (*director of a collective pig farm*), але й використання *тактики насмішки* за рахунок

метафоризації виразу *a collective pig farm* і транспонування його на все білоруське суспільство.

Аналогічним чином, з метою дискредитації В. Путіна як продовжувача традицій тоталітарної доби наполегливо актуалізується образ «кадебіста», в основі якого лежить компроментуючий для західного реципієнта факт професійної діяльності чинного російського президента:

*I knew **the good guys** were in trouble when former President George W. Bush looked into the eyes of former **KGB colonel** Vladimir Putin and saw a kindred spirit* [НІ 02.19.14]

Пейоративний ефект повідомлення посилюється актуалізацією базової світоглядної опозиції *ДОБРО :: ЗЛО*, вербалізованої на лексемному рівні через словосполуки *the good guys* (американське розмовне кліше) та *former KGB colonel*.

З іншого боку, педалювання кадебістського минулого російського президента резонує з негативними стереотипами, що склалися в колективній свідомості західного світу про репресивний злочинний характер діяльності цієї організації:

In Washington, cold warrior-turned-Vice President Dick Cheney may have summed it up even more succinctly during this period, telling a visitor <...> that no matter how reformist-sounding the words, Putin would always be “KGB, KGB, KGB” [P1 22.12.17]

У даному контексті акронім *KGB* в очах західної громадськості формує негативний образ чинного російського президента. Дану комунікативну мету реалізують сукупність тактик стратегії маніпулювання: *тактика маніпулювання стереотипами*, *тактики «навішування ярликів»* та *тактика маніпулятивного акцентування* через повтор аббревіатури *KGB*.

Як інваріант моделі «антигероя» слід розглядати модель «**мачо / альфа-самець**». Merriam Webster Dictionary формулює значення цієї ЛО як “having or showing qualities (such as very noticeable strength and aggression) that agree with traditional ideas about what men are like; manly or masculine in a very noticeable or exaggerated way” [307]. Характерною ознакою мачо вважають також прагнення до домінування:

*Russia's **macho man**: Putin shows muscle... again* [Ind 05.08.09].

Агресивність мовленнєвої поведінки в даному випадку реалізується через

подвійний зміст фраземи *shows muscle*, яка трансліює семантику загрози.

У прикладі нижче інвективізація повідомлення відбувається за рахунок іронічної оптимізації генерального поняття *alpha male*:

The roar of <...> Russian jets is <...> sound of Vladimir Putin becoming the new alpha male [NR 30.09.15].

Модель «мачо» і «сексист» як інваріанти моделі «антигероя» активно використовується й при моделюванні образу новообраного президента США Д. Трампа, про що з усією очевидністю свідчать заголовки статей:

Donald Trump's machismo becomes sexism once he faces Clinton [Grdn 21.03.16]; *Donald Trump's Toxic Masculinity* [NYT 13.10.16]; *Trump, Putin, Xi and the cult of the strongman leader* [FT 04.01.17]; *'Macho v macho': what to expect from Putin-Trump negotiations* [Grdn 12.11.16] і т. ін.

Представлені в додатках у вигляді каталогу результати аналізу джерел ілюстративного матеріалу (див. табл. Б.1. у додатку Б) дозволяють стверджувати, що в процесі реконструкції субфрейму *ТОТАЛІТАРИЗМ* не спостережено кардинальних відмінностей між МТ, які використовуються якісною пресою й масовими виданнями, що засвідчує спільність стереотипів сприйняття західною цивілізацією тоталітарного політичного устрою.

3.1.2. Реконструкція інвективного фрейму в процесі розгортання ідеологеми *ТЕРОРИЗМ*. Поряд із ідеологемою *ТОТАЛІТАРИЗМ*, актуальною для англomовного, особливо американського політичного дискурсу електронних видань, є ідеологема *ТЕРОРИЗМ* (6,7%), що – як один з найхарактерніших напрямків розгортання образу ворога в політичному дискурсі провідних країн англomовного ареалу – реконструює однойменний фрейм. Ця ментальна модель включає в себе ідеологічні конструкти, що відображають уявлення про специфічні вияви войовничої ворожості деяких політичних режимів. Фрейм «*ТЕРОРИЗМ*» як структура розгортання мегафрейму «*СВІЙ :: ЧУЖИЙ*» в англomовному політичному дискурсі конструюється за допомогою мовних засобів, що організуються в слоти (див. діагр. В.2.1. у додатку В).

Слот 1 «Причетність до терористичної діяльності» (49,4%). Наповнення даного слоту включає насамперед конструкції з лексемами *terrorist, terrorism*, які асоціюються з образом ворога не лише окремої країни, але й усього цивілізованого (тобто західного) світу. Наприклад:

For the last eight years, the opponents of the Right have been America-hating Terrorists and they still are [PDN 29.10.08].

У даному випадку інвективно-експресивний ефект досягається завдяки двом пейоративним ярликам: перифразу *the opponents of the Right* та *America-hating Terrorists*, які в контексті даного повідомлення виступають як синонімічні.

Слот «Причетність до терористичної діяльності» відтворює такий уривок:

She [Sarah Palin – O.K.] skips around the country <...> accusing Barack Obama of palling around with The Terrorists and pointing out that he doesn't see America the way all the Normal, Good Americans do [PDN 29.10.08].

Інвективне моделювання в даному контексті відбувається за рахунок застосування *тактики звинувачення*, що актуалізується на основі негативних семантичних конотацій, що забезпечуються внутрішньою формою одиниці *terrorist*, а також значеннєвим потенціалом метафори *palling around with The Terrorists* та амфітезою *Barack Obama (palling around with The Terrorists) – all the Normal, Good Americans*, що актуалізує концептуальну опозицію «герой (нації) :: антигерой».

Цікавий приклад реалізації концептуальної опозиції «герой :: антигерой» у межах слоту спостерігаємо у висловленні:

"I think that the people should understand that I will be Hamas's worst nightmare," he (Senator John McCain – O.K.) said late last month in a conference call to conservative bloggers. <...> 'I think it is very clear who Hamas wants to be the next president of the United States,' <...> [Grdn 12.05.08]

У даному випадку об'єктивація образу зовнішнього ворога відбувається за рахунок актуалізації назви терористичного угруповання Хамас. Автор повідомлення відчужений безпосередньо від тексту статті завдяки використанню цитації, що відображає агресивні мовленнєві дії сенатора Маккейна стосовно Б. Обама – його тодішнього політичного суперника в боротьбі за посаду президента США. При цьому

інвективний намір реалізується через посередництво мовних одиниць, скерованих на суспільну дискредитацію останнього: зовнішній адресант (Маккейн) використовує *тактику погрози*, позиціонуючи себе як «супергероя» в боротьбі з небезпечними для Америки організаціями та угрупованнями (*I would be Hamas's worst nightmare*), і *тактику натяку*, в імпліцитній формі звинувачуючи кандидата в президенти в заграванні з ворожими для США організаціями й мало не зраді державних інтересів.

Слот 2 «Країни-терористи» (30,6%). У слот структуруються контексти, в яких за допомогою мовних засобів об'єктивується образ зовнішнього ворога як певної країни, що причетна до терористичної діяльності чи підтримує її.

На початку нашого дослідження до цього слоту входили переважно фрагменти, де йдеться про політику тероризму країн близькосхідного регіону:

<...> *The United States recently proposed seeking agreement on criteria to define the emergence of the **Iranian missile threat** – criteria that would need to be met before the United States began operation of the site in Europe* [WP 01.03.08].

Однак моніторинг матеріалів електронних видань Великої Британії та США на завершальному етапі роботи змусив доповнити цей слот фрагментами, пов'язаними з терористичною діяльністю путінського режиму, яка вже визнана у західному світі.

У поданих нижче висловленнях Росія постає не лише як яскраве уособлення тоталітарної системи, цінності якої несумісні з цінностями демократичного світу (фрейм «ТОТАЛІТАРИЗМ»), але й як країна-загарбник, суб'єкт терористичної діяльності, держава, що підтримує ворогів західного, християнського і демократичного світу, наприклад:

<...> *The State Department should consider adding the country [Росія – О.К.] to its list of state sponsors of terrorism, alongside its close allies **Iran and Syria**. <...> **Russia** has invaded its neighbors Georgia and Ukraine, it supports the murderous regime of Bashar al-Assad and our enemies in Afghanistan, and it is engaged in active information warfare against Western democracies, including meddling in the 2016 United States elections* [NYT 19.04.18].

Віднесення даного фрагмента до слоту «Країни-терористи» відбувається передусім на основі конструкції з лексемою *terrorism (state sponsors of terrorism)*, а

також з огляду на *нагнітання аргументем* (*has invaded its neighbors; supports the murderous regime and our enemies; is engaged in active information warfare against Western democracies*), кожна з яких сама по собі не ідентифікується як інвектема, однак їх сукупність формує образ сучасної Росії як ворога не лише щодо політичного устрою в країні, але й щодо агресивної поведінки на зовнішньополітичній арені – порушення норм міжнародного права (*has invaded its neighbors*), ігнорування законів людяності (*supports the murderous regime*).

Терористична (не світоглядно-ідеологічна, як у фреймі «ТОТАЛІТАРИЗМ») загроза з боку Росії для західних країн акцентується також у даному фрагменті:

<...> *The attempted assassinations of Sergei and Yulia Skripal <...> was a shocking and graphic example of how the country [Great Britain – O.K.] is facing unprecedented illicit violence by the **Kremlin*** [Ind 13.05.18].

Деструктивний комунікативний контекст моделюється через опозицію *country* (*Great Britain*) :: *Kremlin*, а також використання іменника з негативною семантикою у внутрішній формі *violence* та прикметників *shocking*, *unprecedented*, *illicit*, що транслюють негативну оцінність та забезпечують експресивність висловлення, виступаючи засобами реалізації *тактик обурення*.

Слот 3 «Ворожа налаштованість окремих представників світового тероризму» (20,0%). Текстуальний аналіз англомовних повідомлень дозволив виділити також слот, де образ зовнішнього ворога есплікується на постаті конкретних осіб, як, наприклад, у такому контексті:

*It shows **bloodthirsty King Samir Shabazz** during a 2009 National Geographic documentary interview spewing: “You want freedom? You’re gonna have **to kill some crackers!** You’re gonna have **to kill some of their babies!**”* [NR 07.09.10].

Вибудовування агресивної лінії мовленнєвої поведінки щодо одного з лідерів терористів відбувається за рахунок негативно забарвленої експресеми *bloodthirsty* і включення до тексту повідомлення цитати з висловленням інвектума, що містить експліцитні вияви МоА – заклики до фізичного знищення американців *You're gonna have to kill some crackers! You're gonna have to kill some of their babies!* Окрім цих прямих закликів, агресивність мовленнєвої поведінки зовнішнього адресанта

засвідчується використанням антропонімної репрезентації – принизливого прізвиська *crackers*. Спочатку так зневажливо називали білих бідняків у південних штатах США; на сучасному етапі прізвисько “*crackers*” використовується представниками кольорового населення в США та країнах арабського світу як загальне брутальне позначення американців.

У наступному фрагменті автор нівелює погрози та образи, до яких вдається лідер терористичної організації Аль-Каїда Айман аль-Завахірі, використовуючи іменне словосполучення *the ranting of a deranged terrorist*, що концептуалізує висловлення терориста як репетування божевільного:

*In addition to slurring Obama as a “house negro” and gloating over the coming U.S. exit from Iraq, he said that Obama's plan to “pull your troops out of Iraq to send them to Afghanistan is a policy which was destined for failure before it was born.” <...> Yes, this was the ranting of a **deranged** terrorist [NRp 24.12.10].*

Розглянуті фрагменти засвідчують, що субфрейм «ТЕРОРИЗМ», як і субфрейм «ТОТАЛІТАРИЗМ», реконструюється на матеріалі різних типів видань, однак його вербальні реалізації позначені вищим рівнем експресивності за рахунок використання емотивної, у тому числі й стилістично зниженої, лексики.

3.1.3. Розгортання інвективного фрейму при актуалізації базової дихотомії МИ :: ВОНИ. Доцільність вибору такого принципу рубрикації матеріалу в межах даного дисертаційного дослідження зумовлена тим, що кожен індивід, самоідентифікуючись у суспільстві, мислить себе як приналежного до певної соціальної групи. Підставами для об'єднання людей у групи, що протиставлені іншим соціальним спільнотам, виступають національна приналежність, віросповідання, причетність до тієї чи іншої ідеології, партійна приналежність, соціальний чи майновий статус, а також професійні інтереси, хобі тощо.

Специфіка критеріїв ідентифікації інвектума як представника групи «чужі» / «вони» і відповідні цим критеріям напрямки його концептуалізації дають змогу виділити кілька основних векторів розгортання інвективного фрейму в англomовному політичному дискурсі.

- **Інвективна репрезентація індивідів та груп за ознакою політичної / соціальної / майнової приналежності**

Мегафрейм «СВІЙ :: ЧУЖИЙ» як фундаментальна опозиція політичного дискурсу і питомий для нього образ ворога, що визначає напрямок розгортання інвективного фрейму, поширюється й на суперечності внутрішнього життя тієї чи іншої країни (див. діагр. В.2.3. у додатку В).

Слот 1 «Політичні опоненти» (42,1%) структурує вияви МоА до представників інших політичних партій і надає відправнику повідомлення можливість чітко розмежувати «своїх» і «чужих», дистанціюватися від політичних опонентів. Наприклад:

*McCain's advisers said they would present him as a senator who frequently **stepped across the aisle** while portraying Obama as a **down-the-line Democrat** who is **ideologically out of touch with much of the country** [NYT 11.05.08].*

Ідеологічна дискримінація відбувається шляхом позиціонування Б. Обама як представника Демократичної партії, позиція якого є ідеологічно чужою для більшості населення країни.

У поданих нижче фрагментах семантика політичної боротьби («свої-чужі») актуалізується шляхом використання лексем *Democrats* та *Republican* та лексем *assailed*, *attack*, що можуть бути кваліфіковані як зразки «тривожної» лексики, а також експресеми *ill-disguised*, для якої є питомою негативна оцінна семантика.

*In a well-argued and classic ideological debate for governor, **Republican** Meg Whitman Tuesday night aggressively attacked Democrat Jerry Brown [CB 26.04.10]. When that part of the pretaped CNN interview was aired earlier, McCain's advisers called it an ill-disguised attack on the Arizona senator's age [NYT 05.11.08].*

У наступних уривках соціальна дискредитація та дифамація політичних суперників у боротьбі за посаду губернатора Каліфорнії відбувається із залученням лексичних одиниць, що виступають загальними та контекстуальними пейоративами, з допомогою яких реалізується цілий комплекс агресивних МТ – *завдання образу, констатації некомпетентності, нагнітання негативних наслідків*:

*First, how will Whitman, with her **untold** millions, frame the debate? Most likely, as*

*a contest between a successful and competent businesswoman against the **aforementioned failed and dysfunctional** politician. That's what eMeg's people believe – in their heart of hearts and their bulging pocketbooks, too – really defines the race [CB 26.04.10]; He'll be the **cheapskate, curbside populist**, casting her as the **profligate, arrogant** billionaire [CB 26.04.10].*

У наведеному фрагменті патогенність комунікації в межах слоту «**ПОЛІТИЧНІ ОПОНЕНТИ**» досягається насамперед за допомогою мовленнєвих ходів, питомих для маніпулятивних тактик, – риторичного запитання, антитетичності висловлень, нагнітання пейоративних ярликів та вербальних інвектив, штучного добору негативних епітетів. Використання зазначених прийомів у даному випадку зумовлено типом видання – таблоїдом регіонального масштабу, «вільним» від жорсткого дотримання принципу мовленнєвої толерантності. Розглянемо такі приклади:

*So what can Brown do against **\$150 million**? [CB 26.04.10]*

У даному випадку дискредитація кандидата в губернатори Каліфорнії Мег Вітмен як вияв МоА досягається шляхом використання *тактики іронії*, що реалізується, зокрема, за рахунок вживання перифрази *\$150 million* (сума, яку Вітмен витратила на виборчі перегони) замість антропоніма-номінації політичного опонента Брауна. Водночас даний прийом можна розглядати як прояв «гри на пониження» іміджу інвектума шляхом застосування *тактик маніпулювання поняттями і «навішування ярликів»* (до уваги свідомо береться лише майновий статус Мег Вітмен, а не об'єктивні властивості її особистості). Маніпулятивний ефект підсилюється й використанням риторичного запитання. Інший приклад:

*Most important, Brown will argue that while he's authentic, she is **artificial**. He's the real deal; she's a **brand name**. He's meat and potatoes; she's **Mrs. Potato Head** [Cb 26.04.10].*

У цьому контексті пейоративний ефект повідомлення досягається шляхом використання *тактики поляризації*, що актуалізує стратегію дискредитації і вербалізується в антитезах із використанням контекстуальних пейоративів *artificial, a brand name* стосовно Мег Вітмен. Тут слід зазначити, що презентація кандидата в губернатори Каліфорнії як *Mrs. Potato Head* апелює до назви розробленої 1949 року

Дж. Лернером американської іграшки *Mr. Potato Head*, що є пластиковою моделлю картоплини, яка може видозмінюватися завдяки набору різноманітних аксесуарів з пластмаси (вуса, окуляри, сигара тощо). Ця обставина визначає функцію цього прийому як вияву *тактики насмішки*. Водночас важливим для усвідомлення перлокутивного ефекту використання номінації *Mrs. Potato Head* стосовно політичного опонента є той факт, що свою кар'єру Мег Вітмен починала у маркетингу з промоції різних товарів, серед яких були й іграшки *Mr. Potato Head*. Ужита як контекстуальна антитеза до характеристик її політичного опонента – демократа Стіва Брауна (*authentic, the real deal, meat and potatoes*), названа номінація виступає як засіб *маніпулювання імпліцитним смислом*, що покликаний переконати цільову аудиторію в псевдопрофесіоналізмі кандидата від республіканської партії.

Слот 2 «Соціальне розширення» (11,9%) об'єднує комунікативні ситуації, що не раз спостерігаються в текстах соціально-політичного спрямування, в яких інвективна інтенція реалізується шляхом актуалізації опозиції *БАГАТИ :: БІДНІ*. Наведемо декілька найяскравіших прикладів, як-от:

The White House immediately announced plans to appeal the ruling. But for once, Chicago-on-the-Potomac has run smack into the rule of law and lost. For all the other small people over whom the Obama administration has run roughshod, let's hope it sets a lasting precedent [NR 06.23.10].

У даному випадку відбувається вибудовування соціальної контраверзи *Chicago-on-the-Potomac :: small people*, де метафоризований образ *Чикаго-на-Потомаку* (Чикаго – другий за значенням фінансовий центр Сполучених Штатів, Потомак – річка на сході країни; на її північному березі розташована столиця США Вашингтон) прочитується як «фінансові заправили Вашингтона»; ця контраверза підсилюється метафоричним зворотом з негативною оцінністю *over whom the Obama administration has run roughshod*, що назагал сприяє дискредитації президента Обами і його адміністрації в очах американців.

Яскравий приклад реалізації семантики соціальної конфліктності спостерігаємо у висловленні:

Those rules are for mere mortals, not the caviar Comintern [WND 06.11.06].

У наведеному контексті МоА об'єктивується за рахунок іронічно-глузливих конотацій, що виникають вислідом антитетичного протиставлення ФО *mere mortals* та номінації *caviar Comintern* на позначення протилежних полюсів соціальної вертикалі.

Розглянемо інший приклад об'єктивації опозиції БАГАТИ :: БІДНІ: <...>He [Джеррі Браун – О. К] *repeatedly portrayed her* [Мег Вітмен – О. К] *as an ill-prepared Schwarzenegger clone with policies designed to serve only the rich* [Cb 26.04.10].

Стратегія дифамації реалізується за посередництва контекстуального пейоратива *Schwarzenegger clone*. Мег Вітмен позиціонується як недолуга (*ill-prepared*) «копія» губернатора Каліфорнії Арнольда Шварценеггера, який, на думку більшості, і сам був не найкращим вибором; конфліктогенність повідомлення підсилюється й актуалізацією семантичної опозиції БАГАТИ :: БІДНІ (*policies designed to serve only the rich*). Розглянемо інший фрагмент:

President Obama's much-hyped powwow with the nation's top bankers at the White House Monday proved more lay-down than showdown <...>. In that regard, Monday's box-checking photo-op with the banking bigwigs was the pièce de non-résistance. There's no political constituency in the country more despised or vulnerable at the moment than Wall Street which is thanking taxpayers for saving their skin <...>. If there were ever a good time and safe space to put the bully in the bully pulpit, this was it. But one day after calling the fat cats out on national television, the president, by most accounts, treated them like pussycats behind closed doors [Fs 15.12.09].

У наведеному контексті дихотомія СВОЇ :: ЧУЖІ реалізується через протиставлення кореферентних номінацій фінансових магнатів (*nation's top bankers, banking bigwigs, Wall Street, bully, fat cats*), про яких насамперед дбає Б. Обама як чинний президент, і лексеми *taxpayers*. Тактики девіації і насмішки реалізуються через свідоме порушення стилістичного регістра, зокрема шляхом використання запозиченої з мови корінного населення Америки лексеми *powwow*. Сьогодні вона вживається на позначення специфічного заходу, на якому сучасні жителі США і корінне населення збираються танцювати, співати, обговорювати проблеми культури. Іронічне звучання цієї ЛО підсилюється прикметником *much-hyped*, що транслює

семантику надмірності, а також використанням ксенізму *pièce de non-résistance*.

Слот 3 «Антагонізм влади і громадян» (30,2%) реконструюється на основі «якісних» видань, що впливають на настрої еліти, яка приймає важливі рішення та фокусують увагу на питаннях соціальної політики та економічного розвитку країни чи світу [143, с. 337]. Наприклад:

Folks in the Gulf don't need any more Romanov-style apparatchiks or blue-ribbon cronny panels to show them the way toward relief [NR 16.06.10].

У даному випадку чітко номінуються обидва учасники опозиції СВІЙ :: ЧУЖИЙ: *Folks* :: (*any more Romanov-style*) *apparatchiks*. Як інвектум позиціонується другий із названих членів опозиції. Інвективний фрейм реконструюється за допомогою *тактики мовленнєвої девіації* через порушення, стилістичного реєстра – використання ЛО, запозиченої з російського політичного сленгу радянської доби – *apparatchiks* (партійний функціонер), та прикметника *Romanov-style*, що містить історичну алюзію – натяк на російську царську династію Романових, правління якої завершилося ще на зорі ХХ ст. Таким чином, *Romanov-style apparatchiks* прочитується як «відстала, застаріла команда управлінців», низький професійний рівень якої не дозволяє належним чином реагувати на виклики часу.

Розгортання інвективного фрейму в площині антагонізму влади і громадян може виявлятися також як *констатація зловживань* влади загалом чи її окремих представників.

Так, у реченні *But there's a bigger disgrace: It's all the sanctimonious Democrats who have exploited their entrenched political incumbency to pay for multiple manses and vacation homes – while posing as vox populi* [NR 09.24.10] спостерігаємо дискредитацію представників Демократичної партії, що використовують політичний капітал для оплати своїх численних заміських резиденцій, видаючи це за «глас народу» (“*vox populi*”). Використання даного ксенізму сприяє створенню іронічного ефекту. Інвективно-експресивний ефект досягається завдяки використанню ЛО з яскравонегативною оцінністю (*sanctimonious*).

Як один із найяскравіших прикладів наведемо уривок зі статті, де йдеться про фото родини спадкоємця англійського престолу принца Вільяма:

*This is fake PR nonsense – **impossibly perfect** people with **impossibly perfect** children. <...> No one can photograph a fake smile like Mario Testino can. I am not saying the **huge** cheesy grins on the faces of Kate and William in his christening portrait of the royal nuclear family are fake <...> Their faces lit up by hysterical joy, their hair wispy in the sun <...>. Their children are **so glossily celebrated** <...> [Grdn 09.07.15].*

Деструктивний характер комунікації задається вже назвою “*Testino’s portrait of William and Kate is a **sickly sweet lie***”, знаками якої виступають ЛО з негативною оцінністю – прикметник *sickly* та іменник *lie*. Безпосередньо в тексті наведеного уривка негативне ставлення адресанта реалізується за допомогою низки НЗА, а саме: ЛО з негативною оцінністю *fake, nonsense, hysterical*. Знаками МоА виступають також словосполуки, що містять прикметники і прислівники зі значенням надмірності, що реалізують прагматику нещирості, показного благополуччя та іронічну експресивність повідомлення в межах *тактики маніпулятивного акцетування*: *impossibly perfect people with impossibly perfect children; huge cheesy grins, so glossily celebrated*.

Маніпулювання імпліцитними смислами через введення риторичного запитання, а також використання *тактики іронії*, – спостерігаємо в такому фрагменті:

*An **indignant** President Obama **complained** last week, “I can’t spend all of my time with my birth certificate plastered on my forehead.” Fine. **How about plastering a copy of his presidential oath of office there instead?** [NR 09.01.10].*

У реченні *Given the sad fate of **aggressive watchdogs in the age of Obama**, however, these positions will end up like every other new agency, commission, task force and office created to serve the federal health care **beast: black holes** [Th 17.07.09]* підривання авторитету очільника держави відбувається за рахунок використання *тактики констатації неефективності його політики*, а пейоративний ефект повідомлення досягається завдяки використанню цілого комплексу мовних засобів – слів з негативною оцінною семантикою *aggressive watchdogs, beast*, а також грою прямого й переносних значень терміносполуки *black holes*, в якій колоратив *black* містить *натяк* на колір шкіри американського президента.

Наступний приклад ілюструє реалізацію *тактики загрози* в межах когнітивного сценарію «повернення экс-прем'єра Тоні Блера до влади»:

*I make it explicit today because what you are about to enter is **the tragically unlost Danteian tenth circle of hell** that is Mr Tony Blair. <...> Loss of power is a hateful thing to the average victim of undiagnosed narcissistic personality disorder, <...>. Just when you thought it was safe to go back in the water, here he is encircling the upper echelons of public life once again <...> Whether the vessel capable of torpedoing his monomaniacal self-belief is even buildable is another matter [Ind 18.07.12].*

Ефективність даного прийому полягає в можливості створення психологічного напруження, чому слугує підміна фактів художніми образами, асоціація з грішниками нижчих кіл пекла «Божественної комедії» Данте. Підсиленню пейоративного ефекту сприяють словосполучення *narcissistic personality disorder* та *monomaniacal self-belief* на позначення хворобливих психологічних станів экс-прем'єра, який планує повернутися до влади.

• **Інвективна репрезентація індивідів та груп за ознакою релігійної приналежності, віковим чинником, сексуальною орієнтацією**

Одним із характерних виявів опозиції *СВІЙ :: ЧУЖИЙ*, яка впродовж століть існування світових релігій була питомою для світогляду представників різних культур і народів та яка з огляду на реалії життя сучасного західного світу набуває особливої актуальності, є репрезентація соціальних груп за ознакою релігійної приналежності. Це дає підстави виділити *слот 4 – «Віросповідання інвектума» (3,8%)*.

Однією з найпоширеніших універсальних схем, на основі яких вибудовується опозиція *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* у сучасних політичних текстах США й Великої Британії, є опозиція *ХРИСТИЯНСТВО :: МУСУЛЬМАНСТВО*. Наприклад:

*He [Barack Obama – О.К.] also has been closely associated with **muslims** who wants to destroy our Christian heritage [NR 20.02.08].*

У даному випадку інвективна прагматика повідомлення реалізується як стратегія дискримінації за рахунок використання двох пар семантичних опозицій *Muslims :: Christian* та *He [closely associated with muslims] :: Our [Christian heritage]*.

Увиразнення закладеної в цих опозиціях універсальної семантики *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* відбувається також графічно: контекстуальне уособлення “свого” (“Christian”) подається з великої літери, тоді як вербальна репрезентація “ворожого”, “чужого” – з маленької (*muslims*). Специфічні оцінні конотації висловлення набуває і завдяки дієслову *destroy* (*wants to **destroy** our Christian heritage*).

Універсальна семантична опозиція *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* також реалізується з врахуванням факторів нетрадиційної сексуальної орієнтації індивіда (*Слот 5 «Сексуальна орієнтація інвектума» (3,4%)*) та вікового чинника (*Слот 6 «Вікові характеристики інвектума» (8,6%)*). Характерною особливістю цієї групи прикладів слід вважати використання з метою реалізації патогенної комунікації стратегії дискримінації. З огляду на приналежність політичних текстів електронних видань до інституційного дискурсу, в межах якого діє принцип політкоректності, ця група прикладів є достатньо нечисленною. Тим не менше у текстах американських і британських видань спостерігаються випадки реалізації опозиції *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* через актуалізацію вікових характеристик та фактору сексуальної орієнтації індивіда. Зазначені слоти включають висловлення, що були виявлені нами головним чином в американських виданнях – як у «масових», так подекуди і в «якісних». Наприклад.:

*As they said about Buddy Hackett in Vegas, Emanuel works **blue**.* [Sal 08.05.07];
*When he isn't abusing the deliberative process to add to his press-clipping collection and serve up red meat (er, **blue** meat) for the TV airwaves* [NR 31.03.10].

У даному випадку агресивна мовленнєва інтенція автора повідомлення реалізується насамперед на лексемному рівні, шляхом введення до структури висловлення пейоратива *blue* (*works **blue**, **blue** meat*).

В інших прикладах дискримінація об'єкта інвективи відбувається на основі актуалізації вікового критерію: *Speaking to an affectionate crowd of Log Cabin Republicans on Saturday evening, Meghan McCain **ridiculed the party her father headed this past election, declaring that “old school Republicans” were “scared shitless” of the **changing** landscape** <...>. The Senator's **daughter** <...> took repeated shots at the GOP for its **antiquated** mores* [HP 18.04.09].

Як бачимо, агресивна інтенція реалізується в даному випадку за рахунок

включення до тексту повідомлення лексем, що позначають їх інвективів як приналежних не лише до різних поколінь у родині, але й різних суспільних генерацій (*father, daughter, old, antiquated*), а також використання негативно забарвлених дієслів, прикметників (*ridiculed, scared*), одиниць обценної лексики (*shitless*).

Не менш нищівного удару політичному іміджу сенаторів Кріса Додда, Байрона Доргана та Джорджа Войновича завдає використання стилістично зниженої номінації *old codgers* (*codger* - inf. a man, esp an old or eccentric one: a term of affection or mild derision [302]) як засобу реалізації *тактики девіації*:

Perhaps it's not such a bad thing that worn out old codgers like Dodd, Dorgan and Voinovich move aside to allow some fresh blood to flow through the Beltway [HP 25.05.11].

У наведеному прикладі спостерігаємо експліцитне протиставлення кожного з членів опозиції *fresh blood* :: *worn out old codgers* («виснажені дідугани»).

- **Інвективна репрезентація індивідів та груп за ознакою расової / етнічної приналежності**

Наші спостереження свідчать про застосування МС дискримінації в процесі об'єктивації опозиції *СВІЙ* :: *ЧУЖИЙ* (*МИ* :: *ВОНИ*) у фреймі «**РАСОВА / ЕТНІЧНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ**» (12,5%) (див. діагр. В.2.4. у додатку В). У межах даного фрейму сигналом МоА є конструювання образу ворога як представника «іншої» раси чи етносу.

Слот 1 «Колір шкіри» (15,8%) моделюється без винятку на основі різних типів американських видань з огляду на історичну актуальність проблеми міжрасових відносин для американського культурного простору і більшу свободу та демократизм журналістики в США. Об'єктом інвективи в межах даного слоту виступає колір шкіри індивіда, де чільні позиції у функції пейоративів посідають субстантивовані прикметники-кологативи *Black* і *White*. Наприклад:

*Cindy McCain stood behind him shaking her head in disgust at each fact she heard about the **Black Terrorist** daring to challenge her husband* [PDN 29.10.08].

У цьому випадку деструктивна комунікативна ситуація виникає насамперед внаслідок актуалізації кольору шкіри одного з політичних опонентів – *Black Terrorist* та імпліцитного протиставлення іншому – *her husband* [тобто «білий» сенатор

Джон Маккейн – О. К]; закладена в цій опозиції семантика расової та соціальної дистанційованості та ворожнечі посилюється за рахунок словосполучки *daring to challenge*.

Лексема на позначення кольору шкіри *black* використовується як засіб інвективної номінації також і в іншому фрагменті:

*Thanks to Obama's feckless Department of Injustice these **black supremacist brutes** are free to show up on the next national Election Day at polling places in full paramilitary regalia with nightsticks, hurling racist, anti-American epithets at those exercising their right to vote and at those protecting the integrity of the electoral process [NR 07.09.10].*

Водночас поряд із лексемою *black* головним маркером, на підставі якого дане повідомлення може бути включене в структуру інвективного фрейму, є стилістично знижене *brutes* («тварюки»), що використовується автором як засіб *девіації* представників негритянської расистської організації «Нова партія чорних пантер» (NBPP) і підсилюється іншим негативно забарвленим епітетом – *supremacist*.

Ще один приклад узято зі статті відомої американської журналістки тайського походження Мішель Малкін. Відкрито позиціонуючи себе як «woman of colour», подібно до Мішель Обама, М. Малкін *звинувачує* тодішню першу леді, а також її чоловіка, на той час діючого президента США, у невдячності до «білих», оскільки досягти свого успіху, на думку автора статті, вони змогли, використавши напрацювання «цивілізації білих»:

*Michelle Obama has achieved enormous professional success largely due to **White people** doing things for **her** and **him** [Barack Obama – О. К.]. <...> **She** shows her true feelings by hating **White people**. **Her** accomplishments can be attributed to **White people** for their gradualism through out her life. **She** needs to cease hating **White people** and thank **them** for much of what **she** has, political influence, and personal acclaim in America. <...> But, you wouldn't know it from **her** hatred of **White people** campaign rhetoric and her griping about her and her husband's student loans. <...> [NR 02.20.08].*

Дане повідомлення набуває агресивного характеру за рахунок використання апелятивів (субстантивованих займенників третьої особи) як засобу номінації інвектумів та їх активного протиставлення «білим» як іншому члену опозиції, а також

лексем, семантика яких вповні відповідає «мові ворожнечі»: *hating, hatred*. Агресивність повідомлення підсилюється засобами синтаксичного рівня, що реалізують *тактику маніпулятивного акцентування* (повтор *White people*).

Унаслідок взаємодії колоративів *black* і *white* в антонімічних номінаціях *white Americans – black guy, black guy –White House* виникає гра смислів, яка, власне, й забезпечує пейоративний ефект у наступному фрагменті:

For many white Americans, Barack Obama is nothing more than that black guy in the White House, and they want him out of there [NYT 19.09.09].

МоА в політичному дискурсі може реалізовуватися і на інтермедіальному рівні, зокрема, як вербальний опис творів візуального мистецтва, передусім політичних шаржів і карикатур. Наприклад:

More than three decades later we have Sherri Goforth, an aide to a Republican state senator in Tennessee sending out a mass e-mail of a cartoon showing dignified portraits of the first 43 presidents, and then representing the 44th – President Obama – as a spook, a cartoonish pair of white eyes against a black background [NYT 19.09.09].

Слот 2 «Расизм як компонент світогляду інвектума» (30,1%). Лексичне наповнення цього слоту відбувається насамперед за рахунок використання конструкцій із лексемою *racism, racist*. З огляду на антигуманний характер явищ, презентованих за допомогою цих лексем, вони негативно аксіологізуються суспільною свідомістю, що уможлиблює їх використання як пейоративів, що актуалізують стратегію дискримінації. Наприклад:

Racists choose to disregard the laws of this country in favor of their own warped ideology [HP 07.05.14]; *But with the racism shoe on the other foot, Team Obama and its media water-carriers are exhibiting the very racial cowardice <...>* [NR 07.09.10].

У прикладі *Sport franchises, corporation executives and politicians are riddled with racists of varying degrees* [HP 07.05.14] деструктивність повідомлення забезпечується нагнітанням кореферентів, що оптимізують зміст генерального поняття *racists of varying degrees* і створюють особливий емоційний пафос.

Засобом реалізації агресивних МС/МТ у межах слоту «Расизм як компонент світогляду інвектума» виступають також специфічні історичні алюзії, наприклад:

Playing into the racial frenzy that is sweeping our country <...>, many Republican Congressional representatives want to roll back the clock to the good ol' days of the '50s and '60s [HP 07.05.14]. (*Good ol' days of the '50s and '60s* – це період розквіту Ку-Клукс-Клану (англ. Ku Klux Klan) – ультраправої організації в США, що сповідувала такі ідеї, як вищість білих, білий націоналізм).

Слот 3 «Особливості національного вбрання, специфічні ознаки національного характеру та зовнішності» (18,8%). Пейоративний ефект в англомовних політичних текстах може виникати також шляхом акцентування характерних деталей національного вбрання. Розглянемо приклад:

A South Carolina lawmaker on Thursday called a Republican gubernatorial candidate of Indian descent a “raghead”, saying we have one in the White House, we don't need one in the governor's mansion [HP 04.06.10].

Засобом реалізації інвективної інтенції в даному контексті є сленгове слово *raghead* (“an offensive term for a person who wears a turban, keffiyeh, etc.” [302]). Лексема *raghead* поширена в американському варіанті англійської мови як брутальна номінація людей із темним кольором шкіри, переважно пакистанців, індійців та вихідців з Африки та має відтінок меншовартості. У наведеному прикладі, говорячи про шанси кандидата в губернатори Південної Кароліни Ніккі Гейлі, яка має індійське коріння, Джейк Ноттс (натякаючи на Б. Обаму) зазначив, що в Білому домі вже сидить один «тюрбаноголовий».

Номінація *raghead* може використовуватися як пейоративне метонімізовано-узагальнююче позначення всього арабсько-мусульманського світу:

*How long will the West continue to play patty-cake with **rag heads**?* [NRp 20.02.10].

Номінація *ragheads* у даному контексті виконує допоміжну функцію. Натомість головним чинником генерування МоА є використання мовленнєвих тактик звинувачення та маніпулювання імпліцитними смислами щодо політики західних лідерів у стосунку до країн арабського світу. Ці тактики реалізуються через метафоричний вираз *play patty-cake* (*patty-cake* – дитяча гра) та риторичне запитання. Таким чином, закладену в процитованому уривку прагматему можна окреслити в наступний спосіб «Доки Захід буде загравати з мусульманським світом?». При цьому

риторичне запитання в імпліцитній формі містить і заклик до більш рішучих дій проти «тюрбаноголових».

Знаками МоА і засобами розгортання стратегії дискримінації стосовно людей неєвропейської раси можуть виступати специфічні риси їх зовнішності, як-от:

(1) *Commenting on a report posted to Facebook about a gorilla escape at a zoo in Columbia, S.C., Friday, longtime GOP activist Rusty DePass wrote, “I’m sure it’s just one of Michelle’s ancestors – probably harmless”* [NYDN 06.15.09];

(2) *“Gorilla face Michelle, can’t disagree with that <...>” “The woman is not attractive except to monkey man Barack”* [HP 16.07.15].

Зазначимо, що в обох наведених фрагментах інвективний континуум виникає за рахунок використання зоонімів (*gorilla, monkey*) як засобів реалізації тактики завдання образу та тактики насмішки. У фрагменті (1) пейоративний ефект забезпечується принизливим уподібненням одного з предків Мішель Обама до горили, що втекла з зоопарку, та ущипливого зауваження, що ця горила є некривдною, на відміну від колишньої першої леді. У прикладі (2) зооніми *Gorilla, monkey* взаємодіють із фамільяризованими антропонімами *Barack* і *Michelle* та забезпечують пейоративний характер презентації президентського подружжя через уподібнення расово зумовлених особливостей його зовнішності тваринам.

У фрагменті *The wave of twitter revolutions last year swept over Egypt, Tunis, and Iran, and now has finally reached Russia. Fighting against oppressive regime of Putin’s “managed democracy” with twitter <...> seems like an appropriate thing to do <...> This “Twitter revolution” probably won’t precipitate a Russian Spring; Slavic indifference and obedience to fate will probably trump even social media* [Ts 27.05.10] засобом реалізації стратегії дискримінації є етнонім *slavic*, оскільки у даному контексті він прочитується як «покірний, слухняний»: з-поміж європейських народів саме слов’яни відомі безкінечним послухом і відданістю своїм монархам.

Слот 4 «Расистські випадки інвектума» (35,3%) об’єднує фрагменти, в яких репрезентація расових меншин як «чужих» відбувається через включення елементів висловлень зовнішнього адресанта для пониження його соціального статусу:

Prince Harry was facing an army investigation last night into his conduct after his

*racist reference to a comrade as a “little **Paki** friend” in a video diary was met with a barrage of criticism [Ind 12.01.09].*

Водночас маркером МоА стосовно члена англійської королівської родини принца Гаррі є гіперболічне позначення реакції суспільства на випад інвектума, що транслює всезагальне засудження расової сегрегації як ідеології в межах *тактики маніпулювання поняттями*.

У фрагментах, об'єднаних у даний слот, спостерігаємо зміну вектора МоА, напр.: *The billionaire blowhard seems like a joke, but his racist invective is magnifying dangerous right-wing resentments. <...> Republican Presidential candidate and reality TV show star Donald Trump believes that “illegal” immigrants from Mexico are predators who are stealing jobs and resources from America while they rape and murder white women. <...> Donald Trump is a “**belligerent, loudmouthed racist**.” He is also a leading 2016 Republican presidential candidate [Sal 18.07.15].*

За посередництва одиниць «тривожної» лексики *belligerent*, одиниць із негативною семантикою *racist, blowhard* та сконструйованого образу політика-шоумена *like a joke, reality TV show star, loudmouthed* МоА спрямована на особу Д. Трампа, який вдається до образливих номінацій та звинувачень імігрантів з Мексики.

3.2. Суб'єкти мовленнєвої агресії в когнітивному вимірі

Традиційно в межах комунікативно-прагматичного підходу до вивчення особливостей деструктивної мовленнєвої поведінки в ЗМІ роль суб'єкта МоА як адресанта, чії когнітивні установки визначають зміст та форму висловлення, відводиться автору статті (Е. Н. Басовска [9], Е. В. Власова [29], Т. О. Воронцова [34], S. Coleman, K. Ross [266266], N. Fairclough [271]).

У межах нашої розвідки важливим є також підхід до трактування дискурсу (С. А. Домишева [60], Г. Г. Почепцов [171]) як інформаційного середовища, пронизаного комунікативними потоками, як вербалізованого простору соціальної взаємодії, в яку вступають окремі особи, організації та держави. Відповідно, одночасна присутність, співіснування та вербалізація кількох інстанцій висловлення, яку ми розглядатимемо в межах певних мовних структур, що слугують виявом агресії до референта висловлення, набуває глобальних, дискурсних рис, як потужний маніпулятивний прийом.

Висловлення зовнішнього адресанта передують основній комунікації між автором тексту та його реципієнтом і беруть участь у співтворенні спільного комунікативного простору, детермінованого інтенцією формального продуцента тексту, що визначає варіативність можливостей репрезентації категорії «суб'єкт МоА». Формальний продуцент повідомлення, у свою чергу, не лише моделює комунікативну ситуацію МоА у тексті, але й впливає на сприйняття реципієнта [176, с. 27], використовуючи певні прийоми референції та побудови персональних сценаріїв.

3.2.1. Особливості вербалізації категорії «суб'єкт мовленнєвої агресії» при організації текстових повідомлень англомовних електронних видань. Категорія суб'єкта МоА в політичному електронному дискурсі представлена багатогранно та характеризується варіативністю за типом соціальної ролі. Діаграма Д.1. (див. додаток Д), унаочнюючи дану варіативність, демонструє, що основну частку суб'єктів, що реалізують семантику агенса (ініціатора ситуації), поділяють між собою політичні діячі та журналісти (≈55%). Джерелом інших 45% є такі групи соціальних

акторів: експерти (12,6%), блогери (6,3%), пересічні громадяни (4,2%), громадські діячі (6,6%), чиновники (5,4%), та ін.

Як правило, конструкції із зовнішнім адресантом характеризуються різним рівнем деталізації при описі та ідентифікації суб'єкта МоА, що свідчить про варіативність кількісного та якісного параметрів комунікації в даних висловленнях.

Зовнішні адресанти за типом соціальної ролі формують категорії, частіше представлені *неінституційними* соціальними акторами (носії неофіційної позиції), ніж *інституційними* (суб'єкти політико-правових інститутів, які виробляють державну політику у визначеній сфері державної діяльності та здійснюють завдання та функції державного управління). Значно рідше спостерігаються *узагальнені* (за експліцитністю вираження), а також *множинні* (за кількісним показником) суб'єкти МоА. Визначення типу перебуває в прямій залежності від особливостей експліцитного маркування суб'єкта МоА в тексті.

За кількісним показником ім'я та прізвище мовця слугує основною інформацією, що передає актант ввідної синтагми при маркуванні індивідуальних інституційних та неінституційних суб'єктів МоА, наприклад:

<...> *Ed Miliband branded Nick Clegg a vote-loser and refused to share a platform with him* [Ind 15.03.11].

Проте спостерігаються випадки, коли продуцент тексту уникає такого типу інформації, ідентифікуючи суб'єкта висловлення у ввідній синтагмі лише за ознакою професійної приналежності:

“The Kims are playing the Crazy Fearsome Cripple Gambit,” a US military official told The Daily Telegraph <...> [Tel 28.11.10].

Такий вибір можна пов'язати з інтенцією автора забезпечити ефективність висловлення мовця, імпліцитно вказуючи на його обізнаність та компетентність.

Що стосується імені соціального актора, то його введення автор вважає надлишковим у наступному фрагменті з неінституційним узагальненим та одноосібним зовнішнім суб'єктом МоА:

Henry Smith used the blunt language on Twitter to express his opinion of Mr Putin after an aide of the Russian president allegedly referred to Britain as just a ‘small island’

during the G20 meeting of world leaders [Ind 06.09.13].

В окремих конструкціях, наприклад у фрагменті з наративізованою мовою, автор повністю опускає агенс:

*Grappling with the horrors of the Home Office, successive ministers, Jack Straw, David Blunkett, Charles Clarke and John (“not fit for purpose”) Reid, also **found themselves taking the flak for official incompetence*** [Grdn 20.05.10].

Такого роду приклади не лише створюють певну інтригу, а й моделюють образ автора як особи, вхожої у світ політики, яка має доступ до конфіденційної інформації. Подібний ефект може бути досягнений і таким маневром, як вказівка на анонімність джерела.

*But **some colleagues found Romney to be manipulative. Romney had an “ability to identify people's insecurities and exploit them to his own benefit,” says a source who worked with Romney but refused to be quoted for “fear of retribution”*** [Nw 15.04.07].

Специфіка множинних суб'єктів мови ворожнечі, яку виформовують окремі політичні партії, інституції, об'єднання, групи, виявляється в їх масовості, що визначає особливості маркування агенса.

By late last week, double-entendre wisecracks about Kagan's softball prowess were all the rage on Fox News and MSNBC [NYT 15.05.10].

Окрім назви джерела, введення суб'єкта передбачає такі маркери поліфонії, як абстрактні іменники, одиниці з розмитістю семантики, безособові звороти, узагальнено- та неозначено-особові займенники, що реалізують *тактику маніпулювання поняттями* (замовчування та введення недостовірної інформації):

*In June, UNESCO postponed an award ceremony after an **international uproar** over the planned “dictator prize.” <...> **Best known** for vast corruption and rampant human rights abuses, Obiang hoped that announcing a five-point reform <...> would give him a fresh start* [HP 15.10.10].

Аналіз матеріалу дозволяє відзначити, що в загальному комунікативно-когнітивному процесі моделювання політичної картини саме одноосібні конкретизовані актори отримують роль суб'єктів МоА.

Дане спостереження залишається актуальним та статистично обґрунтованим

при співвідношенні різних категорій інституційних та неінституційних суб'єктів МА в політичному дискурсі США та Великої Британії. При обрахунках (див. діагр. Д.2. у додатку Д) чітко прослідковується високий відсоток конкретизованих та одноосібних суб'єктів для обох категорій, а саме частка інституційних конкретизованих суб'єктів складає 12,4%, інституційних одноосібних – 10,5%, неінституційних конкретизованих – 22,8% та неінституційних одноосібних – 20,2%. Водночас при значно нижчому відсотку узагальнених та множинних суб'єктів МоА спостерігаємо досить високий відсоток узагальнених суб'єктів МоА для обох категорій (14,8%).

Зважаючи, що відзначені тенденції в політичному дискурсі є характерними для мовної картини обох країн, можемо пов'язати їх радше з особливостями журналістської техніки при моделюванні сприйняття реципієнта, аніж із певними культурними особливостями.

Організуючи комунікативну сцену та залишаючись осторонь, автор тексту водночас керує нею. Зазвичай недостатньо лише відтворити висловлення первісного суб'єкта мовлення. У процесі вибудовування соціального антиобразу зовнішні адресанти, висловлення яких займає стратегічно важливу позицію в дискурсному просторі політичного тексту, несуть найбільшу відповідальність за власну точку зору та наражаються на зміну вектора агресії. Поверхнева, немотивована антагоністична ідентифікація поряд із використанням стилістично знижених чи принизливих позначень референта висловлення може слугувати достатньою підставою для зміни вектора МоА:

For good measure, he suggested that the Queen should 'sell a couple of her properties' and called for a different public holiday instead of 'celebrating vermin'. There is, of course, a perfectly respectable debate to be had about the Crown. Calling the Queen 'vermin' has no place in it. <...>That is what we need to bear in mind next year when the likes of Mr White are urging us to scrap the Crown [DM 19.11.09].

У даному прикладі *тактика зневажання* Пітера Уайта, що використав образливу номінацію з метою звинувачення королеви Англії в паразитуванні на державних активах, реалізується виразно негативно конотованою фразеологією *the likes of*.

В іншому прикладі автор утримується від коментарів, проте посилює ілюкцію висловлення, представивши суб'єкта МоА, президента Ірану Махмуда Ахмадінежада як агресора, що загрожує безпеці країни:

The Khomeinist regime has publicly announced its desire to <...> create an alliance of anti-U.S. forces that would include the leftist regimes of Latin America, and ultimately bring about the destruction of the “Great Satan” as a global superpower [Fs 28.09.08].

Дисфемізм *Great Satan*, який використав суб'єкт МоА для реалізації *тактики демонізації* США, сприяє виникненню конфлікту між адресатом повідомлення та суб'єктом МоА.

Не виключено, що цитоване джерело може бути невідомим, і, відповідно, спроба автора статті підпорядкувати аксіологічні установки адресата власним комунікативним інтересам, ініціювати конфлікт між адресатом та зовнішнім адресантом чи предметом його мовлення, внести чи актуалізувати певні компоненти в смисловій структурі концепта може зазнати невдачі. Таким чином, соціальні ролі суб'єктів МоА розподіляються за характеристиками, що ідентифікують їх як членів соціуму, обумовлюють їх професійну компетентність, психологічні та моральні ознаки, фізичні дані, а також вводять додаткову інформацію про комунікативну ситуацію (див. табл. Д.3. у додатку Д).

Професійні характеристики свідчать про авторитетність, компетентність та викликають повагу, а також характеризують думку адресанта не лише як індивідуальну, але й частково як офіційну думку певної організації.

“He has an inferiority complex,” said Kongdan Oh Hassig, a North Korea expert at the Institute for Defense Analyses in Alexandria. “He is trying to show that he has a strategic mind, that the military stands behind him and that no one stands against him.” Hassig, the defense analyst in Alexandria, said Kim is playing a dangerous game, comparing him to “a puppy” that is “not trained or groomed and thus not afraid of anything” [WP 13.04.13].

Окрім посади та місця праці, до професійних характеристик, співвіднесених із суб'єктом МоА на основі аппозитивного зв'язку, належать рід занять ((1) *David Anderson, a historian familiar with events that occurred in this universe [HP 03.03.11]*),

партійна характеристика авторитетної особи ((2) *Rush Limbaugh, the most popular right-wing radio host* [Nw 09.02.08]), науковий ступінь та вчене звання ((3) *Linda Fowler, a government professor at Dartmouth* [Nw 29.10.10]).

У процесі загострення ситуації МоА актуалізації зазнають загальні соціальні характеристики, такі як віросповідання (4), титул (5), вік (6), родинні зв'язки (7):

(4) *On the day of Cameron's Munich speech, the shadow justice secretary, Sadiq Khan, who happens to be Muslim, accused the Prime Minister of "writing propaganda for the EDL"* [NS 10.02.11].

(5) *Tory MPs may dismiss this as a partisan move by a Labour-led council but they will struggle to ignore the criticisms of Dame Elisabeth Hoodless, <...> She warns <...> that the government has no "strategic plan"* [NS 10.02.11].

Уведення думки пересічних громадян у прикладі (6) посилює ефективність висловлення внаслідок його інтимізації, оскільки в такий спосіб реципієнт ідентифікує себе з тією особою, чий погляд та слова передані автором:

(6) *Justin Goins, 20, who also attends Liberty, says: "I just don't know how we could ever trust this man. Aside from being pro-life, he doesn't have much to go on in terms of how he's voted. <...>"* [Nw 09.02.08].

(7) *I am referring to Meghan McCain, daughter of the once-forthright John, who said of Christine O'Donnell<...> that she is a "nut job"* [WP 18.10.10].

Ланцюжок таких характеристик може об'єднувати до чотирьох складових, однак перевага надається двокомпонентній структурі зі складовими імені та посади. Серед розглянутих нами прикладів найдовшою і, відповідно, найбільш інформативною та аргументативною виявилася семикомпонентна структура з вказівкою як на професійні (посада, місце праці, партійна приналежність), так і загальні соціальні (ім'я, титул, походження) характеристики, а також додаткова інформація, що маркує рівень успішності *first Muslim Cabinet minister*.

Baroness Warsi, Conservative Party Chairman and Britain's first Muslim Cabinet minister, described them as "deeply offensive" [Tel 17.03.11].

Склад та розгорнутість ввідної синтагми може змінюватися. У межах одного видання певному джерелу часто надаються ідентичні характеристики:

*That's when **Mayor** Antonio Villaraigosa, frustrated with not getting a power rate hike through the City Council, threatened to close all nonessential functions of the city for two days a week starting Monday [LADN 08.04.10].*

*Escalating the dispute over the Los Angeles Fire Department budget, **Mayor** Antonio Villaraigosa on Thursday called the firefighters' union leadership "irresponsible" <...> [LADN 13.08.09].*

Читачі лос-анджелеського видання "The Times" та "The Daily News" навряд чи потребують розгорнутої характеристики суб'єктів МоА. Можна припустити, що їм відомий лідер партії округу, що нівелює потребу в додаткових характеристиках, які не є такими ж очевидними для читачів "The Independent". У виданнях, аудиторію яких формує інший контингент читачів, зазначені лакуни заповнюються через перифраз:

*Antonio Villaraigosa, **the mayor of America's second largest city**, said he felt "blindsided" to learn the details of the plan to attack the 73-storey Library Tower from the television instead of hearing it from the White House [Ind 12.02.06]*

Повніша характеристика суб'єкта впливатиме на функцію, яку передане висловлення чи погляд виконує в комунікативній структурі тексту.

*"The president's trip this weekend to Latin America is part of an orchestrated strategy to curry favor with Latino voters in the United States," said Antonio Villaraigosa, speaker **emeritus** of the California State Assembly [WP 24.03.02].*

Реалізація сем «досвідченість», «авторитетність» імплікаціоналу лексеми *emeritus* здатна посилити аргументативний потенціал даного висловлення у структурі тексту, що моделює сприйняття інформації про низку безпідставних звинувачувань як про стару політичну стратегію залякувань народу президентом Бушем.

Відповідно, компоненти ввідної синтагми, які семантично тісно пов'язані з соціальним актором, впливають на ефективність висловлення та можуть сприяти зниженню ймовірності реакції осуду та дистанціювання з боку реципієнта.

Домінування індивідуальних конкретизованих соціальних акторів у політичних текстах супроводжується тим, що слово може надаватися соціальному актору:

- як агресору: *Finally, determined to blow a hole in the Trump hot air balloon, the columnist **hits hard**: "The white American underclass is in thrall to a vicious, selfish culture*

whose main products are misery and used heroin needles <...> [NYT 30.03.16];

- як носієві власної думки: *But if he **believes**, as an article of faith, that the Iron Lady was the incarnation of evil, he must get out more* [DM 05.12.10];

- як носієві певної інформації: *While Miliband takes his time addressing these questions, the Tories **gladly supply answers** of their own: Labour ran out of money because public spending is all it knows <...>* [NS 16.06.11];

- як жертві дій об'єкта агресії: ***"We're trying to expose half a billion dollars stolen by officials from the government,"** says Browder. **"I cannot imagine any other country which would take no action except to attack those who exposed it"*** [Nw 17.10.09];

- як очевидцю чи учаснику певних подій: *Matthew Bixler, a 22-year-old student at Jerry Falwell's Liberty University, **was one of those booing**. **"<...> What kind of straight talk was that? I think he pandered to, if not even manipulated, this crowd"*** [Nw 09.02.08];

- як носієві професійної компетенції: ***"Fake tax refunds have become a popular scam,"** says Larisa Mave, a Moscow lawyer **who has become an expert on Russian corporate raids*** [Nw 17.10.09];

- як індикатору суспільної чи офіційної думки: ***"For the first time, it's not inconceivable,"** says Ghassan Khatib, the director of the Palestinian government's media center. **"The administration seems to be convinced that Israel might be the party responsible for not allowing the bilateral process to move ahead"*** [Nw 18.10.10].

Для індивідуальних та множинних, інституційних та неінституційних, конкретизованих та узагальнених суб'єктів МоА виділяємо дві основні ролі – це роль авторського «однодумця» (протагоніста) та роль його «опонента» (антагоніста).

*Sir Malcolm Rifkind, a former occupant of Mr Hague's job and **one of the rare men of intelligence and experience** on the Conservative benches, has argued this week that we should be arming the rebels in Libya, in the hope of assisting in the overthrow of the tyrant Gaddafi* [Tel 15.03.11].

У даному випадку думка зовнішнього адресанта вводиться з метою дискредитації референта та для підтвердження власної позиції, чому сприяють лексеми з позитивною конотацією *intelligence, experience*.

У свою чергу, при маркуванні «опонента» та дистанціюванні від погляду

суб'єкта МоА в складі конструкції *one of the (adj)* з'являється експресивно-оцінна одиниця *snooty*, семантична структура якої слугує цілям концептуалізації лейбористської гілки влади.

Lord Mandelson, one of the snootiest of Labour grandees, once accused David Cameron of 'looking down his rather toffee nose' [DM 14.03.11].

Згідно з одержаними даними (див. діагр. Д.3 у додатку Д), як об'єкт критики продуцентом тексту провідне місце займають висловлення політичного діяча, що претендує на виборний пост або займає виборний пост, чиновника та члена сім'ї політичного діяча. Натомість спостерігаємо солідарність автора з соціальними акторами, згрупованими в класифікатори: журналіст; військовий; представник правоохоронних органів; пересічний громадянин; експерт; релігійний діяч; діяч культури; бізнесмен; громадський діяч; блогер.

Таким чином, для дискурсного простору ЗМІ, що відіграє ключову роль у процесі конструювання політичної картини, властива модифікація ідеологем не лише за рахунок розширення та звуження простору ідеологічних конструктів, але й унаслідок ущільнення чи послаблення інтенсивності взаємодії соціальних акторів та автора повідомлення.

3.2.2. Прийоми референції в деструктивних висловленнях при мовленнєвій агресії. Інгерентна негативна оцінка номінацій, виражених у формі прямої предикації, несе у собі найвищий заряд агресивності, проте, як стверджують дослідники стратегій та тактик мовленнєвого впливу (О. Й. Шейгал, О. С. Іссерс, А. О. Котов), не завжди сприяє досягненню необхідного перлокутивного ефекту, а, навпаки, комунікативно-прагматичні інтенції автора легко розпізнаються та активізують контрсценарії у стосунку до продуцента. Взаємодія засобів номінації з певними когнітивними механізмами – прийомами референції – розширює можливості вербалізації інвективного смислу.

Непряма референція проявляється в тексті з появою двох кореферентних іменних груп, для яких характерним є відмінний денотативний статус:

Let's remember that one of Putin's predecessors made an alliance with war criminals.

It was called the Molotov-Ribbentrop Pact in which Stalin made an alliance with Hitler, as Putin has with Assad [Hl 02.19.14].

Так, у даному фрагменті інвективний заряд припадає на нереферентну іменну групу *war criminals*. Адресат, що усвідомлює логіко-семантичну зв'язність дискурсу, доповнює модель референта, введеного в текст далі, ознаками нереферентної іменної групи. У такий спосіб автор ставить нинішнього очільника Росії в один ряд із військовими злочинцями «світового масштабу» – Гітлером, Сталіним, а також Асадом. Прийом непрямой референції проявляється у тексті з появою двох кореферентних іменних груп, тоді як зміщення інтенціоналу ЛО внаслідок розширення екстенціонального контексту одиниці може слугувати засобом **зміни референції** та реалізації інвективних смислів у тексті:

George couldn't even cut it as a journalist. A journalist, for God's sake, a profession that even Rod Liddle has managed to conquer [Grdn 15.05.10].

Презумпція здивування, несподіванки, характерна для прийменника *even* та фразеологізму *for God's sake*, акцентує низькі розумові здібності референта. Зміщення інтенціоналу антропоніма Род Ліддл → «людина невисоких розумових здібностей» слугує водночас засобом дифамації Джорджа Осборна, реконструюючи пропозицію «здібності Джорджа Осборна не дозволили йому здобути професію, яку навіть дурень може опанувати».

Результати дослідження засвідчують, що зміна референції, яка супроводжується інвективним маркуванням повідомлення, реалізується в певних спеціальних синтаксичних конструкціях:

For the Russian bear is back. Like Dracula rising from his coffin, it now stalks the world long after we thought it dead and buried [NYP 13.04.10].

Розглянемо, як транслюються в даному повідомленні негативні смисли через міфему *Dracula*. У культурній свідомості західного світу образ Дракули стереотипізувався як архетипне втілення вампіра, і у сучасній масовій свідомості це прецедентне ім'я виступає як уособлення небезпечного для життя начала [245, с. 33]. Ця універсальна семантика забезпечує використання міфему *Dracula* як засобу інвективного маркування повідомлення в межах *тактики демонізації*, що

реалізується за рахунок порівняння Росії, яка набула колишньої агресивності з приходом до влади В. Путіна, зі страхітливим монстром Дракулою, що піднімається зі своєї труни. Семантика «тривоги», що забезпечує успішну реалізацію агресивної мовленнєвої стратегії, інтенсифікується предикативною групою *stalks the world*, яка, з одного боку, вступає у взаємодію з пропозицією *long after we thought it dead and buried*, з іншого, – актуалізує опозицію *РОСІЯ-ДРАКУЛА :: СВІТ* як інваріант базових опозицій *ЦИВІЛІЗАЦІЯ :: ДИКІСТЬ, ПРОГРЕС :: РЕГРЕС, МИР :: ВІЙНА*.

Об'єкти порівняння можуть обиратися з різних тематичних груп і з функціональної точки зору становити утворення різного типу (міфеми й міфологеми, істореми, культурами, прецедентні імена, події, явища тощо). Однак, на наш погляд, існує одна головна умова, що повинна забезпечити успішність прагматики повідомлення як інвективного, – негативна оцінність і відповідність цих об'єктів пресупозиціям цільової аудиторії, її загальному когнітивному фонду, релевантність цієї інформації для реципієнта. Тому об'єкти для порівняння в політичних текстах обираються передусім з тих кластерів, що входять до так званих «фонових знань» (політика, спорт, масова культура/література, мода тощо).

Як прийом **подвійної референції**, уточнення значення в тексті посилює пейоративний ефект та знімає невизначеність інвективи, наприклад:

*The White House should be the Republicans' for the taking. And it would look more likely if their current crop of front-runners weren't so utterly inept and fallible. First, there's the resurgent front-runner: **the plastic Massachusetts Ken Doll**, Mitt Romney — willing to bend into any position for a vote [NYT 07.10.11].*

Уточнення *willing to bend into any position for a vote* як спосіб введення номінації *the plastic Massachusetts Ken Doll* перетворює її на знак МоА, шляхом атрибуції негативно-оцінних сем.

У фрагменті *President Kim Jong-Un's **monstrosities** included drowning babies, forcing abortions, roasting victims over open fires, forcing abortions and the exterminating entire families. There is even indication he had his uncle and family devoured by 120 starving dogs [AmT 27.03.14]* дискредитація північнокорейського диктатора Кім Чен Ина досягається шляхом *нагнітання негативних фактів*, які конкретизують

зміст лексеми *monstrosities*, що в кінцевому результаті забезпечує *демонізацію* його образу.

У такий спосіб автор позбавляє реципієнта можливості оцінити ситуацію та винести власне судження, а натомість нав'язує власний когнітивний сценарій. Подібного перлокутивного ефекту автор досягає, **нейтралізуючи семантичні відмінності** між одиницями в повідомленні.

As only WND has reported, Pelosi is a long-time member of the “Progressive Caucus” – or, as I call it, the Congressional Red Army Caucus [WND 06.11.06].

Ідеологема *Red Army*, що відображає у своїй семантиці суміжність із ідеологемою *соціалізм* у складі контекстуального синоніма, конструює нову структуру ознак (модель) для референта *партійно-фракційне зібрання членів прогресивної партії*. Як зазначає Браян Фрізен у статті “*Socialism is not a dirty word*”, «у контексті сучасної американської політичної термінології слово «соціаліст» розглядається як лайливе <...> корелює з такими поняттями як нацизм, комунізм, анти-американізм» [272]. Розглянемо приклад:

*“To that end, we believe Obama should announce immediately that he will not be a candidate for reelection in 2012”. Yes. What a fine idea! **Quitting on America**, in the manner of a Sarah Palin, is sure to send a powerful message of leadership and responsibility. When the going gets hard, politically, go home. I'm stirred! Are you stirred?* [HP 12.11.10].

У даному випадку заява про відставку з поста губернатора Аляски колишнього кандидата у віце-президенти США Сари Пейлін концептуалізується автором як відмова від Америки. Відповідно, реконструкція інвективного фрейму відбувається внаслідок неадекватного коментаря адресанта, **помилкової референції**.

У контексті особливостей реконструкції інвективного фрейму варто також відзначити можливість, що виникають внаслідок **становлення референтної багатозначності**. Застосування даного прийому не дозволяє реципієнту однозначно вказати на референта, а натомість сприяє співвіднесенню певної номінації з множинністю еквівалентних у свідомості носія об'єктів чи явищ реальної дійсності. Як приклад розглянемо висловлення, в якому автор жодним чином не знімає

референтної неоднозначності, введеної оцінними словосполученнями *a studied disinterest* та *a complete antipathy*:

*Douglas Schoen and Patrick Caddell are best known for going on the Fox News Channel. But unlike virtually every other Democratic strategist in the Western world, the two men show a **studied disinterest in** and a **complete antipathy** for any of the policies and philosophies for which the Democratic Party is best known. This is because the two men are *disingenuous hacks* [HP 12.11.10].*

З метою актуалізації інвективної функції адресант наступного повідомлення вдається до конструювання моделі референта на межі зіткнення когнітивних сфер, тобто текст одного смислового спрямування перебуває у смисловому полі іншого. Під **КОГНІТИВНИМ ЗІТКНЕННЯМ** розуміємо відбір ознак, спільних для двох моделей, що увійдуть до складу об'єднаної моделі, яка і є носієм інвективного смислу. Так, у наступному прикладі автор повідомлення залучає тематично-релевантні номінації, що служать реалізації поширеного, зокрема в кіно та комп'ютерних іграх, сценарію «атака зомбі»:

*But we've entered **the era of zombie politics**: a small cadre of uninfected humans have to band together and do whatever it takes to protect themselves against the irrational undead. The new incoming Tea Party Republicans are lurking in the halls of the Capitol, hiding behind the statuary and hoping to leap out and behead a Democratic zombie spendthrift* [NYT 20.11.10].

У фрагменті нижче реалізація інвективного смислу супроводжується атрибуцією сем негативно-оцінних одиниць *the least-liked, scapegrace, a snob and buffoon, third-rate* референту-герою роману «Ярмарок марнославства» Джорджу Осборну:

*But then this is the man who changed his name to George Osborne; one of the least-liked literary characters of the last 300 years, the “scapegrace” of William Thackeray's *Vanity Fair*, a snob and buffoon; a “hero to third-rate men”. Well, exactly* [Grdn 15.05.10].

Водночас під впливом фрази-речення, що виражає згоду та схвалення *Well, exactly*, автор у підтексті створює ілюзію кореферентності знаків іменних груп, що

призводить до зміни моделі референта іменної конструкції *the man who changed his name to George Osborne* на інвективну.

Дещо складнішим видається когнітивне зіткнення, що передбачає **контамінацію моделей**. Розглянемо фрагмент, в якому початкові ознаки зіставлення заміщуються моделлю, що містить негативні ознаки:

*Judging from the events of the last week, it looks like the Republicans have finally settled on **a lodestar** if not a leader for the post-Bush era. Forget about Messrs. McCain, Gingrich or Limbaugh--the GOP is fast becoming the party of Mr. Wilson, the **old, crotchety and isolated neighbor on the Dennis the Menace TV show** [Fs 08.04.09].*

Дискредитація Республіканської партії як *the party of Mr. Wilson* відбувається паралельно з набуттям лексемою *a lodestar* статусу інвективного ярлика внаслідок зіткнення та контамінації асоціативного ряду даного поняття (найяскравіший, найважливіший, надійний, найближчий до Землі небесний орієнтир) та сконструйованого низкою прикметників зі зниженою емоційною оцінкою образу Джо Вілсона.

3.2.3. Прийоми побудови персональних сценаріїв продуцентом при організації текстових повідомлень англомовних електронних видань. Оскільки інвективним може бути не сам смисл висловлення, а вивідний компонент смислу, прийоми побудови персональних сценаріїв конструюють т.з. раціональні сценарії, сценарії каузальної дифамації [95, с. 183], що, у свою чергу, описують зв'язок між смислом висловлення та вивідним смислом.

Так, **введення маркерів причинно-наслідкового зв'язку** сприяє виведенню необхідної інференції з метою дискредитації об'єкта агресії.

*Ah yes, fossil fuel, thinks the concerned environmentally-aware voter: not much of it left. Our duty, surely, is to safeguard what remains of it for the general good, while preventing further despoliation of our countryside by roads and cars, and allowing the Chancellor to raise much-needed tax revenue along the way. <...> But no, Mr Halfon will have his brief moment in the sun, **and the result is a loss of four hours' parliamentary time that could have been put to better use** [Ind 20.11.11].*

У статті, фрагмент якої подано вище, йдеться про тривалі парламентські дебати щодо законопроекту про підвищення акцизу на бензин. На думку автора, законопроект є цілком виправданим та не створює прецеденту для дебатів, на що вказують маркер категоричного висловлення *surely* та аргументи *for the general good, despoliation of our countryside, a small voice of reason*. Поява в тексті маркера *and the result is* між пропозиціями, об'єднаними сценарієм причинно-наслідкового зв'язку «член парламенту від консерваторів Роберт Галфон виступив проти пропозиції змінити акциз на бензин», «чотири години втраченого парламентського часу на безпідставні дебати», змушує адресата сконструювати нову пропозицію «Роберт Галфон завадив членам парламенту приступити до вирішення негайних питань».

При конструюванні моделей, об'єднаних сценарієм причинно-наслідкового зв'язку, адресант повідомлення може вдатися до **спрощеної концептуалізації дійсності**. У даному випадку реконструкція інвективного фрейму супроводжується редукцією структури ознак моделі референта чи моделі денотативної ситуації в межах персонального сценарію адресанта. Розглянемо приклади:

As I have reported previously in this space, Pelosi, the winner of the 2003 Cesar Chavez award from the United Farm Workers, hires only non-union workers on her \$25 million Napa Valley vineyard. Maybe this explains her firm opposition to any efforts to enhance border security and the flow of illegal cheap labor into the country from Mexico, speculates Investor's Business Daily [WND 06.11.06].

Наприклад, у даному уривку для моделі «причини опозиції спікера Палати представників Конгресу США проти закону «про заходи боротьби з нелегальною імміграцією» реалізується спрощений сценарій «на фермі Ненсі Пелоси працюють лише нелегали», що анулює аргументи спікера щодо непідтримки законопроекту та доповнює модель ознаками нечесності політика.

З метою об'єктивації інвективних смислів адресант не лише спрощує чи редукує структуру ознак певної моделі, але й здатен модифікувати її до втрати зв'язку з реальністю, що спостерігаємо у структурі моделі причинно-наслідкового зв'язку через внесення автором у семантичну структуру наступного висловлення демінутивної предикації *could have been inscribed on the back of a postage stamp*.

<...> *Sarah Palin's knowledge of foreign affairs could have been inscribed on the back of a postage stamp. Does the public want expertise?* [Ind 20.11.11]

Прийом псевдорациональної аргументації із заміщенням сценаріїв, що оптимізує процес мовленнєвого впливу та обслуговує комунікативну стратегію, спрямовану на створення ілюзії об'єктивної та неупередженої інтерпретації, створює видимий, проте хибний, логічний зв'язок між аргументами та тезою, що не випливає з наведених засновків. Продемонструємо на прикладі:

*The programme went on to claim that his role with the bank compromised his position as Middle East peace envoy, **but in his defence** that can't be true, as he's already as compromised as it is possible to be on an account of him being Tony Blair. This is where **his genius has to be acknowledged*** [Ind 18.07.12].

Адресант повідомлення створює іронічний підтекст, спростовуючи сценарій «Тоні Блер, зайнявшись фінансовою діяльністю, скомпрометував себе як спецпредставника «квартету» міжнародних посередників із близькосхідного врегулювання». Натомість адресант вводить іншу пропозицію з ілюквативною силою похвали «у політика талант компрометувати себе вже тим, що він Тоні Блер».

Відповідно, можемо спостерігати конструювання структури ознак певного об'єкта чи денотативної ситуації в тексті хибними елементами сценарію.

*So Theresa May, the British prime minister who was not elected to her post, wants to create something called “**Global Britain.**” She thought about alternative branding — “**Parochial Britain**” — but was advised it was unsexy. She wants to achieve this by taking Britain out of the European Union <...>* [NYT 20.01.17].

Адресант даного висловлення заміщує модель причинно-наслідкового сценарію «вихід Британії зі складу Європейського Союзу» -> «повернення ролі великої глобальної торговельної нації» власною «послаблення ролі на світовій арені». Інвективний потенціал у тексті реалізує негативно-оцінна лексема *parochial* у словосполученні *Parochial Britain* («only interested in things that affect your local area — used to show disapproval» [306]).

Проте інвективний смисл може актуалізуватися й при розпізнанні адресатом хибного елемента сценарію, як у фрагменті:

Unfortunately, a whopping 16 percent of the eligible electorate showed up, way too big a crowd for the fragile Gingrich candidacy to withstand [NYT 26.04.12].

Здійснивши певні арифметичні операції за сценарієм адресанта, адресат відтворює зв'язок між пропозиціями «*на попередніх виборах 16 відсотків виборців з'явилися проголосувати за кандидатуру Ньюта Гінгріча у Делавері*» і «*дуже високий відсоток виборців вирішив віддати свій голос за дану кандидатуру*» та розпізнає деструктивну модель денотата.

Аналіз нашої вибірки дозволив виділити серед механізмів актуалізації інвективних смислів у тексті й **надмірну деталізацію**. Так, залучення знакових культурних деталей як вербально оформлених немовних символів активізує певні сценарії соціальної ідентифікації у свідомості читача. Як зазначає А. А. Леонт'єв, володіння інформацією про об'єкти дійсності маркує соціальний статус їх користувача чи споживача, а також дає уявлення про систему його соціальних референцій [200, с. 99].

Наприклад, реалізація в тексті словосполучки *an absolute Muslim monarchy* як ідеологічного ярлика відбувається паралельно з дискредитацією монарха-принца Саудівської Аравії за ознакою елітизму через символи соціального статусу, що знижує довіру до керівництва держави та віру в справедливий розподіл доходів у країні.

We are breaking away from the shackles of the past," the prince said, sitting in his sprawling, glinting ranch house with its stable of Arabian horses and one oversized white bunny. "We are moving in the direction of a liberal society <...>," said the prince, wearing a black-and-gold robe and tinted glasses [NYT 02.03.10].

Реалізація агресивних комунікативно-прагматичних інтенцій передбачає усунення будь-яких альтернативних інтерпретацій ситуації та демонстрування, що всі можливі альтернативні сценарії, активізовані певною початковою моделлю, лише посилюють дисонанс між референтом та адресатом повідомлення.

Розглянемо на прикладі дію механізму **введення еквівалентних моделей**:

Putin's box also gives him no good alternatives for putting down the demonstrations underway. He cannot offer meaningful concessions because the demonstrators want him

gone. He can bring in 50,000 troops, but what can they do against 50,000 demonstrators? He can arrest the ringleaders, but the internet will generate new ringleaders. He will sentence protest leaders to jail, but their incarceration will only further incense the demonstrators. He can try to shut down hostile websites with cyber attacks, but the internet is too large and complex [Fs 10.12.11].

У цьому фрагменті модель «врегулювання В. Путіним внутрішніх конфліктів» безпосередньо пов'язана з численними сценаріями, що концептуалізують у тексті можливі методи врегулювання президентом ситуації («залучити 50000 армію», «арештувати ватажків», «ув'язнити лідерів», «закрити ворожі веб-сайти»). Примітно, що автор не розглядає альтернативні моделі. При цьому еквівалентність реалізованих сценаріїв полягає в їх деструктивній природі, а демонстрація еквівалентності альтернативних сценаріїв вказує на ворожу налаштованість президента до громадян.

Висновки до розділу 3

Викладені вище спостереження над об'єктами застосування інвективних тактик у політичному електронному дискурсі США й Великої Британії дозволяють зробити такі висновки.

1. Фундаментальна, базова концептуальна опозиція політичного дискурсу *СВІЙ :: ЧУЖИЙ* співвідносна з базовими ідеологемами людства (вербально-ціннісними конструктами), при посередництві яких усвідомлюється й оцінюється ставлення індивіда чи групи індивідів до дійсності. Інвективна трансформація ідеологем передбачає їх асиметричне застосування, яке досягається шляхом використання негативно забарвлених вербальних експлікантів.

2. Однією з базових ідеологем сучасного політичного дискурсу є образ зовнішнього та/чи внутрішнього ворога. Образ зовнішнього ворога та засоби його мовної реалізації структуруються у самостійний фрейм, що в сучасному політичному дискурсі США й Великої Британії представлений двома субфреймами «Тоталітаризм» і «Тероризм», кожен із яких представлений низкою слотів (див. діагр. В.2.1.-В.2.2. у додатку В).

3. Базова дихотомія *МИ* :: *ВОНИ* актуалізується при репрезентації суспільно-політичних партій, напрямків і рухів під час президентських перегонів, у часі місцевих виборів чи правління владних структур та окремих можновладців із урахуванням расової/ етнічної, політичної, соціальної приналежності, вікових характеристик та сексуальної орієнтації інвектума. Отримані результати дозволяють узагальнити та унаочнити наші спроби фреймового моделювання у вигляді діаграм (див. діагр. В.2.3. – В.2.4. у додатку В).

4. Інвективна модифікація ідеологем у процесі конструювання політичної картини в текстах англійських та американських електронних видань відбувається не лише за рахунок розширення та звуження простору ідеологічних конструктів, але й унаслідок ущільнення чи послаблення інтенсивності взаємодії соціальних акторів та автора повідомлення. Реалізація інвективного фрейму передбачає обов'язкову наявність інвектора, роль якого в політичних текстах електронного дискурсу розділяють між собою автор та зовнішні адресанти МоА як носії професійної компетенції, суспільної думки, певної інформації, власної точки зору, агресори, очевидці чи учасники певних подій, жертви дій об'єкта агресії. Семантика ввідної синтагми конструкцій із зовнішнім адресантом характеризується різним рівнем деталізації при описі суб'єктів МоА та варіативністю за типом соціальної ролі.

5. Зовнішні суб'єкти МоА (індивідуальні та множинні, інституційні та неінституційні, конкретизовані та узагальнені) виконують у комунікативній структурі тексту ролі протагоніста (журналіст, військовий, представник правоохоронних органів, пересічний громадянин, експерт, релігійний діяч, діяч культури, бізнесмен, громадський діяч, блогер) та антагоніста (політичний діяч, чиновник, член сім'ї політичного діяча).

6. Вивчення особливостей реалізації МоА у політичних текстах дозволило виявити ментально-лінгвістичні прийоми, що покладені в основу деструктивних висловлень. Дані прийоми було об'єднано у дві групи, а саме: прийоми референції та каузальної дифамації.

Результати досліджень наведено в таких публікаціях [106; 108; 109; 110; 116; 118].

РОЗДІЛ 4. КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

4.1. Особливості реалізації комунікативних тактик при мовленнєвій агресії

Зіставний аналіз текстів електронних видань Великої Британії й США дозволяє виділити дві відмінні тенденції щодо використання в них знаків МоА.

Перша з них характеризується невисоким рівнем вживання одиниць обценної лексики, а також загальних пейоративів. Ця тенденція питома для провідних, «якісних» періодичних видань Великої Британії та США, які кваліфікуються як культурно-ділові, – таких як “The Guardian”, “The (Daily) Telegraph”, “The Times”, “National Review”, “Financial Times”, “The Wall Street Journal”, “USA Today”, “Washington Post”, “The Sunday Times”, “New York Times”, “New York Post” та ін. Така особливість пояснюється, на наш погляд, тією обставиною, що більшість із перелічених періодичних видань належить великим видавничим об’єднанням і трансконтинентальним медіахолдингам, оффлайнова продукція яких виходить високим тиражем і розповсюджується в усьому світі (так, наприклад, “Financial Times” видається у 24 містах світу). Це вимагає від авторів суворішого дотримання принципу мовленнєвої толерантності, що виконує функцію фільтра, завдяки дії якого негативне ставлення до об’єкта агресії постає в «дозованому», передбаченому лінгвокультурними нормами вигляді [249, с. 13].

Наведемо деякі характерні випадки використання засобів такого типу для пониження соціального статусу об’єкта повідомлення, які були відібрані нами з матеріалів англомовних періодичних видань, наприклад:

On the international stage, one big-name loser could be John Bolton, the combative US ambassador to the United Nations who was put in place by Mr. Bush as a «recess appointment» after failing to secure ratification by the Senate. [Tel 05.11.06].

У даному контексті інвективна прагматика реалізується за рахунок використання спеціального пейоратива *loser*. За даними LDCE, це слово має декілька значень (“1. Someone who is in worse situation than they were, because of something that

has happened. 2. Someone who is never successful in life, work, or relationship. 3. Someone who has lost a competition, game, election etc.” [306]). Як бачимо, за своїм лексичним значенням лексема *loser*, попри специфіку денотативного значення, не є інвективною, тобто початково вона не призначена для того, щоб принизити гідність людини. Однак спроектована на конкретну особу, вона «працює» на пониження її соціального статусу, як це відбувається в наведеному фрагменті, вказуючи на факт кар’єрної невдачі об’єкта МоА. Актуалізуючи перше з існуючих значень слова, автор вживає його як спеціальний пейоратив для реалізації *тактики «навішування ярликів»*.

Розглянемо інший приклад:

*Two years ago, in the run-up to the presidential election, Bush was fond of boasting to the adoring crowds: “In these elections we gonna **ride herd**, as they say down in **Texas!**” He promised to herd the voters to the polling booths in their millions and did just that. But this time the herd has dissipated into an unruly collection of stray flocks and the **herder-in-chief** has, it would seem, largely himself to blame [Tel 11.04.06].*

Репрезентація об’єкта повідомлення за посередництва іронічної номінації *herder-in-chief*, що утворюється шляхом заміни першого з компонентів у складному іменнику *commander-in-chief*, містить елемент глузування з недолугості Дж. Буша як керманіча країни і його неспроможності виконати свою пафосну передвиборчу обіцянку (*we gonna ride herd*). Реконструкція інвективного фрейму уможлиблюється актуалізацією «фонових знань» реципієнта, а саме: смислів, що акумулюються передусім для американської аудиторії в топонімі *Texas* (саме в Техасі знаходиться ранчо Дж. Буша). Ця екстралінгвістична інформація надає яскраво *іронічного* забарвлення даному повідомленню.

За аналогічною словотвірною моделлю вибудовуються номінації сенатора Джона Маккейна (*the perpetual **campaigner-in-chief*** [WE 26.02.10]), президента Дональда Трампа (*it seems clear to me that Trump is the alt-right’s **troll-in-chief*** [Sal 20.08.17]) та дружини 44-го президента США Мішель Обама (*among his inner circle, Obama has leaned on <...> **the Big Nanny-in-Chief*** [NR 20.10.10]).

Водночас, як слушно наголошує І. С. Муратова, «лайлива лексика як спеціалізований знак вербальної агресії <...> не є характерною для англомовного

політичного дискурсу», який обмежується використанням таких образливих мовних одиниць, що найчастіше акцентують увагу не на фізичних чи розумових вадах опонентів, а на прорахунках в їх політичній діяльності [151, с. 199-200]. Втім, ми спостерігаємо певні відхилення від цієї закономірності:

*But the transfer of power from Putin to his **Little Sir Echo**, Medvedev, and the show of military strength with those soldiers and clapped-out missiles in Red Square on Victory Day which followed it last week, made it clear who is really in charge [DM 17.05.08].*

У даному випадку агресивна інтенція адресанта реалізується через одночасне акцентування політичної несаможитності і характерних особливостей фізичної статури Д. Медведєва. У ролі спеціального пейоратива використано перифрастичну номінацію *Little Sir Echo*, що є алюзією до популярної однойменної пісеньки на слова американської дитячої письменниці початку ХХ ст. Лаури Сміт. Прикметник *little*, що асоціюється не лише з меншою значущістю Медведєва (порівняно з Путіним, якого автор статті називає *real master of Russian destiny*), але й з його маленьким зростом, значно підсилює інвективний ефект від реалізації *тактики насмішки*.

Ця тенденція властива здебільшого для періодичних видань нижчого штибу – передусім регіональних чи місцевих, які виходять здебільшого невеликими накладками й зосереджені переважно на житті порівняно невеликих громадських спільнот. У такий спосіб автори підвищують рівень конфліктогенності змісту публікацій та сприяють експресивізації мовлення.

Поряд із відзначеною тенденцією до уникнення ненормативних лексичних одиниць в електронних виданнях Великої Британії та США спостерігається й інша – до підвищення рівня використання табуйованих слів, загальних пейоративів. *Тактику мовленнєвої девіації* можна розглядати як питому для видань, призначених для масового читача (див. табл. Б.1 у додатку Б). Оскільки авторами інформаційно-аналітичних матеріалів, представлених у виданнях на кшталт “The Huffington Post”, “Salon” та ін., окрім невеликої кількості професійних журналістів, виступають пересічні блогери, зацікавлені в розширенні своєї аудиторії, тексти характеризуються барвистішим (порівняно з більшістю друкованих періодичних видань і відповідних їм інтернет-сайтів) мовленням, що пожвавлюється й завдяки використанню СЗА.

Наприклад,

It was the party regulars versus the goo-goos [Sal 08.05.07].

Однак і в таких випадках необхідність дотримання лінгвокультурної норми вимагає використання завуальованих форм інвектив і лайливих висловів, як-от застосування:

1) купюр/пропусків: *Meghan McCain: “Old School” Republicans Are “Scared Sh**less”* [HP 18.04.09]; *Big &#!ing Joker* [NR 08.05.12]; 2) евфемізмів: *Could America Elect a Mentally Ill President?* [PI 29.10.15]; *Tony Blair was not straight with the UK public* [Ind 06.07.16]; 3) лапок: *The secret history of “cuckservative”* [Sal 09.08.15]; *How This Conservative Became a ‘Libtard’* [HP 29.12.16].

У наступних підрозділах даного розділу ми системно розглянемо мовні засоби пейоративізації повідомлення як способу реалізації агресивних комунікативних тактик, які (засоби) найчастіше спостерігаються в політичних текстах США й Великої Британії. Дані результатів дослідження представлено кількісно у таблицях Ж.1.- Ж.2. (див. додаток Ж).

4.1.1. Інвективний потенціал лексико-фразеологічних одиниць. Оскільки найбільш рухомим і відкритим пластом мови є лексика [208, с. 18], у політичних текстах агресивні стратегії й тактики реалізуються насамперед шляхом широкого використання арсеналу лексичних засобів мови, т. зв. «інвективного вокабуляру» (термін В. І. Жельвіса) – слів і словосполучень з негативно-оцінною семантикою або ж багатозначних лексичних одиниць, одне або декілька значень яких є негативно-оцінними [20].

Перефразовуючи дефініцію К. С. Серажим, оцінну лексику можна визначити як певний субстрат мовних одиниць, в яких «реалізується категорія оцінності», тобто міститься інформація «про ціннісне ставлення суб’єкта мовлення до певної властивості, виділеної при розгляді того чи іншого об’єкта під певним кутом зору» [196, с. 490].

Дослідники неодноразово наголошували, що лінгвістична природа оцінки така, що її вираження відбувається широко й розмаїто – на різних рівнях мови, за участю

різноманітних мовних засобів [31, с. 207; 196, с. 490; 208, с. 4 та ін.].

Український дослідник С. С. Чорна, посилаючись на праці Є. Галкіної-Федорук, називає групи слів, які слід відносити до оцінної (емоційно-оцінної) лексики. Це, зокрема, слова-оцінки, які кваліфікують речі, предмети, явища або з позитивного, або з негативного боку; «багатозначні слова, які в своєму прямому значенні нейтральні, однак у переносному значенні стають оцінними»; слова, в яких оцінка виражається суфіксами і префіксами [231, с. 39]. Вітчизняний лінгвіст В. В. Нагель, визначаючи оцінку як універсальну категорію, наголошує, що позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту мовлення може реалізовуватися «в частинах слова, вигуках, модальних частках, повнозначних лексемах, словосполученнях, фразах, у мовленнєвих актах й аксіологічних категоріях» [153, с. 55].

Дослідники практично одностайні в тому, що найбільше різноманіття оцінювальної семантики притаманне **прикметникам** [19, с. 174; 248, с. 12]. При цьому агресивні мовленнєві тактики реалізуються шляхом використання прикметників, що транслюють негативну семантику завдяки можливостям внутрішньої форми або набувають статусу контекстуальних пейоративів у відповідному вербальному оточенні, що ілюструють наступні висловлення:

The Bush and Clinton dynasties were destroyed by the media-saturated lure of the pseudo-populist billionaire with narcissist sensibilities and ugly, fascist proclivities [Grdn 17.11.16]; *Brutal, power-hungry, paranoid and militaristic, North Korea cannot be handled through the normal methods of negotiation and diplomacy* [Ex 25.11.10].

Результати спостереження засвідчують, що маркерами МоА в текстах англomовного політичного дискурсу також є прикметники у формі найвищого ступеня порівняння (5,3%), наприклад:

David Cameron made perhaps the most disturbing gaffe of his political career [DM 18.10.10]; *Russia the least free country in Europe* [Tel 01.04.14]; <...> *the world's four most repressive regimes* [FT 18.08.11]; *Korea: The world's most terrifying face-off* [Ex 25.11.10]; *Vladimir Putin's Russia is the most destabilizing – and reckless – great power on the world stage* [WT 18.11.10] та ін.

У наведених прикладах прикметники у формі найвищого ступеня порівняння виступають засобом реалізації стратегії дискредитації тоталітарних держав та їх очільників, а також окремих західних політиків.

Окрім прикметників, «евалюативне значення, – як наголошують дослідники, – також часто мають **номінативні конструкції, дієслівні форми та ідіоми**» [19, с. 174], що є засобами прямих агресивних тактик – *звинувачення та викриття*. Наведемо деякі приклади:

*And it came in the form of a **babble of lies** from state television as it tried to reassure Russians that the government is fully in control [DM 17.12.14]; So many of us know in detail about all the **false** warnings and **exaggerated** claims that were used to justify the war in Iraq [HP 25.06.09]; With the Blair brand, as his spin doctors used to put it, **irreparably tarnished** by the legacy of Iraq <...> [DM 18.10.10]; In his whirlwind junket to the annual Davos gathering of politicians, executives and scientists, his **lame-duck** army of aides passed the word that Putin could well be a closet democratic reformer [Ec 20.05.15]; Blair **squandered** his first five years – and Britain paid the price. [DM 18.10.10]* та ін.

Як бачимо, в усіх наведених фрагментах розгортання деструктивної мовленнєвої комунікації забезпечується не лише прикметниками (*false, sinister*), прислівниками (*irreparably*), але й іменниковими словосполученнями (*babble of lies*), дієприкметниками (*exaggerated, staged*), а також сталими словосполуками (*lame-duck*), що виступають у функції означень і є маркерами раціональної негативної оцінки.

У 2,5 відсотках випадків негативна оцінність у текстах політичного дискурсу забезпечується також на словотвірному рівні, зокрема за рахунок поєднання префіксів **new-/ neo-** з політичними термінами, прецедентними іменами чи рідше словами, що містять негативні семи у внутрішній формі:

new Napoleon [NYT 31.01.00]; neo-Ottoman sultan-in-waiting [FP 29.07.15]; neo-Soviet kingdom [Tel 20.12.10]; neo-conbuccaneers [FP 17.03.14]; Neo-Soviet strongman-for-life [HI 20.03.14]; neo-fascist fever dream [Sal 28.06.16] та ін.

Як бачимо, у більшості випадків такі ЛО функціонують як **іронічні** номінації, виступаючи засобами реалізації *тактики іронії*.

Негативна оцінна семантика характерна і для прикметників-політичних термінів із префіксом *post-*, наприклад:

*The methods Putin used to fix the corrupt, dysfunctional **post-soviet** state have produced yet another corrupt, dysfunctional state* [FAf 23.02.15]. У даному випадку генералізуюче поняття *post-soviet state* конкретизується кореферентами *corrupt*, *dysfunctional state*, що сприяють розгортанню стратегії дискредитації.

Широкі можливості для реалізації агресивних МТ надає й використання т. зв. «**тривожної**» лексики. Поняття використане у працях Інни Вепревої та фінського мовознавця Арто Мустайокі для позначення агресивно маркованої лексики, що несе в собі семи «небезпека», «жорстокість», «ворожість», а отже викликає в людей почуття тривоги, страху, очікування небезпеки [27, с. 52; 28, с. 141; 152].

В одній із наших розвідок було зазначено, що до шару «тривожної» лексики, що використовується як знаки МоА в текстах англomовного політичного дискурсу, слід віднести насамперед лексеми, що транслюють семантику ворожнечі завдяки можливостям своєї внутрішньої форми [104, с. 114]. Наведемо приклад:

*So, for 10 years, America sat by while Putin **massacred** the Chechens, **murdered** dissident journalists and **jailed** Russia's leading industrialists while installing his cronies in their place* [NYP 13.04.10].

Знаками МоА в даному висловленні виступають дієслова *massacred* і *murdered*, що передають спільну сему «фізичне знищення», а також дієслово *jailed*, що в даному контексті корелює із значенням «порушення прав особистості». Дані ЛО забезпечують реалізацію *тактики звинувачення*, сприяючи нагнітання негативних емоцій (страху, відчуття небезпеки) і пониженню міжнародного статусу Росії.

У ролі елементів «тривожної» лексики, що уможливають розгортання прямих наступальних тактик, виступають і лексичні одиниці, які набувають відповідних конотацій через використання в певній комунікативній ситуації. Такі контекстуально зумовлені знаки МоА містить наступний текстовий фрагмент:

*That would of course, overlook the fact that Mr Putin has effectively **emasculated** all the other serious rivals and, by his ruthless suppression of independent media channels, has succeeded in **brainwashing** the Russian public into believing that Mr. Medvedev is the best*

candidate for the job [Tel 29.02.08].

Виділені нами лексеми *emasculated* і *brainwashing* об'єднані спільною семою «зовнішнє втручання, примушування, нав'язування (думки)», що й забезпечує їх негативну оцінність. Окрім цього, перлокутивний ефект даного повідомлення визначається і тією обставиною, що дані лексеми перебувають на межі літературної норми.

Надзвичайно яскравим і показовим щодо ролі одиниць «тривожної» лексики в реалізації *тактики звинувачення* нам видається такий приклад:

Russia: A totalitarian regime in thrall to a Tsar who's creating the new Fascist empire [DM 17.05.08].

Унікальність його полягає у тому, що в обмеженому просторі заголовка статті сконцентровано назви цілої низки концептів, які, завдяки своєму денотативному компоненту, позначають реалії, які відверто суперечать цінностям західного світу, відтак – транслюють семантику загрози. Так, ідеологічний конструкт, що презентується за посередництва прикметника *totalitarian*, вказує на співвіднесеність з політичною системою, “in which ordinary people have no power and are completely controlled by the government” [306]. Номен *regime* вживається як позначення уряду, “especially one [a government] that was not elected fairly” [306]. Прикметник *fascist* у даному випадку актуалізує ідеологічний зміст, питомий для іменника *fascism* як позначення політичної системи, “in which people’s lives are completely controlled by the state and no political opposition is allowed” [306]. Таким чином, практично кожна з виділених нами лексем за своїм змістом суперечить цінностям, на яких ґрунтуються західні демократії, у т.ч. і Великої Британії та США. Відповідно, назва статті є відверто ідеологічно заангажованою й конфліктогенною, що сприяє кодифікації даного повідомлення як акту МоА.

Практично ті ж самі ідеологеми – через використання *тактики звинувачення* – моделюють образ позамовної дійсності у висловленні:

It is high time Washington takes notice. President Obama's efforts to press the «reset button» in relations with the Kremlin have failed, emboldening Mr. Putin's fascist regime [WT 18.11.10].

Поєднані в одне словосполучення ідеологеми *fascist, regime* та ім'я російського політичного лідера «працюють» як «ярлик» на пониження статусу В. Путіна в очах цільової аудиторії за рахунок позиціонування його як творця фашистської диктатури нового типу. Однак актуалізується не лише ідеологічний зміст, питомий для іменника *fascism* як позначення політичної системи, але й те значення цього поняття, яке LDCE маркує як “informal” – “someone who is cruel and unfair and does not like people to argue with them” [306]. З огляду на відзначені загальнокультурні конотації словосполука *Putin's fascist regime* набуває рис інвектеми.

Розглянуті приклади засвідчують, що одиниці **політичної лексики** (6,2%), насамперед вербальні знаки з напруженим політичним (ідеологічним) змістом, що позначають способи державоустрою, світоглядно-ідеологічні системи, типи державних діячів тощо, можуть виступати засобом реалізації прямих агресивних тактик через транслювання семантики «тривоги» і негативної оцінності.

Зокрема, інвективна інтенція в текстах політичного дискурсу реалізується за допомогою пейоратива *despot* (від давньогрец. Δεσποτία – «необмежена влада», від δεσπότης – «господар»), що вживається як образливе позначення особи, зазвичай керманича держави чи очільника уряду, який використовує свою владу та авторитет, щоб підкорити собі народ, соціальні інститути тощо. Наприклад:

Seven years after coming to power, Putin <...> is vilified as an authoritarian despot who has crushed opposition to his rule, turned independent media into a sycophantic tool of the Kremlin and jailed or chased his critics into exile [Ts 27.05.07].

У даному прикладі *тактиці констатації політичної «відсталості»* В. Путіна, що має на меті досягнення ефекту його дискредитації як лідера держави, сприяє й вживання з метою оцінки прикметника *authoritarian*. Лексему *authoritarian*, яка в сучасній англійській мові має значення “strictly forcing people to obey a set of rules and laws, especially ones that are wrong and unfair” [306], слід розглядати як важливий засіб створення пейоративного ефекту повідомлення. Зазначимо також, що дискредитація В. Путіна як авторитарного правителя досягається й шляхом застосування пейоратива *sycophantic* (*sycophantic tool*), а також нагнітання дієслів із «тривожною» семантикою (*crushed, jailed, chased*).

Одиниці «тривожної» лексики як позначення ідеологій та політичних режимів, чужих для цінностей західного світу, виступають засобом реалізації *тактики звинувачення* щодо чинного президента США Дональда Трампа:

Trump's neofascist rhetoric and predictable authoritarian reign is just another ugly moment [Grdn 17.11.16].

Евалюативна насиченість політичних термінів *neofascist* та *authoritarian* забезпечується прикметником із негативною оцінністю *ugly*, що виражає ставлення адресанта до явищ позамовної дійсності.

Одним з поширених лексичних засобів реалізації агресивних мовленнєвих стратегій і тактик дослідники вважають **ярлик**. Ярлик – стереотип, кліше, прізвисько, яке традиційно відображає найбільш характерні, переважно негативні властивості інвектума для мовця чи для суспільної свідомості. Наприклад:

The incoming President was not going to be sidetracked by a diplomatic incident with a man already notorious as a loose cannon. [Ts 01.08.09].

У даному випадку ярлик вказує на найхарактерніші риси соціальної поведінки об'єкта повідомлення (Сільвіо Берлусконі, колишнього прем'єр-міністра Італії). Стереотипізованість такого сприйняття інвектума як характерна ознака «ярлика» визначається контекстом висловлення, зокрема таким його компонентом як *already notorious as*.

У функції «ярликів», як наголошує у своїх студіях О. Й. Шейгал, можуть використовуватися спеціальні пейоративи, політичні терміни, антропоніми, етніми тощо [241, с. 131]. Одну з найхарактерніших ознак такого засобу реалізації агресивної мовленнєвої стратегії становить, на думку науковців, критерій «ідеологічної чужорідності» [56, с. 92]. Розглянемо групу прикладів:

(1) *Donald Trump the neo-Nazi sympathizer has achieved what Donald Trump the president has singularly failed to do: unite the nation* [Grdn 15.08.17]; (2) *Donald Trump, Neo-Nazi Recruiter-in-Chief* [NRp 14.08.17]; (3) *<...> Porous government agencies and an adversarial press corps are exactly what the monolithic Nazi state didn't have, and are exactly what Trump would like to get rid of, in the process of Nazifying, or at least Trumpifying, the dysfunctional American state* [Sal 14.01.17]; (4) *Perhaps he thinks of*

himself as a sort of latter-day Ernst Röhm, the Nazi paramilitary leader killed on Hitler's orders on the Night of the Long Knives [Sl 11.01.17].

В усіх наведених прикладах знаком МоА виступає політичний термін *Nazi*, яким називають прихильників нацизму, членів гітлерівської фашистської партії і який в очах західного світу був і досі залишається головним символом тоталітарного режиму та його репресивного апарату. В поданих фрагментах цей спеціальний пейоратив використано як засіб інвективної презентації Д. Трампа (*neo-Nazi sympathizer, Neo-Nazi Recruiter-in-Chief*). Автори цитованих текстів використовують стратегію дискредитації: констатуючи, що президент є прихильником нацистських поглядів, носієм небезпечних для демократичного суспільства характеристик, і в такий спосіб дистанціюються від нього як від уособлення «чужого».

У третьому та четвертому з наведених прикладів привертає увагу використання у функції НЗА okazіоналізму *Trumpify*, утвореного за зразком словотвірної моделі відсубстантивного похідного *Nazify* на позначення екстремістської налаштованості очільника, та антропоніма *Ernst Röhm*, імені керівника штурмових загонів СА, що слугували для силового придушення ідеологічних противників. Дані одиниці підсилюють той негативно-експресивний заряд повідомлення, що транслюється за допомогою номена *Nazi*, та дозволяють розглядати об'єкт агресії як «приналежний до категорії неприємних, небажаних, підозрілих» [232, с. 57].

Ярлик як спеціальний пейоратив сприяє реконструкції інвективного фрейму в реченні *Mr. Yanukovich <...> is a Russophile thug who is slowly forging an authoritarian state* [WT 18.11.10].

Реалізація стратегії дискредитації в даному випадку досягається за рахунок актуалізації тих виявів «чужості», що сприймаються як такі передусім українською спільнотою. Наведений приклад засвідчує залежність змісту інвективи від особливостей національної історії й культури.

Механізм поверхневої, немотивованої антагоністичної ідентифікації об'єкта агресії слугує достатньою підставою в політичному дискурсі для дифамації суб'єкта висловлення за фактом «навішування ярликів». Аналіз емпіричного матеріалу показав, що саме ярлики, мотивовані національною, расовою та етнічною ознаками,

як правило, супроводжуються зміною вектора МоА. Розглянемо приклад:

On Friday, President Trump took jab at a political foe using a name that many Native Americans consider a slur: “Pocahontas just stated that the Democrats, lead by the legendary Crooked Hillary Clinton, rigged the Primaries! Lets go FBI & Justice Dept.” Then and again this week, Trump found himself on the receiving end of criticism <...> [WP 11.03.17].

Як ілюструє даний приклад, президент США використовує транспонований знак МоА, називаючи сенатора Е. Уоррен *Pocahontas*, нагадуючи про її неправдиві твердження щодо того, що вона є нащадком корінного населення США. Такий расистський випад дискредитує зовнішнього адресанта висловлення та змінює вектор агресії: *Д. Трамп (зовнішній адресант) -> сенатор Е. Уоррен (об'єкт агресії) -> корінне населення США (об'єкт агресії) -> Д. Трамп (об'єкт агресії)*. Це чітко прослідковується завдяки дієслівній конструкції *consider a slur*, прийменниковій конструкції *on the receiving end of criticism*.

Знаками МоА в текстах політичного дискурсу в 10,6 відсотках випадків виступають **готові мовленнєві формули**: фразеологізовані вирази, кліше, а також інтертекстуальні включення, що маркують повідомлення як інвективне.

Широкі можливості в цьому сенсі притаманні фразеологізованим виразам різного походження, тематики і ступеня семантичної злитості.

Одне з таких лексичних утворень, словосполучення *lame-duck*, використано як спеціальний пейоратив для реалізації *тактики девіації* в групі прикладів:

(1) At a time when the country is bitterly divided, there is little mood for bipartisan co-operation and Mr Bush will be dogged by the «lame-duck» tag [Tel 05.11.06]; (2) At home, George Bush is already a partial lame-duck president. He will get even lamer. [Tel 05.11.06]; (3) Many of us are sure to predict that the President will quack like a lame duck. [Tel 11.04.06].

У наведених висловленнях словосполучення *lame-duck* є головним засобом донесення інвективного смислу. В межах англomовного політичного дискурсу ця стала словосполука функціонує як розмовний («informal» [306]) політичний термін, що має доволі складну етимологію та тривалу історію. Поняття «кульгавої качки»

прийшло з ветеринарії, де цей термін застосовується на позначення всіх водоплаваючих птахів, що мають проблеми з пересуванням, викликані захворюванням *Astraxaphysis*, яке вражає кінцівки. Такі птахи приречені на смерть, оскільки є легкою здобиччю для хижаків чи мисливців. Власне, саме з аргументу англійських мисливців, як зазначає Роберт Клейборн [265], термін «*lame-duck*» поширився на інші дискурси. Історик і лінгвіст Чарльз Фанк стверджував, що у XVIII ст. на Лондонській біржі «кульгавими качками» називали збанкрутілих біржових маклерів, які не мали можливості виконати свої зобов'язання перед продавцями чи покупцями [274, с. 113]. На сучасному етапі термін «*lame-duck*» є багатозначним. У LDCE цей термін фіксується в двох основних значеннях “1. a person, business, etc. that is having problems and needs a help; 2. <...> president, governor etc with no real power because his or her period in office will soon end” [306].

Таким чином, поняття «кульгава качка» як політичний термін використовується на позначення політиків, які програли вибори або не мали права брати участь у виборах (зокрема, тому, що вже відбули два дозволених конституцією США терміни на посаді президента) і обіймають цю посаду лише тому, що нова влада ще не встигла вступити у свої права. У цьому значенні дане поняття номінально не містить у собі інвективного компонента. Водночас у ширшому розумінні «кульгава качка» вживається як позначення «невдахи», «нездари», у тому числі й недалекого, неефективного, слабкого керівника чи політичного лідера, та характеризується негативною оцінністю, яка стає основою для використання даного виразу як інвектеми.

Саме в такому значенні і прагматичній функції стійка словосполучка *the lame-duck* вжита в першому з наведених вище висловлень (*Mr Bush will be dogged by the 'lame-duck' tag*). У даному випадку словосполучка *lame-duck* функціонує як ярлик, що вияскравлює характер усталеного сприйняття Дж. Буша як політика, нездатного вибрати правильний політичний курс. У фрагменті (2) словосполучка *lame-duck* вжито як власне політичний термін (*lame-duck president*). У такий спосіб автор повідомлення лише акцентує увагу на тому факті, що Дж. Буш після повторного обрання (2005) на посаду президента більше не може бути обраний на цей високий пост. Так, сам по

собі вжитий у даному контексті вислів *lame-duck president* не пов'язаний із інвективною прагматикою. Однак у другій синтагмі (*He will get even lamer*) прикметник *lame* вже свідомо вжитий у значенні “boring or not very good” [306] для транслювання негативної оцінки особи й діяльності об'єкта повідомлення і націлений на пониження його політичного статусу.

Найбільш інвективно насиченим видається речення (3), в якому фразеологізований вислів *lame-duck* включено до складу зоосемантичного метафоризованого порівняння *quack like a lame duck*. Інвективність висловлення в цьому випадку підсилюється через обігрування прямого й переносного значень дієслова *to quack*, відповідно, «крякати», «базікати», «годувати пустими обіцянками».

Засобами МоА можуть виступати ФО, що транслюють **морґальну семантику**:

*The Kurds, who make up 20 percent of Turkey's 78 million people, were giving up on Erdogan and his party, his AKP. **The nail in that coffin**, it seems, was Kobani* [FP 29.07.15].

Аналогічні функції в контексті повідомлень виконують і ФО **античного** походження, насамперед ті, що транслюють **семантику небезпеки, підступу, загрози** та, як у наведених нижче прикладах, можуть реалізувати **тактики висловлення підозри (1) та загрози (2)**:

(1)*The convoy is described by Moscow as a humanitarian initiative and it may be just that. Equally, Kiev fears it could become a **Trojan horse** for the full-blown military intervention* [Ts 13.08.14]; (2) *<...> Hillary Clinton, who has a felony-indictment **sword of Damocles** over her head?* [NR 25.08.15].

У ході дослідження ми з'ясували, що реалізація агресивних мовленнєвих дій може відбуватися і з використанням мовних **штампів**, які в політичних текстах найчастіше набувають ідеологічного забарвлення, номінуючи явища позамовної дійсності, які є світоглядно «чужими» для англо-американського світу. Наприклад:

*Most Russians like strong leaders, men who in the **tradition of the tsars** are seen to rule with an **iron hand*** [Ts 27.05.07].

Контекстуальна модифікація образу Путіна як керманіча держави з авторитарним устроєм реалізується за допомогою «стертої» метафори *an iron hand*, яка оптимізує загальне поняття *in the tradition of the tsars*. Цей же штамп як знак МоА

використовується і для презентації інших держав із авторитарно-диктаторськими режимами та їхніх очільників, як-от:

*The Kim dynasty has ruled reclusive and impoverished North Korea for more than six decades with an **iron fist** and a pervasive **personality cult** [Grdn 29.04.15]; economic fights with Belarus and its **iron-fisted** president, Aleksandr G. Lukashenko [NYT 30.06.11]* та т. ін.

Як «стерту» метафору, що набула функціонального статусу кліше, слід розглядати й **метафору машини** в значенні жорсткої системи організації певної галузі державної влади, наприклад:

*<...> Subsequently he built a formidable **administrative machine** that **crushed** potential challengers long before they became a threat [FT 15.10.04]; It is a last remnant of the Soviet Union replete with its own KGB, political prisoners, show trials, <...> and **formidable propaganda machine** [GQM 06.03.14] та ін.*

Реалізація агресивних мовленнєвих стратегій на локальному рівні в 11,0 відсотках випадків відбувається за посередництва **антропонічних репрезентацій** різної природи. Розглянемо найяскравіші приклади:

***Lady Michelle** and her defenders protest too much [NR 20.02.08].*

У наведеному контексті саме специфічна антропонімна номінація *Lady Michelle* забезпечує інвективну маркованість повідомлення. Іронічний підтекст виникає внаслідок розбіжності денотативного змісту іменника *lady* і соціального статусу інвектума. Як відомо, в англійській мові іменник *lady* в поєднанні з антропонімом, що називає родове ім'я, вживається як позначення титулу дружин або дочок британських аристократів, дружини принца або короля. Однак використання такої номінації наприкінці публіцистичного матеріалу (тобто після того, як Мішель Обаму було звинувачено в некоректних висловленнях, що принижували престиж держави) надає їй яскраво іронічного забарвлення, підкреслює невідповідність Мішель Обами ідеалам шляхетності і благородства, з якими в культурній свідомості асоціюється номен «леді».

Агресивність комунікації може забезпечуватися також при використанні прецедентних імен як еталона певних особистих рис інвектумів.

Так, у прикладі: *He [Lukashenko – O.K.] is still not **Kim Il Sung**, but it may not be long before he is [DM 19.06.08]* як еталон, за допомогою якого вимірюється рівень авторитаризму президента Білорусі, й, відповідно, знак МоА виступає ім'я північнокорейського диктатора Кім Ір Сена, який презентує певну модель авторитарного правителя.

У розвідці, присвяченій антропонімічним номінаціям, ми вже наголошували, що розгортання інвективного фрейму відбувається в політичному дискурсі і через **повторення антропоніма** [102, с. 213]. Наприклад, у фрагментах, де реалізовано тактику *обурення*, даний прийом надає повідомленню особливого емоційно-експресивного забарвлення:

*While **Putin** preens in Sochi basking in the glory of the Olympic ideal, Assad commits mass murder in Syria using weapons supplied by **Putin**, violates his commitment to destroy chemical weapons with friendly support from **Putin**, turns the negotiations in Geneva into a empty farce with the steadfast support of **Putin**, and mocks the Security Council of the United Nations, rendered impotent by the vetoes of **Putin** [H1 19.02.14].*

Інвективний заряд несуть у собі також **відантропонімі новотвори**. Їх можна розподілити на дві підгрупи. До першої з них слід віднести абстрактні іменники, що використовуються для номінації системи поглядів чи особливостей політики того чи іншого політичного лідера / діяча:

*“Five principles to deal with a **paranoid Putinocracy**” [Fs 14.11.08]*

Утворений шляхом заміни однієї з основ в ідеологемі *democracy*, новотвір *Putinocracy* прочитується насамперед як «путінократія, влада Путіна» і покликаний у такий спосіб насамперед дискредитувати президента в очах західного світу як лідера, «одержимого» прагненням відновлення тоталітарної держави. Водночас онім (*paranoid*) *Putinocracy* може бути інтерпретований ширше, як метонімізована перифрастична назва цілої країни, об'єднаної під владою Путіна, тобто Росії.

Негативні оцінні смисли в поданому нижче контексті транслює відантропонімічний новотвір *Obamaism*:

*Michele Bachmann, of Minnesota, told an approving Sean Hannity, on his radio show, “ <...> where **tyranny** is enforced upon the people, as Barack Obama is doing, the*

people suffer and mourn.” And Fox News’s Glenn Beck, who had earlier equated **Obamaism** with **socialism** and **Communism**, revised his analysis: “They’re marching us toward 1984. Like it or not, **fascism** is on the rise.” Footage of goose-stepping Nazis played across the screen behind him [Barack Obama – O. K.] [NYr 13.04.09].

Негативний зміст цього нового поняття уточнюється через низку кореферентів *tyranny, socialism, Communism, fascism*, що є ідеологічно «чужими», зокрема для американського реципієнта, а також темпоральною координатою *toward 1984*, що є натяком на знаковий роман Дж. Орвелла «1984» і актуалізує у свідомості адресата ідеологему СОЦІАЛЬНИЙ РЕГРЕС.

Другу групу утворюють відантропонімні новотвори, що номінують будь-яке негативне суспільне явище чи діяльність того чи іншого політика.

У поданому нижче фрагменті авторський оказіоналізм *Obamorons*, що виникає як контамінація антропоніма *Obama* і стилістично зниженої одиниці *moron*, виконує функцію засобу генерації агресивної семантики, конфліктний потенціал якого реалізується на морфологічному рівні можливостями внутрішньої форми:

So why did the article previewing the book so enrage the White House and the Obamorons? [Fs 16.09.10]

За цією ж моделлю інвективну прагматику реалізує відантропонімний новотвір *Bliar*, що закріпився за экс-прем'єр-міністром Великої Британії Тоні Блером: *From Bambi to Bliar* [Ec 02.04.07].

Для репрезентації інвективів у функції НЗА може використовуватися такий різновид антропонімів, як **етноніми**, що позиціонують людину як представника певної етнічної чи расової спільноти або жителя певної місцевості з властивими цим субкультурним групам ментально-психологічними, поведінковими особливостями або рисами зовнішності.

Наприклад, у контекстах *Yet the vice president is so lacking in any vengeful feelings for past reporting that left him for dead, I sometimes wonder if he’s really **Irish*** [NYT 12.06.10]; *It would be a clever, politically cynical and utterly ruthless move. Positively **Scottish**, you might even say* [Ind 15.05.11] етноніми *Irish* у значенні «мстивий» та *Scottish* як «цинічний та жорстокий» перетворюються в транспоновані

знаки МоА (НЗА), що характеризуються семантичною, прагматичною та функціональною модифікацією і виступають засобом *тактики завдання образи*.

Цікавий приклад використання етнонімів для реалізації інвективної прагматики у межах цієї тактики знаходимо у фрагменті:

*He was regarded as a hero at the anti-Obama rally in Washington last weekend that featured such classy placards as, with a picture of a lion, “The Zoo has an African lion and the White House has a Lyin’ **African**” [NYT 19.09.09].*

У даному випадку відбувається взаємодія візуального (*a picture of a lion*) та вербального компонентів. Домінантну роль у формуванні інвективного фрейму відіграє словесна складова (процитований у статті підпис під зображенням), зокрема обігрування значень лексеми *African*, та її використання у функції НЗА принизливої презентації – ототожнення з твариною.

Агресивні мовленнєві тактики, зокрема *тактики девіації, образи та насмішки* можуть реалізуватися також шляхом використання **прізвиськ та перифрастичних номінацій** найбільш одіозних світових політиків: *Batka’s land* (прізвисько чинного президента Білорусі Олександра Лукашенка) [Grdn 09.06.14]; *the Dear Leader haircut* (прізвисько очільника Північної Кореї Кім Чен Ина) [DM 26.03.14]; *Donald The Brute?* (прізвисько президента США Дональда Трампа) [AmC 09.05.16], *known as “the Teddy Bear” (Medvezhonok)* (прізвисько російського прем’єр-міністра Д. Медведєва) [FAf 05.02.15], *Teflon Tony* (прізвисько экс-прем’єр-міністра Тоні Блера [DM 11.01.13]) тощо.

Водночас у текстах політичного дискурсу активно використовуються **перифрастичні номінації**, які або транслюють семантику *загрози* (як-от *Medvedev’s unsmiling master* [DM 17.05.08]; *Beware the cornered rat in the Kremlin* [Ts 07.12.11]), або містять негативні конотації *іронічно-глузливого характеру*, пор.: *Wild child takes charge* [NYT 28.01.17], <...> *the Kremlin’s spin doctors and puppeteers* [Ec 11.09.11].

Як НЗА, що стають такими лише у відповідному контексті, можна розглядати **апелятиви та вияви фамільярності** як порушення існуючих етикетних форм внаслідок надмірного панібратства при презентації чи звертанні до адресатів, які обіймають найвищі посади в системі державної ієрархії. Такий прийом

застосовується в текстах з метою завдання адресату повідомлення іміджевих втрат.

Наприклад, у назві статті *Misha's moment* [Ec 06.06.15] фамільярний антропонім *Misha* використовується як засіб презентації колишнього президента Грузії та тодішнього губернатора Одеської області Міхеїла Саакашвілі та висловлення іронії через провал гучно заявлених ним реформ.

Аналогічний приклад вираження МоА через порушення усталених етикетних форм при звертанні до першої особи держави, зокрема президента Росії В. Путіна спостерігаємо у назві статті: *Don't mess with our madrigals, Vladimir* [Ts 19.01.08].

Такий вияв панібратства є незаперечним виявом *тактики девіації* стосовно політичного лідера найвищого рівня.

У фрагменті нижче одним із ключових засобів реалізації аналогічної мовленнєвої тактики виступає позбавлений офіційності апелятив *Vladimir Vladimirovich*, який водночас є чужорідним для англomовної культури, наприклад:

Those ice-hockey goals fit into this strategy of weaponisedchutzpah: Vladimir Vladimirovich may not really have the athletic prowess to boss an ice-hockey rink, but, behold, he certainly has the power to make everyone pretend that he does [Ec 20.05.15].

Ще більшою інвективною прагматикою характеризуються фамільярно-інтимні форми звертання, як, зокрема, звертання *hon* до дружини президента США Мішель Обама, що утворює певний синтез, оскільки поєднує у собі елементи одразу декількох тактик – *обурення, іронії*:

If American ingenuity, a robust constitutional republic, and the fall of communism don't do it for you, hon, then how about American heroism and sacrifice? [NR 20.02.08].

Апелятив *hon* у LDCE маркується як приналежний до розмовної лексики в американському варіанті англійської мови і є “a short form of *HONEY*, used to address someone you love” [306]. Таким чином, інвективне маркування повідомлення досягається через очевидну невідповідність інтимізованої форми звертання контексту комунікативної ситуації.

Широкі можливості щодо створення пейоративного ефекту повідомлення виявляють тропи, що становлять специфічний продукт мовномисленнєвого процесу мовної особистості. У контексті нашого дослідження тропи і фігури мови викликають

зацікавлення передусім як особливі вербально-когнітивні утворення, що поєднують у собі мисленнєву й виражальну природу мовлення продуцента дискурсу.

На особливу увагу заслуговує передусім **метафора**, яка, за твердженням дослідників, є «домінантним способом утворення інвектив, що зумовлено наявністю в її структурі образно-ціннісного компонента» [166, с. 8]. У сучасній гуманітаристиці розрізняють **концептуальні** метафори, за допомогою яких мовна свідомість структурує дійсність, і **конвенціональні**, або **стерті**, метафори. За твердженням дослідників, **конвенціональні** метафори «глибоко вкорінені у свідомості людей і настільки звичні, що нерідко не усвідомлюються як метафори, що, тим не менш, не позбавляє їх експресивності й потужного прагматичного потенціалу» [86, с. 75].

Як найбільш продуктивні класи метафор із найвищим інвективним потенціалом А. Ю. Позолотін на підставі аналізу німецькомовного матеріалу виділяє **зооморфну** й **натурморфну** метафори. За твердженням дослідника, така специфіка «детермінована високим ступенем асоціативної щільності зоонімів і низки психологічно релевантних матеріальних об'єктів світу в німецькій лінгвокультурі» [166, с. 8]. Проаналізовані матеріали електронних видань США та Великої Британії засвідчують, що ця характерна властивість є питомою й для англomовного політичного дискурсу (13,1%).

Найчастіше (6,89%) референційною сферою зоосемантичних метафор виступають назви порід хатніх собак, як таких, що є найменш агресивними та залежними від господаря, а тому дають можливість найповніше виразити актуальну для політичного дискурсу ідею несамостійності того чи іншого політика. Так, у тексті статті, присвяченій обранню Д. Медведєва, ставленика В. Путіна, на посаду президента Російської Федерації, перший презентується за допомогою метафоричного уподібнення до болонки:

*Mr Medvedev might be derided – certainly within Western diplomatic circles – for being **Mr Putin's lap-dog** but he has notched up a number of significant achievements of his own, not least of which is the transformation of Gazprom [Tel 29.02.08].*

Ще більш яскраво тактика насмішки завдяки інвективній прагматиці образу слухняного песика проступає в назві статті: ***Putin's poodles in the doghouse for failing***

to turn up [Ts 27.05.10]. Інвективний фрейм вибудовується в даному випадку за рахунок накладання прямого й переносного значень розмовного виразу *in the doghouse*. За визначенням LDCE, “in the doghouse” означає “to be in situation in which someone is annoyed with you because of something you have done” [306]. Завдяки вживанню цього виразу російський парламент уподібнюється песикам, яких «господар» Путін за непослух загнав у конуру, показавши, де їх справжнє «місце».

НЗА/контекстуальний пейоратив есплікується ЗМІ на постаті:

- колишнього президента України В. Януковича (1) *Slowly, but surely, he is splitting Kiev from the West. In short, he is Mr. Putin's poodle*. [WT 18.11.10];
- 44-ого президента США Б. Обама (2) *Becoming Putin's poodle* [NR 30.09.15];
- экс-прем'єр-міністра Великої Британії Тоні Блера (3) *Blair is unwilling to drape a shiny U.S. medal around his neck just now because it would be too glaring a reminder of his extremely close -- and poisonously unpopular -- relationship with President Bush and the Iraq war, for which his critics dismiss him as "Bush's poodle"* [WP 10.05.07].

У межах політичного дискурсу США та Великої Британії у функції знака МоА широко використовується зоосемантична метафора з референційною сферою ведмідь (4,82%). За часів холодної війни цей образ активно поширився в західних ЗМІ, перетворившись на пропагандистський штамп *Russian bear*, що почав використовуватися у західних країнах ще з XVII ст. [144] як «аніمالістичний маркер» [227, с. 140] Росії – величезної, незграбної, жорстокої й агресивної країни, напр.:

Yet the Russian bear seeks an even bigger prize: Ukraine. <...> We must slap the bear down and tell Mr. Putin unequivocally to keep his greedy paws off Ukraine [WT 18.11.10].

Своєрідність даного уривка полягає в тому, що в ньому метафоричний образ російського ведмедя виступає не лише перифрастичною номінацією Росії, але й персоніфікується в особі В. Путіна (*tell Mr. Putin unequivocally to keep his greedy paws off Ukraine*). Завдяки цьому вказана метафорична номінація виступає й одиницею «тривожної» лексики, що реалізує свій інвективний потенціал у висловленні в межах *тактик констатації агресивних намірів та погрози*.

Персоніфікований образ ведмедя функціонує як знак МоА у фрагменті:

*At a December news conference, Mr. Putin described Russia's nuclear capabilities as the **teeth and claws of a bear** that the meddling West is trying to defang and declaw. "If they're removed, the **bear won't be needed at all**. They'll stuff him and that'll be the end," he said [WSJ 05.04.15].*

Агресивність повідомлення забезпечується семантикою небезпеки, що передано іменною словосполучкою *teeth and claws of a bear* і використанням *тактики загрози*, що міститься в мовленні зовнішнього адресанта "... *that'll be the end*".

Інтенсифікація експресивно-мовного потенціалу пейоративів досягається й завдяки використанню **метафори театру / шоу**, яку більшість дослідників справедливо називають у числі найбільш поширених і – додамо – стійких у сучасному політичному мовленні (20,9%). Наведемо деякі приклади:

*While Republicans came off well, the six-hour **blowhard-fest** was a monumental waste of time. **Obamacare Theater** tied up GOP energy and <...> [WE 26.02.10]; Its centuries of suffering <...> and the anarchic **buffoonery** of the Yeltsin years – have taken a terrible psychological toll [DM 17.05.08]; Mr Putin is **pantomiming** a brave, beneficent tsar, patriotic and incorruptible [Ec 20.05.15]; <...> military intervention that the world has feared since the ousting of Viktor Yanukovich, Russia's last Ukrainian **stooge** [Ts 13.08.14]; Prime-time, liberal **comedians** have it made [NR 01.10.10], <...> тощо.*

У наведених контекстах ЛО на позначення різних типів театрального / театралізованого дійства (*theater, festival, buffoonery, blowhard-fest, pantomiming*) чи різних театральних амплуа (*stooge, comedians*) увиразнюють сутність бачення адресантами процитованих повідомлень явищ позамовної дійсності, зокрема фактів соціально- чи військово-політичного життя як штучного дійства та політики лицемірства.

Розширення інвективного континуума в проаналізованому матеріалі відбувається і завдяки можливостям **метафори гри** (14,0%), наприклад:

*Erdogan's **political gamble** failed, of course. [FP 29.07.15]; <...> British authorities are alert to the possibility of **foul play** by Moscow [Grdn 24.03.13]; Already in recent weeks Russian troops, ships and planes have been **playing cat-and-mouse with NATO** [DM 17.12.14]; <...> President Obama <...> decided instead to surrender his authority as*

commander in chief to a dysfunctional Congress and begin a faux negotiation that dealt Putin three aces in a despicable poker game of carnage and death [НІ 19.02.14] тощо.

У даних прикладах спостерігаємо ототожнення діяльності політичних діячів не з прийняттям відповідальних рішень, а з нечесною (*foul play, playing cat-and-mouse*) та азартною (*political gamble, poker game*) грою. Прикметники зі зниженою емоційною оцінкою та одиниці «тривожної» лексики формують у свідомості адресата уявлення про результат таких дій.

Засудження агресивних та конфліктних методів боротьби за владу чи керівні посади в державі сприяє концептуалізації політичних відносин між суб'єктами різних рівнів і підсистем політичного життя через **метафору війни** (16,0%).

У такий спосіб відносини між суб'єктами політики концептуалізовані як бойові дії (*But May dodged those accusations and instead **went on the attack against Jeremy Corbyn, claiming the Labour leader was unqualified for the job of prime minister** [Grdn 05.06.17]); країна перетворюється на поле бою (*The **political battlefield** is strewn with corpses. <...> [Grdn 23.04.16]); суб'єкти політики – на ворогів чи союзників (*If David Cameron is so smart, why is he waging war on his referendum **allies?** [Grdn 01.03.16]), що вдаються до різноманітних засобів та способів боротьби (*no Republican can stop Trump if he **reaches that bullseye** [Grdn 01.03.16]; They only need to sit on their hands on referendum day to watch his own Tory **bastards** **kicking his head in for them. They'd be cutting off their noses and the nation's too** [Grdn 01.03.16]); на переможців чи переможених (<...> *this year the president of the United States is claiming some sort of **victory in an imaginary war** <...> [Grdn 30.12.17]).*****

Потужним інвективним потенціалом володіє **метафора, що акцентує «темну» сутність представників влади** (6,9%) і найчастіше є засобом *тактики образи*, наприклад:

Dark prince of the Kremlin bows out** [Ts 09.05.13]; *The palaces are opulent, but there is **menace** here, as well as power [Ind 11.10.13]; *Russia is no longer the world's second superpower, but anyone who wants to see its President must contend with the **Kremlin ghosts** [Ind 11.10.13]; *Mrs. Clinton faces a **two-headed Cerberus**, an artificial conjoining <...> of wounded Republican invincibility and wounded male prerogative*

[NYT 29.10.16]; *Senate Majority Leader Mitch McConnell (R-Ky.) was no better. He took the see-no-evil-hear-no-evil approach* [WP 30.01.18].

Ідея інфернального світу та його представників, що пробуджує в адресата відчуття страху перед зловіщою та руйнівною силою, екстрапольована в даних прикладах на суб'єктів політичних відносин через одиниці «тривожної» лексики *menace, evil*, прецедентне ім'я *two-headed Cerberus* (на позначення сили та агресії, з якою республіканці втримують владу та не допускають до створеного ж ними пекла), міфологеми *dark prince, Kremlin ghosts* (й досі побутує міф про існування порталу в замку, що був споруджений на місці поганського кладовища на Відьминій горі і через який у наш час приходять духи тиранів та царів Росії) та епітет-голофразис *see-no-evil-hear-no-evil*, де зло постає в особі Д. Трампа.

Ще однією популярною сферою експансії метафори є тематичний клас **метафори хвороби** (6,9%). Найчастіше це метафора ракової пухлини чи нариву, які потрібно видалити з організму шляхом хірургічного втручання, наприклад:

Belarus has been a pustule of authoritarianism on the body of Europe for nearly two decades [WAF 14.11.11]; *Vice President Joseph Biden Jr. said corruption was eating Ukraine "like a cancer"* [NYT 04.06.16] тощо.

З метою реконструкції інвективного фрейму в сучасних повідомленнях застосовується і **тілесна метафора**, як-от:

It may be that he and his father (Kim Jong-il I Kim Jong-un – O.K.) are flexing their muscles to give a demonstration of their authority. The regime may also be seeking to strengthen its hand in the face of demands that it abandon its nuclear programme [Ex 25.11.10] та ін.

Однак з огляду на стерту образність і високу семантичну злитість лексичних складових дану метафору можна віднести до категорії штампів.

У процесі дослідження нами були виявлені випадки реалізації агресивних МС/МТ за допомогою **метафори шлюбу**. Зокрема, такий прийом використовується для презентації напружених відносин:

Shunned by the West, Russia may want to promote its new Chinese love affair to the world these days, but Czar Romeo shouldn't get his hopes up [Fs 17.06.15]; *Donald Trump*

and Theresa May: *An Odd Couple* [NYT 27.01.17].

Безумовно, можливості до реалізації інвективної прагматики виявляють і метафори з іншими референційними сферами. Метафора машини регулярно використовується для негативної презентації системи пропаганди чи діяльності як **машини**, що запрограмована на штампування прорахунків і помилок, наприклад: *Barack Obama: Gaffe Machine* [NR 21.05.08]; *permanent gaffe machine*; *a one-man gaffe machine* [NR 21.05.08]; *his propaganda machine heaps invective along* [HP 11.06.15] тощо.

Однак семантична злитість і регулярність цього метафоричного словосполучення дозволяє віднести його до стертих метафор – кліше.

Як приклад **предметної** метафори слід розглядати *So, sorry Senator...Russia is much more than a gas station* [Fs 06.07.17].

Цікавою видається й **косметична** метафора, яку ми відстежили в процесі дослідження і яка використовується для реалізації МТ *констатації політичної відсталості* (ідеологема *РЕГРЕС*):

But we soon realised that this was totalitarian lipstick, the cosmetic “normality” of a Potemkin capital [GQM 06.03.14].

Однак, як засвідчили викладені спостереження, пріоритетними засобами створення інвективного ефекту з-поміж можливих тематичних класів метафор є зоосемантична метафора, метафора театру, гри та війни, що демонструють свою стійкість з позиції діячності (див. діагр. Ж.1. у додатку Ж).

До переліку НЗА, за допомогою яких досягається пейоративний ефект, О. Й. Шейгал відносить **іронічні номінації** [241, с. 131]. З огляду на природу іронії як зниженої емоційно насмішки, замаскованої зовнішньо благопристойною формою, іронічні номінації, на відміну від інших видів інвектив, уже за визначенням мають переважно імпліцитний характер. Однак, як слушно зауважує з цієї нагоди І. С. Муратова, «це не зменшує здатності цих знаків принижувати гідність політичного опонента, впливати на його самооцінку і формування потрібного ставлення до нього» [151, с. 200]. Наприклад:

The prime target for the Democrats will be Donald Rumsfeld, the defence secretary

and *lightning rod* for criticism of the war [Tel 05.11.06].

У наведеному висловленні Секретар з питань безпеки завдяки іронічній номінації *lightning rod* презентується як «цап-відбувайло» через прорахунки в організації воєнної кампанії в Іраку.

У фрагменті *Now Kim Jong-un's decidedly unfunny order demands that every Korean male must look like the leader they are forced to adore* [AmT 27.03.14] іронічний підтекст як локальний мовленнєвий хід у висловленні створюється за посередництва пасивної – оксюморонної за своєю сутністю – дієслівної конструкції *are forced to adore*.

Іронія як засіб реконструкції інвективного фрейму в тексті повідомлення може маркуватися графічно – лапками, на кшталт:

According to the Russian press, Mr Putin “by chance” came upon an elderly Tuvan shepherd during the rafting and stopped to have a chat [Ind 05.08.09]; *Kim Il-sung's 'Paradise on Earth'* [FP 06.10.09] тощо.

Створенню іронічного підтексту повідомлення в межах *тактики іронії* сприяє і використання такого стилістичного прийому, як *алогізм*, що полягає в цілеспрямованому порушенні логічних зв'язків між частинами висловлення:

But we already know the truth about Putin. People laughed when Bush said he'd looked into Putin's soul and saw a good man. Obama has looked at Putin's bloodstained hands and sees a leader we can deal with. [NYP 13.04.10].

У даному контексті алогізм оформлюється як порушення причинно-наслідкового зв'язку в реченні *Obama has looked at Putin's bloodstained hands and sees a leader we can deal with*. Прикметник з негативною оцінністю *bloodstained* (*bloodstained hands*), що наводиться в першій синтагмі, «працює» на пониження політичного іміджу В. Путіна, тоді як висновок-оцінка, що міститься в другій синтагмі, співвідносний зі стратегією підвищення його політичного статусу (*sees a leader we can deal with*), що й спричиняє порушення логічного зв'язку між частинами повідомлення і призводить до виникнення комічного ефекту. Іронічний підтекст наведеного вище висловлення підсилюється й алюзією *a leader we can deal with*. Це перефразований вислів Маргарет Тетчер, за допомогою якого колишній британський

прем'єр в інтерв'ю Бі-Бі-Сі 17 грудня 1984 року висловила своє враження від зустрічі з новим керівником СРСР Михайлом Горбачовим: «I like Mr Gorbachev. *We can do business together*» [Thatcher 17.12.1984]. У наведеному контексті ця фраза використано як елемент *інтертексту* – готову (стару) формулу, якою лицемірно послуговуються сучасні американські лідери, незважаючи на те, що Путін уособлює абсолютно інший, аніж Горбачов, тип політика.

Простором розгортання іронічних презентацій як засобу реалізації агресивних мовленнєвих тактик може ставати й назва повідомлення, що сприяє досягненню бажаного емоційного впливу на адресата: *Call it cold war II, the sequel* [CSM 17.04.06].

У статті йдеться про нове (після часів Холодної війни) загострення російсько-американських відносин, що – після горбачовсько-єльцинської «відлиги» – розпочалося в часи президентства В. Путіна. Іронічний підтекст виникає в даному випадку завдяки метафоричному уподібненню військово-політичної конфронтації двох наддержав США і СРСР (чи Росії як його правонаступниці), презентованої за допомогою ідеологеми *cold war*, безкінечному «сіквелу» (*cold war II, the sequel*). Винесений у заголовок метафоричний образ «сіквела», що імплікує ідею повернення до «старого», містить виразний елемент глузування з вищих урядовців Росії, які знову взяли той зовнішньополітичний курс, що на початку 1990-х уже призвів колишній СРСР до добровільного програшу в цьому протистоянні.

4.1.2. Синтаксичні прийоми реалізації комунікативних тактик при мовленнєвій агресії. Реалізація агресивних мовленнєвих тактик відбувається і за допомогою особливих синтаксичних побудов, більшість із яких уже давно напрацьована в риторичі.

Одним з таких синтаксичних засобів, особливо ефективним у межах політичного дискурсу, є **риторичне запитання** (еротема, еротезис). А. К. Михальська витрактовує еротему як «ефективну фігуру діалогізації монологічного мовлення; вона слугує для змістового й емоційного акцентування її значеннєвих центрів, <...> особливо важливих у змістовому відношенні етапів міркувань (доведення)» [146, с. 241]. Широке використання риторичних запитань для

реалізації агресивних мовленнєвих тактик зумовлене не лише їх здатністю підвищувати емоційний тон висловлення з метою досягнення перлокутивного ефекту, але й дозволяє адресанту не виражати свою ідею в експліцитній формі, тобто надає можливість реалізовувати негативну інтенцію на рівні імплікацій у межах непрямих агресивних тактик, як-от:

But most of the world is a little disturbed. What does it say about the future of civilisation that the West's foremost nation is about to elect a leader it can't bear? [Sp 01.09.17].

Використовуючи риторичне запитання з метою реалізації *тактики загрози* *is about to elect a leader it can't bear* та введення в когнітивно-прагматичну структуру висловлення ідеологеми *Civilisation*, автор імплікує, що «у нації немає майбутнього».

У ході дослідження нами були виявлені випадки, коли реалізація агресивних мовленнєвих тактик відбувається за рахунок використання цілого **ланцюга риторичних запитань**: *Has Vladimir Putin "had work done"? Has he been "nipped" and "tucked?" Is the Russian president just another member of the international elite – the tight-skinned and high-cheekboned – addicted to plastic surgery?* [FP 12.03.14].

У процесі текстологічного аналізу з'ясовано, що риторичні запитання можуть виконувати функції, наближені до тих, що виконує «ярлик», – підкреслити «чужість» адресата, експліцитно виразивши суб'єктивне ставлення, як, наприклад, це відбувається у такому уривку:

*We've grown up and lived in the same era. And yet, her self-absorbed attitude is completely foreign to me. **What planet is she living on?** Since when was now the only time the American people have ever been «hungry for change»? [NR 20.02.08].*

Риторичне запитання *What planet is she living on?* виступає засобом реалізації *тактики осуду*; разом із негативно-оцінними означеннями *self-absorbed* і *completely foreign* воно сприяє формуванню пропозиції «Мішель Обама далека від потреб та проблем свого народу», забезпечуючи в такий спосіб маркування повідомлення як інвективного.

У низці прикладів автор значно підвищує рівень агресивності питальних речень, вводячи в когнітивну структуру висловлення **компоненти діалогічної**

структури, наприклад: *Is Trump a megalomaniacal demagogue? Yes. Is he a sociopath? Undoubtedly. Is he dangerous? Maybe* [WP 13.09.16] (автор використовує *тактику завдання образу і констатації невідповідності* Д. Трампа ідеалам лідера).

Одним із синтаксичних засобів лексикалізації інвективного фрейму є такий прийом експресивізації тексту повідомлення, як «**ланцюжок епітетів**», який – у даному випадку – полягає в штучному доборі негативних епітетів [125, с. 42]. Прикладами застосування такого прийому реалізації агресивних мовленнєвих стратегій можуть слугувати подані нижче фрагменти, зокрема:

What a sad, empty, narcissistic, ungrateful, unthinking lot [NR 20.02.08]; *What we're seeing explode in front of us are <...> the tactics of a desperate, dying, rotted movement descending further and further into the sewer in order to cling to power* [Sal 06.10.08].

У наведених фрагментах пониження статусу конкретних політичних діячів та дискредитація їх програм реалізується за рахунок можливостей внутрішньої форми прикметників та дієприкметників *sad, empty, narcissistic, ungrateful, unthinking, desperate, dying, rotted*, заперечних форм *ungrateful, unthinking*, а також використання лексем із загальною негативною оцінністю як *descending* і лексеми *sewer*, що в даному контексті презентує антиестетичні реалії.

Аналогічний ефект досягається у висловленні за допомогою використання **низки прикметників** найвищого ступеня порівняння, наприклад:

John McCain – speaking in New Mexico – delivered one of the ugliest, nastiest, most invective-filled personality attacks a major candidate has ever delivered, blatantly designed to stoke raw racial resentments [Sal 06.10.08].

Прагматичний ефект, що виникає внаслідок такого слововжитку, доповнюється вкрапленнями лексичних одиниць із негативною семантикою, розкиданих у всьому просторі даного повідомлення.

У прикладах нижче агресивна комунікативно-прагматична інтенція суб'єкта повідомлення актуалізується через **ЛО різної частиномовної приналежності зі значенням надмірності** – величини, розмірів, фінансових видатків – як засоби реалізації *тактики маніпулювання поняттями*:

*A repressive regime driven by corruption vies to host the Olympics. <...> Despite global disapprobation, it wins the bid and proceeds to spend **an exorbitant sum – quite at odds with the living standards of its citizens** – to prepare for the games. <...> Take the promotionalism and pageantry of a high-school talent show, Russianize, multiply by **a fifty-billion-dollar budget**, and you have Sochi [NYr 10.02.14].*

Словосполучення *exorbitant sum, a fifty-billion-dollar budget* вступають у смислову взаємодію з предикативною групою *quite at odds with the living standards of its citizens* і покликані звинуватити російський уряд у надмірній помпезності і гігантоманії при підготовці та проведенні Олімпіади в Сочі у 2014 році.

Негативна оцінність забезпечується й кількарразовим **повторенням** лексичних одиниць, наприклад:

*Putin often likes to harken back to Russia’s great capacity for enduring hardship and sacrifice, returning again and again to the heroic and ghastly human cost required for the Soviet Union’s victory in World War II. But these are **different** times, with **different** values and **different** tolerance for material suffering [Blg 18.12.14].*

Повторення прикметника *different* відмежовує героїку перемоги Радянського Союзу в Другій світовій війні від ідеологічно заангажованих святкувань Дня перемоги в путінській Росії, створюючи тим самим агресивно насичений контекст.

Надмірне **насичення тексту позитивно маркованою оцінною лексикою**, у тому числі й прикметниками, також може сприяти актуалізації агресивних комунікативно-прагматичних інтенцій, створюючи ефект нещирості:

*On his visit to Sochi last week, Xi Jinping, the Chinese President, called Russia a “**good neighbor, good partner, and good friend**” [NYr 10.02.14].*

Виявом прихованої агресії стосовно Сі Цзінпіна є введення використаної останнім оцінної лексеми *good* у відверто *іронічний контекст a good reflection of China in 2008*, натякаючи на подібність суспільно-політичних проблем Китаю і Росії, на тлі яких помпезність олімпіад у Пекіні та Сочі виглядає як «бенкет під час чуми»:

*He might also have called the country a **good reflection of China in 2008**, when Beijing hosted its inaugural Summer Games amid controversy about the government’s treatment of Tibet, among other allegations of human-rights abuse and environmental*

endangerment [NYr 10.02.14].

Для досягнення подібного перлокутивного ефекту автор наступного висловлення заміщує оцінну лексему *good* прикметником з вищим ступенем ознаки:

*In Donald Trump's America, greed isn't just good — it is **great**. As he put it in his victory speech in Las Vegas last week, 'We're going to get greedy for the United States.* [Sp 05.03.16]

Щоб передати своє *обурення* з приводу перемоги на виборах Д. Трампа, адресант формує оцінні смисли за принципом **градації**:

*I was sure my brethren would deny a man who referred to Mexicans as drug-peddling rapists and murderers, blacks as criminals dwelling in dystopian ghettos, Muslims as **Molotov (not mazel tov) hurling, American-hating, Christian-slaughtering terrorists*** [HP 06.12.16].

Кожний наступний прикметник підвищує «градус» агресивності. При цьому найбільше експресивне навантаження має саме останній компонент «ланцюжка» (*Christian-slaughtering*).

У процес поступового нагнітання засобів виразності для підсилення смислової та емоційної насиченості висловлення вступають також дієслівні та іменні форми, наприклад:

*The trouble is, Americans **don't love** Clinton. The feeling they have for her tends more towards **hate**, actually.* [Sp 01.09.17]; *It's Hillary's **sillier untruths, the pathological lies, which make her seem unworthy of high office*** [Sp 01.09.17].

Тяжіння до реалізації агресивних мовленнєвих тактик шляхом розгортання інвективного сценарію на рівні синтаксем виявляють передусім ті тексти, в яких на перше місце виступає суб'єктивно-особистісне начало одного з комунікантів. Такі ситуації в межах конкретного тексту можуть оформлятися, зокрема, як **імперативні (прескриптивні)** мовленнєві жанри, наприклад:

<...> *Laughable? But we have been here before. Putin in his sub is not just diving into the dark ages. He is diving to a far scarier time: the early 20th century.* <...> ***Mr Hitler** was seen as a bit funny, prancing around in his Charlie Chaplin moustache. His antics were mocked as ruritanian silliness in central Europe. **So let's laugh at Vladimir Putin too,*** <...>

[Grdn 19.08.15].

Автор статті уподібнює нинішнє несерйозне ставлення європейської спільноти до потенційної *загрози*, яка спрямовується від Путіна, тому легковажному ставленню, яке було властивим для європейців у 30-х роках минулого століття, коли Гітлер сприймався лише як кумедний сільський дурник зі смішними вусиками, як у знаменитого коміка Чарлі Чапліна. Імперативна конструкція *So let's laugh at Vladimir Putin too* вступає у взаємодію з риторичним запитанням *Laughable?* та генерує агресивно-іронічний контекст, що в імпліцитній формі транслює семантику загрози.

Інвективний потенціал характерний і для **окличних конструкцій**, які не лише передають сильні негативні емоції, але й залучають адресата до емоційного співпереживання, наприклад:

*So this is how Hope & Change ends. With the FBI in turmoil, with surging anti-police violence, with fears of voter fraud and foreign hacking, with a sluggish economy, with a terror warning and with two unpopular presidential candidates tearing at each other like wolves. **Heckuva job, Barack Obama!** [NYP 16.11.16]*

Оклична конструкція, що містить у собі апелятив до інвектума та експресивно-емоційний прикметник *heckuva* (“excellent; exceptional” [306]), набуває іронічного звучання під впливом цілої низки негативно-оцінних лексем на позначення прорахунків діяльності Б. Обама, створює іронічний підтекст як спосіб реалізації стратегії дискредитації.

У текстах політичного електронного дискурсу спостерігаємо накладання різних синтаксичних прийомів реалізації МоА. Так, у наступному висловленні інвективний континуум вибудовується завдяки **паралельним анафоричним конструкціям**, через які здійснюється *нагнітання негативних фактів*, наприклад:

*I felt sure that **a man** selling nothing but hate and racial/ethnic bias, **a man** presenting a sort of Orwellian picture of this country, **a man** lying with impunity, **an** inarticulate, ignorant, unstudied **ORANGE man** failing to articulate ONE coherent policy proposal <...> [HP 06.12.16].*

Проілюструємо приклад використання фігури **антитетону** як локальної мовленнєвої дії щодо реалізації *тактики констатації неефективності* політики:

Ukraine is not a shiny, emerging democracy – it is a badly-divided, poorly-run country. Its economy has been limping or failing for years and corruption is rampant, even among the supporters of someone like Yulia Tymoshenko, whom Inhofe has been gussying up for several years as a heroine of democracy [FP 17.03.14].

Агресивна комунікація безпосередньо в тексті може реалізуватися і за рахунок такого риторичного прийому, як **хіазм**: *You can take the man out of the KGB but you cannot take the KGB out of the man* [НІ 19.02.14].

Узяті назагал, розглянуті засоби є одним із характерних виявів того яскравого слововжитку, до якого призводять пошуки шляхів реалізації агресивних стратегій і тактик без уживання засобів, що ідентифікуються як СЗА.

4.1.3. Вербальна атака в назвах політичних текстів англомовних електронних видань США та Великої Британії. Реалізація МоА як глобальної комунікативної мети може відбуватися не лише за рахунок специфічних технологій контентоутворення щодо самого текстового матеріалу, але й за рахунок використання різних елементів структури текстів.

«Передтекстовий» (за визначенням І. Р. Гальперіна) комплекс тексту і його ключовий елемент – **назва** – маніфестує ідеологічну спрямованість політичного тексту та значною мірою впливає на його сприйняття. Від тональності цієї «рамки» залежить те, як читач сприйме запропоновану інформацію: зі знаком «плюс», «мінус» чи просто візьме її до відома (тобто сприйме нейтрально)» [126, с. 158].

Заголовок у ЗМІ володіє й додатковими властивостями: може бути як катализатором розуміння, так і, навпаки, вводити читача в оману, вести його по помилковому сліду, створюючи ефект обманутого очікування.

З цієї нагоди О. В. Власова зазначає, що автори використовують лексичні ресурси мови з метою створення максимального перлокутивного ефекту. Такі заголовки створюють настрій ворожнечі, перешкоджають веденню дискусії на раціональному рівні [29]. При цьому «в структурному відношенні заголовкам притаманні великі виражальні можливості. Вони можуть мати різний синтаксичний статус: слово, словосполучка, речення, пряма мова, діалогічна єдність тощо»

[127, с. 159], наприклад:

Whitewashing Black Racism [NR 09.07.10].

У цьому заголовку маркером тексту повідомлення як такого, що містить елементи «мови ворожнечі», є лексема *racism*, що номінує вияви расової ворожнечі і сприяє створенню відповідного перлокутивного ефекту. Цей ефект підсилюється оксюмороном, що виникає внаслідок гри зі значеннями слів *WHITEwashing* і *BLACK*.

Аналогічний механізм досягнення бажаного перлокутивного ефекту застосовано і в назві *New Panthers' War on Whites* [PDN 29.10.08]. Знаком МоА в даному заголовку є слово «війна», що є елементом «тривожної» лексики і містить семи «загроза», «небезпека», «ворожість», «ненависть», «смерть».

Зацікавлення викликає такий приклад:

Inside the Monstrous Obamacare Bureaucracy [Th 17.07.09].

Моделювання інвективного фрейму відбувається завдяки нагнітанням негативних експресивних сем, що містяться в таких конструктах, як *monstrous*, *bureaucracy*, *Obamacare*. Негативне оцінне значення прикметника *monstrous* реалізується за рахунок можливостей внутрішньої форми слова; іменників *obamacare* та *bureaucracy* – за рахунок конотативного потенціалу лексем. Новотвір *Obamacare*, сконструйований шляхом заміни однієї з морфем у слові *medicare* на ім'я колишнього президента Сполучених Штатів, широко використовується в засобах інформації США як іронічна номінація провальної політики уряду Обама в галузі медицини та охорони здоров'я.

Вербальна атака в назвах матеріалів політичного дискурсу США та Великої Британії, спрямована на формування певної суспільної думки, реалізується також використанням **концептуальних метафор**, зокрема **метафори сценічного дійства**, як, наприклад, у назві та підзаголовку статті:

Welcome to the circus. In place of genuine politics, the election season will be full of Kremlin-sanctioned buffoons, clowns and imps [Ec 11.09.11].

Загальне агресивне звучання повідомлення генерується завдяки характеру сфери метафоричної експансії, що забезпечує презентацію політичного життя Росії як наскрізь штучного й комічного.

Реалізація агресивних мовленнєвих тактик у заголовках медійних матеріалів може відбуватися й шляхом використання *імперативних* конструкцій, як-от:

Investigate Racism in the Obama Justice Department [NR 09.28.10].

З метою реалізації агресивних мовленнєвих тактик у назвах часто використовується **цитування** (5,0%):

Theresa May's 'Global Britain' Is Baloney [NYT 20.01.17]; *David Cameron 'bordering on stupidity' over Falkland Islands, says Argentina president Cristina Kirchner* [Tel 17.06.11].

Примітно, що агресивні комунікативні інтенції можуть належати як адресанту повідомлення (стилістично знижена експресема *Baloney*), так і зовнішньому адресанту МоА (негативно-оцінна лексема в цитованому фрагменті).

В особливу групу засобів інвективного маркування заголовків політичних текстів слід виокремити **міфологеми** різного походження (1,5%), які в множинній свідомості західного світу аксіологізовані як такі, що транслюють семантику небезпеки. Назагал «міфологема» є терміном міфологічної критики, що використовується для позначення свідомого запозичення автором із міфу мотиву, теми чи її частини і відтворення їх у пізніших фольклорних та літературних творах уже незалежно від міфу [294, с. 236-237].

Як приклад висловлення фразеологізованого типу – мовленнєвого штампа, метафори зі стертою образністю – можна розглядати й заголовок:

Henry Waxman: The Witch Hunter of Capitol Hill [NR 31.03.10].

Як відомо, вислів «полювання на відьом» сягає своїм корінням ще часів Середньовіччя. У ХХ ст. він став використовуватися як образна узагальнена номінація кампаній, спрямованих на винищення великих соціальних груп, що перебувають в опозиції до влади, без будь-яких підстав і доказів [289].

Маркерами МоА в заголовках текстів можуть виступати й різні за своїм походженням **фразеологізовані вислови** або їх частини, зокрема фразеологізми **біблійного походження**. Наприклад:

He Who Lives by the Sword... [WSJ 12.03.08].

Другу частину цієї біблійної приказки *He who lives by the sword dies by the sword*

(Matt 26:52) у заголовку статті опущено – вочевидь, через категоричність висновку, що сформульований у ній. Однак цього достатньо, щоб задати параметри сприйняття подальшого тексту як агресивно забарвленого.

Аналогічний прийом, що має на меті дискредитацію певних політиків, використовується і в заголовку іншого медійного матеріалу:

The shoes liberal celebrities won't wear [NR 10.01.10].

Інвективне маркування повідомлення може досягатися шляхом використання **евфемізмів** та/чи **дисфемізмів**. Т. С. Бушуєва у своїй кандидатській дисертації розглядає евфемізми і дисфемізми як «варіативні» засоби мови, що залежать від безпосередньої мовленнєвої ситуації і статусів комунікантів, а також від макрофакторів соціокультурного характеру – домінантного типу культури, національної психології, ціннісно-нормативних настанов суспільства [25, с. 3].

Наведемо декілька найбільш яскравих прикладів моделювання інвективного фрейму за допомогою евфемізації чи дисфемізації заголовка. Наприклад: *Ken Salazar Gets a Kick in the You-Know-What* [NR 23.06.10].

У даному випадку евфемізований вираз *in the You-Know-What* вживається в назві замість табуованої лексичної одиниці на позначення чоловічих геніталій. При цьому негативна оцінка «пом'якшується», проте не знімається, і маркування тексту повідомлення як інвективного зберігається. Однак частотність такого прийому, як свідчать наші спостереження, не надто висока (1,2%).

Використання дисфемізмів у заголовках повідомлень спостерігається здебільшого в тих випадках, коли у них присутні фрагменти цитат, що містять ті чи інші одиниці обценної лексики:

Obama calls Romney a 'bullshitter' – the election just got a whole lot coarser [Grdn 25.10.12].

Такі висловлення публічних осіб входять до категорії т. зв. «смажених» фактів, є «елементом мовної гри» [81, с. 30] а тому, як ми відзначали вище, свідомо акцентуються в заголовках (хоча й з купюрами), щоб викликати читацький інтерес.

Окрему групу пейоративів утворюють **оказіональні каламбурні утворення**, що виникають на основі імені політика, проти якого спрямована агресія. Так, наведені

нижче приклади містять інвектеми, в яких по-різному обігрується ім'я Барака Обами: *Notorious **Obamedia** Moments of 2008* [Th 28.10.08]; *D'OH-bama* [NYT 02.09.08]; *The **Obamacare** Inquisition Is on Hold ... for Now* [Th 16.04.10]; *The anti-**Obamaniacs*** [Grdn 16.09.09] тощо.

Інвективний ефект у поданих вище назвах досягається або шляхом різноманітного перекручування антропонімів (*D'OH-bama*), або ж їх поєднання з лексичними основами, що самі транслюють негативну семантику (*Obamaniacs*), задаючи ракурс сприйняття всього тексту як агресивно заангажованого.

Ефективним засобом досягнення пейоративного ефекту є і використання в назвах **інтертексту** (2,0%). Ми поділяємо думку М. Засоріної про те, що застосування в заголовку інтертекстуального компонента створює особливий вид повідомлення, якому притаманні оцінні конотації і специфічний прагматичний потенціал. Використання мовної гри або гри слів дозволяє адресанту модифікувати прецедентний текст, отримавши одиницю інтертексту з новим змістом [77].

Інтертекстуальна маркованість – у тому числі і при розгортанні агресивних мовленнєвих стратегій заголовка – може бути отримана (за М. Засоріною) такими способами: 1) заміна одного або декількох складових прецедентної одиниці – лексична субституція; 2) цитування прецедентної одиниці; 3) додавання нових лексичних одиниць (одиниці) до прецедентного тексту; 4) пропуск лексичної одиниці (одиниць) прецедентного джерела. Йде мова про такі види мовної гри, як лексико-семантична, морфолого- і фонетико-словотворча та графічна [78, с. 9].

Розглянемо деякі найцікавіші приклади. Конструювання інвективного фрейму в назві *Nip, Tuck, Invade: **The Curious Case of Benjamin Putin*** [FP 12.03.14] відбувається на основі модифікації прецедентного тексту – назви драми Девіда Фінчера “The Curious Case of Benjamin Button” (2008). Фантастичний сюжет фільму, головний герой якого щоразу виглядає молодшим, проектується на метаморфози, що відбуваються впродовж останнього часу зі зовнішністю президента Російської Федерації В. Путіна. Інтертекстуальна маркованість реалізована завдяки використанню прийому лексичної субституції – заміни антропоніма *Button* у прецедентній одиниці антропонімом *Putin*.

Цікавим у цьому сенсі видається й назва *Game of Trump* [NYT 15.07.17], в якій агресивний смисловий континуум генерується через уподібнення політичної манери Д. Трампа тому хаосу, жорстокості, політичним інтригам, із якими адресата свого часу познайомив автор фентезійних саг “Game of Thrones” («Гра престолів»), письменник Джордж Р. Р. Мартін.

4.1.4. Шкала агресивності висловлення при мовленнєвій агресії.

Узагальнюючи викладені вище міркування щодо видів та прийомів реалізації МоА в політичних текстах, ми спробували розробити шкалу, за якою можна було б визначати ступінь агресивності висловлення. Результати цієї спроби узагальнено в таблиці Е.2. (див. додатки Е). При її укладанні ми послуговувалися такими критеріями як: 1) наявність інших комунікативних потоків; 2) форма МоА; 3) інтенсивність; 4) наявність негативної оцінності в семантиці лексичних одиниць; 5) експресивність (емоційність, образність); 6) стилістична приналежність. На основі критеріїв 3, 4, 5 та 6 засоби реалізації МоА було згрупувано в чотири групи – види МоА: ворожа, експресивна, раціональна, та імпліцитна МоА (див. табл. Е.1. у додатку Е).

У процесі дослідження ми проаналізували чотири форми дисгармонізації відносин між адресатом агресії та об’єктом МоА, що реалізуються СЗА та НЗА. Для вияву закономірностей вибору адресантом того чи іншого способу конструювання моделі референта-інвектума форми досліджуваного явища розглядалися на всіх мовних рівнях.

Для донесення інвективного смислу в незначному за об’ємом висловленні адресант прямої форми МоА має у своєму розпорядженні цілу низку СЗА, які містять необхідну негативну оцінку, експресивність, є стилістично зниженими, служать економії мовленнєвих та мисленнєвих зусиль та визначаються найвищим **рівнем агресивності 1**:

Bercow is like a nerdy child in a frenzy on his Playstation [DM 18.03.11]; Emanuel was just the kind of shameless asshole the Democrats needed to win back power [Sal 08.05.07]; I have been watching Donald Trump closely for more than a year and I have come to the considered opinion that he is a fucking idiot [Sp 21.10.17].

У свою чергу, СЗА можуть бути представлені і явищами нижчих рівнів.

Віддаючи належне хитрості та умілої конгресмена-демократа Рама Емануеля, автор наступного повідомлення водночас реалізує в статті інвективну модель пристосування, чия епатажність бере гору над раціональністю, вводячи у висловлення суб'єкта знаки МоА, утворені з використанням словотвірних мовних засобів:

“Fuck” is one of the most versatile words in English, but he [Rahm Emanuel- O.K] seems to have discovered new grammatical and linguistic uses for it. Washington is “Fucknutsville.” A Republican congressman is a “knucklefuck” [Sal 08.05.07].

Дану мету реалізують авторські okazionalizmi, утворені шляхом оцінної афіксації, приєднанням суфікса – *ville* до складеної основи *fucknuts*, та словоскладання за моделлю контамінації стилістично зниженої одиниці *knucklehead* та табуьованої лексеми *fuck*.

Деструктивні вияви можуть бути приховані в синтаксичній пресупозиції поліпредикативного висловлення чи низки висловлень:

Who is the bigger moron, Donald Trump or Rex Tillerson? [Nw 14.10.17]; Last week, while many of us were distracted by the oil belching forth from the gulf floor and the president’s ham-handed attempts to demonstrate <...> [NYT 04.06.10].

Дана форма агресії за шкалою знижується до **рівня 2**, оскільки реалізується шляхом словесного, стилістично маркованого, проте латентного викладу деструктивної інформації. Йде мова про інференції, що базуються на лінгвістичній компетенції, до групи яких ми відносимо пресупозиції лексичних одиниць та синтаксичних структур висловлення, що демонструють реалізацію агресії СЗА на синтаксичному рівні в іменній групі. У даному випадку певні синтаксичні структури містять у собі презумпцію істинності.

Зважаючи, що предметом нашого дослідження є саме інституційний дискурс, створення висловлень із ознаками МоА в межах його простору відбувається з використанням одиниць, маркування яких як знаків ворожнечі виходить далеко за межі СЗА.

У випадку, якщо насмішка, сарказм та образа реалізуються одиницями, що не містять негативної оцінності в семантичній структурі (оцінка виникає лише у

переносному значенні), не належать до лексичного пласта інвективної лексики, проте надають висловленню потужний експресивний заряд, **рівень агресивності** висловлення знижується до **3** (1) чи **4** (2). Наприклад:

- (1) *We are being subjected to the humiliating spectacle of an American president, so-called leader of the free world, **rolling over on the mat at Putin's feet*** [NR 30.09.15];
 (2) *So we can go on listening to Glenn and Rush and Sarah **fume and rant and whine**. They probably **won't pipe down*** [HP 25.05.11].

Успішне створення пейоративного ефекту у фрагменті (1) здійснюється в синтагмі *rolling over on the mat at Putin's feet*, що надає висловленню глузливого звучання, тоді як у фрагменті (2) прихована форма МоА виводить у пресупозицію агресивні коментарі автора, шляхом принизливої предикації та ототожнення з предметами побуту *fume and rant and whine, won't pipe down*.

Пряма та приховані форми з **рівнем агресивності 5** та **6** містять НЗА, що входять до субстрату інтелектуально-оцінних одиниць МоА, в яких сила вияву почуттів, переживань не така потужна, а оцінним є денотативний компонент значення і, які, переважно, виявляють свій інвективний потенціал на лексичному та синтаксичному рівнях.

*The most fragile thing about the North Korean regime is **the structure of deception that supports it*** [WP 16.06.10].

Референтом прямої форми МоА, яка виявляється на синтаксичному рівні в предикативній частині, у межах стратегії суспільно-політичної поляризації стає північнокорейська модель тоталітарного режиму внаслідок введення НЗА *deception*.

Рівень агресивності 6 характеризує висловлення, в якому деструктивні вияви спеціальних пейоративів приховані в пресупозиції:

(1) *They should have realized that a country rich in resources from oil and natural gas to iron, gold and diamonds wouldn't stay poor for long – and that a nation with a long history of **aggressive imperial expansion** wouldn't rest easy at having shrunk to a size smaller than when Peter the Great became czar* [NYP 13.04.10];

(2) *U.S. President-elect Donald Trump's incoming administration may be unwilling to admit it, but Putin is a **war criminal*** [Pl 07.01.17], де дієслово *admit* фокусує увагу

адресата на одному з аспектів ситуації (інтенціонал), виводячи в пресупозицію інший (імплікаціонал).

В політичному дискурсі текстів електронних видань у подібних висловленнях, як правило, нова інформація в пресупозиції розміщена у вигляді вже відомої, істинність якої не є очевидною: (1) *“The Russian nation is aggressive”*; (2) *“U.S. President-elect Donald Trump’s incoming administration knows Putin is a war criminal”*.

Так, інференції, що базуються на пресупозиціях структур, є невід’ємним засобом деструктивної мовленнєвої поведінки, оскільки формують ментальні схеми, асимілюють нове знання, уникаючи контролю такого цензора, як свідомість, та виявляючи високий рівень експліцитності.

Варто зазначити, що в прихованій формі прямі номінації можуть бути заміщені широким спектром засобів вираження негативної оцінки.

Or perhaps in certain Washington circles people assume they already know everyone else. Either way, here at the stately Wesley Heights home of the former Bush speechwriter, David “axis of evil” Frum, and his wife, the writer Ms. Frum, nearly everyone did [NYT 11.06.10].

У результаті невдалих антитерористичних дій коаліційних сил на тлі громадянської війни в Іраку, затяжного характеру війни, зростання людських втрат та посилення антивоєнних настроїв у країні фразеологема *вісь зла*, створена спічрайтером президента США Девідом Фрумом, що в 2002 році стала лейтмотивом воєнно-політичної стратегії США, розширила свій інвективний екстенціонал (Іран, Ірак та Північна Корея). У даному контексті логічний перифраз-синекдоха *axis of evil*, вжитий поряд із антропонімом, містить приховану предикацію в іменній групі. Реальну загрозу світовій безпеці створюють невдалі стратеги та маніпулятори, такі як Девід Фрум.

У випадку, якщо квазімовець є суб’єктом деструктивних форм мовленнєвої поведінки, **рівень агресивності** висловлення знижується до 7.

Blair did not want to be W.’s peripheral poodle. He wanted to “stand tall internationally” with Britain’s main ally and not “wet our knickers,” to use a Blair phrase, when the going got tough (or delusional) [NYT 04.09.10].

Як демонструють вищенаведені фрагменти, СЗА нелітературних висловлень у відкритій формі реалізують свій інвективний потенціал на лексемному та синтаксемному рівнях.

Рівням 8, 9, 10, 11 та 12 притаманні ті ж ознаки, що й для висловлень вищих рівнів, проте роль суб'єкта агресії переймає зовнішній адресант.

Ненормативний СЗА, стилістично знижений пейоратив *dunderheads* та НЗА, оказіоналізм *politrickians* маркують реалізацію МоА в наступних фрагментах із рівнем агресивності 8 (1):

(1) *But, before you dismiss these two geniuses as **dunderheads**, let's consider what they knew or should have known* [HP 25.06.09];

(2) *Here too, there is a tendency to focus blame on **politrickians**, and not look at the larger fraud behind the fraud, in part, because most economists and media outlets minimize its role* [HP 25.06.09].

Отже, у висловленнях, що містять приховану МоА, прямі номінації можуть бути реалізовані СЗА та НЗА, демонструючи при цьому реалізацію мови ворожнечі на синтаксемному рівні.

Модифікація структури ознак референта висловленнями з **рівнем агресивності 13** відбувається за рахунок знань логіки, правил ведення комунікації (максими Грайса) та пошуку інформації у висловленні, яка експліцитно не представлена у мовленнєвому акті, проте закладена у пресупозиції як попередній досвід, фонові знання. Розпізнавання ілокуції адресанта в позатекстовій формі МоА спрямоване ретроспективно та пов'язане з виведенням додаткових ознак об'єкта.

Мовні маркери завдяки своїм презумпціям часто слугують своєрідним містком між двома планами висловлення, а їх поява в структурі висловлення сприяє виведенню інференцій, що містять агресивний семантичний компонент:

(1) *It uncannily recalls the way they once jostled to piggyback on the powerful allure of **One-Term Obama*** [NYT 26.01.10];

(2) *The dashing of Blagojevich's ambitions was good for the job prospects of some other people, however. Maybe not for **Senate Candidate 5**, who Blagojevich allegedly said was open to, yes, "pay for play" in return for Obama's old seat* [Sal 12.10.08].

Очевидно, що окремі лексеми та словосполучення набувають статусу маркерів МоА лише в складі словосполучення чи речення та набувають негативної конотації, апелюючи до негативних стереотипів (1) «*Барак Обама – президент-невдаха*», про що свідчить прогнозування короткочасного перебування на посаді *One-Term Obama*; (2) уникаючи твердження «*Джессі Джексон-молодший – корумпований політик*», автор вуалює свої думки за допомогою метонімічної номінації Джессі Джексона-молодшого як *кандидата №5 (Senate Candidate 5)* у списку претендентів на місце в сенаті, яка набула негативної конотації в зв'язку зі скандалом навколо арешту губернатора штату Іллінойс за звинуваченням у корупції. В одній із телефонних розмов губернатор згадав про намір *кандидата №5* у списку претендентів купити місце в сенаті.

Оскільки позатекстова форма сприяє виведенню інференцій, а сутність її виформовують знання логіки та правил ведення комунікації, **рівнем агресивності 14** характеризуються висловлення квазімовця, якщо формальний продуцент висловлення кваліфікує його як агресію (насмішка, звинувачення, образу і т.д.).

Розглянемо приклад:

Also present was The Washington Post columnist Kathleen Parker, prom-girl pretty and winner of a Pulitzer this spring for “gracefully sharing the experiences and values that lead her to unpredictable conclusions,” including a rebuke of Sarah Palin. “Like all the best conservatives, I started off as a liberal,” she trilled [Sp 29.06.10].

Аналізуючи висловлення зовнішнього адресанта Кейтлін Паркер, реципієнт змушений здійснювати ряд інференцій у реконструкції смислу повідомлення “*Like all the best conservatives, I started off as a liberal*”, зважаючи, що його прагматичний потенціал експліцитно представлений автором як докір Сарі Пейлін. Прагматична когерентність, яку забезпечує максима релевантності, згідно з якою зміст пропозиції висловлення узгоджується з прагматичною інтенцією, сприяє пошуку імплікатури, а її розкриттю – знання логіки умовиводів: «*найкращі представники партії – помірковані консерватори*», «*Сара Пейлін – представниця радикальної гілки партії*», «*Сара Пейлін не належить до найкращих представників партії*». Дана репліка містить докір представнику радикального крила Республіканської партії за підтримку

помилкових ідей.

Реалізація інвективної прагматики у висловленнях із **рівнем агресивності 15** та **16** (у випадку, якщо це квазімовець) супроводжується створенням негативно-оцінного підтексту, що залежить від пресупозицій, проте характеризується перспективним спрямуванням і пошуком смислових компонентів, дійсних лише для певного контексту:

All President Obama needs to do, Paul Wolfowitz asserts, is man up, arm the Libyan rebels, support setting up a no-fly zone and wait for instant democracy. It's a cakewalk. Didn't we arm the rebels in Afghanistan in the '80s? And didn't many become Taliban and end up turning our own weapons on us? And didn't one mujahadeen from Saudi Arabia, Osama bin Laden, go on to lead Al Qaeda? So that worked out well [NYT 03.12.11].

Позатекстова форма досліджуваного явища, представлена фоновими знаннями «трагічні наслідки перебування при владі політиків – інтервенціоналістів», актуалізується в мовленнєвому жанрі іронії на текстуальному рівні в групі риторичних запитань та двох констативів *It's a cakewalk* та *So that worked out well*. Активізація фонових знань слугує засобом нівелювання порад інтервенціоналіста Пола Вольфовіца президенту США, шляхом виведення в підтекст твердження «допуск інтервенціоналістів до керма державної влади загрожує країні новими втратами», що безпосередньо веде нас до виділення підтексту як форми модифікації структури інтенціоналу референта та реалізації інвективного фрейму.

Проведене дослідження виявило, що реалізація підтекстової форми МоА в тексті може супроводжуватися залученням елементів зазначених вище форм.

Особливістю наступного уривка, що актуалізує на рівні складного синтаксичного цілого в підтекстовій формі інвективний фрейм «*Rash Limbo розпалює в країні національну ворожнечу*», є тісний смисловий зв'язок, який виникає між інтегрованими в когнітивно-прагматичну структуру тексту фрагментами коментарів об'єкта МоА про представників іншої раси та авторськими ремарками з приводу його мовленнєвої поведінки:

As for Mr. Limbaugh, perhaps nobody remembers the time that he told a black caller to "take that bone out of your nose"; or the time when he said the nonviolent N.A.A.C.P.

“should get a liquor store and practice robberies”; or the many times when he would play the *“Movin’ On Up”* theme from the old Jeffersons TV show to accompany his commentary about Carol Moseley Braun, the first black woman in the United States Senate. He used to do mocking bits in black dialect, too. But who needs to remember those sorry episodes when he continues that ugly pattern on air nearly every day? [Obs 22.09.09].

Поряд із негативно-оцінною конотацією прямої форми МоА *he continues that ugly pattern* в даному уривку реалізація інвективного смислу стосовно республіканця, що можна виразити як *«Раш Лімбо розпалює національну ворожнечу»*, відбувається паралельно з розширенням у позатекстовій формі МоА семантики прикметника *black*. Вкраплення у формі вимоги до представника чорношкірого населення *“take that bone out of your nose”* в позатекстовій формі активує асоціації даної соціальної групи з дикунами, оскільки первісні племена проколювали людські тіла й прикрашали своє тіло кістками впольованих тварин. У свою чергу, порада представникам Національної асоціації сприяння прогресу кольорового населення *“should get a liquor store and practice robberies”* містить у пресупозиції негативний стереотип, який можна словесно оформити як *«крадіжки та спиртне – основні об’єкти інтересу чорношкірої раси»*. Вербалізація особливостей мовленнєвої поведінки Раша Лімбо, а саме: алюзія до відомого свого часу телевізійного шоу про неотесаного, проте успішного афроамериканця *would play the “Movin’ On Up” theme from the old Jeffersons TV show*, підкреслює іронічне та цинічне сприйняття здобутків даної соціальної групи суб’єктом МоА.

Смисли, введені НЗА на рівнях 3, 5, 9, 11 та СЗА на рівнях 1, 7 проявляють свій інвективний потенціал на морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях. Приховані форми (2, 4, 6, 8, 10, 12) можуть бути реалізовані тільки на рівнях вище лексичного за допомогою НЗА та СЗА для рівнів 2, 8. Позатекстові та підтекстові форми (13, 14, 15, 16) створюють інвективний прагматичний ефект за допомогою НЗА на рівнях вище лексичного. У процесі вуалювання адресант зазвичай уникає прямої ворожнечі та апелює до фонових знань, стереотипних уявлень адресата повідомлення за посередництва пресупозицій, що супроводжуються створенням негативно-оцінного підтексту.

4.2. Суб'єкти мовленнєвої агресії в комунікативному вимірі

Широкі можливості для реалізації МоА у просторі політичного електронного дискурсу надає використання «чужого мовлення», що може реалізуватися як пряма (цитата [26, с. 9]) і непряма мова.

Звертаючись до праць А. А. Негрішева, український дослідник Н. М. Стеценко наголошує такі функції прямих цитат у тексті: функція документування авторитетом (прийом «введення експерта» – О. К.), функція просування («пов'язана з формуванням суспільної думки»), аргументації (контраргументації), підміна відповідальності, акцентуації (інформаційна), розважальна функція, функція довіри до медіатора [156, с. 61–70]. Вважаємо за необхідне наголосити, що, як зазначають дослідники, «важливою для впливу на читача є структура самих сегментів чужого мовлення, взятих у лапки. Що менше цитована одиниця чужого дискурсу, тим більше функція цитації зміщується від функції обґрунтування надійності повідомлення (“reliability function”) до функції висловлення авторського ставлення до цитованих слів (“attitude function”)» [287, с. 39-50].

Інкорпорування елементів інших дискурсів, передача мовлення та мислення інших комунікативних акторів, на думку І. В. Алещанової, є осередком оцінно-експресивного, сугестивного, фактуалізуючого та аргументативно-персуазивного функціонального потенціалу [2, с. 18]. Дослідник О. Ю. Соболев зазначає, що поліфонічна структура аналітичних жанрів виявляється в експліцитному чи імпліцитному введенні іншого комунікативного актора, комунікативного акту та його складових [205, с. 69]. Відповідно, у процесі моделювання комунікативної ситуації МоА провідного значення набувають як структурні характеристики інформаційного актанта, так і власне інтенційний аспект мовленнєвої діяльності зовнішнього суб'єкта агресії.

4.2.1. Способи передачі чужого мовлення при мовленнєвій агресії

Найвищий рівень суб'єктності квазімовця представлений конструкціями з прямою мовою, в яких унаслідок семантичного та структурного дистанціювання мовця-передавача повністю збережено самотійність, завершеність та власну

граматичну структуру початкового висловлення. За результатами аналізу реалізація інвективного смислу домінує (75,3%) у випадку появи інформаційного актанта в постпозиції до ввідної синтагми. У такий спосіб увага реципієнта сфокусована на коментарі екстракомуніканта, що детермінує сприйняття та інтерпретацію реципієнтом мовленнєвого акту суб'єкта агресії у відповідності до конкретних аргументативних цілей автора. Такий вплив на читача пояснює тенденцію до поширення ввідної синтагми додатковими інформативними та оцінними компонентами, як-от у прикладі, де автор характеризує свій емоційно-психологічний стан:

*This time, I was **doubly outraged** when House Republican Leader John Boehner (R-Ohio) shouted “Shame on this body” in a dramatically raised, booming voice very reminiscent of Elmer Gantry* [HP 22.03.10].

Якщо ввідна синтагма слідує за інформаційним актантом, акцент зміщується на зміст висловлення зовнішнього адресанта, а прагматичний ефект визначається тим, що провідним стає власне зміст, а не ситуація висловлення, як це характерно для появи інформаційного актанта у постпозиції до авторського коментаря.

Поява ж авторського коментаря в постпозиції та всередині первинного висловлення характеризує 24,7% розглянутих випадків. Слова автора в таких конструкціях вказують на реалізацію мовленнєвої дії адресантом та можуть бути семантично ускладнені інформаційним компонентом (зазвичай професійні характеристики).

*“Rather than representing the aspirations and goodwill of the Iranian people, Mr. Ahmadinejad has yet again chosen to spout vile conspiracy theories and anti-Semitic slurs that are as abhorrent and delusional as they are predictable,” said **Mark Kornblau, a spokesman for the U.S. mission to the United Nations*** [WP 23.09.10].

Залежно від функції, яку інформаційний актант виконує в комунікативно-прагматичній структурі висловлення, достовірність, дослівність, як одні з основних ознак конструкцій із прямою мовою, не лише культивують довіру, свідчать про професійність автора повідомлення, а й позбавляють екстракомуніканта відповідальності за висловлений аргумент. Відвівши соціальному актору роль

соратника чи співавтора, автор наділяє джерело інформації такими ознаками, як компетентність, авторитетність, обізнаність, а висловлення вважає доречним та справедливим. І, навпаки, імплікована автором роль антагоніста чи об'єкта МоА або змінює вектор МоА первинного висловлення, або створює підґрунтя для полеміки, наприклад:

At the end of each of his rants he [Greg Gutfield – O.K.] posts one of these, but can't even be bothered to vary them all that much. Here they are, from one page on his site, unedited: “And if you disagree with me, you probably shop at Walmart dressed as Hitler.” “And if you disagree with me, you're a racist homophobe who builds Wal-marts on native american burial sites.” “And if you disagree with me, you're a racist, spoiled, homophobic Obama-hating child.” “And if you disagree with me, you're a racist homophobe fan of McDonalds.” “And if you disagree with me, you're a racist homophobic Nazi” [HP 19.07.10].

За аналогією ця тенденція спостерігається і в таких формах передачі цитованих висловлень, як непряме (1) та сегментоване (2) цитування (згідно з типологією структурних різновидів передачі чужого мовлення залежно від збереження повноти лексичного наповнення та поверхневої синтаксичної структури, запропонованої А. В. Смірною [202, с. 35]), що є типовими для аналітичних статей та в структурному і смислово-відношенні нерозривно пов'язані з авторським текстом:

(1) <...> Clinton suggested during a speech to Aipac on Monday that America needs “steady hands, not a president who says he’s neutral on Monday, pro-Israel on Tuesday, and who-knows-what on Wednesday” [NYT 13.10.16].

У даному випадку інвективна семантика у висловленні з рівнем агресивності 14 акумулюється в мовленні зовнішнього адресанта, у складному іменнику *who-knows-what*, що є авторським okazionalizmom, покликаним в іронічній формі заакцентувати волюнтаризм і непередбачуваність позиції Трампа в міжнародних питаннях як такої його психоповедінкової особливості, що є неприйнятною для президента держави і дискредитує його імідж.

Рівень суб'єктності квазімовця в таких конструкціях знижується, оскільки цитований фрагмент, топографічно відокремившись від голосу екстракомуніканта,

вплітається в авторський контекст та структуру його висловлення, втрачаючи у структурному та смисловому відношенні власну самостійність та завершеність.

(2) *But the really stunning part was the almost universal silence in response from Obama's notoriously nervous fellow Democrats, who got infinitely more “wee-weed up” about White House Press Secretary Robert Gibbs' stop-the-presses admission that control of the House was in play in November [Fs 14.07.10].*

У наведеному прикладі авторська агресія до пасивних представників демократичної гілки влади знаходить свій вияв у цитованому сегменті в формі occasionального вульгаризму *wee-weed up* («обмочитися»), яким президент Б. Обама свого часу охарактеризував поведінку сенату під час винесення на розгляд законопроекту про медичну реформу і який, порушуючи стилістичний реєстр, виступає засобом мовленнєвої *deviaції* інвектив.

Об'єм таких фрагментів може варіюватися від окремих слів до підрядного речення. Показово, що введення окремих слів та речень поступається фрагментам, в яких суб'єктність зовнішнього адресанта МоА реалізована словосполученням. Причиною частотного використання цитованих одиниць незначного об'єму можна вважати їх вільну інтеграцію в будь-які авторські конструкції:

Mrs Kirchner added that Mr Cameron's comments, in response to a question from Andrew Rosindell, the Tory MP, showed “mediocrity bordering on stupidity” [Tel 17.06.11].

Загалом вважаємо, що типовий для аналітичних статей низький рівень частотності прямої мови при передачі слів суб'єкта агресії (2,6%) в порівнянні з сегментованим цитуванням (10,7%) можна пояснити його здатністю скерувати увагу реципієнта й сфокусувати її на значущій інформації для створення необхідного пейоративного ефекту.

Водночас наведені вище приклади показують, що цитування особливо активно використовується в тих випадках, коли йдеться про надзвичайно гостре несхвалення особи, її вчинків чи явища суспільного життя.

Особливо доречним застосування такого механізму трансляції негативної оцінки є у випадках, коли йдеться про найвищих посадових осіб держав чи про членів

королівських родин. Так, наприклад, коментоване цитування використовується як механізм дискредитації одного з потенційних спадкоємців англійського престолу принца Гаррі в розповіді журналістів про скандал щодо використання членом британської королівської родини нецензурної лексики:

*Mr Raja, from Croydon, south London, said: «<...>Paki is definitely a **derogatory** remark and it's **insulting**. We **expect better** from our Royal Family on whom we spend millions and millions of pounds for training and schooling and they come with the **f-word** and calling people **Paki** or whatever» [Tel 11.01.09].*

У даному висловленні з рівнем агресивності 16 автор за допомогою цитації дистанціюється від різких оцінок.

Добір цитат і послідовність їх розташування в тексті зазвичай відповідає правилам аргументації і є своєрідним наперед підготованим автором маршрутом. Просуваючись по ньому, читач доходить необхідних авторові висновків і легко сприймає фінальну цитацію як основний підсумок, цінність якого зростає залежно від об'єктивності, зумовленої ніби невторчанням автора в оцінку подій. Саме так – шляхом ретельного добору й певної послідовності цитат – реалізується тактика девіації Д. Медведєва в статті, де йдеться про його відповіді на питання росіян у прямому ефірі. Для прикладу наведемо завершальну частину цього матеріалу:

*Mr Medvedev responded to these questions with aplomb and humour, but the lack of anything substantive to announce left many observers unimpressed. “**Why did he get up on stage if he had nothing to say?**” wondered Lilia Shevtsova, a Russia specialist at the Carnegie Moscow Centre, in a blog. She called the performance “**the equivalent of committing political hara-kiri**” [FT 18.05.11].*

Як бачимо, найбільш різкий і гострий висновок (рівень агресивності 9) міститься саме в заключній цитаті, де невдалий телевізійний виступ Медведєва прирівнюється до його політичного самогубства (метафоричний образ політичного «харакірі»). Водночас використання цитації надає авторові можливості зберегти особливості мови оригіналу, що додає жвавості формі подачі інформації, і при цьому не порушити ані принципу толерантності, ані лінгвокультурної норми.

Показовим у цьому сенсі є й інший приклад, де цитування використовується з

метою самоозвучення інвектума:

Above all, the appointment is an insult aimed at Mr Putin, who loathes Mr Saakashvili: during the war of 2008, Mr Putin reportedly threatened to “hang him by the balls” [Ec 06.06.15].

Зовсім інший різновид поліфонії реалізують нецитовані форми передачі чужого мовлення, а саме: конструкції з (1) непрямим (8,3%), а також (2) прихованим мовленням (7,0%), де рівень оформлення суб'єктності зовнішнього адресанта максимально знижений. Комунікативна двоцентровість даного типу висловлень передбачає передачу мовлення іншого та невіддільне одночасне його коментування.

*(1) Applebaum said that Trump also displayed **gross ignorance** about the nature of trade relationships in Europe [Grdn 01.06.17].*

Як зазначає О. Ю. Соболев, читачеві зазвичай властиво сприймати непряму мову так, наче журналіст вносить зміни, необхідні лише з точки зору синтаксичної субординації [205, с. 114]. У випадку, якщо інформаційний актант експліцитно не представлений, автор здійснює всі необхідні інференції, не залучає реципієнта до процесу інтерпретації судження, а пропонує йому власну модель висловлення зовнішнього адресанта, тим самим лише створює ілюзію об'єктивності.

*(2) The first two provided another round of **painful jolts** (and in Specter's case, public embarrassment) to the increasingly beleaguered party [Fs 05.05.09].*

*(3) Would Jack Kemp have winked at the phony **Muslim smears and real American sneers** targeted at Barack Obama last year the way the McCain campaign did? [Fs 05.05.09].*

Автор суб'єктивно визначає тип мовленнєвого акту, проте реципієнт позбавлений можливості верифікувати, чи адекватною є інтерпретація ілокутивної сили (2) чи смислу (3) первинного висловлення. У конструкціях із імпліцитно представленим інформаційним актантом інвективний зміст висловлення може як згорнутися до іменної групи (4), так і повністю відображати предикатну структуру висловлення, як це ілюструє конструкція з вільною прямою мовою в прикладі (5):

*(4) Mrs May, however, let rip with a political diatribe about **the prime minister's innumerable shortcomings** [Grdn 12.10.07].*

(5) *One by one, Republican doomsayers said it was not worth the paper it was written on, because the president could undo the action at will* [HP 22.03.10].

Внаслідок згортання смислу початкового повідомлення адресат повністю покладається на судження та інтерпретацію автора.

Широкі можливості суб'єктивізації повідомлення сприяють процесу пошуку адресантом додаткових шляхів посилення експресивності передачі погляду суб'єкта. В таких випадках автор вдається до створення комбінованих конструкцій:

One called Brown “Stalinist” – but only in retirement [Grdn 20.05.10] – вільна пряма + сегментована форми.

Поряд із об'єктивністю, яка характеризує саму природу введення у дискурс думок іншого, варіативність форм передачі чужого мовлення дозволяє автору змодельовати сприйняття реципієнта у відповідності до власної інтенції та ролі зовнішнього адресанта МоА в комунікативно-прагматичній структурі тексту.

4.2.2. Вибір маркерів вводу висловлення зовнішнього адресанта мовленнєвої агресії. Семантична структура висловлень зовнішніх адресантів МоА передбачає введення адресантом повідомлення певного маркера (семантичного предиката), компонента пропозиції, який втілює саме інтенційний аспект мовленнєвої діяльності суб'єкта агресії в структурі конструкцій із чужим мовленням. Так, коментуючи висловлення через маркер його вводу, автор тим самим моделює сприйняття реципієнта. При цьому одне і те ж висловлення в політичному дискурсі електронних видань може отримати різну суб'єктивну оцінку.

Наприклад, інвективна номінація спікера парламенту Джона Беркова як «нетямущого самовдоволеного пігмея», що пролунала з уст колишнього міністра Британії, інтерпретується маркерами вводу первинного висловлення, для яких характерна різна ілюкція.

*As he sat down, Mr Burns shook his head and **described** the Speaker – <...> – as a “stupid, sanctimonious dwarf”* [Tel 30.06.10].

*After Mr Burns had mouthed his **insults**, DUP MP Ian Paisley Jr asked the Speaker: '<...>, is it in order for a member of the front bench in this House to berate, scoff, scold and*

hiss at the chair <...>?’ [DM 30.06.10].

*Minister apologises for **branding** Speaker John Bercow 'a stupid dwarf' [Ind 30.06.10].*

*<...> Burns was merely expressing a view widely held at Westminster. Most Conservatives would consider 'stupid, sanctimonious dwarf' **to be fair comment** [DM 02.07.10].*

*It would be nice to know if Mr Cameron and his Cabinet have a diversity policy that they can refer to. If they do, I think they should read it so that they can understand what effect **derogatory comments and jokes** like these have on a disabled person's mental well-being [Tel 25.11.10].*

Відповідно, лексичний (фразеологічний) репрезентант комунікативної чи некомунікативної діяльності задає певні моделі прагматичної та семантичної інтерпретації висловлень із зовнішнім адресантом МоА. Наприклад, автор наведеного нижче повідомлення редукує його прагматичне навантаження, яким є звинувачення та образа Лейбористської партії, як шопоголіка, що продовжує витрачати чужі кошти, зовсім не турбуючись про наслідки:

*Shadow defence secretary Liam Fox **said**: “Labour is now like a bankrupt shopaholic on one last spending binge before jail, spending taxpayers' money which they hope not to be responsible for” [Ind 22.03.10].*

Редукція прагматичної спрямованості висловлення дозволяє автору максимально дистанціюватися від голосу суб'єкта агресії, уникнути відповідальності за можливе порушення правил такту та ввічливості, а також попередити можливі звинувачення в хибній інтерпретації інтенції адресанта. Відповідно, комунікативна ситуація МоА може бути репрезентована нейтральними предикатами, немаркованими ілокуцією негативної оцінки, які представляють процес мовленнєвої діяльності як факт реальної дійсності (*say, tell, talk, speak*) та як фізичний процес продукування мовлення (*pronounce, utter, enunciate, articulate, sound, voice*):

*“We can't have madmen out there shooting rockets all over the place,” Trump **said**, referring to the despotic leader of the nuclear-armed nation. [NYP 22.09.17].*

Оскільки дані предикати не несуть додаткової інформації, а лише вказують на

факт мовленнєвої діяльності, вся увага реципієнта концентрується на характеристиках соціального актора та, власне, змісті висловлення, а не на факті мовленнєвої діяльності чи способі презентації. Предикати, які не розкривають комунікативну сторону мовлення, не ідентифікують манеру мовлення, а лише вказують на факт мовленнєвої діяльності, фази мовлення, характерні для конструкцій із прямою мовою та властиві для інформаційних статей.

Слід відзначити: аналіз вибірки свідчить, що адресант повідомлення все-таки прагне описати всі тонкощі аргументативної позиції мовця, продемонструвати свої соціальні позиції, оцінити соціальних акторів, акцентуючи характер, умови, модальність, зміст мовленнєвої комунікації, емоційний стан її учасників.

Введення інвективних смислів у формі чужого мовлення в текст репрезентує когнітивно-релевантні аспекти мовленнєвої події (74,4%): комунікативний аспект, аспект вислову емоційного ставлення та акустично-фізіологічний аспект.

Оскільки первісне висловлення не сприймається автономно, а лише в співвіднесенні з маркером вводу, **комунікативний аспект мовлення** зовнішнього адресанта МоА передбачає появу предикатів, які, окрім актуалізації семи простої констатації мовленнєвої діяльності, диференціюють:

- спосіб повідомлення: *Corbyn <...> squirmed over his previous **claim** that Nato was a “Frankenstein” organisation that threatened world peace [Ts 27.05.17]; Russian President Vladimir Putin, defiant as ever, **compared** Kiev’s drive to regain control of its rebellious eastern cities to the Nazi invasion of the Soviet Union in World War Two [NYP 30.08.14]; As liberals endlessly **reminded** us <...>, Afghanistan has all the makings of a military disaster [Th 14.10. 09]; The former MP and Sky News commentator Ross Cameron **described** the party as “basically a gay club” <...> [Grdn 10.02.17]; With a sneer, she **added**: “Do you know what some people call them? The nasty party!” [Mir 05.10.16];*

- власне зміст інформації, що передається: *Kim concluded his address with this **promise**: “I will surely and definitely tame the mentally deranged US dotard with fire” [NYP 21.09.17]; She **warns** that the coalition's cuts are “destroying” Britain's army of volunteers and that the government has no “strategic plan” [NS 10.02.11]; Cameron **suggested** that the member for Bolsover was a dinosaur and **advised** people in search of*

extinct, terrifying lizards not to visit the Natural History museum, but to “come to the House of Commons” instead. [Grdn 23.05.12]; *Electoral reform campaigners **condemn** 'couch potato peers' as new analysis shows 115 members failed to speak in the House of Lords in an entire year* [Ind 20.09.17].

- присутність контакту між комунікантами (а саме акцентують увагу на процесі їх взаємодії та обміні репліками): *The Education Secretary and close ally of the PM has long **argued** that the threat from militant Islam is akin to Nazism* [NS 10.02.11]; *One of the most constant criticisms of the Bush administration <...> has been that President Bush “lied us into war.” When **asked** for the specific “lie” the **answer** is usually that Bush oversold the threat Saddam Hussein posed to the United States* [Th 30.05.08]; *The name-calling is North Korea’s **response** to Trump’s <...> address on Tuesday, during which he derided Kim as a “Rocket Man on a suicide mission for himself and his regime”* [WP 19.09.17]

Серед сфер моделювання ситуації МА в проаналізованому матеріалі маркується **аспект вислову емоційного ставлення до об’єкта**, що ускладнює семантичну структуру висловлень із зовнішнім адресантом:

*North Korea’s top diplomat **lashed out** at President Trump on Wednesday, saying US threats against the kooky hermit kingdom are no more than “the sound of a dog barking”* [NYP 20.09.17]; *Former CIA Director John Brennan **slammed** President Trump in a tweet Thursday, saying the president shows “qualities usually found in narcissistic, vengeful autocrats”* [Hl 21.12.17]; *“A frightened dog barks louder,” Kim **taunted*** [NYP 21.09.17]; *<...> when a state-controlled television station here broadcast a documentary **damning** the Belarussian president for mismanaging the economy <...>* [NYT 29.06.11].

Маркери акту висловлення, окрім тих, що позначають власне мовленнєву діяльність, можуть позначати паравербальні характеристики мовлення, його **акустично-фізіологічні особливості**. Примітно, що функцію маркерів вводу виконують предикати на позначення манери мовлення зовнішнього адресанта у випадку, коли суб’єктом МоА є адресант, який у комунікативній структурі тексту отримує роль авторського антагоніста.

Інтегративна ознака паравербальної характеристики мовлення виражається в

нашому матеріалі диференційними семами-конкретизаторами:

- інтенсивність: <...> *as soon as he finishes his [G.Brown – O. K.] initial round of pleasantries, he **launches into a peevish rant** about how unfair conservatives are being when they criticize him. “The Democrats are in charge!” he **shouts, his voice reaching the high, strained register that teenagers typically use when they don’t want to take out the trash*** [Nw 06.02.11]; *He was graceless and unfunny at the Al Smith dinner last month, getting **booed** for his boorishness* [NYT 25.11.16];

- інтонаційні особливості: “By gosh, you've got a choice. Make the choice,” Huckabee **intones**. “Draw a line in the sand. For once in your lives, show that you've got the political cojones to stand up and be counted” [WP 28.02.11]; *May has repeatedly **stressed** that she believes in old-fashioned, cabinet-style government, and has restored formality and structure, after the “chumocracy” of the Cameron years* [Grdn 01.12.16];

- виразність: <...> **the muttering** of disgruntled officialdom – active and retired – has become a roar, far louder than for decades [Grdn 20.05.10];

- тембр: *He [Marco Rubio – O. K.] called Vladimir Putin “evil.” And <...> **lamented** that the United States remains “plagued by leaders who are trapped in the past”* [Blg 12.06.15];

- темп: *Gillibrand **was promptly derided**, first as a political nobody unprepared for the job; then, <...> as a right-wing yahoo unfit to represent deep-blue New York* [Nw 23.01.11].

Представлення мовленнєвої події, маркованої ілокуцією МоА, відбувається внаслідок функціонально-текстового та дискурсного розвитку семантики мовлення з наступним ускладненням спектра концептуалізуючих можливостей маркера вводу за рахунок конкретизуючих слів та словосполучень, що належать до семантичних класів репрезентативів як фізичної, так і психічної дії.

Відповідно, функцію маркерів вводу можуть виконувати репрезентанти фізичної та психічної дії з ономатемою:

- фізичного (деструктивного) впливу на об’єкт: *This was the moment when Mr Miliband **fired off** what he clearly believed would be **a devastating barb**, which would hugely embarrass David Cameron. <...> **It was to be his punch-line, his knock-out blow***

[DM 05.12.10];

- пуху: <...>, *the former Lib Dem leader who considers himself an expert on foreign affairs, is particularly keen to go **Fox-hunting**. <...> He said that Fox's 'intervention was unhelpful, <...>' [DM 10.07.10];*

- звучання: *Trump is worse than Hitler!' North Korea says USA run by 'brutal Nazis' in bizarre **rant** [Ex 01.07.17];*

- творчої діяльності: *Obama's enemies have **painted** him as an alien threat. Can he fight the flight from facts? [Nw 28.08.10];*

- міміки та жестів: *Visualize **the flapping jowls** of Rush Limbaugh, **the bloated face** of Glenn Beck and **the heavy smirk** of Sean Hannity as they **bleat on** about the real America, and how Republicans would never soil sacred tradition like those radical Democrats [HP 11.09.09].*

Активно в даний процес залучаються репрезентанти класу психічної дії наступних тематичних груп:

- мислення: *Former Arkansas Gov. Mike Huckabee **continued his war of words** against MSNBC anchor Chris Matthews Tuesday, **comparing him** to actor Charlie Sheen, who has recently taken the nation by storm with a serious of unhinged, outlandish interviews [HP 03.01.11];*

- поведінки: *Several times, the protesters **interrupted** speakers with **chants** of "tea party bigots" [Th 15.04.11];*

- сприйняття та уваги: *It was while meeting Nashi representatives last summer that Putin **observed** that the British had "no brains" [Grdn 24.07.08];*

- відчуття: *He (D.Trump – O. K.) offered a **stinging attack** on Kim himself, reeling of a litany of alleged human-rights abuses and calling him a "deranged tyrant" presiding over a "cult" [Blg 08.11.17];*

- психоемоційного переживання: *Throughout the presidential campaign last year, liberals were **champing at the bit to accuse** Americans of racism for not supporting Barack Obama [Th 13.08.09];*

- морального впливу: *Poor Mr Miliband was left looking utterly mystified. Why hadn't his **barb** struck home? In his book, there could be no more **hurtful slur** than being*

likened to Margaret Thatcher [DM 05.12.10].

Проведене дослідження дозволяє відзначити, що процес представлення комунікативної події МоА в політичному дискурсі є достатньо деталізованим та налагодженим. Рідко спостерігаються випадки несинкретичного функціонування МоА.

Висновки до розділу 4

Спостереження, викладені в розділі, дозволяють стверджувати, що:

1. МоА в текстах політичного дискурсу електронних видань США та Великої Британії реалізується за допомогою цілої системи засобів, які належать до різних рівнів мовної системи і є різними за своєю структурою, когнітивною та лінгвістичною природою тощо. Відтак агресивність висловлення є величиною градуйованою, що об'єктивується СЗА та НЗА на 16 рівнях.

2. Пріоритетним засобом реалізації агресивних мовленнєвих стратегій і тактик є одиниці лексемного рівня мови різної частиномовної приналежності. Найбільшим потенціалом для моделювання інвективного континуума володіють одиниці оцінної та «тривожної» лексики, переважно прикметники й дієприкметники, а також іменники. На периферії знаходяться дієслова, числівники, а також службові частини мови. ЛО можуть функціонувати і як узуальні пейоративи (СЗА), і як okazіональні / контекстуальні (НЗА).

3. Серед тропів чільне місце посідають концептуальні та конвенціональні метафори. Водночас провідні позиції займають такі концептуальні метафори, як зооморфна, метафори театру, хвороби, гри. Окрім цього, використовуються метафори шлюбу, тіла, машини, а також предметна та косметична метафори. Серед синтаксичних засобів активно використовуються паралельні конструкції, що містять анафору, а також антитетон.

4. Як найчастотніші стратегії, в яких реалізуються агресивні комунікативно-прагматичні інтенції адресанта в політичному електронному дискурсі, виокремлюємо стратегію дискредитації (найефективніші тактики: звинувачення, іронії, констатації агресивних намірів, констатація політичної відсталості, нагнітання негативних фактів

та ін.) та маніпулювання (найефективніші тактики: «навішування ярликів», поляризація, маніпулятивне акцентування, маніпуляція репутацією та ін). Дещо нижчий потенціал реалізує стратегія дифамації (найефективніші тактики: насмішка, образа, девіація та ін). Стратегія дискримінації охоплює найменше число одиниць вибірки (найефективніші тактики: звинувачення, насмішка, іронія, зневажання та ін.) (див. Рис. 3.1. у додатку 3).

5. Спостереження, викладені в розділі, засвідчують, що простором для розгортання агресивних стратегій і тактик є всі структурні рівні тексту. При цьому заголовок медійного матеріалу становить самостійний текст, у межах якого використовуються різноманітні прийоми реалізації інвективної інтенції. Водночас заголовок тісно пов'язаний із основним текстом і задає ракурс його прочитання як агресивно заангажованого. Пріоритетними прийомами реалізації агресивної мовленнєвої стратегії в заголовку є цитація, інтертекстуальні включення, концептуальні метафори, каламбурні утворення, риторичні запитання.

6. Основний текст надає простір для ширшого використання «об'ємних» мовленнєвих ходів і прийомів – включення розлогих цитат і коментарів до них, залучення «експерта». Введення інвективи в канву авторського повідомлення через залучення зовнішніх адресантів МоА виявляється у варіативності структурних форм передачі чужого мовлення.

7. Презентацію пропозиційного змісту, що містить вказівку на акт мовленнєвої чи мисленнєвої діяльності суб'єкта агресії, здійснюють маркери вводу первинного висловлення, які, моделюючи мовленнєву ситуацію, характеризують наступні когнітивно-релевантні аспекти мовленнєвої події: фізичний процес мовленнєвої діяльності, комунікативний аспект, аспект вислову емоційного ставлення та акустично-фізіологічний аспект. Внаслідок функціонально-текстового розвитку семантики мовлення маркерів вводу інвективного смислу первинного висловлення ускладнюється їх функціонально-семантичне поле за рахунок сем фізичної та психічної дії.

Основні положення цього розділу висвітлено в таких публікаціях автора [102; 104; 105; 107; 113; 115; 117].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В умовах підвищення рівня соціально-політичної нестабільності в сучасному світі, виникнення й ескалації військових, етнічних тощо конфліктів, особливого значення набуває вивчення виявів агресивної поведінки, у тому числі й на рівні мовної комунікації. Комплекс питань, пов'язаних із дослідженням феномена мовленнєвої агресії і засобів її реалізації в різних лінгвокультурах, посідає помітне місце в сучасних теоретичних і прикладних дослідженнях, що не виключає існування “зон розвитку” і застосування різних підходів до вивчення цього складного соціо- і лінгвокультурного явища.

У даному кандидатському дослідженні було здійснено спробу розглянути феномен деструктивної мовленнєвої поведінки у площині сучасних наукових парадигм когнітивної і комунікативної лінгвістики. Акцент було зроблено на текстах електронних видань Великої Британії і США як важливих суб'єктах міжнародного політичного життя і стратегічних партнерах України.

Проведене дослідження особливостей МоА в політичному дискурсі періодичних видань цих провідних країн англomовного ареалу дозволяє зробити низку важливих висновків щодо заявленої проблеми.

МоА розуміється як вияви деструктивної, наступальної, домінуючої мовленнєвої поведінки, комунікативно-прагматичною метою якої є підпорядкування аксіологічних настанов адресата інтересам відправника повідомлення та ескалація конфлікту.

МоА реалізується через низку певних мовленнєвих дій, що термінологізуються як «мовленнєві стратегії» та «мовленнєві тактики». З огляду на відсутність єдиної типології, мовленнєві стратегії та тактики стратифіковано у дисертації з точки зору прагмалінгвістичного підходу, у відповідності до якого в політичному дискурсі виокремлюються стратегії на підтримку і покращення іміджу адресата та стратегії, що мають на меті зашкодити його соціальному чи політичному іміджу. Агресивні комунікативні практики відносяться до другого типу стратегій і працюють «на пониження» об'єкта МоА. Основними стратегіями цього типу є дискредитація

(41,1%), маніпулювання (34,6%), дифамація (15,6%), дискримінація (8,7%). Кожна з названих стратегій має свій арсенал тактик.

Залежно від характеру вияву розрізняють експліцитну й імпліцитну форми МоА. Експліцитна МоА становить наступальну вербальну поведінку, що реалізується за рахунок спеціалізованих знаків (СЗА), імпліцитна МоА – за посередництва неспеціалізованих знаків агресивної мовленнєвої поведінки (НЗА). У контексті дослідження СЗА розуміються як одиниці мови, інвективний потенціал яких реалізується завдяки можливостям внутрішньої форми слова; НЗА набувають інвективного потенціалу лише у відповідному контексті.

У межах даного дисертаційного дослідження поняття інвективи використовується на позначення типової комунікативної ситуації, що може бути інтерпретована як мовленнєвий жанр (у термінах теорії комунікації) та інвективний фрейм/сценарій (у термінах лінгвокогнітології). Розкрито сутність поняття інвективного фрейму, що ідентифікується як типова структура, що виникає у свідомості носія мови й асоціюється з вербально вираженим виявом агресивного ставлення до опонента.

У роботі досліджено особливості агресивної вербалізації ментальності в політичних текстах електронних видань, тобто властивості такого способу викладу думки й інтерпретації оточуючої дійсності, внаслідок якого факти та явища піддаються інвективізації, виформовуючи певний ракурс сприйняття. Цей специфічний спосіб бачення реалізується через особливу систему оцінних компонентів, відповідних до семантичного наповнення і прагматичних характеристик текстів. Боротьба за владу, що покладена в основі ієрархії інтенцій та когнітивної структури політичного дискурсу загалом, визначає сутність суспільно-політичних текстів ЗМІ як соціальних продуктів ідеологічного середовища та дозволяє розглядати МоА як одну зі стратегій конструювання автором повідомлення суспільних відносин між соціальними групами щодо завоювання, розподілу, збереження та використання влади.

Спостереження над об'єктами застосування інвективних тактик у політичному дискурсі США та Великої Британії дозволили стверджувати, що фундаментальною,

базовою опозицією дискурсу є бінарна опозиція *МИ :: ВОНИ (СВІЙ :: ЧУЖИЙ)*. Ці концептуальні опозиції співвідносні з базовими ідеологемами людства, інвективна модифікація яких передбачає їх асиметричне застосування за рахунок використання негативно забарвлених вербальних експлікантив.

У ході дослідження виявлено, що однією з базових ідеологем сучасного політичного дискурсу є образ зовнішнього та/чи внутрішнього ворога. Встановлено, що в сучасному політичному дискурсі США та Великої Британії образ зовнішнього ворога і засоби його мовної реалізації структуруються в самостійний фрейм *ЗОВНІШНІЙ ВОРОГ*, представлений двома субфреймами *ТОТАЛІТАРИЗМ* і *ТЕРОРИЗМ*.

Субфрейм *ТОТАЛІТАРИЗМ* об'єднує наявні в британському та американському політичних дискурсах випадки МоА стосовно країн, що входять у сферу інтересів США та Великої Британії, але в суспільній свідомості західного світу ідентифікуються як такі, що не відповідають його цінностям, способу життя тощо і позиціонуються як «не-свої», «чужі» (Росія як ідейна правонаступниця Радянського Союзу, Північна Корея, Білорусь). Розгортання агресивних мовленнєвих тактик у межах даного субфрейму унаочнюють наступні слоти: «держава як оплот тоталітаризму», «тоталітарна держава як джерело загрози», «застаріла модель державоустрою», «злочинні дії тоталітарної держави», «відродження ідеалів тоталітарної доби», «символи тоталітарної держави», «жалюгідна подоба держави», «лідери тоталітарної держави як об'єкти інвективи».

У процесі дослідження виявлено, що в англо-американському політичному дискурсі базовою моделлю для реконструкції інвективного фрейму при репрезентації керівників тоталітарних держав є імідж «антигероя», який реалізується через інваріантні моделі «царя», «селюка», «поганого хлопця», «кумира», «мачо». При цьому потужним засобом девіації виступає акцентування прикмет зовнішності інвектумів, їх побутових звичок, морально-психологічних і поведінкових характеристик, неприємних подробиць біографії тощо.

Субфрейм *ТЕРОРИЗМ* реконструюється на основі вербальних конструктів, що відображають уявлення про специфічні вияви войовничої ворожості близькосхідних

політичних режимів та організуються у слоти: «причетність до терористичної діяльності», «країни-терористи», «ворожа налаштованість окремих представників світового тероризму».

Субфрейм *ВНУТРІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ* з низкою слотів реконструюється при репрезентації суспільно-політичних партій, напрямків і рухів, а також через актуалізацію вікових характеристик та сексуальної орієнтації інвектума; субфрейм *РАСОВА / ЕТНІЧНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ* – об'єктивується через вербальну актуалізацію кольору шкіри чи особливостей етнічного вбрання інвектума.

Каталогізація джерел ілюстративного матеріалу та аналіз питомих для них виявів МоА дозволяє зробити висновок про існування кореляції між типом видання й агресивними тактиками, які ними застосовуються.

Реалізація агресивних комунікативно-прагматичних інтенцій у політичних текстах, що супроводжується зміщенням когнітивних та аксіологічних установок адресата, передбачає обов'язкову наявність інвектора, роль якого розділяють між собою автор та зовнішні адресанти МоА, слова яких передують основній комунікації між адресантом повідомлення та адресатом. Таким чином, модифікація ідеологем відбувається і внаслідок ущільнення взаємодії соціальних акторів та автора повідомлення.

Маркування в структурі ввідної синтагми конструкцій із переданим мовленням семантичних компонентів відкриває адресанту нові можливості моделювання сприйняття реципієнта, впливаючи на інтерпретацію ним слів суб'єкта МоА. За результатами дослідження суб'єкти МоА характеризуються варіативністю *за типом соціальної ролі* (в основній частці висловлень агресивні комунікативно-прагматичні інтенції реалізують політичні діячі та журналісти (≈55%), інші 45% належать експертам, блогерам, пересічним громадянам, громадським діячам, посадовцям та ін.); *за соціальним статусом* (зовнішні адресанти МоА вдвічі частіше представлені неінституційними соціальними акторами, ніж інституційними); *за експліцитністю вираження* (узагальнені суб'єкти МоА значно рідше спостерігаються, ніж конкретизовані); *за кількісним показником* (одноосібні переважають над множинними); *за індивідуальними характеристиками* (що ідентифікують адресантів

як членів соціуму, обумовлюють їх професійну компетентність, психологічні, фізичні та моральні характеристики, а також вводять додаткову інформацію про комунікативну ситуацію); *за функцією* (носій професійної компетенції, суспільної думки, певної інформації, власної точки зору, агресор, свідок чи учасник певних подій, жертва дій об'єкта агресії).

Згідно з одержаними даними суб'єкти політико-правових інститутів та політичних відносин виконують роль авторського антагоніста та наражаються на зміну вектора агресії. Водночас при значно нижчому відсотку інституційних, множинних та узагальнених суб'єктів МоА спостерігаємо досить високий загальний відсоток узагальнених інституційних та множинних інституційних суб'єктів МоА, що свідчить про відчуження за ознакою певної політичної приналежності.

Маркування в семантичній структурі ввідної синтагми конструкцій із переданим мовленням маркера вводу висловлення зовнішнього адресанта відкриває автору нові можливості моделювання сприйняття реципієнта, впливаючи на інтерпретацію ним слів суб'єкта МоА. Аналіз вибірки свідчить, що введення інвективних смислів передбачає появу предикатів, що не лише вказують на факт мовленнєвої діяльності (13,9%), а й репрезентують наступні когнітивно-релевантні аспекти мовленнєвої події: комунікативний аспект (74,4%), аспект вислову емоційного ставлення (40,2%) та акустично-фізіологічний аспект (18,3%). Введення мовленнєвої події, маркованої ілокуцією МоА, супроводжується взаємодією вербальних та невербальних знаків комунікації та дискурсивним розвитком семантики мовлення. Відтак функцію маркерів вводу можуть виконувати репрезентанти фізичної дії з ономатемою (фізичного впливу на об'єкт, руху, звучання, творчої діяльності, міміки, жестів) та психічної дії з ономатемою (мислення, поведінки, відчуття, психоемоційного переживання, морального впливу).

Результати спостережень дозволяють стверджувати, що МоА в текстах політичного дискурсу електронних видань США та Великої Британії реалізується за допомогою цілої системи засобів, які належать до різних рівнів мовної системи і є різними за своєю структурою, лінгвістичною природою тощо.

Проаналізований текстовий матеріал засвідчив, що пріоритетним засобом реалізації агресивних мовленнєвих стратегій і тактик є одиниці лексемного рівня мови різної частиномовної приналежності. Найбільшим потенціалом для моделювання інвективного континуума володіють одиниці оцінної (27,3%) та «тривожної» (9,1%) лексики, переважно прикметники й дієприкметники, а також іменники. На периферії знаходяться дієслова, числівники, а також службові частини мови. З'ясовано, що лексичні одиниці ЛО можуть функціонувати і як узуальні пейоративи (СЗА), і як okazіональні / контекстуальні (НЗА).

У ході дослідження виявлено, що реалізація агресивних мовленнєвих стратегій і тактик у сучасному політичному дискурсі досягається такими засобами, як іронічні номінації, та використанням великої кількості метафор (відповідно 6,2% і 10,7%). Аналіз рейтинговості різних кластерів метафор залежно від сфери експансії засвідчив, що чільні позиції посідають метафора театру/шоу (20,9%), метафора війни (16,0%) зоосемантична метафора (13,1%), передусім із референційними сферами собаки та ведмедя, і метафора гри (14,0%). Окрім цього, використовуються метафори шлюбу, тіла, машини, а також предметна та косметична метафори.

Врахування аспектів діяхронії в процесі вивчення політичного дискурсу електронних ЗМІ Великої Британії та США дозволило виявити окремі стійкі кластери метафор (метафора театру/шоу, зоосемантична метафора, метафора шлюбу, а також мортальна/інфернальна метафора), актуальні для вираження МоА впродовж усього періоду моніторингу.

У ході дослідження виявлено, що з метою оцінки суспільно-політичної ситуації використовуються як конвенціональні, так і концептуальні метафори, що можуть виступати як структуротворчий елемент тексту, що збільшує його прагматичний потенціал.

Серед синтаксичних засобів активно використовуються риторичні запитання (7,7%), антитеза (6,6%), паралельні конструкції (4,7%), компоненти діалогічної структури (4,3%), імперативні мовленнєві жанри (2,6%).

Викладені спостереження засвідчують, що простором для розгортання агресивних стратегій і тактик є всі структурні рівні тексту. Зокрема, у роботі

з'ясовано можливості «передтекстового» комплексу медійного матеріалу (заголовки, підзаголовки/коротка анотація) щодо МоА й розгортання інвективного фрейму. Відзначається, що, становлячи самостійний текст, у межах якого використовуються різноманітні прийоми реалізації інвективної інтенції, «передтекстовий» комплекс водночас тісно пов'язаний із основним текстом й задає ракурс його прочитання як агресивно заангажованого. Виявлено, що пріоритетними прийомами реалізації агресивної мовленнєвої стратегії в заголовку є цитатія, інтертекстуальні включення, концептуальні метафори, каламбурні утворення, риторичні запитання, імперативні конструкції, відантропонімі номінації, фамільяризовані апелятиви, різні за своїм походженням фразеологізовані вислови або їх частини тощо.

Проведене дослідження свідчить, що текст надає простір для використання більш «об'ємних» мовленнєвих ходів і прийомів – нагнітання негативних фактів, включення розлогіх цитат і коментарів до них, залучення «експерта», вибір об'єкта порівняння; когнітивних механізмів: прийомів референції (подвійна референція, помилкова референція, зміна референція, становлення референтної багатозначності, когнітивне зіткнення тощо), побудови персональних сценаріїв адресантом (введення маркерів причинно-наслідкового зв'язку, псевдорациональна аргументація, спрощена концептуалізація дійсності, введення еквівалентних моделей тощо). При цьому актуальними залишаються й прийоми, що вимагають локального контексту (лексемі, тропи), а також спеціальні синтаксичні побудови (порівняння, «навішування ярликів»).

Агресивність висловлення є величиною градуйованою і може бути представлена за рівнями відповідно до таких критеріїв, як наявність інших комунікативних потоків, форма МоА, інтенсивність, наявність негативної оцінності в семантиці лексичних одиниць, їх експресивність (емоційність, образність) та стилістична приналежність. МоА реалізується СЗА та НЗА на 16 рівнях. Що вищий рівень агресії, то вищий заряд експресивності, інтенсивності та табуваності.

Проведений зіставний (крос-культурний), у тому числі й квантитативний, аналіз засвідчив певні відмінності виявів МоА в британському й американському політичному дискурсах. Перший із них є більш «лояльним», стриманим,

«консервативним», характеризується суворішим дотриманням принципу мовленнєвої толерантності, а також виразним прагненням дистанціюватися від об'єктів інвективи за рахунок широкого використання чужого мовлення, цитат, у тому числі й у заголовках матеріалів, перифрастичних номінацій, тоді як для політичного дискурсу США властива більша експресивність та інтенсивність інвективного слововжитку внаслідок широкого використання оцінної лексики з негативною семантикою, фамільяризованих антропонімів і апелювативів, відантропонімних новотворів, прізвиськ, прийому «навішування ярликів», числівників зі значенням надмірності, оказіональних каламбурних утворень, а також специфічних синтаксичних побудов (ланцюжок епітетів, ланцюжок риторичних запитань, ланцюжок прикметників найвищого ступеня порівняння, градацій, імперативних конструкцій тощо).

При цьому результати зіставного аналізу свідчать про наявність в американському політичному дискурсі фреймів і слотів (зокрема, слот 1 «Колір шкіри», слот 3 «Особливості національного вбрання, специфічні риси національного характеру та зовнішності» фрейму «РАСОВА / ЕТНІЧНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ»), не представлених в англійській пресі через особливості національно-культурної та демографічної ситуації.

Тривалий період, впродовж якого здійснювалася вибірка матеріалів для аналізу, дозволив виявити особливості динаміки виявів МоА в електронних медіа Великої Британії та США. Найбільшим рівнем агресії в англійськомовних ЗМІ характеризуються 2008, 2010, 2014 рр., що зумовлено подіями всередині країн, які ідентифіковані як пріоритетні для нашого дослідження об'єкти застосування агресивних комунікативних стратегій і тактик, а також геополітичною ситуацією в європейському регіоні і світі.

У плані подальших наукових студій перспективним видається вивчення форм реалізації МоА в інших жанрах англійськомовного політичного дискурсу (політичні промови, заяви, блогосфера тощо), а також порівняльний і зіставний аналіз реалізацій деструктивної мовленнєвої поведінки в різних національних лінгвокультурах англійськомовного ареалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажгихина Н. И. Гендерные стереотипы в современных массмедиа. *Гендерніе исследования*. Москва, 2000. № 5. С. 261 – 273
2. Алещанова И. В. Цитация в газетном тексте (на материале современной английской и российской прессы) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.20. Волгоград, 2000. 22 с.
3. Алмонд Г., Пауэлл Дж. Сравнительная политология сегодня : Мировой обзор: уч. пособ. Москва, 2002. 537 с
4. Аникина Э. М. Лингвокультурная специфика реализации интертекстуальности в дискурсе СМИ (на материале англо-американской прессы) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Уфа, 2004. 23 с.
5. Апресян В. Ю. Имплицитная агрессия в языке. *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии* : труды международного семинара Диалог 2003 по компьютерной лингвистике и ее приложениям. Москва, 2003.
URL: <http://www.dialog-21.ru/media/2604/apresian.pdf>
(дата звернення: 10.02.2008)
6. Арапова Г. Ю., Ледовских М. А. Диффамация в СМИ. Воронеж, 2012. 160 с.
7. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва, 1999. 896 с.
8. Бакумова Е. В. Речевые маркеры социально-политической идентификации *Языковая личность : проблемы когниции и коммуникации*. Волгоград, 2001. 236-241с.
9. Барт Р. Война языков. *Семиотика. Поэтика* / ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. Москва, 1989. 616 с.
10. Басовская Е. Н. Творцы черно-белой реальности: о вербальной агрессии в средствах массовой информации. *Критика и семиотика*. Москва, 2004. Вип. 7. С. 257–263.
11. Бацевич Ф. С. Мовленнєвий жанр і реєстр дискурсу. *Вісник Львів.нац. ун-ту ім. І.Франка. Сер. Філологія*. 2006. Вип. 38. ч. II. С. 86–96.
12. Бацевич Ф. С. Посттоталітарний дискурс: риторика, мовне втілення,

пресупозиції (на матеріалі української преси кінця 90-х років ХХ століття–початку ХХІ століття). *Między pamięcią a zapomnieniem. Trauma postkomunistyczna*, Wrocław, 2013. №1. С. 97-110

URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11192/1/Y_Polishchuk_MPZTP_1_GI.pdf
(дата звернення: 21.01.2015)

13. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. *Собрание сочинений в 7 томах*. Москва, 1997. Т.5. С. 159–286.
14. Безменова Н. А. Речевое воздействие как риторическая проблема. *Проблемы эффективности речевой коммуникации. Сб. научно-аналитических обзоров*. Москва, 1989. С. 116–133.
15. Беляева И. В. Феномен речевой манипуляции: лингвоюридические аспекты : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2009. 40 с.
URL: http://dibase.ru/article/13042009_belyaevaiv (дата звернення: 11.08.2010)
16. Бенвенист Э. О. О субъективности в языке. *Общая лингвистика*. Москва, 1974. С. 292–300.
17. Бенеш Г. Психология: dtv-Atlas : довідник / пер. з нім. В.О. Васютинського. Київ, 2007. 510 с.
18. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній художній прозі. Київ, 2004. 304 с.
19. Бондаренко О. М. Оцінювальна лексика в сучасному політичному дискурсі. *Вісник Запорізького національного університету. Сер. Філологічні науки*. 2014. №1. С. 170–175.
20. Бублик И. Ф. Коммуникативно-прагматические и лингвистические аспекты реализации вербальной агрессии в парламентском дискурсе ФРГ: дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Харьков, 2006. 212 с.
21. Будаев Э. В., Тихонов В. В. Зооморфные метафоры как инструмент концептуализации сирийского конфликта в СМИ России и США. *Политическая лингвистика*. Уральский гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2016. № 2 (56). С. 43-49.
22. Будаев Э. В., Чудинов А. П. Зарубежная политическая лингвистика: учебное пособие. Екатеринбург, 2006. 252 с.

23. Булыгина Е. Ю., Стексова Т. И. Виявление языковой агрессии в СМИ. *Юрислингвистика – 2. Русский язык в его естественном и юридическом бытии*. Барнаул, 2000. С. 169–178.
24. Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Львів. нац. ун-ту ім. І.Франка. Сер. Іноземні мови*. 2009. Вип.16. С. 232–237. URL: http://www.lnu.edu.ua/faculty/inomov.new/Visnyk/visnyk/Visnyk_16/articles/Butova.pdf (дата звернення: 25.09.2010)
25. Бушуева Т.С. Прагматический аспект эвфемизмов и дисфемизмов в современном английском языке : автор. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Смоленск, 2005. 20с.
26. Варченко В. В. Цитатная речь в медиа-тексте. Москва, 2007. 240 с.
27. Вепрева И. Т. «Я ненавижу это слово», или о конфликте между словом и человеком. *Slavica Helsingiensia 34. Инструментарий русистики: корпусные подходы* / под ред. А. Мустайоки, М. В. Копотева, Л. А. Бирюлина, Е. Ю. Протасовой. Хельсинки, 2008. С. 43-61. URL: <http://www.helsinki.fi/slavicahelsingiensia/preview/sh34/pdf/4.pdf> (дата звернення: 15.11.2011)
28. Вепрева И. Т. Купина Н.А., Михайлова О.А. *Язык вражды и язык согласия в социокультурном контексте современности*. Екатеринбург, 2006. С. 141–155.
29. Власова Е. В. Речевая агрессия в печатных СМИ: На материале немецко- и русскоязычных газет 30-х и 90-х гг. XX века : дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.19. Саратов, 2005. 222 с.
30. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика. Волгоград, 1997. 139 с.
31. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва, 1985. 228 с.
32. Волкова Я. А. Деструктивное общение в когнитивно-дискурсивном аспекте : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2014. 48 с.
33. Воронін Д. І. Ми та Вони: від моделі простору до моделювання соціокультурної взаємодії. *Мовознавство*. 2003. № 5. С. 50–55.
34. Воронцова Т. А. Речевая агрессия : коммуникативно-дискурсивный подход :

- автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : 10.02.19. Челябинск, 2006. 43 с.
35. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках : на материале жанра компьютерных конференций: дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.20. Астрахань, 2001. 212 с.
 36. Гаспаров Б. М. Язык, память, образ. *Лингвистика языкового существования*. Москва, 1996. С. 352
 37. Голев Н. Д. Толерантность как вектор антиномического бытия языка. *Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности*: коллективная моногр. Москва, 2005. С. 172-187.
URL: <http://lingvo.asu.ru/golev/articles/v63.html> (дата звернення: 13.10.2009)
 38. Голев Н. Д. Юридический аспект языка в лингвистическом освещении. *Юрислингвистика: проблемы и перспективы* : межвуз. сб. научных трудов. Барнаул, 1999. С. 11–58.
 39. Голев Н. Д. Речевой жанр ссоры и инвективные фреймы в рассказах В.М. Шукшина. *Культура. Образование. Духовность*: материалы Всероссийской научно-практической конференции, посвященной 60-летию Бийского госпединститута. Бийск, 1999. Ч. 2. С. 109–112.
 40. Голованова Г. А. Средства массовой информации Великобритании. *Вестник Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика*. 2005. № 5. С. 13–19.
 41. Голод О. Є. Особливості семантики та функціонування пейоративної лексики в сучасній німецькій мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2001. 18 с.
 42. Гриценко О. М. Мас-медійні кампанії та проблеми їх застосування в ЗМІ. *Публіцистика і політика*. Київ, 2001. Вип. 2. С. 61–65.
 43. Гриценко О. М., Шкляр В. І. Преса і політика: Проблеми, концепції, досвід. Київ, 2000. 70 с.
 44. Губик С. В. Когнитивно-дискурсивное исследование английского экономического массмедийного дискурса (на материале журнала “The Economist”) : автореферат дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук :

10.02.04. Уфа, 2006. 25 с.

45. Гудзь Н. О. Інтернет-дискурс – невід’ємна складова сучасної комунікації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 4. С. 228-232.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2013_4_49 (дата звернення: 14.05.2014)
46. Гуз О. П. Особливості вираження вербальної агресії у масмедійному дискурсі. *Наукові записки* : зб. наук. пр. / редкол.: Гнатюк М. І. та ін. *Міжкультурна комунікація : мова - культура – особистість* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 квіт. 2010 р. / уклад.: Ковальчук І. В. та ін. Острог, 2010. Вип. 13. С. 154–159.
47. Гуз О. П. Насмішка та іронія як основні засоби вираження вербальної агресії в політичному дискурсі (на матеріалі промов Ж.-М. Ле Пена). *Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2009. № 6. С. 183-186.
URL: <http://nadoest.com/nasmishka-ta-ironiya-yak-osnovni-zasobi-virajennya-verbalenoyi> (дата звернення: 21.03.2014)
48. Газда Ї., Лазурова Н. О. Політичний дискурс: функції слова в політичному мовленні (на матеріалі української та чеської мов). *Компаративні дослідження слов’янських мов і літератур*. Київ, 2011. Вип.16. С. 38-43.
49. Горелов И. Н., Седов К. Ф. Основы психолингвистики. Москва, 2004. 320 с.
50. Дзялошинский И. М. Манипулятивные технологии в масс-медиа. *Вестник Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика*. 2005. № 1. С. 29–54.
51. Дейк Т. А. ван, Кинч В. Стратегии понимания связного текста. *Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка*. Москва, 1988. С. 153–211
52. Дейк Т. А. ван. Анализ новостей как дискурса. *Язык. Познание. Коммуникация*. Москва, 1989. С. 111–160.
53. Дементьев В. В. Основы теории непрямой коммуникации : автореф. дисс. на соискание уч. степ. докт. филол. наук : 10.02.04. Саратов, 2001. 40 с.
54. Демидов О. В. Инвективная лексика в СМИ (на примере политического журналистского дискурса). *Вестник Челяб. гос. ун-та. Сер. 11. Журналистика*.

Челябинск, 2004. № 1. С. 90–94.

URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/invektivnaya-leksika-v-smi-na-primere-politicheskogo-zhurnalistskogo-diskursa> (дата звернення: 01.09.2009)

55. Ділай М. П. Стратегія маніпулювання в комунікативній моделі англomовної протестантської проповіді. *Нова філологія* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2011. № 44. С. 46–50.
56. Дмитриева О. Л. Ярлык в парламентской речи. *Культура парламентской речи*. Москва, 1994. С. 90–96.
57. Дмитриенко Г. В. Вербальная инвектива в англоязычном лексическом субстандарте : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. филол. наук : 10.02.04. Пятигорск, 2007. 26 с.
URL: http://old.pglu.ru/news/index.php?ELEMENT_ID=7263&PAGEN_2=22
(дата звернення: 05.03.2013)
58. Добросклонская Т. Г. Медиалингвистика : системный подход к изучению языка СМИ : современная английская медиаречь : учеб. пособие. Москва, 2008. 264 с.
59. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов (опыт исследования современной английской медиаречи). Москва, 2005. 288 с.
60. Домышева С. А. Политический дискурс в пространстве дискурса реагирования : на материале британской и американской прессы за 2000-2007 гг. : дис. на соискание уч. степ. канд. филол. наук : 10.02.04. Иркутск, 2008. 188 с.
61. Доронина С. В. Нормативная интерпретация приемов высмеивания в свете статистических данных. *Юрислингвистика-6: Инвективное и манипулятивное функционирование языка* / под ред. Н.Д.Голева. Барнаул, 2005. С. 22-31.
62. Евстафьева А. В. Язык вражды в средствах массовой информации: лингвистические и экстралингвистические факторы функционирования: автореферат на соискание уч. степ. канд. филол. наук : 10.02.01. Тольятти, 2009. 26 с.
63. Егорова Э.Н. Речевая агрессия и стратегия дискредитации (на примере анализа газетных публикаций). *Язык и текст*. Москва, 2015. Том. 2. № 3. С. 69–75.

URL: <http://docplayer.ru/32394746-Rechevaya-agressiya-i-strategiya-diskreditacii-na-primere-analiza-gazetnyh-publikacij.html>

64. Енина Л. Речевая агрессия и речевая толерантность в средствах массовой информации. *Российская пресса в политкультурном обществе : толерантность и мультикультуризм как ориентиры профессионального поведения* : материалы исслед. и науч.-практ. конф. Москва, 2002
URL: <http://www.tolerance.ru/RP-rech-agress.php?PrPage=etno>
(дата звернення: 16.01.2009)
65. Євтушенко Н. О. Евфемізація сучасного англomовного політичного дискурсу США. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Серія : Політологія. 2014. Вип. 216, Т. 228. С. 92-95.*
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2014_228_216_22
66. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія: Філологічні науки. Черкаси, 1999. Вип.11. С. 3–20.*
67. Желтухина М. Р. Масс-медиаальный дискурс и массовая культура. *Наукові записки Луганського національного університету. Серія «Філологічні науки»: зб. наук. праць. Луганськ, 2008. Вип. 7. Т.1. С. 145–156.*
68. Желтухина М. Р. Тропологическая суггестивность масс-медиаального дискурса : о проблеме речевого воздействия тропов в языке СМИ : монография. Москва, 2003. 656 с.
69. Жельвис В. И. Поле брани : Сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира. Москва, 2001. 350 с.
70. Жельвис В. И. Инвектива в парадигме средств фатического общения. *Жанры речи. Саратов, 1997. С. 137-144.*
71. Жельвис В. И. Черный юмор: анатомия человеческой деструктивности. *Ярославский педагогический вестник. Ярославль, 1997. № 4. С. 138–140.*
URL: http://vestnik.yspu.org/releases/uchenu_e_praktikam/4_10/ (дата звернення: 11.04.2011)

72. Жельвис В. И. Психолінгвістическа інтэрпретацыя інвектывнага ўздзеяння : авторэф. дыс. на соісканне уч. ступ. докт. філал. наук : 10.02.19. Москва, 1991. 35 с.
73. Жельвис В. И. Инвективная стратегия как национально-специфическая характеристика. Москва, 1988. С. 98-108.
74. Завражина Г. В. Мовленнева агресія та засоби її вираження в мас-медійному політичному дискурсі України (на матеріалі російськомовної газетної комунікації): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філал. наук : 10.02.02. Київ, 2007. 285 с.
75. Завражина Г. В. Способы реализации инвективных тактик в массмедийном политическом дискурсе. *Русский язык : исторические судьбы и современность*: материалы III международного конгресса исследователей русского языка (Москва, МГУ им. М. В. Ломоносова, филологический факультет, 20–23 марта 2007 г.). Москва, 2007. С. 519–520.
76. Заложная И. В. Особенности инвективы как речевого жанра. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. 2009. №2. С. 132–134.
77. Засорина М. Е. Интертекст и заголовочный дискурс русско- и англоязычных СМИ. *Aktualne problemy nowoczesnych nauk. Nauka i studia. Filologiczne nauki* : materialy VII miedzynarodowej naukowii-praktycznej konferencji 2011. Vol. 19. P. 21–23.
URL: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Philologia/3_87432.doc.htm
(дата звернення: 24.09.2013)
78. Засорина М. Е. Прагма-інтэртэкстуальныя характэрыстыкі заголовочнага дыскурса СМІ (на прымере журналов “Коммерсант Власть” і “The Economist”) : авторэф. дыс. на соісканне уч. ступені канд. філал. наук : 10.02.20. Тобольск, 2009. 21 с.
79. Заяць В. М. Методы зіставлення статистичних характеристик при формуванні вибірок у лінгвістиці. *Львів. Політехніка. Вісник національного університету*. 2010. № 673. С. 266–305.

80. Зевахина Т.С. Метафорика ситуационного образа: когнитивный анализ устойчивых сравнений. *Доклады международной конференции «Диалог 2003»*. URL: <http://www.dialog-21.ru/media/2707/zevahina.pdf>
81. Земская Е. А. Клише новояза и цитация в языке постсоветского общества. *Вопросы языкознания*. Москва, 1996. №3. С. 157–168.
82. Зернецька О. В. Трансформації віртуального простору та парадигми впливу мас-медійних дискурсів. *Політичний менеджмент*. 2005. № 3(12). С. 100–107.
83. Иванова С. В. Политический медиа-дискурс в фокусе лингвокультурологии. *Политическая лингвистика*. Екатеринбург, 2008. Вып. 1(24). С. 29–33.
84. Изард К. Е. Эмоции человека. Москва, 1980. 552 с.
85. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва, 2002. С.128–130.
86. Калташкина Е. Ю. Роль и значение концептуальной метафоры в британском политическом медиа-дискурсе. *Вестник Челябинского государственного университета. Сер. Филология. Искусствоведение*. 2012. Вып. 70. № 28. С. 74–79.
87. Карасик В. И. Структура институционального дискурса. *Проблемы речевой коммуникации*. Саратов, 2000. С. 25-33.
88. Карчевски Р. И. Угроза в терминах типологии речевых актов. *Форма, значения и функции единиц языка и речи* : материалы докл. междунар. науч. конф. Минск, 16–17 мая 2002 : в 3 ч. / отв. ред. И. П. Баранова, Л. В. Зубов, З. А. Харитончик, Е. Г. Задворная и др. Минск, 2002. Ч. 2. 217 с.
89. Кашкин В. Б. Введение в теорию коммуникации : учеб. пособие. Воронеж, 2000. 175 с.
90. Клушина Н. И. Языковые механизмы формирования оценки в СМИ. *Публицистика и информация в современном обществе* / под ред. Г. Я. Солганик. Москва, 2000. С. 94–106.
URL: <http://www.rusexpert.ru/magazine/002.htm>. (дата звернення: 12.08.2010)
91. Ковальчук М. А., Тарханова И. Ю. Девиантное поведение: профилактика, коррекция, реабилитация : уч. пособие. Москва, 2013. 285 с.

92. Колосов С. А. О риторике и прагматике дискурса ненависти. *Лингвистика и филологическая герменевтика. Сборник научных трудов*. Тверь, 2003. С. 60–65.
93. Королева О. П. Прагматика инвективного общения в англоязычном социуме (на материале британского ареала): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Нижний Новгород, 2002. 22 с.
94. Коряковцев А. В. Инвективность как функционально-семантическая категория русского языка : дисс. кандидата филологических наук : 10.02.01. Кемерово, 2009. 179 с.
95. Котов А. А. Механизмы речевого воздействия в публицистических текстах СМИ: дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 2003. 280с.
96. Кочерган М. П. Мова як символ соціальної солідарності. *Мовознавство*. 2003. № 1. С. 3-10.
97. Красных В. В. Основы психолінгвістики и теории коммуникации: курс лекций. Москва, 2001. 270 с.
98. Крюкова И. В. Понятие вербальной агрессии. *Актуальные проблемы науки и образования: Материалы междунар. заочной конф. Серия «Гуманитарные науки»*. Ставрополь, 2009. Вып. 1. С. 66–68.
URL: https://www.science.ncstu.ru/2009/apno/probl_lingv/16.pdf/file
(дата звернення: 18.06.2011).
99. Крысин Л. П. Языковая норма и речевая практика. *Отечественные записки*. Минск, 2005. № 2 (23). С. 89-99.
100. Крысин Л. П. Эвфемизмы в современной русской речи. *Русистика*. Берлин, 1994. № 1/2. С. 28–49
URL: <http://www.philology.ru/linguistics2/krysin-94.htm/>
(дата звернення: 10.02.2010).
101. Кубрякова Е.С. Об одном фрагменте концептуального анализа слова пам'ять. *Логический анализ языка: Культурные концепты* / отв. ред. Арутюнова Н.Д., Янко Т.Е. Москва, 1991. С. 85–91.

102. Кузик О. Інвективний потенціал антропонімів у політичному дискурсі англomовних засобів масової інформації. *Південний архів. Філологічні науки* : зб. наук. праць. Херсон, 2017. Вип. LXVII. С. 212–218.
103. Кузик О. А. Семантико-синтаксичні особливості ввідної синтагми висловлювань із зовнішнім адресантом мовленнєвої агресії (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов національного університету імені Івана Франка за 2016 рік*. Львів, 2017. С.69–70.
104. Кузик О. А. «Тривожна» лексика як засіб актуалізації інвективної прагматики (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2012. № 49. С. 113–118.
105. Кузик О. А. Лексичні засоби реалізації інвективної прагматики в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства*. Одеса, 2012. № 18. С. 128–132.
106. Кузик О. А. Особливості розгортання інвективного фрейму в англomовних медіа-текстах при репрезентації соціокультурних субгруп. *Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2012. №1(226): Філологічні науки. Мовознавство. С. 74–79.
107. Кузик О. А. Заголовок як текстуальний засіб реалізації інвективних тактик в англomовному політичному дискурсі. *Актуальні питання філології*. Київ, 2012. Вип. 3. С. 192–200.
108. Кузик О. А. Суб'єкти мовленнєвої агресії: типологія та маркери позначення в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Вісник Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка*. Житомир, 2011. Вип. 57. С.203–209.
109. Кузик О. А. Семантичні типи маркерів вводу висловлювань суб'єктів мовленнєвої агресії (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія «Лінгвістика»* : зб. наук. праць. Херсон, 2011. Випуск XV. С. 72–77.

110. Кузик О. А. Особливості лінгвістичного моделювання ідеологеми зовнішнього ворога в сучасній англomовній пресі. *Studia Linguistica*. Київ, 2011. Вип. 5 (2). С. 488–496.
111. Кузик О. А. Мовленнєва агресія: лінгво-риторичний аспект. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2011. Вип. 96(1). С. 457–462.
112. Кузик О. А. Форми мовленнєвої агресії та особливості їх реалізації в процесі реконструкції інвективної моделі в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2011. № 5: Філологічні науки. Мовознавство. Ч.2. С. 261–266.
113. Кузик О. А. Мовні засоби актуалізації інвективної прагматики «ярликів» у текстах англomовного масмедійного дискурсу. *Міжнародні відносини: політичні, правові, економічні, лінгвокраїнознавчі аспекти* : матеріали наукової конференції факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка 8-9 лютого 2011р. Львів, 2011. С.168–170.
114. Кузик О. А. Особливості реалізації агресивних мовленнєвих стратегій в англomовному політичному медіа-дискурсі. *Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов національного університету імені Івана Франка за 2011 рік*. Львів, 2012. С.55–56.
115. Кузик О. А. Вербальна атака у заголовках англomовних медіа-текстів. *Сучасні напрямки досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов* : матеріали III всеукр. науково-практичної конф. студентів та молодих науковців 25 лютого 2011р. Житомир, 2011. С.167–169.
116. Кузик О. А. Концептуальна варіативність інвективних «ярликів» у текстах англomовних мас-медіа. *Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур* : матеріали ІХ міжвузівської конференції молодих учених. 26-27 січня 2011р. Донецьк, 2011. С. 82–85.
117. Кузик О. А. Комунікативно-прагматичні особливості репрезентації висловлювань суб'єктів мовленнєвої агресії в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Актуальні проблеми сучасної філології* : матеріали I міжнар.

- науково-практичної конференції (м. Київ, 27-28 квітня 2011р.) Тернопіль, 2011. С.51–53.
118. Кузик О. А. Інвективні стратегії моделювання ідеологеми зовнішнього ворога в текстах масмедійного дискурсу США. *X наукової конференції «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» з міжнародною участю* : тези доп. – Харків, 2011. С. 158-159.
119. Кузик О. А. Інвективний фрейм у дискурсі англомовних мас-медіа. *МОВА І КУЛЬТУРА*. Київ, 2010. Вип. 13. Т. VI (142). С.270–276.
120. Купина Н. А. Три ступени речевої агресії. *Речевая агрессия и гуманизация общения в средствах массовой информации*. Екатеринбург, 1997. С. 26–38.
121. Курьянович А. В. Инвективные речевые жанры в пространстве современной межличностной коммуникации. *Вестник ТГПУ. Серия гуманитарные науки (филология)*. Томск, 2005. Вып. 3 (47). С. 106–111.
122. Кусов Г. В. Оскорбление как иллокутивный лингвокультурный концепт : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. Наук : 10.02.19. Волгоград, 2004. 27 с.
123. Кусько К. Я. Когнітивно-дискурсивний потенціал інформативного трансферу. *Вісник Харківського нац. ун-ту. імені В.Н. Каразіна*. 2004. № 635. С.90–99.
124. Кутенева Т. А. Смысловая динамика идеологем советской эпохи :от идеологии, пропаганды и агитации до пиара : автореф. дисс. на соискание уч. степ. канд. филол. наук : 10.02.01. Екатеринбург, 2008. 25 с.
125. Кучерова О. О. Комунікативні стратегії, тактики та прийоми в дискурсі Британської газетної замітки. *Мандрівець*. 2004. № 4. С. 39–44.
126. Лазарева Е. А. Заголовочный комплекс текста – средство организации и оптимизации восприятия. *Известия Уральского государственного университета*. Екатеринбург, 2006. № 40. С. 158–166.
127. Лазарева Е. А. Заголовок в местных газетах. *Язык и композиция газетного текста: теория и практика*. Свердловск, 1987. С. 158–172.

128. Лазебная И. Б. Особенности выражения речевой агрессии в современном английском языке : дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Белгород, 2007. 186 с.
129. Лассан Э. Дискурс власти и инакомыслия в СССР: когнитивно-риторический анализ. Вильнюс, 1995. 232 с.
130. Левитов Н. Д. Психологическое состояние агрессии. *Вопросы психологии*. 1972. №6. С. 168–173.
131. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике. Винница, 2007. 264 с.
132. Леонтьев А. А. Язык средств массовой информации: учеб. пособ. для вузов / под ред. Володиной М. Н. Москва, 2008. 760 с.
133. Леонтьев В. Г., Жмыриков А. Н. Адаптация человека к новой деятельности как условие формирования профессиональной направленности. *Условия формирования профессиональной направленности*. Новосибирск, 1982. С. 3-6.
134. Литовченко М. А. Прагматические особенности вербальной атаки в политическом дискурсе: на материале немецкого языка: дисс. на соискание уч. степ. канд. филол. наук : 10.02.04. Тамбов, 2003. 193 с.
135. Лоренц К. Агрессия (так называемое «зло»). Москва, 1994. 352 с.
136. Малишенко А. О. Одиниці аналізу англomовного рекламного дискурсу. *Новітня філологія*. Миколаїв, 2009. № 13. С.14–26.
137. Манюгіна О. І. Стратегії і тактики мовленнєвого впливу в конфліктному діалогічному дискурсі. *Науковий вісник Чернів. нац. ун-ту*. Чернівці, 2013. Вип. 653: Германська філологія. С. 119–127.
138. Маслова В. А. Теория концептуальной метафоры и её роль в современных лингвистических исследованиях
URL: <http://lingvodnu.com.ua/archiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2012/teoriya-konceptualnoj-metafory-i-eyo-rol-v-sovremennyx-lingvisticheskix-issledovaniyax/> (дата звернення: 11.08.2013).
139. Менджеричкая Е. О., Темнова Е. В. Conceptual Metaphor in Journalistic Discourse. *Коммуникация в диалоге культур*. Самара, 2002. С. 40–47.
140. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика. Москва, 2000. 207 с.

141. Минский М. Л. Фреймы для представления знаний. Москва, 1978. 151 с.
URL: <http://myai.narod.ru/Minsky/ch1.htm> (дата звернення: 07.02.2010).
142. Минский М. Л. Структура для представления знаний. *Психология машинного зрения*. Москва, 1978. С. 24–338.
143. Михайлов С. А. Журналистика Соединенных Штатов Америки. Санкт-Петербург, 2004. 448 с.
144. Михайлова Ю. Н. Медведь в политическом дискурсе. *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2015. Вып. № 4-4 (64)
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/medved-v-politicheskom-diskurse>
(дата звернення: 07.10.2016).
145. Михалёва О. Л. Политический дискурс: Специфика манипулятивного воздействия: монография. Москва : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2009. 256 с.
146. Михальская А. К. Основы риторики : Мысль и слово. Москва, 1996. 237 с.
147. Михальская А. К. Язык российских СМИ как манипулирующая система. *Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : тез. науч.-практ. конф. МГУ (г. Москва 25-26 окт. 2001 г.)*. Москва, 2001. С. 23–25.
148. Мірошніченко І. Г. Сучасні підходи до типології мас-медійного дискурсу. Вінниця, 2016.
URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/9998/1/Miroshnychenko.pdf>
(дата звернення: 18.07. 2018).
149. Мулькеева В. О. Речевые стратегии конфликта и факторы, влияющие на их выбор : дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2005. 190 с.
150. Муравьева Н. В. Речевая агрессия как форма виявлення конфліктного свідомості журналіста. *Російська преса в полікультурному суспільстві : толерантність і мультикультуризм як орієнтири професійного поведіння : матеріали дослід. і науч.-практ. конф.* Москва, 2002. С. 110–114.
URL: http://www.tolerance.ru/biblio/dzyalosh-1/multi/2_muraveva.html
(дата звернення: 21.04. 2011).

151. Муратова І. С. Мовна інвектива як одиниця вербальної агресії в політичному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету. Сер. Філологічні науки*. 2009. Вип. 48. С. 198–201.
152. Мустайоки А. Какое оно, модное слово : к вопросу о параметрах языковой моды. *Русский язык за рубежом*. 2006. Вып. 3. С. 45–62.
<http://www.russianedu.ru/magazine/archive/viewdoc/2006/2/3330.html>
(дата звернення: 10.05.2014).
153. Нагель В. В. Різновиди оцінки як лінгвістичної категорії. *Дослідження з лексикології і граматики української мови. Збірник наукових праць Дніпропетровського нац. ун-ту*. Дніпропетровськ, 2007. Вип. 6. С. 103–110.
URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/dlgum/2007_6/15.html
(дата звернення: 21.03.2011).
154. Назарова Л. В. Гипертекст и Интернет-дискурс. *Текст – Дискурс. Гипертекст – Интернет-дискурс: сборник научных статей*. Санкт-Петербург, 2010. С. 118–136.
155. Нарійчук М. Ф. Англomовний політичний дискурс і міжкультурна комунікація: лінгводидактичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: «Філологія»*. 2013. Вип. 33. С. 109–111.
156. Негрышев А. А. Аспекты речевого воздействия в новостях СМИ: учебное пособие. Владимир, 2009. 144 с.
157. Никитина К. В. Технологии речевой манипуляции в политическом дискурсе СМИ (на материале газет США) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Уфа, 2006. 22 с.
158. Николаева Т. М. О принципе «некооперации» и/или о категории социолингвистического воздействия. *Логический анализ языка: Противоречивость и аномальность текста*. Москва, 1990. С. 225–235.
159. Никонова Ж.В. Основные этапы фреймового анализа речевых актов (на материале современного немецкого языка). *Филология. Искусствоведение. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*. 2008. № 6. С. 224–228.

160. Онуфрив С. І. Політичний дискурс сучасних ЗМІ України. *Вісник: зб. наук. ст. Київ. міжнар. ун-ту. Журналістика. Медіалінгвістика. Кінотелемистецтво*. Київ : КиМУ, 2003. Вип. 2. С. 26–34.
161. Остроушко Н. А. Проблема речевого воздействия в рекламных текстах: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2003. 24 с.
162. Паршин П. Б. Об одном подходе к изучению средств изменения моделей мира. *Ученые записки Тартуского ун-та. Труды по искусственному интеллекту*. Тарту, 1984. Вып. 688. С. 127–143.
163. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів. Вінниця, 2002. 170 с.
164. Петрова Н. Е. Язык современных СМИ : средства речевой агрессии: учеб. пособие. Москва, 2011. 160 с.
URL: http://www.universalinternetlibrary.ru/book/65564/chitat_knigu.shtml#r (дата звернення: 02.03.2010).
165. Пионтек Б. Идеологема как ключевая единица общественно-политического дискурса и как концепт общественного сознания современной языковой личности в России и Польше. *Вестник Московского ун-та. Серия Лингвистика и международная коммуникация*. 2010. № 1. С. 85–95.
166. Позолотин А. Ю. Инвективные обозначения человека как лингвокультурный феномен (на материале немецкого языка) : дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Волгоград, 2005. 251 с.
167. Политический дискурс : методы анализа тематической структуры и метафорики / Баранов А. Н., Михайлова О. В., Сатаров Г. А., Шипова Е. А. Москва, 2004. 94 с.
168. Понятие чести и достоинства, оскорбления и ненормативности в текстах права и средств массовой информации / Леонтьев А. А., Базылев В. Н., Бельчиков Ю. А., Сорокин Ю. А. Москва, 1997. 128 с.
169. Попова А. А. Речевая агрессия в СМИ как способ манипулирования сознанием человека. *Молодой ученый*. 2015. №14. С. 697-700.
URL: <https://moluch.ru/archive/94/21169/> (дата звернення: 05.04.2012)
170. Почепцов Г. Г. Информационно-политические технологии. Москва, 2003. 384 с.

171. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. Киев, 2001. 656 с.
172. Приходько А. Н. Когнитивно-дискурсивная организация синтаксических единиц. *Компаративістика і типологія у сучасній лінгвістичній науці: здобутки і проблеми* : мат. III Міжнародного лінгвістичного семінару. Донецьк, 2004. С. 143–149.
173. Радюк А. В., Полякова Н. В. Пресуппозиции в коммуникативных стратегиях рекламных мини-текстов. *Вестник Красноярского Государственного педагогического университета им. В.П. Астафьева*. Красноярск, 2017. С. 160–167
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/presuppozitsii-v-kommunikativnyh-strategiyah-reklamnyh-mini-tekstov>
174. Реан А. А. Психология личности. Санкт-Петербург, 2016. 288 с.
175. Ржанова С. А. Речевая культура как феномен массовой коммуникации «переходного периода» : автореф. дисс. на соискание уч. степ. доктора культурологии: 24.00.01. Саранск, 2006. 37 с.
176. Ржанова С. А. Риторика средств массовой коммуникации. Саранск, 1997. 72 с.
177. Романов А. А. Политическая лингвистика: Функциональный подход. Москва: Тверь, 2002. 191 с.
178. Романова Т. В. Когнитивный анализ текста: работа над методологическими ошибками. *Теоретические и прикладные аспекты изучения речевой деятельности*. Новгород, 2013. Вып. 1(8). С. 170–181.
179. Руженцева Н. Б. Дискредитирующие тактики и приемы в российском политическом дискурсе. Екатеринбург, 2004. 294 с.
180. Рукавишников В. О. Отношение американцев к современной России. *Социологические исследования. Ежемесячный научный и общественно-политический журнал Российской академии наук*. 2004. №11. С. 23–34.
181. Русакова О. Ф. Лингвистические и кратологические трактовки дискурса. *Без темы*. 2006. № 2 (2). С. 59–65.
182. Савчак І. В. Теоретичні основи формування стратегічної компетенції менеджерів туризму. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету*

імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. Вінниця, 2015. Вип. 43. С. 291-294.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2015_43_69

183. Саржина О. В. Русская инвективная лексика в свете межъязыковой эквивалентности (по данным словарей). *Речевое общение. Специализированный вестник*. Красноярск, 2002. Вып. 4 (12). С. 35–40.
184. Сахно С. Л. «Свое-чужое» в концептуальных структурах. *Логический анализ языка: Культурные концепты*. Москва, 1991. С. 95–101.
185. Седов К. Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции. Москва, 2004. 320 с.
186. Седов К. Ф. Речевая агрессия в межличностном взаимодействии. *Прямая и непрямая коммуникация*. Саратов, 2003. С. 196–212.
187. Седов К. Ф. Жанр и коммуникативная компетенция. *Хорошая речь* / под ред. М. А. Кормилициной и О. Б. Сиротининой. Саратов, 2001. С. 107–117.
188. Седов К. Ф. Становление дискурсивного мышления языковой личности: Психологические и лингвистические аспекты. Саратов, 1999. 180 с.
189. Седов К. Ф. Внутрижанровые стратегии речевого поведения: «ссора», «комплимент», «колкость». *Жанры речи*. Саратов, 1997. С. 188–195
190. Седов К. Ф. Типы языковых личностей и стратегии речевого поведения (о риторике бытового конфликта). *Вопросы стилистики*. Саратов, 1996. Вып. 26. С. 8–14.
191. Селютин А. А. Коммуникативная толерантность в виртуальном пространстве (на примере анализа текстов социальных сайтов): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.19. Челябинск, 2008. 24 с.
192. Семашко Т. В. Мовні стереотипи із сенсорним компонентом в українській лінвокультурі : монографія. Київ, 2018. 480с
193. Семенюк Л. М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции: учебное пособие. Москва, 1998. 96 с.
194. Семенюк О. А., Паращук В. Ю. Основы теорії мовної комунікації: навч. посіб. Київ, 2010. 240с.

195. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масовоінформаційного дискурсу) : дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : 10.01.08. Київ, 2003. 430 с.
196. Серажим К. С. Оцінна лексика у політичному дискурсі. *Наукові записки Інституту журналістики* / гол. ред. В. Різун. Київ, 2002. С. 490–493.
197. Серио П. Анализ дискурса во Французской школе (дискурс и интердискурс). *Семиотика : Антология* / сост. Ю. С. Степанов. Изд. 2-е, испр. и доп. Екатеринбург, 2001. С. 549–561.
198. Сковородников А. П. О необходимости разграничения понятий «риторический прием», «стилистическая фигура», «речевая тактика», «речевой жанр» в практике терминологической лексикографии. *Риторика – Лингвистика* : сб. стат. Смоленск, 2004. Вып. 5. С. 5–11
199. Скрипко Ю.К. Фреймы как структурообразующие единицы коллективной дискурсивной картины мира участника виртуального фан-сообщества. *Вестник Томского государственного университета*. 2017. № 421. С. 29–35.
URL: http://journals.tsu.ru/uploads/import/1606/files/421_029.pdf (дата звернення: 01.05.2018)
200. Скрытое эмоциональное содержание текстов СМИ и методы его объективной диагностики / под ред. А. А. Леонтьева, Д. А. Леонтьева. Москва, 2004. 229 с.
201. Сметанина С. И. Медиа-текст в системе культуры : динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX века. Санкт-Петербург, 2002. 384 с.
202. Смирнова А. В. Чужая речь как элемент аргументации в британском газетном дискурсе : дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2006. 169 с.
203. Соболева И. А. Динамика вербальной агрессии и нарушение лингвоэкологического баланса в современном медиаполитическом дискурсе. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2010. № 2. С. 52–58.

- URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/ (дата звернення: 25.09.2012).
204. Соболева І. О. Знижені (позалітературні) мовні засоби в сучасному публіцистичному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.02. Сімферополь, 2002. 19 с.
205. Соболев О. Ю. Лінгвопрагматичні засоби вираження поліфонії у сучасному французькому медійному дискурсі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.05. Київ, 2007. 256 с.
206. Соколов В. С. Периодическая печать Великобритании: учеб. пособ. Санкт-Петербург, 2000. 112 с.
207. Солганик Г. Я. Лексика газеты : уч. пособ. Москва, 1981. 112 с.
208. Стаценко А. С. Эмоционально-оценочная лексика как средство реализации речевой интенции: монография. Москва, 2011. 118 с.
209. Стеклова Т. И. Речевая агрессия в интернет-комментариях как выявление социальной напряженности. *Политическая лингвистика*. 2013. № 3 (45). С. 77–81.
210. Степко М. Л. Речевые средства выражения инвективных смыслов в жанре комментария публицистического дискурса: на материале современного английского языка : дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Майкоп, 2008. 195 с.
211. Стеценко Н. М. Цитация в новостных медиатекстах как выражение коммуникативного намерения. *Русский язык и литература: Проблемы изучения и преподавания в школе и вузе* : сб. науч. трактатов. Київ, 2011. С. 352–357.
URL: <http://uapryal.com.ua/scientific-section/n-m-stetsenko-kiev-tsitatsiya-v-novostnyih-mediatekstah-kak-vyirazhenie-kommunikativnogo-namereniya/> (дата звернення: 12.07.2014).
212. Сучасні аспекти дослідження мас-медійного дискурсу : експресія – вплив – маніпуляція / Кудрявцева Л. О., Дядечко Л. П., Дорофєєва О. М., Філатенко І. О., Черненко Г. А. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 58–66.

213. Тарасов Е. Ф. Социолінгвістическіе праблеми теорії комунікацыі. Асновы теорії речевай дзейнасці. Масква, 1974. 255 с.
214. Тарыгіна В. А. Жанравая стратыфікацыя мас-медыйнага дыскурса. Масква, 2010. 320 с.
215. Темнова Е. В. Функцыянальна-прагматычэская роля метафоры в публіцыстычэскім дыскурсе (на матэрыяле англійскага мовы) : дыс. на соиск. уч. ст. канд. філал. навк : 10.02.04. Масква, 2004. 215 с.
216. Третьякова В. С. Конфлікт як феномен мовы і гаворкі. *Праблемы адукацыі, навк і культуры: Ізвестыя Уральскага гос. ун-та*. Екатеринбург, 2003. Вып. 14. №27. С. 143–152.
217. Филлмор Ч. Фреймы і семантыка разумення. *Новае в зарубежнай лінгвістыке. Когнітыўныя аспекты мовы*. Масква, 1988. Вып. XXIII. С. 52–92.
218. Фоменко О. С. Лінгвістычны аналіз сучаснага палітычнага дыскурсу США (90-ці гады ХХ стагоддзя) : аўтореф. на здобуття навк. ступеня канд. філал. навк : 10.02.04. Кіў, 1998. 20 с.
219. Форманова С. В. Інктывы в україньскій мові : дыс ... д-ра філал. Навк. Одеса, 2013. 450 с.
220. Фрейд З. Чалавек по імені Мойсей. Масква, 2015. 320 с.
221. Фролова І. Є. Конфронтацыя як рэзновід міжасобістычнай взаемадзейнасці. *Вісник Харківскага нацыянальнага ўніверсітэту імені В. Н. Каразіна*. Харків, 2010. № 928. С. 68–74.
222. Фролова І. Є. Стратэгія конфронтацыі в англійскамоўным дыскурсе : [манаграфія]. Харків, 2009. 344 с.
223. Фролова І. Є. Дыскурсыўная стратэгія як когнітыўна-камунікатыўны феномен. *Культура народаў Прычэрномор'я*. Сімферополь, 2006. № 82. Т. 2. С. 207-209.
224. Фролова І. Є. Вербалізаваны канфлікт у кантэксты культуры. *Вісник Сумскага дзяржаўнага ўніверсітэту*. 2006. Т. 2. №11(95). С. 77–81.
225. Хомякова Е. Г., Яцковский В. В. Когнітыўна-інфармацыйная сітуацыя і яе мовныя параметры. *Англійстыка 21 стагоддзя: матэрыялы 2 Всеросійскай міжвузавскай канферэнцыі*. Санкт-Пецярбург, 2004. С. 65–66.

226. Хорошилова В. М. Стратегія завдання образи у німецькомовному діалогічному інтернет-дискурсі: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2016. 275 с.
227. Хрусталеv Д. Происхождение «русского медведя». *Новое литературное обозрение*. 2011. № 107. С. 137–152.
228. Чемерис І. М. Комуникативно-маніпулятивні технології, прийоми та методи мас-медіа (на прикладі британського газетного дискурсу). *Вісник Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького. Сер. Педагогічні науки*. Черкаси, 2008. Вип. 131. С. 157–163.
229. Четвертак Є. О. Вербалізація національної ідентичності США в англomовному політичному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2016. 237 с.
230. Чічановський А. А. Світ інформації: особистість, суспільство держава. Київ, 1995. 51 с.
231. Чорна С. С. Особливості функціонування емотивно-оцінної лексики в публіцистичному тексті (на базі німецької преси). *Держава і регіони. Сер. Гуманітарні науки*. 2013. №1 (32). С. 38–42.
232. Чудинов А. П. Политическая лингвистика. Москва, 2007. 254 с.
233. Чудинов А. П. Россия в метафорическом зеркале : когнитивное исследование политической метафоры (1991-2000). Екатеринбург, 2001. 238 с.
234. Шарифуллин Б. Я. Языковая агрессия и языковое насилие в свете юрислингвистики : проблема инвективы. *Юрислингвистика – 5 : юридич. аспекты яз. и лингв. аспекты права*. Барнаул, 2004. С. 120-132
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yazykovaya-agressiya-i-yazykovoe-nasilie-v-svete-yurislingvistiki-problema-invektivny-1> (дата звернення: 09.04.2011).
235. Шарифуллин Б. Я. Речевая инвектива на randevу лингвистики и юриспруденции: pro et contra. *Юрислингвистика-6: Инвективное и манипулятивное функционирование языка*. Барнаул, 2005. С. 112–120.
236. Шаронов И.А. Приемы речевой агрессии: ирония и насмешка. *Агрессия в языке и речи: сб. ст.* / под ред. И.А. Шаронова. Москва, 2004. С. 38-53.
237. Шаталов Г. Образ, имидж, бренд и репутация региона – что это такое? Москва,

2002. 345 с.

URL: <http://regionpr.ru/page122.html> (дата звернення: 14.08. 2015).

238. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків, 2005. С. 105–117.
239. Шевченко І. С. Становление когнитивно-коммуникативной парадигмы в лингвистике. Харків, 2004. № 635. С. 202–205.
240. Шевлякова Ю. О. Особенности дискурсу Интернет-ЗМІ (на матеріалі англомовних он-лайн журналів для підлітків). *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія Філологічна*. Острог, 2013. Вип. 38. С. 239–242.
241. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Москва, 2004. 326 с.
242. Шейгал Е. И. Вербальная агрессия в политическом дискурсе. *Вопросы стилистики: Антропоцентрические исследования*. Саратов, 1999. Вып. 28. С. 204–222.
243. Шейгал Е. И. Политический скандал как нарратив. *Языковая личность : социолингвистические и эмотивные аспекты* : сб. научн. тр. Волгоград, 1998. С. 55–68.
244. Шмелева Т. В. Модель речевого жанра. *Жанры речи* : сб. науч. тр. / ред. В. Е. Гольдина. Саратов, 1997. С. 91–97.
245. Щербинина Н. Г. Политический миф России : курс лекций 2-е изд., испр. Томск, 2002. 98 с.
246. Щербинина Ю. В. Вербальная агрессия. Москва, 2006. 360 с.
247. Щербинина Ю. В. Методы диагностики речевой агрессии. *Прикладная психология и психоанализ*. Москва, 2001. № 3. С. 39–55.
248. Щипицына А. А. Дескриптивные и оценочные прилагательные в политическом медиа-дискурсе (на материале современной британской периодической печати) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Уфа, 2006. 20 с.
249. Южакова Ю. В. Толерантность массово-информационного дискурса идеологической направленности : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.19. Челябинск, 2007. 23 с.

250. Якимец К. И. Своё и чужое. *Вопросы философии*. 2003. № 11. С. 28–42.
251. Якимович А. К. «Свой-чужой» в системах культуры. *Вопросы философии*. Москва, 2003. № 4. С. 48–60.
252. Якобсон Р.О. Избранные работы. Москва, 1985. 456 с.
253. Якушина Р. М. Динамические параметры оценки (на материале современного английского языка) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Уфа, 2003. 22 с.
254. Яновська Г. В. Фреймова репрезентація іронії в пресі (на матеріалах української, російської, польської та англійської преси) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.15. Харків, 2006. 213 с.
255. Austin J. L. *How to Do Things with Words*. Oxford, 1962. 166 p.
256. Awareness of own anger level and subsequent aggression. *Journal of Personality and Social Psychology* / Berkowitz L., Lepinski J. P., & Angulo E. J. 1969. 11(3). P. 293-300.
257. Bandura A. Psychological mechanisms of aggression. In R. G. Geen & E. Donnerstein (Eds.). *Aggression : Theoretical and empirical reviews*. New York, 1983. P. 1-40.
258. Baron R. A, Richardson D. R. *Human Aggression*. (2nd ed.). New York, 1994. 419 p.
259. Bell A. News stories as narratives. *The Discourse Reader*. London & New York, 1999. P. 502–514.
260. Berkowitz L. Some aspects of observed aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1965. 2 (3). P. 359–369.
261. Buss A. H. Aggression pays. *The Control of Aggression and Violence: Cognitive and Physiological Factors*. New York, 1971. p. 7–18
262. Buss A. H. The psychology of aggression. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. New York, 1962. Vol.135, Issue 2. P. 180–181.
263. Buss A. H. Stimulus generalization and aggressive verbal stimuli. *Journal of experimental psychology*. 1961. 61(6). P. 469–473.
264. Buss A. H., Durkee A. An inventory for assessing different kinds of hostility. *Journal of Consulting Psychology*. 1957. 21(4). P. 343–348.

265. Claiborne R. *Loose Cannons, Red Herrings, and Other Lost Metaphors*. New York, 2001. 254 p.
266. Coleman S, Ross K. *The Media and the Public : Them and Us in Media Discourse*. Oxford, 2010. 180 p.
267. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge, 2001. 304 p.
268. Dijk T. A. van Introduction: Discourse and Domination. *Discourse and Power*. New York, 2008. P. 26.
269. Dijk T. A. van. How 'They' hit the headlines. Ethnic minorities in the press. *Discourse and Discrimination* / eds.G. Smitherman-Donaldson & T. A. van Dijk. Detroit, 1988. P. 221–262.
270. Dijk T. A. van. News Analysis. Case studies of international and national news in the press / Teun A. van Dijk ed. Hillsdale, 1988. 348 p.
271. Fairclough N. *Media Discourse*. London, 1995. 211 p.
272. Friesen B. Socialism Is Not a Dirty Word. *Information Clearing House* : веб-сайт. URL: <http://www.informationclearinghouse.info/article21935.htm> (дата звернення: 01.02. 2010).
273. Frustration and aggression / Dollard J., Doob L. W., Miller N. E., Mowrer O. H., and Sears R. R. London, 1939. 209 p
URL: <http://dx.doi.org/10.1037/10022-000> (дата звернення: 11.04.2014).
274. Funk Ch. *Horsefeathers: & Other Curious Words Paperback*. New York, 2002. 256 p.
275. Graber D. Introduction: Political Communication in a Democracy. *Politics of News : The News of Politics* / ed. by D. Graber, D. McQuail, P. Norris. Washington, D.C., 1998. P. 1–16.
276. Klapper J. T. *The Effects of Mass Communication*. Glencoe, 1960. 302 p.
277. Kuzyk O. Polyphonic reflection as a strategy of realization of aggressive communicative intentions in the English-language political discourse of mass-media. *British Journal of Science, Education and Culture*. London, 2014. Volume I. No. 1(5). P. 315-320.
278. Kuzyk O. Stages of linguistic analysis underlying the study of aggressive communicative pragmatic intentions in the English-language political discourse of

- mass-media. *Science and Education a New Dimension: Philology*. Budapest, 2013. Vol. 4. P. 45-51.
279. Langacker R. U. Culture, Cognition, and Grammar. *Language contact and language conflict*. Amsterdam-Philadelphia, 1994. P. 25–53.
280. McLeod J. M. The expanding boundaries of political communication effects. *Media Effects: Advances in Theory and Research* / ed. by J. Bryant and D. Zillmann. Hillsdale. NJ : Erlbaum, 1994. P. 123–162.
281. Miller N. E. Theory and experiment relating psychoanalytic displacement to stimulus-response generalization. *Journal of Abnormal and Social Psychology*. 1948. V. 43. P. 155–178.
282. Miller N. E. The frustration-aggression hypothesis. *Psychological Review* / with Sears R. R., Mowrer O. H., Doob L. W., & Dollard J. Princeton, 1941. V. 48. P. 337–342.
283. More Bad News. *Glasgow University Media Group* / Peter Beharrell et. al. London, 1980. V.2. 483 p.
284. Pêcheux M. Les vérités de La Police. Linguistique, sémantique, philosophie (Théorie). Paris, 1975. 280 p.
285. Pierce C. S. Selected writings. Wiener, 1958. 389 p.
286. Rancer A. S., Avtgis T. A. Argumentative and Aggressive Communication: Theory, Research, and Application. Sage, Thousand Oaks, CA, 2006. 336 p.
287. Weizman E. Some Register Characteristics of Journalistic Language: Are They Universals? *Applied Linguistics*. 1984. Vol.5, No.1. P. 39-50.

Словники, довідники, енциклопедії

288. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови.
URL: <http://slovopedia.org.ua/> (дата звернення: 28.06.2009).
289. Википедія.
URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 01.04. 2009).
290. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.

291. Егорова Т. В. Словарь иностранных слов русского языка. Москва, 2014. 800 с.
292. Караулов Ю.Н. Русский язык. Энциклопедия. Москва, 1997. 721 с.
URL: <http://enciklopediya1997.djvu>
293. Краткий словарь когнитивных терминов / под ред. Е. С. Кубряковой. Москва, 1996. 245 с.
294. Літературознавчий словник-довідник / Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І. та ін. Київ, 1997. 752 с.
295. Можейко М. А. Новейший философский словарь : 3-е изд., исправл. Минск, 2003. 1280 с.
URL: <http://ponjatija.ru/node/7332> (дата звернення: 18.09.2009).
296. Словарь философских терминов / ред. В. Г. Кузнецова. Москва, 2004. 731 с.
297. Солганик Г. Я. Толковый словарь. Язык газеты, радио, телевидения: ок. 10 000 слов и выражений. Москва, 2008. 749 с.
298. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры: изд. 2-е, испр. и доп. Москва, 2001. 590 с.
299. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / ред. М. Н. Кожинной. Москва, 2003. 696 с.
300. Толковый Словарь Демократического Новояза и Эвфемизмов / Белояр А. И др. 2007. 321 с.
URL: <http://traditio.ru/wiki/> (дата звернення: 10.06.2011).
301. Ярцева В.Н. Языкознание. Большой энциклопедический словарь. Москва, 2000. 688 с.
302. Collins English Dictionary Complete & Unabridged. (10th Edition). Harper Collins Publishers, 2010.
URL: <http://dictionary.reference.com/> (дата звернення: 04.04.2009).
303. Encyclopedia of the American Constitution / ed. Leonard W. Levy and Kenneth L. Karst. Detroit, 2000. Vol. 3 (2nd ed). 3164 p.
304. Encyclopedia of Language and Linguistic / ed. Ron Asher. 1996. Vol. 5. P. 2360–2361.
305. Etymology Online Dictionary.
URL: <https://www.etymonline.com/> (дата звернення: 04.04.2009).

306. Longman Dictionary of Contemporary English. London: Longman, 1978.
URL: <https://www.ldoceonline.com/>
307. Merriam Webster Dictionary.
URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/>
308. Random House Dictionary. – Random House, Inc. 2010
URL: <http://dictionary.reference.com/browse/>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. AmC 09.05.2016
Dreher R. Donald The Brute? *The American Conservative*. May 9, 2016.
URL: <http://www.theamericanconservative.com/dreher/trump-brute/>
2. AmT 27.03.2014
Voshell F. A Shave and a Haircut, Two Bits – or Prison. *The American Thinker*. Mar 27, 2014
URL: http://www.americanthinker.com/2014/03/a_shave_and_a_haircut_two_bits_or_prison.html#ixzz3h6TG6beg
3. Atl 29.03.2013
Wit J. S., Town J. It's Not a Hermit Kingdom, and 4 Other Myths About North Korea. *The Atlantic*. Mar 29, 2013
URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/03/its-not-a-hermit-kingdom-and-4-other-myths-about-north-korea/274488/>
4. Blg 18.12.2014
Yaffa J. Merry Christmas, Mr. Putin. *Bloomberg*. Dec 18, 2014.
URL: <http://www.bloomberg.com/bw/articles/2014-12-18/putin-gambled-on-russias-economy-ukraine-policy-and-lost>
5. Blg 12.06.2015
Kapur S. Who's Laughing Now? Marco Rubio Mocks New York Times Article on His Finances. *Bloomberg*. Jun 12, 2015.
URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-12/who-s-laughing-now-marco-rubio-mocks-new-york-times-article-on-his-finances>

6. Blg 08.11.17
Sink J., Jacobs J. Trump Asks China to Cut Ties With Kim and Calls North Korea 'Hell'. *Bloomberg*. Nov 8, 2017.
URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-11-08/trump-calls-on-world-and-china-to-isolate-north-korea-regime>
7. Cb 26.04.2010
How Brown and Whitman Will Frame the Gov Race. *Calbuzz*. Apr 26, 2010
URL: <http://www.calbuzz.com/2010/04/how-brown-and-whitman-will-frame-the-gov-race/>
8. CSM 17.04.2006
Weir F. Russia, US slipping into familiar 'chill'? (cold war II, the sequel). *The Christian Science Monitor*. Apr 17, 2006.
URL: <http://www.csmonitor.com/2006/0417/p06s02-woeu.html>
9. Day 25.09.2012
'Unfair' election boosts Europe's last dictator. *The Day*. Sept 25, 2012.
URL: <http://theday.co.uk/international/unfair-election-boosts-europe-s-last-dictator>
25 Sept 2012
10. Day 25.09.2012
'Unfair' election boosts Europe's last dictator. *The Day*. Sept 25, 2012.
URL: <http://theday.co.uk/international/unfair-election-boosts-europe-s-last-dictator>
11. DB 25.03.2015
Mancusi N. When the Hermit Kingdom Turned Ugly. *The Daily Beast*. Mar 25, 2015
URL: <https://www.thedailybeast.com/when-the-hermit-kingdom-turned-ugly>
12. DM 17.05.2008
Dimbleby J. Russia: A totalitarian regime in thrall to a Tsar who's creating the new Facist empire. *Daily Mail*. May 17, 2008.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-566931/Russia-A-totalitarian-regime-thrall-Tsar-whos-creating-new-Facist-empire.html>

13. DM 17.05.2008
Dimbleby J. Russia: A totalitarian regime in thrall to a Tsar who's creating the new Facist empire. *Daily Mail*. May 17, 2008.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-566931/Russia-A-totalitarian-regime-thrall-Tsar-whos-creating-new-Facist-empire.html#ixzz4VuQq3kyN>
14. DM 17.05.2008
Dimbleby J. Russia: A totalitarian regime in thrall to a Tsar who's creating the new Facist empire. *Daily Mail*. May 17, 2008.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-566931/Russia-A-totalitarian-regime-thrall-Tsar-whos-creating-new-Facist-empire.html#ixzz3hmO1uZw3>
15. DM 19.06.2008
Hitchens P. The comb-over Soviet-style tyrant who could soon be one of the West's favourite allies. *Daily Mail*. Jul 19, 2008.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1036512/The-comb-Soviet-style-tyrant-soon-Wests-favourite-allies.html#ixzz3h02BEAQY>
16. DM 19.11.2009
Hardman R. The Queen a parasite? No, a penny-pinching paragon (and our rotten MPs should take note). *Daily Mail*. Nov 19, 2009.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1228747/The-Queen-parasite-No-penny-pinching-paragon-rotten-MPs-note.html>
17. DM 19.11.2009
Hardman R. The Queen a parasite? No, a penny-pinching paragon (and our rotten MPs should take note). *Daily Mail*. Nov 19, 2009.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1228747/The-Queen-parasite-No-penny-pinching-paragon-rotten-MPs-note.html>
18. DM 30.06.2010
Walker K. Minister's apology to DWARVES after branding the Speaker a 'stupid, sanctimonious dwarf'. *Daily Mail*. Jun 30, 2010.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1290716/Sanctimonious-dwarf-Enraged-MP-Simon-Burns-insults-Speaker-John-Bercow.html>

19. DM 02.07.2010
No offence, but what an ugly bunch of coconuts! *Daily Mail*. Jul 2, 2010.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1291336/No-offence-ugly-bunch-coconuts.html>
20. DM 10.07.2010
Forsyth J. '13th Century' Fox may be a party animal – but he's always got eyedrops. *Daily Mail*. Jul 10, 2010.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1293707/Liam-Fox-lot-prove-coming-months.html>
21. DM 18.10.2010
Sandbrook D. Blair squandered his first five years – and Britain paid the price. David Cameron must not make the same mistake. *Daily Mail*. Oct 18, 2010.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1321019/Blair-squandered-years--Britain-paid-price-David-Cameron-make-mistake.html#ixzz4zAvQxxxC>
22. DM 05.12.2010
Utley T. When will Red Ed learn that calling the PM a child of Thatcher is not a slur but the ultimate accolade? *Daily Mail*. Dec 5, 2010.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1335234/Ed-Miliband-calling-Cameron-child-Margaret-Thatcher-slur.html>
23. DM 14.03.2011
Pierce A. Now Blair and Andrew have a mutual interest. *Daily Mail*. Mar 14, 2011.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1365907/Tony-Blair-Prince-Andrew-mutual-Kazakhstan.html>
24. DM 18.03.2011
Letts Q. Bercow is like a nerdy child in a frenzy on his Playstation. *Daily Mail*. Mar 18, 2011.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1367454/QUENTIN-LETTS-Bercow-like-nerdy-child-frenzy-Playstation.html#ixzz3iYO4VD8o>

25. DM 11.01.2013
Birrel I. Tony Blair : He's taken millions from dictators and cosied up to warlords. As its reported 'Teflon Tony' is plotting an alliance with a super-rich financier, a devastating critique of the... Man who turned amorality into an art form. *Daily Mail*. Jan 11, 2013.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2261133/Tony-Blair-Hes-taken-millions-dictators-cosied-warlords.html#ixzz4zB8CFCIL>
26. DM 16.03.2014
Gardner J. 'A gas station masquerading as a country!': Senator McCain demands sanctions of Russia as he calls out Obama's weak response to Crimea crisis. *Daily Mail*. Mar 16, 2014.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2582235/A-gas-station-masquerading-country-Senator-McCain-demands-sanctions-Russia-calls-Obamas-weak-response-Crimea-crisis.html#ixzz4zDiD2pXR>
27. DM 26.03.2014
Malm S. Trim wrong one: Kim Jong-Un forces male students to have the same hairstyle as him... known as the Dear Leader haircut. *Daily Mail*. Mar 26, 2014.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2589842/Trim-wrong-one-Kim-Jong-Un-forces-male-students-hairstyle-known-Dear-Leader-haircut.html#ixzz3h698LLWB>
28. DM 17.12.2014
Matthews O. Rouble in meltdown, long queues at banks, panic buying on the streets of Moscow... Is this the beginning of the end for Putin? *Daily Mail*. Dec 17, 2014.
URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2878417/Rouble-meltdown-long-queues-banks-panic-buying-streets-Moscow-beginning-end-Putin.html>
29. Ec 16.03.2006
Waving the denim. *The Economist*. Mar 16, 2006.
URL: <http://www.economist.com/node/5624981>
30. Ec 11.05.2006
Playing a dangerous game. *The Economist*. May 11, 2006.

URL: <http://www.economist.com/node/6916041>

31. Ec 02.04.2007

From Bambi to Bliar. *The Economist*. Apr 2 2007.

URL: <http://www.economist.com/node/9102518>

32. Ec 11.09.2011

Welcome to the circus. *The Economist*. Sep 11, 2011.

URL: <http://www.economist.com/node/21529105>

33. Ec 04.01.2014

Will there be more? *The Economist*. Jan 4, 2014.

URL: <http://www.economist.com/news/europe/21592672-russians-feel-vulnerable-after-two-bombings-volgograd-will-there-be-more>

34. Ec 20.05.2015

Vladimir Putin's macho stunts. *The Economist*. May 20, 2015.

URL: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/05/economist-explains-25>

35. Ec 06.06.2015

Misha's moment. *The Economist*. Jun 6th 2015.

URL: <http://www.economist.com/news/europe/21653641-choice-new-governor-odessa-designed-provoke-russia-mishas-moment>

36. Ex 25.11.2010

McKinstry L. Korea: The world's most terrifying face-off. *Express*. Nov 25, 2010.

URL: <http://www.express.co.uk/expressyourself/213529/Korea-The-world-s-most-terrifying-face-off> Sunday Express

37. Ex 01.07.2017

Millar J. 'Trump is worse than Hitler!' North Korea says USA run by 'brutal Nazis' in bizarre rant. *Express*. Jul 1, 2017.

URL: <https://www.express.co.uk/news/world/823637/north-korea-usa-nazis-adolf-hitler-war-ww3-donald-trump-kim-jong-un-latest-news>

38. FAF 05.02.2015

Syria's assad speaks: i'm still standing. *Foreign Affairs*. Feb 5, 2015.

URL: www.foreignaffairs.com/system/files/pdf/issues/2015/94200.pdf

39. FAF 22.02.2015

Jackson V. Putin and the Hermit Kingdom. *Foreign Affairs*, Feb 22, 2015.

URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/east-asia/2015-02-22/putin-and-hermit-kingdom>

40. FAF 23.02.2015

Rose G. Foreign Affairs Focus: Stephen Kotkin on Putin's Rise. *Foreign Affairs*. Feb 23, 2015.

URL: <https://www.foreignaffairs.com/videos/2015-02-23/foreign-affairs-focus-stephen-kotkin-putins-rise>

41. FP 06.10.2009

Kim Hyun Sik The Secret History of Kim Jong Il. *Foreign Policy*. Oct 06, 2009.

URL: <http://foreignpolicy.com/2009/10/06/the-secret-history-of-kim-jong-il/>

42. FP 12.03.2014

Kozłowska H. Nip, Tuck, Invade: The Curious Case of Benjamin Putin. *Foreign Policy*. Mar 12, 2014.

URL: <http://foreignpolicy.com/2014/03/12/nip-tuck-invade-the-curious-case-of-benjamin-putin/>

43. FP 17.03.2014

Adams G. Don't Poke the Russian Bear. *Foreign Policy*. Mar 17, 2014.

URL: <http://foreignpolicy.com/2014/03/17/dont-poke-the-russian-bear/>

44. FP 29.07.2015

Jacinto L. The Sultan of Swing's Dangerous Gamble. *Foreign Policy*. July 29, 2015.

URL: <http://foreignpolicy.com/2015/07/29/erdogan-turkey-kurds-islamic-state/>

45. Fs 28.09.2008

Taheri A. Obama And Iran. *Forbes*. Sep 28, 2008.

URL: https://www.forbes.com/2008/09/28/obama-iran-tehran-oped-cx_at_0928taheri.html#601259633f3f

46. Fs 14.11.2008
Satter D. Obama and Russia: Five principles to deal with a paranoid Putinocracy. *Forbes*. Nov 14, 2008.
URL: <http://www.forbes.com>
47. Fs 08.04.2009
Gerstein D. (Mr.) Wilsonian Politics Aren't Working. *Forbes*. Apr 08, 2009.
URL: <http://beta.forbes.com/2009/04/07/republican-party-polls-independents-opinions-columnists-obama.html?partner=contextstory>
48. Fs 05.05.2009
Gerstein D. Conservatives In Confusion/Dan Gerstein. *Forbes*. May 5, 2009.
URL: <https://www.forbes.com/2009/05/05/gop-kemp-specter-opinions-columnists-republican-party.html#54fb50e33373>
49. Fs 15.12.2009
Gerstein D. From Fat Cats To Pussycats. *Forbes*. Dec 15, 2009.
URL: <https://www.forbes.com/2009/12/15/barack-obama-wall-street-bankers-opinions-columnists-dan-gerstein.html#26a1a414381f>
50. Fs 14.07.2010
Gerstein D. Fire David Axelrod. *Forbes*. Jul 14, 2010.
URL: <https://www.forbes.com/2010/07/13/david-axelrod-barack-obama-socialist-opinions-columnists-dan-gerstein.html#7820dee54361>
51. Fs 16.09.2010
D'Souza. The Obamorons Strike Back. *Forbes*. Sep 16, 2010.
URL: <https://www.forbes.com/sites/dineshdsouza/2010/09/16/the-obamorons-strike-back/#59b2414f4c9f>
52. Fs 09.12.2011
Post T. Will Charges Of Election Fraud Prompt A 'Russian Spring'? *Forbes*. Dec 09, 2010.
URL: <https://www.forbes.com/sites/tompost/2011/12/09/will-charges-of-election-fraud-prompt-a-russian-spring/#6cf87817578b>

53. Fs 10.12.2011
 Roderick P.G. Vladimir Putin Is In a Box: What the Demonstrators Should Demand *Forbes*. Dec 10, 2011.
 URL: <https://www.forbes.com/sites/paulroderickgregory/2011/12/10/vladimir-putin-is-in-a-box-what-the-demonstrators-should-demand/#397e8e46328a>
54. Fs 17.06.2015
 Rapoza K. China Not So In Love With Russia After All. *Forbes*. Jun 17, 2015.
 URL: <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2015/06/17/china-not-so-in-love-with-russia-afterall/>
55. Fs 06.07.2017
 Rapoza K. Sorry Senator McCain, Russia No Longer Just 'A Gas Station Masquerading As A Country'. *Forbes*. Jul 6, 2017.
 URL: <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2017/07/06/sorry-senator-mccain-russia-no-longer-just-a-gas-station-masquerading-as-a-country/#51296f22f091>
56. FT 15.10.2004
 Wagstyl S. Alexander Lukashenko: Europe's last dictator. *The Financial Times*. Oct 15, 2004.
 URL: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b0750e38-1cec-11d9-abbf-00000e2511c8.html>
57. FT 03.12.2009
 'Good tsar' Putin revels in TV role. *The Financial Times*. Dec 03, 2009.
 URL: <https://www.ft.com/content/67137846-e03d-11de-8494-00144feab49a>
58. FT 18.05.2011
 Clover C. Medvedev remains coy on election ambitions. *The Financial Times*. May 18, 2011.
 URL: http://www.ft.com/cms/s/ae7f49da-814a-11e0-9360-00144feabdc0,Authorised=false.html?_i_location=http%3A%2F%2Fwww.ft.com%2
59. FT 18.08.2011
 Buckley N. Former USSR: A democratic deficit. *The Financial Times*. Aug 18, 2011.
 URL: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/005007d6-c9b2-11e0-b88b-00144feabdc0.html#axzz3gLbw5Txa>

60. FT 04.01.2017
Trump, Putin, Xi and the cult of the strongman leader. *The Financial Times*. Jan 4, 2017.
URL: <https://www.ft.com/content/39da343a-9f4b-11e6-891e-abe238dee8e2>
61. GQM 06.03.2014
Fletcher M. Belarus: Europe's Secret State. *GQ-Magazine*. March 6, 2014.
URL: <http://www.gq-magazine.co.uk/comment/articles/2014-03/06/belarus-dictatorship-alexander-lukashenko/viewall>
62. GQM 06.03.2014
Fletcher M. Belarus: Europe's secret state. *GQ-Magazine*. Mar 06, 2014.
URL: <http://www.gq-magazine.co.uk/comment/articles/2014-03/06/belarus-dictatorship-alexander-lukashenko/viewgallery/0?>
63. Grdn 12.10.2007
Hoggart S. The Judy and Judy show. *The Guardian*. Oct 12, 2007.
URL: <https://www.theguardian.com/politics/2007/oct/12/houseofcommons.politicalcolumnists>
64. Grdn 12.05.2008
Silverstein R. Smear-faced cheek. *The Guardian*. May 12, 2008.
URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/may/12/smearfacedcheek>
65. Grdn 24.07.2008
Harding L. Welcome to Putin's summer camp. *The Guardian*. Jul 24, 2008.
URL: <https://www.theguardian.com/world/2008/jul/24/russia>
66. Grdn 16.09.2009
Adesioye L. The anti-Obamaniacs. *The Guardian*. Sep 16, 2009.
URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/sep/16/jimmy-carter-obama-racism>
67. Grdn 15.05.2010
Cadwalladr C. This collusion to keep women out of power is sinister. *The Guardian*. May 15, 2010.

URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/may/16/carole-cadwalladr-women-politics-powe>

68. Grdn 20.05.2010

White M. Yes, Minister, it's the revenge of the mandarins. *The Guardian*. May 20, 2010.

URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/may/20/civil-service-michael-white>

69. Grdn 23.05.2012

Jones S. David Cameron's 'muttering idiot' insult is latest in string of outbursts. *The Guardian*. May 23, 2012.

URL: <https://www.theguardian.com/news/blog/2012/may/23/david-cameron-ed-balls-muttering>

70. Grdn 25.10.2012

Burkeman O. Obama calls Romney a 'bullshitter' – the election just got a whole lot coarser. *The Guardian*. Oct 25, 2012.

URL: <http://www.theguardian.com/world/2012/oct/25/obama-romney-bullshitter-rolling-stone>

71. Grdn 24.03.2013

Harding L., Booth R. Boris Berezovsky's death leaves friends suspecting foul play. *The Guardian*. Mar 24, 2013.

URL: <https://www.theguardian.com/world/2013/mar/24/boris-berezovsky-death-foul-play>

72. Grdn 09.06.2014

Rice-Oxley M. Belarus: 20 years under dictatorship and a revolution behind the rest of Europe. *The Guardian*. Jun 9, 2014.

URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/09/-sp-belarus-remains-revolution-behind>

73. Grdn 27.07.2014

Cohen N. Yes, Britain can afford to defy Tsar Vladimir Putin. *The Guardian*. Jul 27, 2014.

URL: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jul/27/britain-can-afford-to-defy-putin-litvinenko-russia-sanctions>

74. Grdn 18.11.2014

Tisdall S. Finland back on red alert over expansionist Russia. *The Guardian*. Nov 18, 2014.

URL: <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/18/finland-red-alert-expansion-russia>

75. Grdn 29.04.2015

Kim Jong-un executes 15 top officials, say South Korean spies. *The Guardian*. Apr 29, 2015.

URL: <http://www.theguardian.com/world/2015/apr/29/kim-jong-un-executes-15-top-officials-south-korean-spies>

76. Grdn 09.07.2015

Jones J. Testino's portrait of William and Kate is a sickly sweet lie. *The Guardian*. Jul 09, 2015

URL: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jul/09/mario-testino-portrait-william-kate-children>

77. Grdn 19.08.2015

Jones J. Think Vladimir Putin looks like a Bond villain? It's more serious than that. *The Guardian*. Aug 19, 2015.

URL: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/aug/19/vladimir-putin-bond-villain-russia-submarine>

78. Grdn 01.03.2016

Toynbee P. If David Cameron is so smart, why is he waging war on his referendum allies? *The Guardian*. Mar 1, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/mar/01/david-cameron-war-labour-allies-eu-referendum-one-nation-leadership>

79. Grdn 21.03.2016

Graves L. Donald Trump's machismo becomes sexism once he faces Clinton. *The Guardian*. Mar 21, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/mar/21/donald-trump-sexism-hillary-clinton-general-election>

80. Grdn 23.04.2016

Smith D. The splinter is coming: the Republican race is a real-life Game of Thrones plot. *The Guardian*. Apr 23, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/apr/23/us-election-trump-cruz-republicans-game-of-thrones-plot>

81. Grdn 19.05.2016

Jacobs B. Will 'Trumpism' replace conservatism? *The Guardian*. May 19, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/may/19/donald-trump-republican-party-election-conservatives>

82. Grdn 14.10.2016

Campbell S. Donald Trump is a man-baby. *The Guardian*. Oct 14, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/oct/14/donald-trump-is-a-man-baby>

83. Grdn 12.11.2016

Walker S. 'Macho v macho': what to expect from Putin-Trump negotiations. *The Guardian*. Nov 12, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/nov/12/macho-election-russia-usa-putin-trump-negotiations>

84. Grdn 17.11.2016

West C. Goodbye, American neoliberalism. A new era is here. *The Guardian*. Nov 17, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/nov/17/american-neoliberalism-cornel-west-2016-election>

85. Grdn 01.12.2016

Stewart H. May's put-downs leave some muttering darkly about an anti-Johnson plot. *The Guardian*. Dec 1, 2016.

URL: <https://www.theguardian.com/politics/2016/dec/09/theresa-may-put-downs-some-muttering-darkly-anti-boris-johnson-plot>

86. Grdn 10.02.2017
Knaus C. Ross Cameron defends claim New South Wales Liberal party is 'basically a gay club'. *The Guardian*. Feb 10, 2017.
URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2017/feb/10/former-liberal-mp-ross-cameron-defends-claim-party-is-basically-a-gay-club>
87. Grdn 01.06.2017
Barlett B Donald Trump's incompetence is a problem. His staff should intervene. *The Guardian*. Jun 01, 2017.
URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jun/01/donald-trump-incompetence-white-house-staff-intervention>
88. Grdn 05.06.2017
Mason M., Walker P. Under-fire Theresa May hits back over police cuts. *The Guardian*. Jun 5, 2017.
URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/jun/05/karen-bradley-police-cuts-armed-officers-bbc-today-programme-london-bridge-attack>
89. Grdn 15.08.2017
Wolffe R. The president of the United States is now a neo-Nazi sympathiser. *The Guardian*. Aug 15, 2017.
URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/aug/15/the-president-of-the-united-states-is-now-a-neo-nazi-sympathiser>
90. Grdn 30.12.2017
Valenti J. Donald Trump: the Grinch who turned Christmas into a political battleground. *The Guardian*. Dec 30, 2017.
URL: <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/30/donald-trump-twitter-merry-christmas-week-in-patriarchy>
91. HI 19.02.2014
Budowsky B. Comrade Putin's wars. *The Hill*. Feb 19, 2014.
URL: <http://thehill.com/opinion/brent-budowsky/198727-brent-budowsky-comrade-putins-wars>

92. HI 20.03.2014
Budowsky B. Vladimir Putin: Neo-Soviet strongman-for-life. *The Hill*. Mar 20, 2014.
URL: <http://thehill.com/blogs/pundits-blog/foreign-policy/201293-vladimir-putin-neo-soviet-strongman-for-life>
93. HI 21.12.2017
Delk J. Ex-CIA director: Trump shows 'qualities usually found in narcissistic, vengeful autocrats'. *The Hill*. Dec 21, 2017.
URL: <http://thehill.com/briefing-room/366078-former-cia-director-trump-shows-qualities-usually-found-in>
94. HP 18.04.2009
Meghan McCain: “Old School” Republicans Are “Scared Sh**less”. *The Huffington Post*. Apr 18, 2009.
URL: http://www.huffingtonpost.com/2009/04/18/meghan-mccain-old-school_n_188636.html
95. HP 25.06.2009
Schechter D. Crimes of Wall Street: Investigate Control Fraud. *The Huffington Post*. Jun 25, 2009.
URL: http://www.huffingtonpost.com/danny-schechter/crimes-of-wall-street-inv_b_206331.html
96. HP 11.09.2009
Schweitzer J. You Lie! *The Huffington Post*. Sep 11, 2009.
URL: https://www.huffingtonpost.com/jeff-schweitzer/you-lie_b_282139.html
97. HP 11.09.2009
Schweitzer J. You Lie! *The Huffington Post*. Sep 11, 2009.
URL: https://www.huffingtonpost.com/jeff-schweitzer/you-lie_b_282139.html
98. HP 22.03.2010
Russnow M. We’ve Finally Got Health Care, Hallelujah: All the GOP Can Conjure Is the Bogyman! *The Huffington Post*. Mar 22, 2010.
URL: https://www.huffingtonpost.com/michael-russnow/weve-finally-got-health-care_b_507883.html

99. HP 04.06.2010

Jake Knotts' "Raghead" Remark: Nikki Haley, Obama Called Indian Slur By South Carolina State Senator. *The Huffington Post*. Jun 04, 2010.

URL: http://www.huffingtonpost.com/2010/06/04/jake-knotts-raghead-remar_n_600238.html

100. HP 19.07.2010

Jim D. Kathy Griffin, and Why Conservatives Aren't Funny. *The Huffington Post*. Jul 19, 2010.

URL: https://www.huffingtonpost.com/jim-david/kathy-griffin-and-why-con_b_650162.html

101. HP 15.10.2010

Misol L. A Corrupt Dictator Tries to Buy UNESCO's Brand Name. *The Huffington Post*. Oct 15, 2010.

URL:

https://www.huffingtonpost.com/lisa-misol/a-corrupt-dictator-tries-_b_764654.html

102. HP 03.01.2011

Wing N. Mike Huckabee: Chris Matthews Becoming Charlie Sheen. *The Huffington Post*. Jan 3, 2011.

URL: https://www.huffingtonpost.com/2011/03/01/mike-huckabee-chris-matthews-sheen_n_829793.html

103. HP 03.03.2011

Linkins J. Mike Huckabee Don't Know Much About History. *The Huffington Post*. Mar 3, 2011.

URL: https://www.huffingtonpost.com/2011/03/03/mike-huckabee-dont-know-m_n_830998.html

104. HP 25.05.2011

Barlow T. The Tea Party's Worst Nightmare: Ike. *The Huffington Post*. May 25, 2011.

URL: https://www.huffingtonpost.com/toby-barlow/the-tea-partys-worst-nigh_b_706516.html

105. HP 25.05.2011

Superville D. Obama's Afghanistan Plan: 30,000 Troops, No Endless Commitment. *The Huffington Post*. May 25, 2011.

URL: http://www.huffingtonpost.com/2009/12/01/obamas-afghanistan-plan-o_n_374995.html

106. HP 12.11.2010

Linkins J. Pretend Democrats Advise Obama Not To Run For Re-Election. *The Huffington Post*. May 25, 2011.

URL: https://www.huffingtonpost.com/2010/11/12/pretend-democrats-advise-_n_782991.html

107. HP 05.07.2014

Myers G. The Black Man in the White House: Racism Is Alive and Well in America. *The Huffington Post*. Jul 05, 2014

URL: http://www.huffingtonpost.com/gerry-myers/the-black-man-in-the-whit-racism_b_5264089.html

108. HP 11.06.2015

Gordts E. Stunning Photos Document Life In North Korea's Secluded Capital Pyongyang. *The Huffington Post*. Jun 11, 2015.

URL: http://www.huffingtonpost.com/2015/06/11/north-korea-photos_n_7561408.html

109. HP 16.07.2015

Mazza Ed. Patrick Rushing, Airway Heights Mayor, Calls President Obama 'Monkey Man' But Says He's Not Racist. *The Huffington Post*. Jul 16, 2015.

URL: http://www.huffingtonpost.com/entry/washington-mayor-racist_55a71677e4b04740a3defd84

110. HP 06.12.2016

Keeton A. White Folks Elected Donald Trump. *The Huffington Post*. Dec 6, 2016.

URL: https://www.huffingtonpost.com/entry/white-folks-elected-donald-trump_us_58412beee4b0b93e10f8e0fa

111. HP 29.12.2016

Rymel T. How This Conservative Became a 'Libtard'. *The Huffington Post*. Dec 29, 2016.

URL: https://www.huffingtonpost.com/entry/how-this-conservative-became-a-libtard_us_58657d68e4b04d7df167d389

112. Ind 12.02.2006

LA shoe-bomb plot: Terrorists planned a West Coast 9/11 in 2002. *The Independent*. Feb 12, 2006.

URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/la-shoe-bomb-plot-terrorists-planned-a-west-coast-911-in-2002-6109304.html>

113. Ind 12.01.2009

Prince Harry faces army probe over his 'Paki' jibe. *The Independent*. Jan 12, 2009. Cahal Milmo and Andrew Buncombe.

URL: <https://www.independent.ie/world-news/europe/prince-harry-faces-army-probe-over-his-paki-jibe-26505266.html>

114. Ind 05.08.2009

Walker S. Russia's macho man: Putin shows muscle... again. *The Independent*. Aug 5, 2009.

URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russias-macho-man-putin-shows-muscle-again-1767377.html>

115. Ind 22.03.2010

Jones A. BAE jobs lost as US firm General Dynamics wins tank contract. *The Independent*. Mar 22, 2010.

URL: <http://www.independent.co.uk/news/business/news/bae-jobs-lost-as-us-firm-general-dynamics-wins-tank-contract-1925316.html>

116. Ind 30.06.2010

Minister apologises for branding Speaker John Bercow 'a stupid dwarf'. *The Independent*. Jun 30, 2010.

URL: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/minister-apologises-for-branding-speaker-john-bercow-a-stupid-dwarf-2014731.html>

117. Ind 15.03.2011

Grice. A. Miliband brands Clegg a 'vote-loser' as AV vote row gets personal. *The Independent*. Mar 15, 2011.

URL: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/miliband-brands-clegg-a-vote-loser-as-av-vote-row-gets-personal-2241871.html>

118. Ind 15.05.2011

Lott T. Good riddance to this unequal Union. *The Independent*. May 15, 2011.

URL: <http://www.independent.co.uk/voices/commentators/tim-lott-good-riddance-to-this-unequal-union-2284201.html>

119. Ind 20.11.2011

Taylor DJ. The Tories go for the chummy battleaxe look. *The Independent*. Nov 20, 2011.

URL: <http://www.independent.co.uk/voices/commentators/dj-taylor-the-tories-go-for-the-chummy-battleaxe-look-6264961.html>

120. Ind 18.07.2012

Norman M. Don't forget why Tony Blair is a pariah in his own land. *The Independent*. Jul 18, 2012.

URL: <https://www.independent.co.uk/voices/commentators/matthew-norman/matthew-norman-dont-forget-why-tony-blair-is-a-pariah-in-his-own-land-7953427.html>

121. Ind 06.09.2013

Williams R. Conservative backbencher Henry Smith brands Vladimir Putin a 'tosser' amid 'small island' row. *The Independent*. Sep 06, 2013.

URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/conservative-backbencher-henry-smith-brands-vladimir-putin-a-tosser-amid-small-island-row-8802052.html>

122. Ind 11.10.2013

Merridale C. Behind closed doors: The secrets contained within the imposing walls of the Kremlin. *The Independent*. Oct 11, 2013.

URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/behind-closed-doors-the-secrets-contained-within-the-imposing-walls-of-the-kremlin-8868610.html>

123. Ind 06.07.2016

Wilkinson R. Tony Blair was not straight with the UK public over the Iraq War, says Sir John Chilcot. *The Independent*. Jul 06, 2016.

URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/tony-blair-iraq-war-uk-public-not-straight-sir-john-chilcot-inquiry-2003-wmds-saddam-hussein-george-a7826226.html>

124. Ind 20.09.2017

Buchan L. Lords claim millions in expenses despite barely speaking in Parliament. *The Independent*. Sep 20, 2017

URL: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/lords-expenses-millions-despite-barely-speaking-parliament-peers-house-a7957541.html>

125. Ind 13.05.2018

Sengupta K. Intelligence services thwarting monthly terror attacks on Britain, MI5 head says. *The Independent*. May 13, 2017

URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/mi5-andrew-parker-terrorist-attacks-thwarted-westminster-russia-salisbury-a8350111.html>

126. LADN 13.08.2009

Orlov R. Villaraigosa decries firefighters' union scare tactics. *LA Daily News*. Aug 13, 2009.

URL: <https://www.dailynews.com/2009/08/13/villaraigosa-decries-firefighters-union-scare-tactics/>

127. LADN 08.04.2010

Shut it down: Mayor threatens to close City Hall as part of a political game. Bring it. *LA Daily News*. Apr 8, 2010.

URL: <https://www.dailynews.com/2010/04/08/shut-it-down-mayor-threatens-to-close-city-hall-as-part-of-a-political-game-bring-it/>

128. Mir 12.08.2014

Kelly J. The 'Hermit Kingdom' of North Korea finally opens its doors ... and the result is a stunning video. *The Mirror*. Aug 12, 2014.

URL: <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/hermit-kingdom-north-korea-finally-403974>

129. Mir 05.10.2016

Smith M. Theresa May brands LABOUR the 'nasty party' in her keynote speech to Conservative Party Conference. *The Mirror*. Oct 5, 2016.

URL: <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/theresa-brands-labour-nasty-party-8982812>

130. NR 20.02.2008

Malkin M. 2 Michelles, 2 Americas & Shame vs. Pride. *The National Review*. Feb 20, 2008.

URL: <http://www.nationalreview.com/articles/223705/>

131. NR 21.05.2008

Malkin M. Barack-Gaffes. *The National Review*. May 21, 2008.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/224544/barack-gaffes-michelle-malkin>

132. NR 31.03.2010

Malkin M. Henry Waxman: The Witch Hunter of Capitol Hill. *The National Review*. Mar 31, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/articles/229443/henry-waxman-witch-hunter-capitol-hill/michelle-malkin>

133. NR 16.06.2010

Malkin M. Stuck on Stupid: Obama's Czar Fetish. *The National Review*. Jun 16, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/229970/stuck-stupid-obamas-czar-fetish-michelle-malkin?target=author&tid=900908>

134. NR 23.06.2010

Malkin M. Ken Salazar Gets a Kick in the You-Know-What. *The National Review*. Jun 23, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/articles/243319/>

135. NR 09.07.2010

Malkin M. Whitewashing Black Racism. *The National Review*. Jul 9, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/243431/whitewashing-black-racism-michelle-malkin>

136. NR 01.09.2010

Malkin M. Arizona vs. the U.N. Human Rights Police. *The National Review*. Sept 1, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/245315/arizona-vs-un-human-rights-police-michelle-malkin?target=author&tid=900908>

137. NR 24.09.2010

Malkin M. How Privileged Democrats Pay for Their Houses. *The National Review*. Sep 24, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/247656/how-privileged-democrats-pay-their-houses-michelle-malkin>

138. NR 28.09.2010

McCarthy A.C. Investigate Racism in the Obama Justice Department. *The National Review*. Sep 28, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/>

139. NR 01.10.2010

Malkin M. The shoes liberal celebrities won't wear. *The National Review*. Oct 1, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/248440/shoes-liberal-celebrities-wont-wear-michelle-malkin>

140. NR 20.10.2010

Malkin M. Extreme Girls: All the President's Radical Women. *The National Review*. Oct 20, 2010.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/250360/extreme-girls-all-presidents-radical-women-michelle-malkin?target=author&tid=900908>

141. NR 08.05.2012

Goldberg J. Big &#%!ing Joker. *The National Review*. May 08, 2012.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/298785/big-ing-joker-jonah-goldberg>

142. NR 19.09.2013

May C.D. Vladimir Putin, the Neo-Soviet Man. *The National Review*. Sept 19, 2013.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/358894/vladimir-putin-neo-soviet-man-clifford-d-may>

143. NR 25.08.2015

Victor D.H. Too Old and Too White. *The National Review*. Aug 25, 2015.

URL: <http://www.nationalreview.com/article/422981/democrats-too-old-and-too-white-victor-davis-hanson>

144. NR 30.09.2015

Herman A. Becoming Putin's Poodle. *The National Review*. Sep 30, 2015

URL: <http://www.nationalreview.com/corner/424840/becoming-putins-poodle-arthur-l-herman>

145. NRp 24.12.2010

Crowley M. Obama vs. Osama. *The National Review*. Dec 24, 2008

URL: <https://newrepublic.com/article/64342/obama-vs-osama>

146. NRp 20.02.2010

Epstein M. A Rag Head is a Rag Head is a Rag Head. *The New Republic*. Feb 20, 2010.

URL: <https://newrepublic.com/article/213409/rag-head-is-rag-head-is-rag-head>

147. NRp 14.08.2017

Moser B. Donald Trump, Neo-Nazi Recruiter-in-Chief. *The New Republic*. Aug 14, 2017.

URL: <https://newrepublic.com/article/144312/donald-trump-neo-nazi-recruiter-in-chief>

148. NS 10.02.2011

Hasan M. Cameron's cynical Muslim-bashing – and Labour's shabby response. *The New Statesman*. Feb 10, 2011.

URL: <https://www.newstatesman.com/uk-politics/2011/02/british-cameron-minister>

149. NS 16.06.2011

Behr R. Ed Miliband and the "timidity Gestapo". *The New Statesman*. Jun 16, 2011.

URL: <https://www.newstatesman.com/uk-politics/2011/06/labour-party-miliband-voters>

150. Nw 23.10.2006

Hirsh M. North Korea's Kim Jong Il. *Newsweek*. Oct 22, 2006.

URL: <http://www.newsweek.com/north-koreas-kim-jong-il-111871>

151. Nw 15.04.2007

Thomas E. Is Mitt Romney Ready for Prime-Time Politics? *Newsweek*, Apr 15, 2007.

URL: <http://www.newsweek.com/mitt-romney-ready-prime-time-politics-97401>

152. Nw 09.02.2008

Bailey H. Why the right hates McCain. *Newsweek*. Feb 9, 2008.

URL: <http://www.newsweek.com/why-right-hates-mccain-93575>

153. Nw 09.02.2008

Bailey H. Why The Right Hates McCain. *Newsweek*. Feb 9, 2008.

URL: <http://www.newsweek.com/why-right-hates-mccain-93575>

154. Nw 17.10.2009

Matthews O. Hermitage and Russia's vulture capitalism. *Newsweek*. Oct 17, 2009.

URL: <http://www.newsweek.com/hermitage-and-russias-vulture-capitalism-81441>

155. Nw 28.08.2010

Alter J. How Obama can fight the lies. *Newsweek*. Aug 28, 2010.

URL: <http://www.newsweek.com/alter-how-obama-can-fight-lies-71701>

156. Nw 18.10.2010

Malkawi S. Palestinians may ask security council to proclaim state in Gaza and West Bank. *Newsweek*. Oct 18, 2010.

URL: <http://www.newsweek.com/palestinians-may-ask-security-council-proclaim-state-gaza-and-west-bank-73881>

157. Nw 29.10.2010

Clift E. Whitman, Fiorina, and McMahon's self-financed flops? *Newsweek*. Oct 29, 2010.

URL: <http://www.newsweek.com/whitman-fiorina-and-mcmahons-self-financed-flops-74125>

158. Nw 23.01.2011

Cottle M. Kirsten Gillibrand shows she's no Lightweight. *Newsweek*. Jan 23, 2011.

URL: <http://www.newsweek.com/kirsten-gillibrand-shows-shes-no-lightweight-66961>

159. Nw 06.02.2011

Romano A. Scott Brown's moderate woes. *Newsweek*. Feb 6, 2011.

URL: <http://www.newsweek.com/scott-browns-moderate-woes-68693>

160. Nw 14.10.2017

Lowe J. Is Donald Trump a Moron? Stephen Colbert Has President Battle Rex Tillerson in the Thunderdome. *Newsweek*. Oct 14, 2011.

URL: <http://www.newsweek.com/donald-trump-rex-tillerson-stephen-colbert-thunderdome-sketch-685113>

161. NYDN 15.06.2009

Kennedy H. GOP activist DePass apologizes after joking on Facebook that gorilla is related to Michelle Obama. *New York Daily News*. Jun 15, 2009.

URL: <http://www.nydailynews.com/news/politics/gop-activist-depass-apologizes-joking-facebook-gorilla-related-michelle-obama-article-1.376792>

162. NYP 30.08.2014

Ukraine wants to join NATO as Putin compares Kiev to Nazis. *The New York Post*. Aug 30, 2014.

URL: <https://nypost.com/2014/08/30/ukraine-wants-to-join-nato-as-putin-compares-kiev-to-nazis/>

163. NYP 13.04.2010

Herman A. The bear is back: Poland's tragedy, Russia's gain. *The New York Post*. Apr 13, 2010.

URL: http://www.nypost.com/p/news/opinion/opedcolumnists/the_bear_is_back

164. NYP 16.11.2016

Goodwin M. Obama's 'hope and change' has given us 'fear and loathing'. *The New York Post*. Nov 16, 2016.

URL: <https://nypost.com/2016/11/06/obamas-hope-and-change-has-given-us-fear-and-loathing/>

165. NYP 20.09.2017

K.Li D. North Korea: Trump's threats are 'the sound of a dog barking'. *The New York Post*. Sep 20, 2017.

URL: <https://nypost.com/2017/09/20/north-korea-trumps-threats-are-the-sound-of-a-dog-barking/>

166. NYP 21.09.2017

Italiano L. Kim Jong Un calls Trump 'deranged,' says he will 'pay dearly' for threats. *The New York Post*. Sep 21, 2017.

URL: <https://nypost.com/2017/09/21/kim-jong-un-calls-trump-deranged-says-he-will-pay-dearly-for-threats/>

167. NYP 22.09.17

Tacopino J. Trump lashes out at 'Rocket Man' Kim Jong Un during rally. *The New York Post*. Sep 22, 2017.

URL: <https://nypost.com/2017/09/22/trump-lashes-out-at-rocket-man-kim-jong-un-during-rally>

168. NYr 13.04.2009

Packer G. Obamaism. *The New Yorker*. Apr 13, 2009.

URL: <http://www.Newyorker.com/magazine/2009/04/13/obamaism>

169. NYr 10.02.2014

Fan J. Beijing Loves Sochi. *The New Yorker*, Feb 10, 2014.

URL: <http://www.Newyorker.com/news/sporting-scene/beijing-loves-sochi>

170. NYT 31.01.2000

Safire W. Putinism Looms. *The New York Times*. Jan 31, 2000.

URL: <http://www.nytimes.com/2000/01/31/opinion/essay-putinism-looms.html>

171. NYT 11.05.2008

Nagourney A. Already, Obama and McCain Map Fall Strategies. *The New York Times*. May 11, 2008.

URL: <http://www.nytimes.com/2008/05/11/us/politics/11strategy.html>

172. NYT 11.05.2008

Knowlton B. Edwards hints that Clinton give up race for nomination. *The New York Times*. May 11, 2008.

URL: <http://www.nytimes.com/2008/05/11/world/americas/11iht-campaign.4.12778481.html>

173. NYT 02.09.2008

Stelter B. D'OH-bama. *The New York Times*. Sep 2, 2008.

URL: <https://www.nytimes.com/2008/10/02/doh-bama/?mtrref=www.google.com.ua&gwh=CA9DEF8F1DDE108F15E3B0D71AE41635&gwt=pay>

174. NYT 19.07.2009

Dowd M. Pharisees on the Potomac. *The New York Times*. Jul 19, 2009.

URL: <https://www.nytimes.com/2009/07/19/opinion/19dowd.html>

175. NYT 19.09.2009

Herbertsept B. The Scourge Persists. *The New York Times*. Sept 19, 2009.

URL: <http://www.nytimes.com/2009/09/19/opinion/19herbert.html>

176. NYT 26.01.2010

Dowd M. Bringing Sexy Back. *The New York Times*. Jan 26, 2010.

URL: <http://www.nytimes.com/2010/01/27/opinion/27dowd.html>

177. NYT 08.02.2010

Levy C.J. Opposition Leader Declares Victory in Ukraine. *The New York Times*. Feb 8, 2010

URL: <http://www.nytimes.com/2010/02/08/world/europe/08ukraine.html>

178. NYT 02.03.2010

Dowd M. Loosey-Goosey Saudi. *The New York Times*. Mar 2, 2010

URL: <https://www.nytimes.com/2010/03/03/opinion/03dowd.html?mtrref=www.google.com.ua&gwh=2B76453CCAEDEA1B3B1EF5F021F05F19&gwt=pay&assetType=opinion>

179. NYT 15.05.2010

Rich F. A Heaven-Sent Rent Boy. *The New York Times*. May 15, 2010.

URL: <http://www.nytimes.com/2010/05/16/opinion/16rich.html>

180. NYT 04.06.2010

Blow Ch. M. Gay? Whatever, Dude. *The New York Times*. May 15, 2010.

URL: <https://www.nytimes.com/2010/06/05/opinion/05blow.html>

181. NYT 11.06.2010

Paul P. The Party, in Exile. *The New York Times*. Jun 11, 2010.

URL: <http://www.nytimes.com/2010/06/13/13Party.html>

182. NYT 12.06.2010

Dowd M. Isn't It Ironic? *The New York Times*. June 12, 2010.

URL: <http://www.nytimes.com/2010/06/13/opinion/13dowd.html>

183. NYT 04.09.2010

Dowd M. The Poodle Speaks. *The New York Times*. Sept. 4, 2010.

URL: http://www.nytimes.com/2010/09/05/opinion/05dowd.html?_r=0

184. NYT 30.06.2011

Kramer A.E. Russia Uses Its Airwaves, and Then Its Power Lines, to Strike at Belarus President. *The New York Times*. Jun 30, 2011.

URL: http://www.nytimes.com/2011/06/30/world/europe/30belarus.html?_r=0

185. NYT 07.10.2011

Blow Ch. M. Desperately Seeking Someone. *The New York Times*. Oct 07, 2011.

URL: <https://www.nytimes.com/2011/10/08/opinion/blow-desperately-seeking-someone.html>

186. NYT 03.12.2011

Maureen D. In Search of Monsters. *The New York Times*. Dec 3, 2011.

URL: <http://www.nytimes.com/2011/03/13/opinion/13dowd.html>

187. NYT 26.04.2012

Collins G. The End of Newt. *The New York Times*. Apr 26, 2012.

URL: <https://www.nytimes.com/2012/04/26/opinion/collins-the-end-of-newt.html?mtrref=www.google.com.ua&gwh=47B9AB33B4178557A124F52656623721&gwt=pay&assetType=opinion>

188. NYT 30.03.2016

B. Edsall T. Who Are the Angriest Republicans? *The New York Times*. Mar 30, 2016.

URL: <https://www.nytimes.com/2016/03/30/opinion/campaign-stops/who-are-the-angriest-republicans.html>

189. NYT 04.06.2016

Ukraine's Unyielding Corruption. *The New York Times*, Jan 04, 2016

URL: http://www.nytimes.com/2016/04/01/opinion/ukraines-unyielding-corruption.html?_r=2

190. NYT 20.11.2010

Collins G. The Zombie Jamboree. *The New York Times*, Nov 20, 2010

URL: <https://www.nytimes.com/2010/11/20/opinion/20collins.html>

191. NYT 13.10.2016

Sexton J.S. Donald Trump's Toxic Masculinity. *The New York Times*. Oct. 13, 2016.

URL: http://www.nytimes.com/2016/10/13/opinion/donald-trumps-toxic-masculinity.html?_r=0

192. NYT 29.10.2016

Faludi S. How Hillary Clinton Met Satan. *The New York Times*. Oct 29, 2016.

URL: <https://www.nytimes.com/2016/10/30/opinion/sunday/how-hillary-clinton-met-satan.html>

193. NYT 25.11.2016

Egan T. A Farewell to the Comedian in Chief. *The New York Times*. Nov 25, 2016.

URL: <https://www.nytimes.com/2016/11/25/opinion/a-farewell-to-the-comedian-in-chief.html>

194. NYT 20.01.2017

Cohen R. Theresa May's 'Global Britain' Is Baloney. *The New York Times*. Jan 20, 2017.

URL: <https://www.nytimes.com/2017/01/20/opinion/theresa-mays-global-britain-is-baloney.html?rref=collection%2Fcolumn%2Froger-cohen>

195. NYT 27.01.2017

Erlanger S. Donald Trump and Theresa May: An Odd Couple. *The New York Times*. Jan 27, 2017.

URL: <https://mobile.nytimes.com/2017/01/27/world/europe/theresa-may-trump.html>

196. NYT 28.01.2017

Dowd M. Wild Child Takes Charge. *The New York Times*. Jan 28, 2017.

URL: <https://www.nytimes.com/2017/01/28/opinion/sunday/wild-child-takes-charge.html>

197. NYT 15.07.2017

Dowd M. Game of Thrones. *The New York Times*. Jul 15, 2017.

URL: <https://www.nytimes.com/2017/07/15/opinion/sunday/game-of-trump.html?rref=collection%2Fcolumn%2Fmaureen-dowd>

198. NYT 19.04.2018

Gardner C. Is Russia Sponsoring Terrorism? *The New York Times*. Apr 19, 2018.

URL: <https://www.nytimes.com/2018/04/19/opinion/russia-sponsoring-terrorism.html>

199. Obs 22.09.2009

Conason J. Racists Crying Racism. *The Observer*. Sep 22, 2009

URL: <http://www.observer.com/2009/09/racists-crying-racism/>

200. PDN 29.10.2008

DiFilippo D. New Panthers' War on Whites. *Philadelphia Daily News*. Oct 29, 2008.

URL: http://www.philly.com/philly/hp/news_update/20081029_New_Panthers__war_on_whites.html

201. PI 29.10.2015

Thompson A. Could America Elect a Mentally Ill President? *Politico*. Oct 29, 2015.

URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2015/10/politics-mental-illness-history-213276>

202. PI 07.01.2017

Motyl A. Vladimir Putin, war criminal. *Politico*. Jan 1, 2017.

URL: <https://www.politico.eu/article/vladimir-putin-war-criminal-inhumanity-syria/>

203. Pl 22.12.2017

Glasser Susan B. Trump, Putin and the New Cold War. *Politico*. Dec 22, 2017.

URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/12/22/donald-trump-vladimir-putin-cold-war-216157>

204. Sal 08.05.2007

McClelland Ed. The legend of Rahm. *Salon*. May 8, 2007.

URL: http://www.salon.com/2007/05/08/rahm_emanuel_2/

205. Sal 06.10.2008

Greenwald G. John McCain's unprecedentedly ugly speech today. *Salon*. Oct 6, 2008.

URL: http://www.salon.com/author/glenn_greenwald/index.html

206. Sal 12.10.2008

McClelland E. Rod Blagojevich's bad hair day. *Salon*. Oct 12, 2008.

URL: https://www.salon.com/2008/12/10/blagojevich_2/

207. Sal 18.07.2015

Devega C. The right-wing media's vicious profiteering: How Donald Trump & Fox News are weaponizing hate. *Salon*. Jul 18, 2015.

URL: https://www.salon.com/2015/07/18/the_right_wing_medias_vicious_profiteering_how_fox_news_donald_trump_are_weaponizing_hate/

208. Sal 09.08.2015

DeVega Ch. The secret history of "cuckservative": The fetish that became a right-wing rallying cry. *Salon*. Aug 9, 2015.

URL: http://www.salon.com/2015/08/09/the_secret_history_of_cuckservative_the_fetish_that_became_a_right_wing_rallying_cry/

209. Sal 28.06.2016

Feffer J. Trumpism is here to stay: America's neo-fascist fever dream has only just begun. *Salon*. Jun 28, 2016.

URL: http://www.salon.com/2016/06/28/trumpism_is_here_to_stay_americas_neo_fascist_fever_dream_has_only_just_begun_partner/

210. Sal 14.01.2017

O'Hehir A. Donald Trump: Not exactly Hitler! But his “Nazi Germany” comments conceal a dark parallel pattern. *Salon*. Jan 14, 2017.

URL: <https://www.salon.com/2017/01/14/donald-trump-not-exactly-hitler-but-his-nazi-germany-comments-conceal-a-dark-parallel-pattern/>

211. Sal 20.08.2017

Shivani A. Trump and the Nazis: Our troll-in-chief has a deep affinity with the alt-right – and with their ancestors. *Salon*. Aug 20, 2017.

URL: <https://www.salon.com/2017/08/20/trump-and-the-nazis-our-troll-in-chief-has-a-deep-affinity-with-the-alt-right-and-with-their-ancestors/>

212. Sl 11.01.2017

Kahn A. How Could It Possibly Be to Trump's Advantage to Compare the U.S. to Nazi Germany in a Tweet? *Slate*. Jan 11, 2017.

URL: http://www.slate.com/blogs/the_slatest/2017/01/11/trump_s_tweet_comparing_the_u_s_to_nazi_germany_explained.html

213. Sp 29.06.2010

Lord J. Al Gore and the Media Protection Racket. *Spectator*. Jun 29, 2010.

URL: https://spectator.org/39343_al-gore-and-media-protection-racket/

214. Sp 05.03.2016

Gray F. Donald Trump's angry America. *Spectator*. Mar 5, 2016.

URL: <https://www.spectator.co.uk/2016/03/donald-trumps-angry-america/>

215. Sp 01.09.2017

Gray F. The power of Hillary hate. *Spectator*. Sep 1, 2017.

URL: <https://www.spectator.co.uk/2016/09/dont-underestimate-the-power-of-hillary-hate/>

216. Sp 21.10.2017

Rod Liddle OK, I admit it, Donald Trump is an idiot. But he's dead right about Unesco. *Spectator*. Oct 21, 2017.

URL: <https://www.spectator.co.uk/2017/10/ok-i-admit-it-donald-trump-is-an-idiot-but-hes-dead-right-about-unesco/>

217. Tel 04.11.2006

Frei M. Cowboy loses his herd. *The Telegraph*. Nov 04, 2006.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1533257/Cowboy-loses-his-herd.html>

218. Tel 05.11.2006

Sherwell Ph. Bush has a Hill to climb. *The Telegraph*. 05 Nov 2006.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1533331/Bush-has-a-Hill-to-climb.html>

219. Tel 29.02.2008

Coughlin C. Vladimir Putin's poodle may yet bite. *The Telegraph*. Feb 29, 2008.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/comment/columnists/concoughlin/3555547/Vladimir-Putins-poodle-may-yet-bite.html>

220. Tel 11.01.2009

Harrison D. Prince Harry's 'Paki' comments 'completely unacceptable', says David Cameron. *The Telegraph*. Jan 11, 2009.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/theroyalfamily/4216808/>

221. Tel 30.06.2010

Simon Burns apologises to dwarves following insult aimed at John Bercow. *The Telegraph*. Jun 30, 2010.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/7864301/Simon-Burns-apologises-to-dwarves-following-insult-aimed-at-John-Bercow.html>

222. Tel 25.11.2010

David Cameron criticised over John Bercow dwarf joke. *The Telegraph*. Nov 25, 2010.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/8159102/David-Cameron-criticised-over-John-Bercow-dwarf-joke.html>

223. Tel 28.11.2010

Swami P. Kim Jong-il 'laying the ground for succession' with military attacks. *The Telegraph*. Nov 28, 2010.

URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/8166343/Kim-Jong-il-laying-the-ground-for-succession-with-military-attacks.html>

224. Tel 20.12.2010

Osborn A. Alexander Lukashenko: "Europe's last dictator". *The Telegraph*. 20 Dec 2010.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belarus/8214397/Alexander-Lukashenko-Europes-last-dictator.html>

225. Tel 15.03.2011

Heffer S. We don't have the luxury of an interventionist foreign policy. *The Telegraph*. Mar 15, 2011.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/comment/columnists/simonheffer/8384180/We-dont-have-the-luxury-of-an-interventionist-foreign-policy.html>

226. Tel 17.03.2011

Ward V. Labour shadow minister says Tories 'want Muslims out of London'. *The Telegraph*. Mar 17, 2011.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/8387429/Labour-shadow-minister-says-Tories-want-Muslims-out-of-London.html>

227. Tel 17.06.2011

Yapp R. David Cameron 'bordering on stupidity' over Falkland Islands, says Argentina president Cristina Kirchner. *The Telegraph*. Jun 17, 2011.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/southamerica/falklandislands/8582386/David-Cameron-bordering-on-stupidity-over-Falkland-Islands-says-Argentina-president-Cristina-Kirchner.html>

228. Tel 17.06.2011

Yapp R. David Cameron 'bordering on stupidity' over Falkland Islands, says Argentina president Cristina Kirchner. *The Telegraph*. Jun 17, 2011.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/southamerica/falklandislands/8582386/David-Cameron-bordering-on-stupidity-over-Falkland-Islands-says-Argentina-president-Cristina-Kirchner.html>

229. Tel 02.01.2013

Parfitt T. Vladimir Putin accused of creating gerontocracy. *The Telegraph*. Jan 2, 2013.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/vladimir-putin/9775830/Vladimir-Putin-accused-of-creating-gerontocracy.html>

230. Tel 01.04.2014

Rifkind M. Nigel Farage is a buffoon for admiring Vladimir Putin. *The Telegraph*. 01 Apr, 2014.

URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/ukip/10737184/Nigel-Farage-is-a-buffoon-for-admiring-Vladimir-Putin.html>

231. Th 30.05.2008

Byrd L. Lying About Iraq. *Townhall*. May 30, 2008.

URL: <https://townhall.com/columnists/loriebyrd/2008/05/30/lying-about-iraq-n879773>

232. Th 28.10.2008

Malkin M. Notorious Obamedia Moments of 2008. *Townhall*. Oct 29, 2008.

URL: http://townhall.com/columnists/michellemalkin/2008/10/29/notorious_obamedia_moments_of_2008

233. Th 17.07.2009

Malkin M. Inside the Monstrous Obamacare Bureaucracy. *Townhall*. Jul 17, 2009.

URL: http://townhall.com/columnists/michellemalkin/2009/07/17/inside_the_monstrous_obamacare_bureaucracy/page/full

234. Th 13.08.2009

Coulter A. Kathleen Parker, The Barry Lynn of The South. *Townhall*. Aug 13, 2009.

URL: <https://townhall.com/columnists/anncoulter/2009/08/13/kathleen-parker-the-barry-lynn-of-the-south-n866413>

235. Th 14.10.2009

Coulter A. Natural Born Losers. *Townhall*. Oct 14, 2009.

URL: <https://townhall.com/columnists/anncoulter/2009/10/14/natural-born-losers-n1070996>

236. Th 16.04.2010

Malkin M. The Obamacare Inquisition Is on Hold ... for Now. *Townhall*. Apr 16, 2010.

URL: http://townhall.com/columnists/michellemalkin/2010/04/16/the_obamacare_inquisition_is_on_hold_..._for_now

237. Th 15.04.2011

Haberman M. Likely GOP contenders plot tea party strategies. *Townhall*. Apr 15, 2011.

URL: https://townhall.com/columnists/maggiehaberman/2011/04/15/gop-contenders-plot-tea-party-strategies_n179113

238. Tm 19.12.2007

Ignatius A. A Tsar Is Born. *Time Magazine*. Dec 19, 2007.

URL: http://content.time.com/time/specials/2007/personoftheyear/article/0,28804,1690753_1690757_1690766-2,00.html

239. Ts 27.05.2007

Franchetti M. Putin the Terrible, we love you. *The Times*. May 27, 2007.

URL: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article1844508.ece>

240. Ts 19.01.2008

Macintyre B. Don't mess with our madrigals, Vladimir. *The Times*. Jan 19, 2008.

URL: http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/ben_macintyre/article3212020.ece

241. Ts 01.08.2009

Israely J. What Berlusconi's Obama 'Jokes' Say About Italy. *The Times*. Aug 01, 2016.

URL: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1927307,00.html>

242. Ts 27.05.2010

Halpin T. Putin's poodles in the doghouse for failing to turn up. *The Times*. May 27, 2010.

URL: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/europe/article2528712.ece>

243. Ts 07.12.2011

Halpin T. Beware the cornered rat in the Kremlin. *The Times*. Dec 7, 2011.

URL: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/europe/article3250460.ece>

244. Ts 09.05.2013

Womack H. Dark prince of the Kremlin bows out. *The Times*. May 9, 2013.

URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/dark-prince-of-the-kremlin-bows-out-2x0x0x9s3n2>

245. Ts 13.08.2014

Mr Putin's End Game. *The Times*. Aug 13, 2014.

URL: <http://www.thetimes.co.uk/tto/opinion/leaders/article4174548.ece>

246. Ts 27.05.2017

Chorley M. Would you want Jeremy Corbyn living next door? *The Times*. May 27, 2017.

URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/would-you-want-jeremy-corbyn-living-next-door-zsq5gmglx>

247. WAf 17.07.2015

Johnson A. Iran Is No 'Strategic Ally'. *The World Affairs*. Jul 17, 2015

URL: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/iran-no-'strategic-ally'>

248. WAf 21.03.2014

Budjeryn M. The Downward Spiral of Putin's Garrison State. *The World Affairs*. Mar 21, 2014

URL: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/downward-spiral-putin's-garrison-state>

249. WAf 14.11.2011

Kirchick J. Belarus, the Land of No Applause. *The World Affairs*. Nov 14, 2011.

URL: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/belarus-land-no-applause>

250. WE 26.02.2010

Malkin M. Oba-Kabuki: A Box-Office Bomb. *The Washington Examiner*. Feb 26, 2010.

URL: <http://www.washingtonexaminer.com/michelle-malkin-oba-kabuki-a-box-office-bomb/article/32774>

251. WE 04.11.2011

Roth A. The King's Speech. *The Washington Examiner*. Nov 04, 2011.

URL: <http://washingtonexaminer.com/russiaprofileking-speech/authors/56279>

252. WND 06.11.2006

Farah J. Nancy Pelosi: Caviar commie. *WND*. Nov 6, 2006.

URL: <http://www.wnd.com/2006/11/38728/>

253. WP 24.03.2002

Bush triples aid pledge to Peru. *The Washington Post*. Mar 24, 2002.

URL: <https://www.washingtontimes.com/news/2002/mar/24/20020324-041256-8967r/>

254. WP 10.05.2007

Sullivan K. For Blair, a Legacy Overshadowed. *The Washington Post*. May 10, 2007.

URL: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2007/05/09/AR2007050902717.html>

255. WP 01.03.2008

Joseph R. Moscow's Mainstream Democracy. *The Washington Post*. Mar 1, 2008.

URL: <http://www.washingtonpost.com/wpyn/content/article/2008/03/01/MR2008031203345.html>

256. WP 09.03.2008

Bakuria T. Bellicosity in Belarus. *The Washington Post*. Mar 9, 2008.

URL: <https://www.washingtontimes.com/news/2008/mar/9/bellicosity-in-belarus/>

257. WP 16.06.2010

Gerson M. The best weapon against North Korea's lies: information. *The Washington Post*. Jun 16, 2010.

URL: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/06/15/AR2010061502958.html>

258. WP 23.09.2010

Lynch C. Iranian president: 9/11 was a U.S. conspiracy. *The Washington Post*. Sep 23, 2010.

URL: http://voices.washingtonpost.com/checkpoint-washington/2010/09/iranian_president_911_was_a_us.html

259. WP 18.10.2010

Cohen R. Meghan McCain goes where Republicans fear to tread. *The Washington Post*. Oct 18, 2010.

URL: http://voices.washingtonpost.com/postpartisan/2010/10/meghan_mccain_goes_where_repub.html

260. WP 28.02.2011

Elliott P. GOP hopefuls cheer for a spending showdown. *The Washington Post*. Feb 28, 2011.

URL: <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2011/02/28/AR2011022804867.html>

261. WP 28.02.2011

Elliott P. GOP hopefuls cheer for a spending showdown. *The Washington Post*. Feb 28, 2011.

URL: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/02/28/AR2011022804867.html>

262. WP 13.04.2013

Londoño E. North Korean leader Kim Jong Un offers many faces, many threats. *The Washington Post*. Apr13, 2013

URL: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/north-korean-leader-kim-jong-un-offers-many-faces-many-threats/2013/04/13/c8f0aa70-a3ad-11e2-82bc-511538ae90a4_story.html?utm_term=.10786a607d06

263. WP 05.06.2014

Taylor A. Why Belarus wants to bring serfdom back. *The Washington Post*. Jun 5, 2014.

URL: <https://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/06/05/why-belarus-wants-to-bring-serfdom-back>

264. WP 14.01.2015

Fifield A. Is 2015 the year that Kim Jong Un finally leaves his Hermit Kingdom? *The Washington Post*. Jan 14, 2015.

URL: <https://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2015/01/14/is-2015-the-year-that-kim-jong-un-finally-leaves-his-hermit-kingdom/>

265. WP 13.09.2016

Auslander S. Don't compare Donald Trump to Adolf Hitler. It belittles Hitler. One was a psychopath who believed his raving rants. The other is a con man. *The Washington Post*. Sep 13, 2016.

URL: https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2016/09/13/dont-compare-donald-trump-to-adolf-hitler-it-belittles-hitler/?utm_term=.022ad53b7b01

266. WP 11.03.2017

Scott E. Trump's 'Pocahontas' jab at Elizabeth Warren draws the ire of Native Americans. *The Washington Post*. Mar 11, 2017.

URL: https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2017/11/03/trumps-pocahontas-jab-at-elizabeth-warren-draws-the-ire-of-native-americans/?utm_term=.38e97a7350d0

267. WP 19.09.2017

Nakamura D., Gearan A. Trump defends 'America first' foreign policy at U.N., threatens to 'totally destroy' North Korea. *The Washington Post*. Sep 19, 2017.

URL:

https://www.washingtonpost.com/politics/trump-defends-america-first-foreign-policy-at-un-threatens-to-totally-destroy-north-korea/2017/09/19/33162080-9d62-11e7-9083-fbdfdf6804c2_story.html?utm_term=.b565e6ff3aa6

268. WP 30.01.2018

Rubin J. Republican response to Trump's assault on the Justice Department: A collective yawn. *The Washington Post*. Jan 30, 2018.

URL: https://www.washingtonpost.com/blogs/right-turn/wp/2018/01/30/republican-response-to-trumps-assault-on-the-justice-department-a-collective-yawn/?utm_term=.9bacf1141766

269. WSJ 12.03.2008

Kaminski M. He Who Lives by the Sword... *The Wall Street Journal*. Mar 12, 2008.

URL: http://online.wsj.com/article/SB120527274053028369.html?mod=djm_HAWSJSB

270. WSJ 05.04.2015

Sonne P. As Tensions With West Rise, Russia Increasingly Rattles Nuclear Saber. *The Wall Street Journal*. Apr 5, 2015

URL: <http://www.wsj.com/articles/as-tensions-with-west-rise-russia-increasingly-rattles-nuclear-saber-1428249620>

271. WT 18.11.2010

Kuhner J.T. Will Ukraine survive? *The Washington Times*. Nov 18, 2010.

URL: <http://www.washingtontimes.com/news/2010/nov/18/will-ukraine-survive/>

ДОДАТОК А

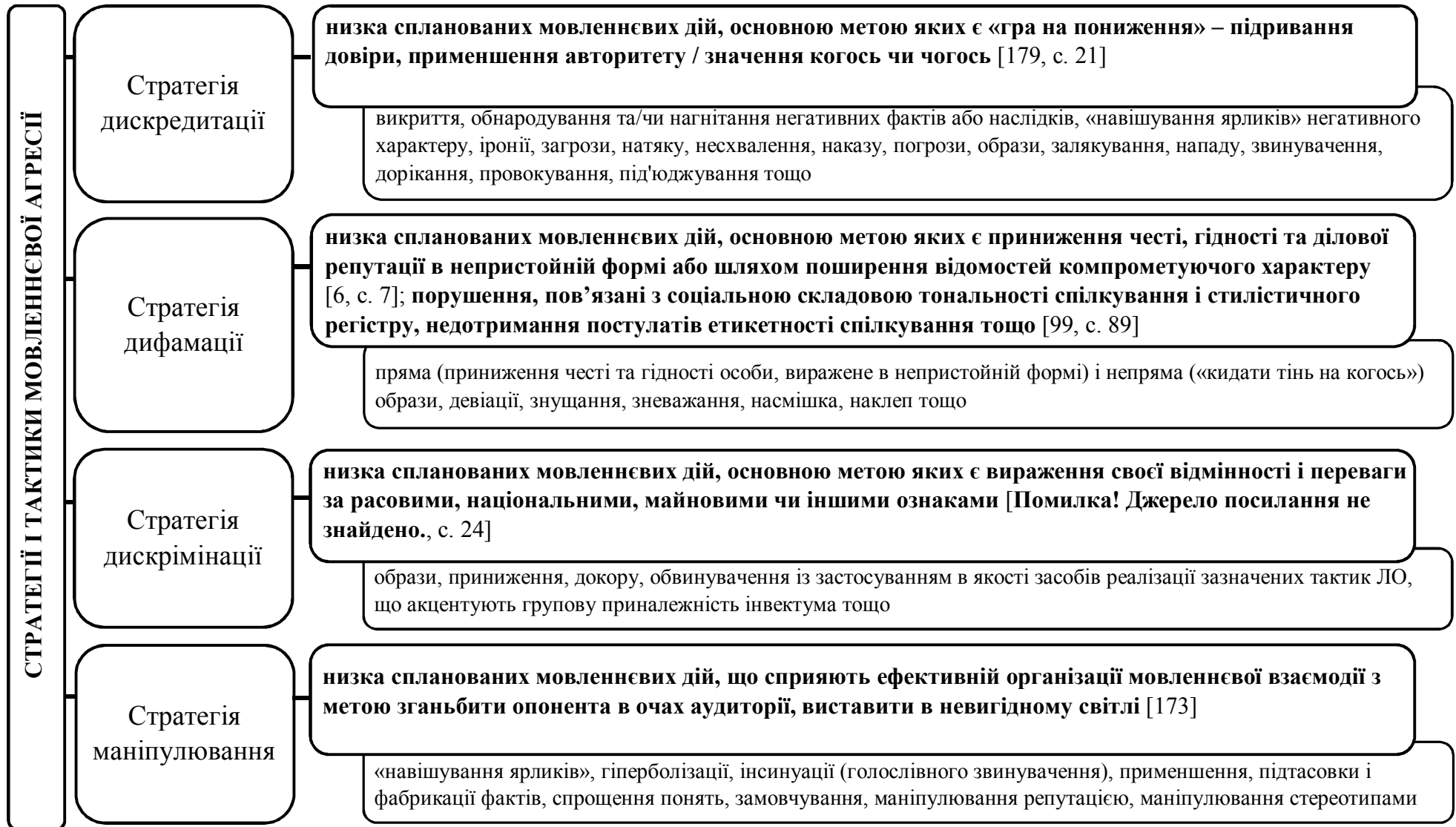

Рис. А.1. Прагматичний зміст стратегій та тактик МоА

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1. ХАРАКТЕРИСТИКА ВИКОРИСТАНИХ ВИДАНЬ

I. США

№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика						
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період	Др./ел.
1	The New York Times	NYT	новини міжнародні, національні, столичні, бізнес, технології, наука, спорт, здоров'я, метрополітен, освіта, погода і некрологи; думки; редакційні статті, нередакційні статті, листи до редакції; розваги						
			якісне	1851	заг.-націон.	Нью-Йорк	демократичне	раз на добу	+/+
2	The Washington Times	WT	загальноприйняті теми з акцентом на американську політику						
			якісне	1982	заг.-націон	Вашингтон	неоконсерв.	щоденно	+/+
3	Forbes	Fs	економіка, фінанси						
			якісне	1917	заг.-націон.	Нью-Йорк	центристське	раз на місяць	+/+
4	The Los Angeles Times	LAT	події міського життя						
			якісне	1881	заг.-націон	Лос-Анжелес	республік.	щоденно	+/+
5	The Wall Street Journal	WSJ	американські і міжнародні ділові і фінансові новини						
			якісне	1889	заг.-націон.	Нью-Йорк	республік.	щоденно	+/+

№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика						
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період	Др./ел.
6	The Washington Post	WP	термінові новини, репортажі на національні та міжнародні теми, нариси та коментарі						
			якісне	1877	заг.-націон.	Вашингтон	консервативне	щоденно	+/+
7	The New York Post	NYP	новини, спорт, редакція, розваги та бізнес						
			масове	1801	заг.-націон.	Нью-Йорк	правореакц.	щоденно	+/+
8	The Washington Examiner	WE	внутрішня і зовнішня політика США і світові новини						
			масове	2005	заг.-націон.	Вашингтон	консервативне	щотижня	+/+
9	The National Review	NR	новини політики, культури суспільного життя						
			якісне	1955	заг.-націон.	Вашингтон	консервативне	раз у два тижні	+/+
10	The World Affairs	Waf	глобальні питання, зовнішня політика США						
			якісне	1837	заг.-націон.	Вашингтон	офіційне	раз на два місяці	+/+
11	The Hill	HI	політика						
			урядове	1994	заг.-націон.	Вашингтон	центристське	щоденно	+/+
12	The American Conservative	AmC	загальноприйняті теми, пропаганда консервативних ідей						
			масове	1837	заг.-націон.	Вашингтон	консервативне	раз на два місяці	+/+

№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика						
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період	Др./ел.
13	The American Thinker	AmT	політична система США, зовнішня політика, націон. безпека, економіка, дипломатія, культура						
			масове	2005	заг.-націон.	США	консервативне	щоденно	-/+
14	Townhall	Th	новини і думки, військов стратегія, виживання держави Ізраїль						
			масове	1995	заг.-націон.	США	консервативне	щоденно	+/+
15	The Huffington Post	HP	політика, бізнес, розваги, технології, популярні ЗМІ, спосіб життя, культура, комедії, інтереси жінок, місцеві новини						
			таблоїд	2005	заг.-націон.	Нью-Йорк	консервативне	щоденно	-/+
16	Los Angeles Daily News	LADN	місцевий бізнес, освіта, злочини						
			таблоїд	1911	місцеве	Вудланд-Хілз	ліберальне	щоденно	+/+
17	Bloomberg	Blg	бізнес						
			масове	1981	заг.-націон.	Нью-Йорк	республік.	щотижня	+/+
18	Calbuzz	Cb	політика, аналізи, коментарі, новини Каліфорнії і світу						
			таблоїд	2009	регіональне	Лос-Анжелес	республік.	щотижня	-/+

№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика						
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період	Др./ел.
19	The Christian Science Monitor	CSM	міжнародні новини, життя						
			релігійне	1908	міжнародне	Бостон	-	щотижня	+/+
20	The New Yorker	NYr	репортажі, коментарі, твори, гумор, комікси, поезія						
			масове	1925	заг.-націон.	Нью-Йорк	лівоцентр.	щотижня	+/+
21	New York Daily News	NYDN	новини Нью-Йорка, політика, спорт, злочини, плітки						
			таблоїд	1913	місцеве	Нью-Йорк	ліберальне	щоденно	+/+
22	Philadelphia Daily News	PDN	місцеві новини Філадельфії, політика, спорт, злочини, плітки						
			таблоїд	1925	місцеве	Філадельфія	ліберальне	щоденно	+/+
23	Newsweek	Nw	коментарі та аналіз, світові новини бізнесу, технології, культури та політики						
			якісне	1933	міжнародне	Нью-Йорк	ліберальне	щотижня	+/+
24	Foreign Affairs	FAf	новини економіки та зовнішньої політики США, аналіз						
			якісне	1922	заг.-націон.	Нью-Йорк	-	раз на два місяці	+/+
25	Politico	Pl	Національні та міжнародні новини політики						
			якісне	2007	заг.-націон.	Арлінгтон	урядова ліво-центр.	раз на два місяці	+/+

№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика					
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період
26	Salon	Sal	огляди політичних подій, новини технологій, культури та суспільного життя					
			таблоїд	1995	заг.-націон.	Нью-Йорк	ліберальне	щоденно
27	Slate	Sl	національні новини політики та культури					
			масове	1996	заг.-націон.	Нью-Йорк	ліберальне	щоденно
28	GQ Magazine	GQM	бізнес, спорт, історії успіху, мода, жінки, еротика, технічні можливості, авто					
			масове	1931	міжнар.	Нью-Йорк	-	раз на місяць
29	Foreign Policy	FP	огляди міжнародної політики, економіки, світової інтеграції, політичних ідеологій та теорії міжнародних відносин					
			якісне	1970	міжнар.	Вашингтон	-	раз на два місяці
30	The Atlantic	Atl	огляди та аналіз подій політики, економіки, бізнесу, новин науки та технології, тенденцій культури					
			якісне	1857	заг.-націон.	Вашингтон	ліберальне	10 видань на рік
31	Time	Tm	коментарі про події у світі і США					
			якісне	1923	міжнар.	Нью-Йорк	ліберальне	щотижня

продовження таблиці

№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика						
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період	Др./ел.
32	The Daily Beast	DB	новини і події в політиці та поп культурі						
			масове	2008	заг.-націон.	Нью-Йорк	-	щоденно	-/+
33	The New Republic	NRp	коментарі на теми політики та мистецтва та літератури						
			якісне	1914	заг.-націон.	Нью-Йорк	ліберальне	двічі на місяць	+/+

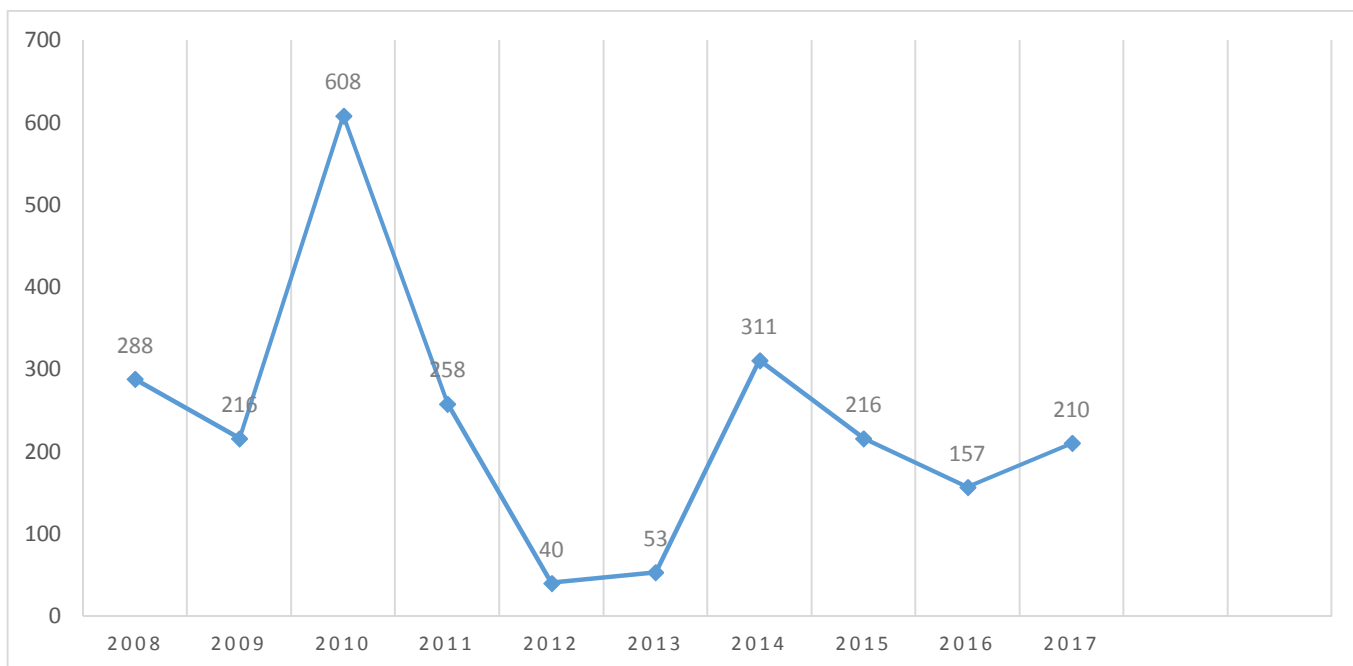
II. Велика Британія

№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика						
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період	Др./ел.
1	The Financial Times	FT	бізнес, економіка						
			якісне	1888	міжнар	Лондон	ліберальне	щоденно	+/+
2	The Guardian	Grdn	суспільно-політична проблематика, культура, життя королівської родини, сенсаційні новини						
			якісне	1821	заг.-націон.	Лондон	лівоцентр.	щоденно	+/+
3	The Times	Ts	національні і міжнародні новини, коментарі, культура, спорт, судові справи,						
			якісне	1785	заг.-націон.	Лондон	центристське	щоденно	+/+
4	The (Daily) Telegraph	DT / Tel	політична і соціальна проблематика, сенсаційні новини						
			якісне	1855	заг.-націон.	Лондон	правоцентр. консервативне	щоденно	+/+
5	Spectator	Sp	політика, культура, поточні події						
			якісне	1828	заг.-націон.	UK	консервативне	щотижня	+/+
6	The Observer	Obs	ділові і особисті фінанси, огляди новин з Британії і усього світу, аналізи і коментарі						
			якісне	1791	заг.-націон.	Лондон	лейбористське	щотижняне дільна	+/+

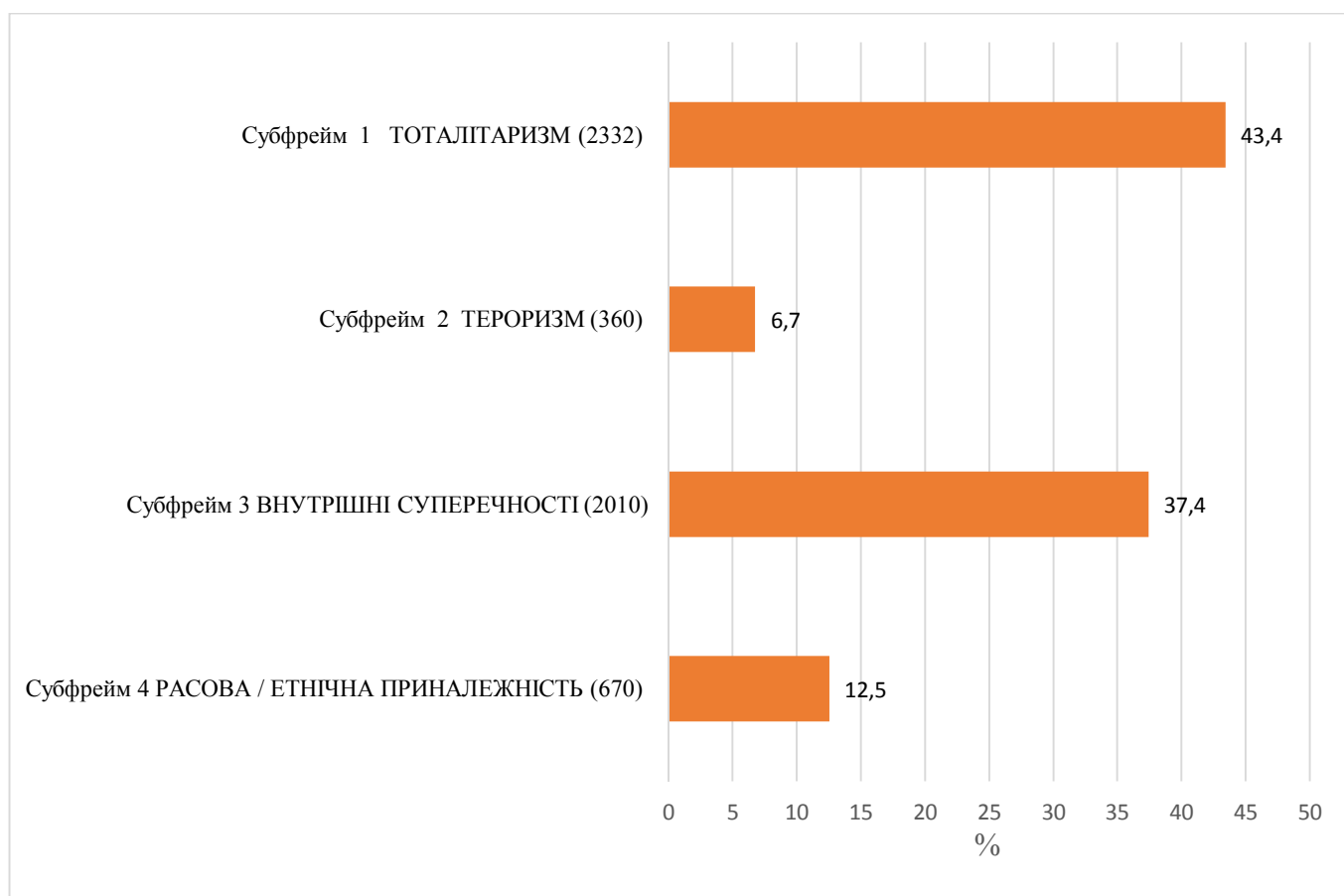
№	Назва видання	Скороч. в тексті	Тематика						
			Вид	Рік	Тип	Головний офіс	Політичне спрямування	Період	Др./ел.
7	The Economist	Ec	політичні події, міжнародні відносини, фінансові, економічні, ділові новини, наука, культура, спеціалізов. розділи про США і Китай						
			якісне	1843	заг.-націон.	Лондон	ліберальне	щотижня	+/+
8	The (Daily / Sunday) Express	Ex	гарячі новини з життя Англії і світу, політика, шоубізнес, життя англ. королівської родини, фінанси, подорожі, реклама, спорт, коментарі						
			таблоїд	1900	заг.-націон.	Лондон	консервативне	щоденно	+/+
9	The (Daily) Mirror	Mir	гарячі новини з життя Англії і світу, спорт, коментарі, плітки						
			таблоїд	1903	заг.-націон.	Лондон	лейбористська	щоденно	+/+
10	Daily Mail	DM	міжнародні новини, спортивне життя Англії, світське життя, подорожі, наука, стиль життя						
			таблоїд	1896	заг.-націон.	Лондон	консервативне	щоденно	+/+
11	The Independent	Ind	сенсації з життя Британії, гроші, новини бізнесу, спорт, погода, дім і сад						
			якісне	1986	заг.-націон.	Лондон	лібер.-демокр.	щоденно	елек
12	The New Statesman	NS	аналіз політичних подій, огляд подій мистецтва та культури						
			якісне	1913	заг.-націон.	Лондон	лібер.-демокр.	щотижня	+/+
13	The Day	Day	новини Лондона, політика, бізнес, освіта, спорт						
			якісне	1881	місцеве	Лондон	лівоцентризм	щоденно	+/+

ДОДАТОК В

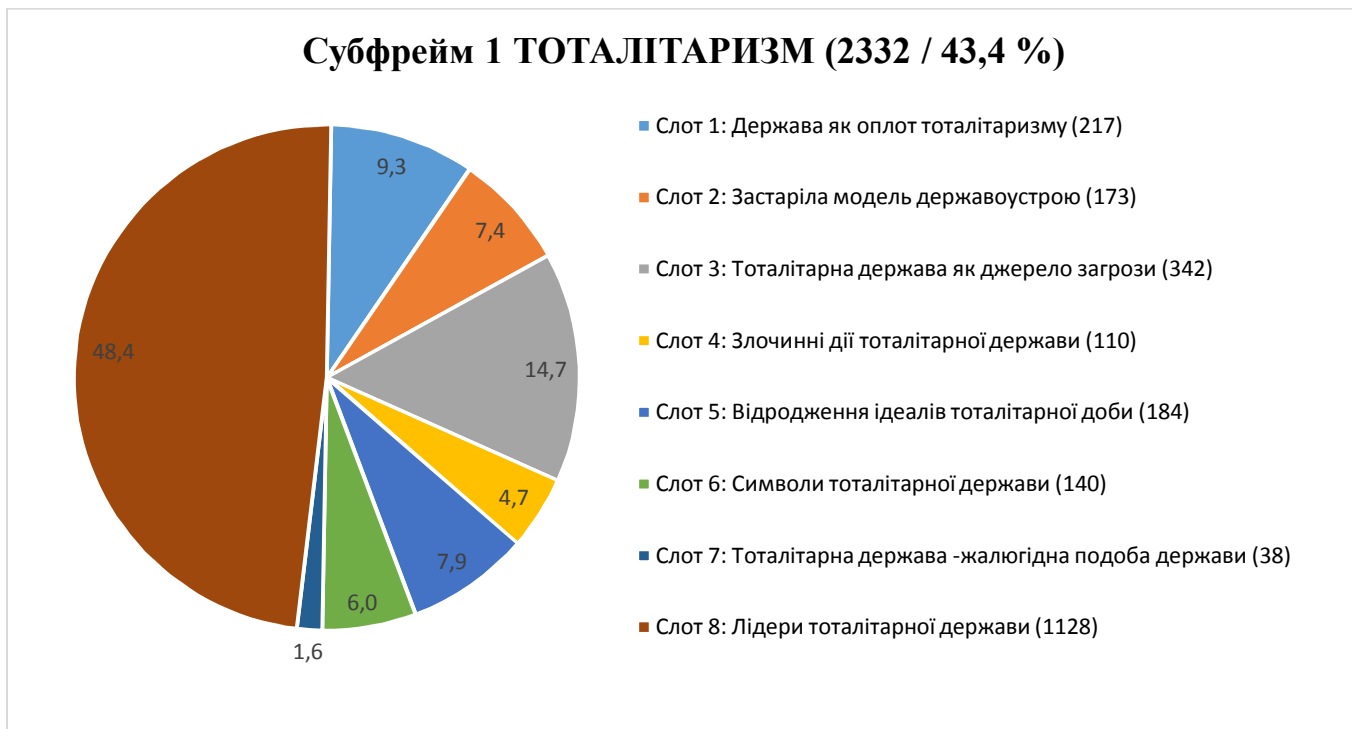
Діаграма В.1. Динаміка виявів МоА в період моніторингу (2006-2017)

Діаграма В.2. Фреймова структура дихотомії СВІЙ :: ЧУЖИЙ
в політичному дискурсі США і Великої Британії

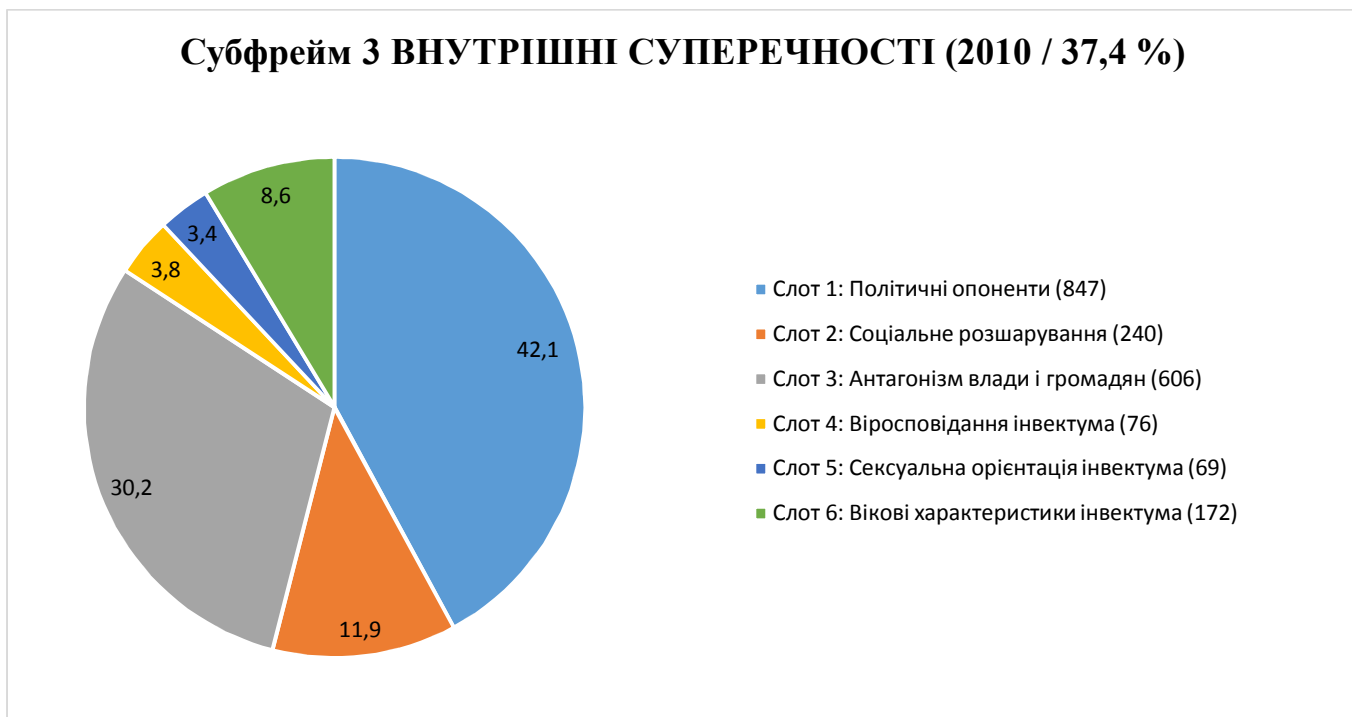
Діаграма В.2.1. Інвективні сценарії розгортання ідеологем **ТОТАЛІТАРИЗМ**

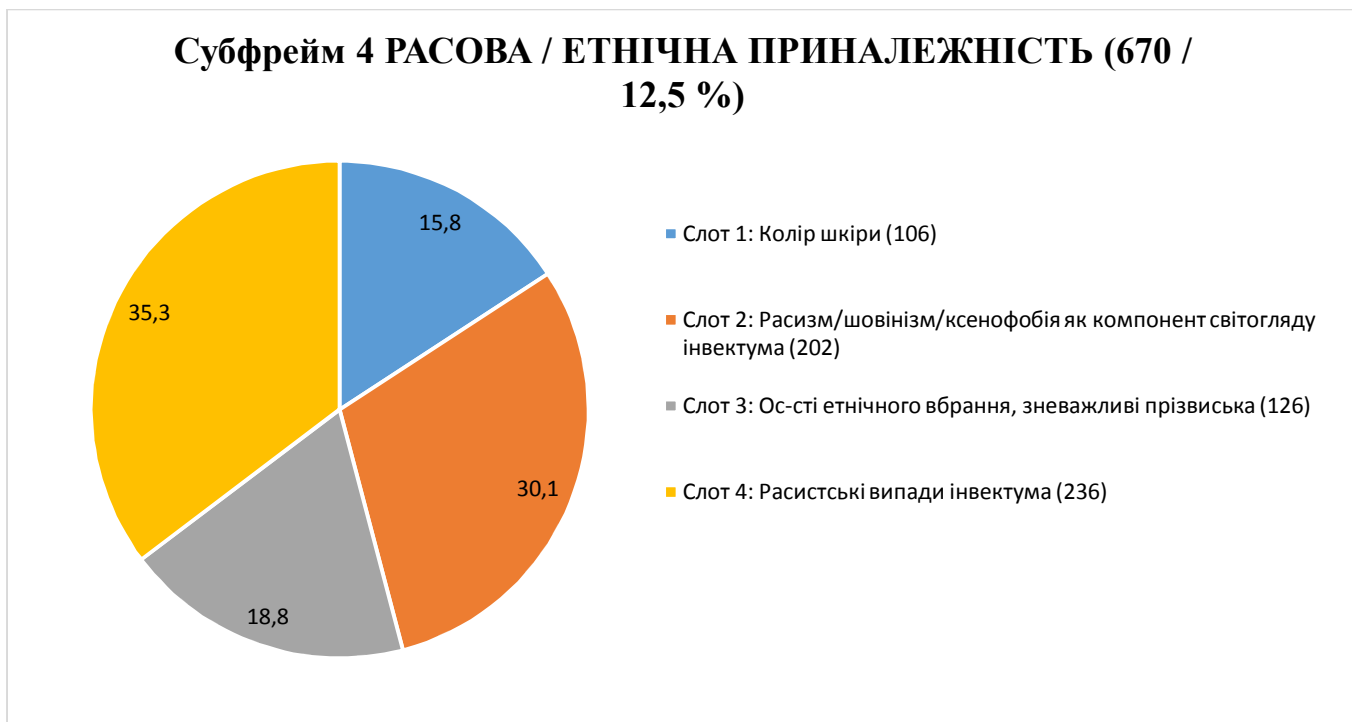
Діаграма В.2.2. Інвективні сценарії розгортання ідеологем **ТЕРОРИЗМ**

Діаграма В.2.3. Інвективні сценарії розгортання субфрейму ВНУТРІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ

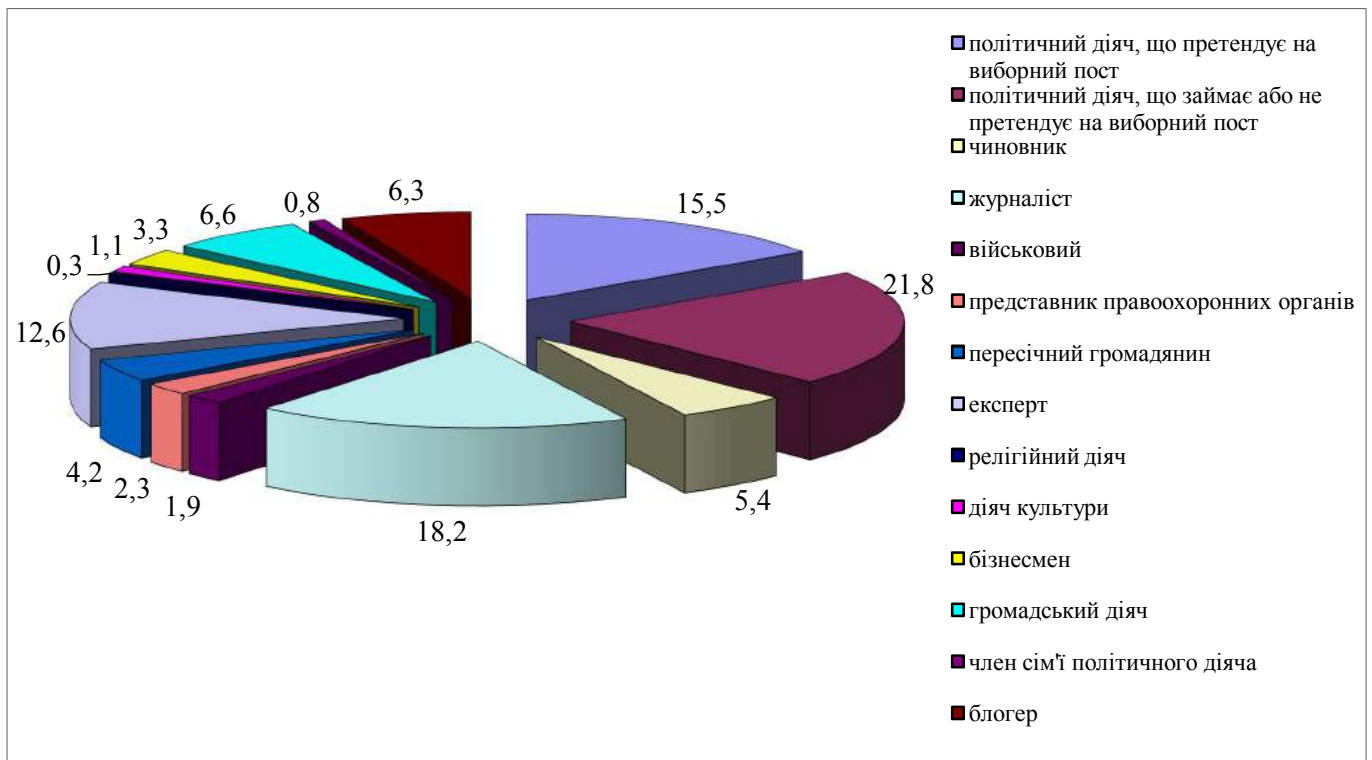

Діаграма В.2.4. Інвективна репрезентація індивідів та груп за ознакою расової / етнічної приналежності

ДОДАТОК Д

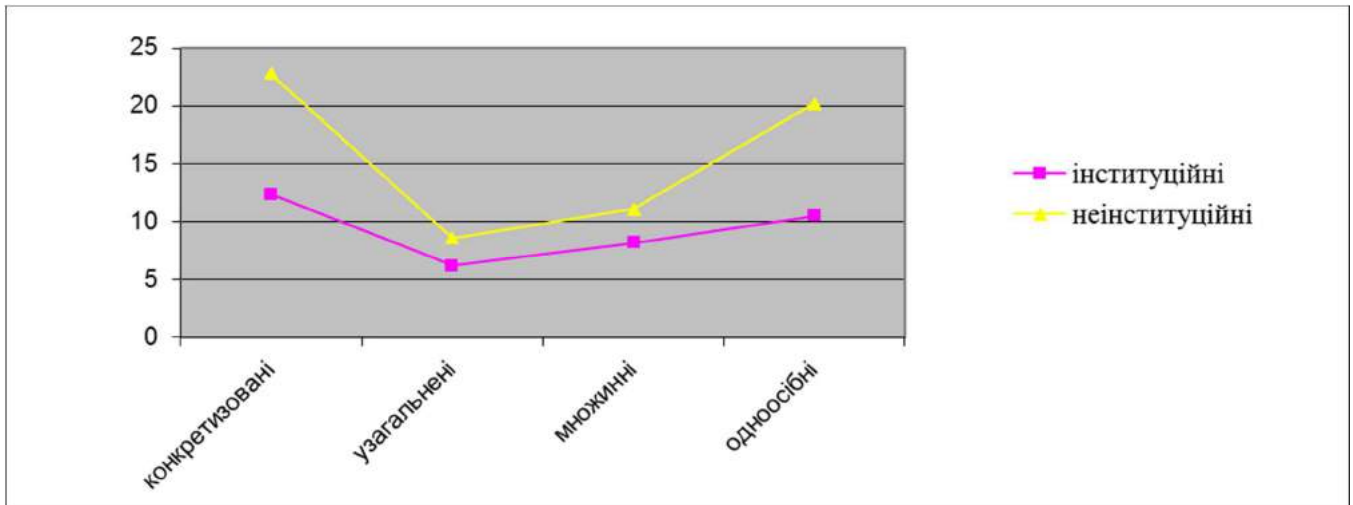
Діаграма Д.1. Суб'єкти МоА за типом соціальної ролі (%) (детальніше див. додатки: таблиця Д.1)

Таблиця Д.1. Суб'єкти МоА за типом соціальної ролі

<i>СМоА</i>	Сума	%
Політичний діяч, що претендує на виборну посаду	339	15,5
Політичний діяч, що займає або не претендує на виборну посаду	475	21,8
Чиновник	118	5,4
Журналіст	398	18,2
Військовий	41	1,9
Представник правоохоронних органів	50	2,3
Пересічний громадянин	91	4,2
Експерт	274	12,6
Релігійний діяч	6	0,3
Діяч культури	24	1,1
Бізнесмен	65	3,0
Громадський діяч	145	6,6
Член сім'ї політичного діяча	18	0,8
Блогер	138	6,3
ВСЬОГО	2182	

Діаграма Д.2. Співвідношення категорій суб'єктів МоА в політичному дискурсі (детальніше див. додатки: таблиця Д.2)

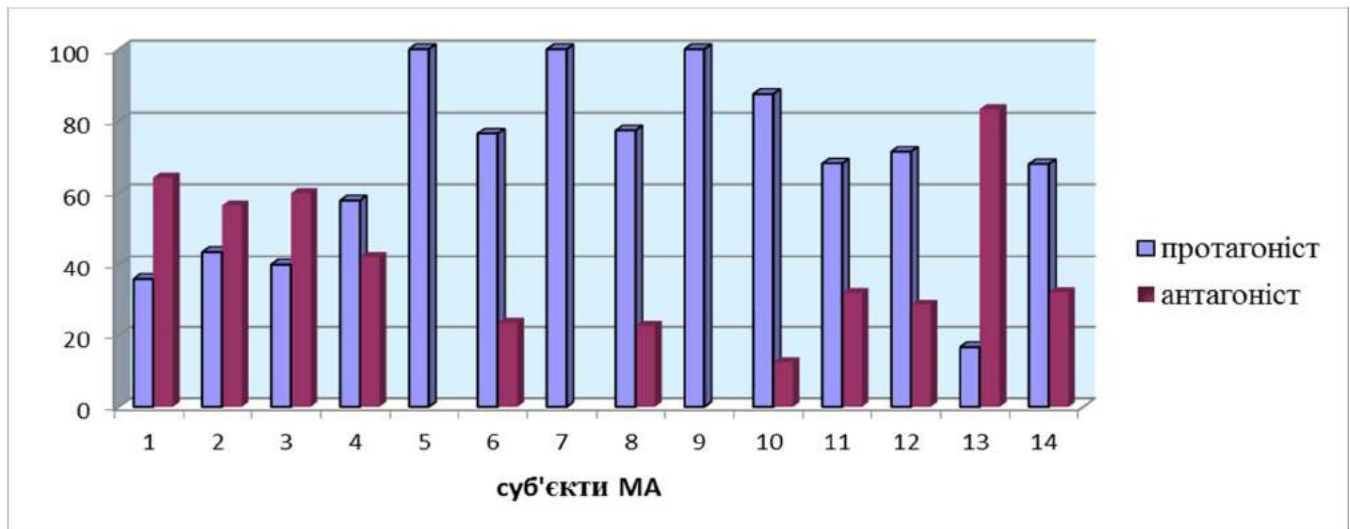
Таблиця Д.2. Співвідношення категорій суб'єктів мовленнєвої агресії в політичному дискурсі ЗМІ

Категорія СМА	Конкретизовані		Узагальнені		Множинні		Односібні		ВСЬОГО
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	
Інституційні	543	12,4	271	6,2	357	8,2	457	10,5	1628
Неінституційні	993	22,8	374	8,6	487	11,1	882	20,2	2736
РАЗОМ									4364

Таблиця Д.3. Семантичні характеристики суб'єкта МоА у ввідній синтагмі

Характеристика суб'єкта МоА		Частотність
Загальні соціальні характеристики	ім'я	1492
	прізвисько	20
	титул	80
	родинні зв'язки/сімейний стан	49
	національність	86
	місце проживання	20
	стать	23
	вік	74
Професійні характеристики	місце праці	206
	рід занять	404
	партійна приналежність	470
	посада	1225
	авторитет	461
	досвід	206
	вчене звання	149
	знання	128
	образ мислення	23
	рівень інтелекту	6
Психологічні та моральні характеристики	риси, емоційний стан	152
Фізичні характеристики	зовнішній вигляд	89
Додаткова інформація	час, місце, дії та їх наслідки, відомості про реципієнта	1116

Діаграма Д.3. Розподіл комунікативних ролей суб'єктів МоА (детальніше у додатки: таблиця Д.4.)¹

Таблиця Д.4. Розподіл комунікативних ролей суб'єктів МоА

СМА	% висловлень протагоніста (1259/57,7%) по категорії	% висловлень антагоніста (923/42,3%) по категорії
політичний діяч, що займає виборний пост	9,6	23,6
політичний діяч, що не займає виборний пост	16,4	29,1
чиновник	3,7	7,7
журналіст	18,3	18,2
військовий	3,3	0,0
представник правоохоронних органів	3,0	1,3
пересічний громадянин	7,3	0,0
експерт	16,9	6,7
релігійний діяч	0,5	0,0
діяч культури	1,6	0,3
бізнесмен	3,5	2,2
громадський діяч	8,2	4,5
член сім'ї політичного діяча	0,2	1,6
блогер	7,5	4,8

¹ 1 - політичний діяч, що займає виборний пост; 2- політичний діяч, що не займає виборний пост; 3- чиновник; 4 – журналіст; 5- військовий; 6- представник правоохоронних органів; 7- пересічний громадянин; 8- експерт; 9- релігійний діяч; 10- діяч культури; 11-бізнесмен; 12- громадський діяч; 13- член сім'ї політичного діяча; 14- блогер

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1. Вид та засоби МоА

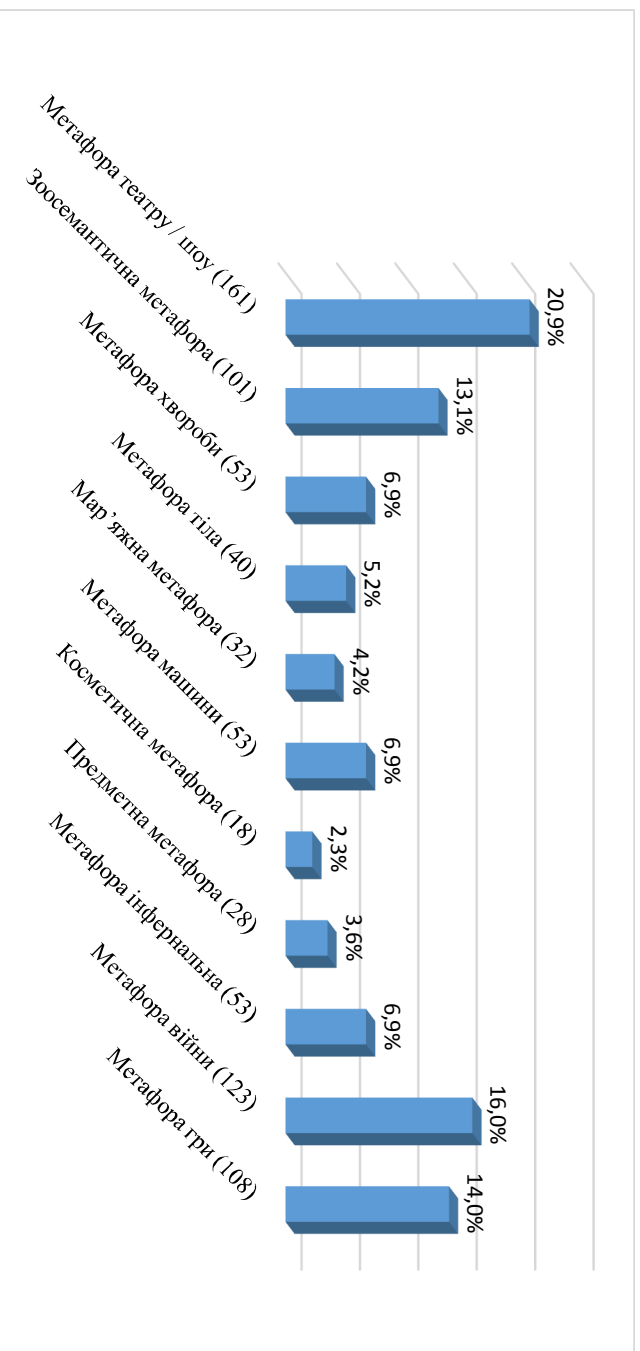
Вид МоА	Засоби МоА
Імпліцитна	Іронічні номінації, включаючи номінації «в лапках»
	Фамільяризовані апелютиви
	Антропоніми, етноніми
	Риторичні запитання, імперативні конструкції, окличні речення
Раціонально-виважена	Загально вживана лексика з негативною оцінністю
	Спеціальні пейоративи (політичні терміни)
	«Тривожна» лексика
Експресивна	Оказіональні каламбурні утворення
	Стійкі словосполучення з негативною оцінністю (фразеологізми, штампи), деякі інтертекстуальні включення
	Метафоричні пейоративи
	Пейоративні компаративи
Ворожа	Евфемізми для слів I розряду
	Стилістично маркована лексика, лексичний субстандарт
	Обценна лексика

Таблиця Е.2. Шкала агресивності висловлення

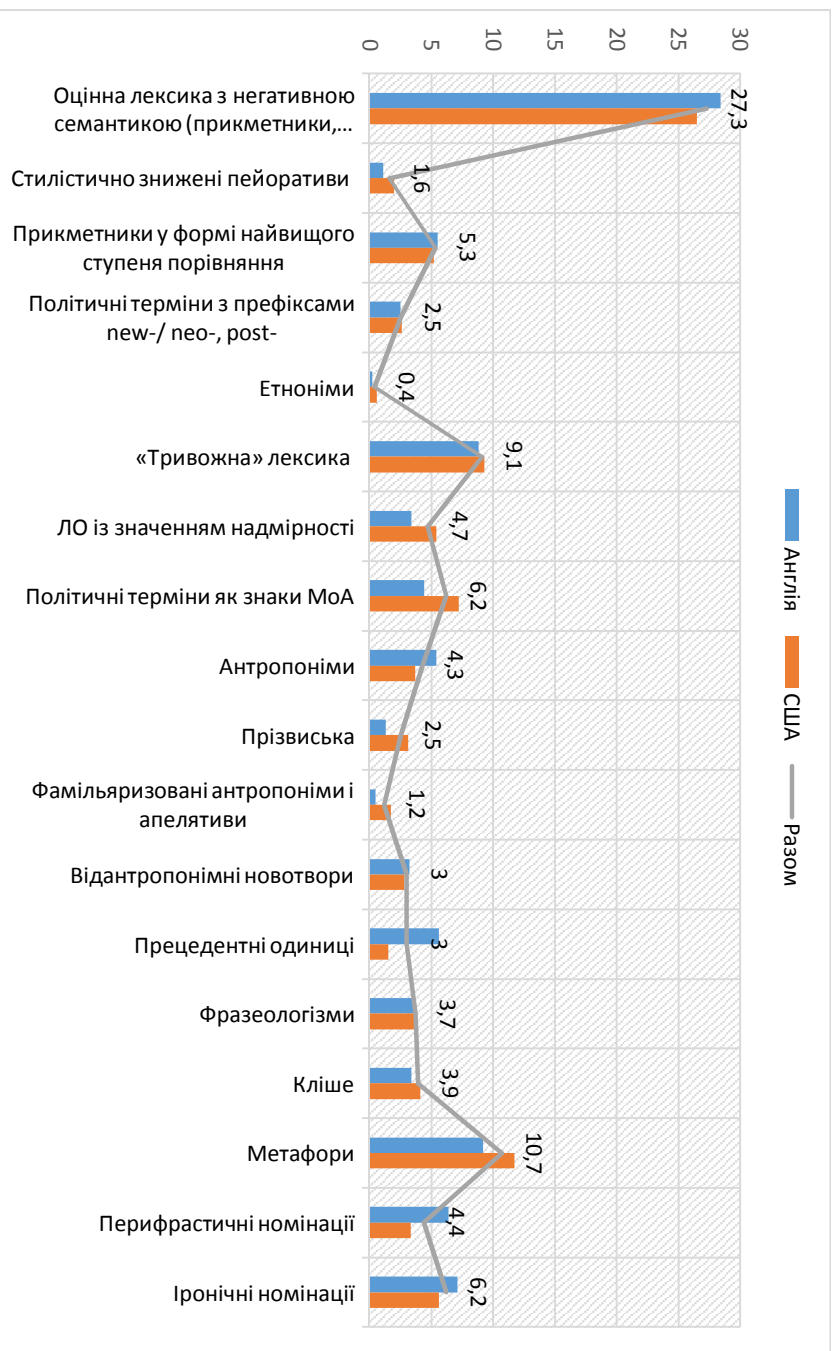
Рівень	Адресант МоА		Форми МоА				Вид МоА			
	Зн	Вн	Пряма	Прихована	Позатекстова	Підтекстова	Ворожа	Експресивна	Раціонально-виважена	Імпліцитна
1	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-
2	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-
3	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-
4	-	+	-	+	-	-	-	+	-	-
5	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-
6	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-
7	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-
8	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-
9	+	-	+	-	-	-	-	+	-	-
10	+	-	-	+	-	-	-	+	-	-
11	+	-	+	-	-	-	-	-	+	-
12	+	-	-	+	-	-	-	-	+	-
13	-	+	-	-	+	-	-	-	-	+
14	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
15	-	+	-	-	-	+	-	-	-	+
16	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+

ДОДАТОК Ж

Діаграма Ж.1. Рейтингова шкала кластерів метафор залежно від сфери експансії

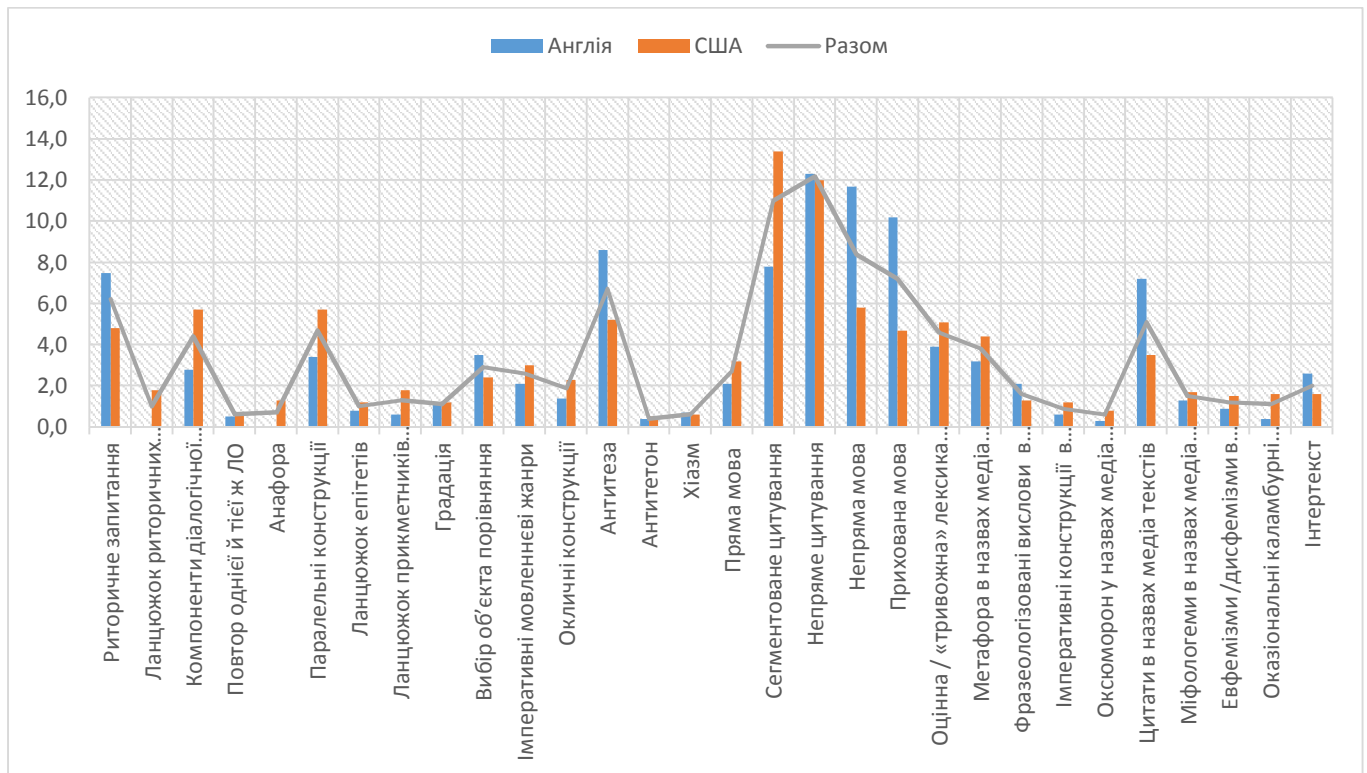
Діаграма Ж.2. Відсоткове співвідношення прийомів і засобів МОА (лексико-семантичний рівень) (детальніше у додатки: таблиця Ж.1)

Таблиця Ж.1. Відсоткове співвідношення прийомів і засобів МоА (лексико-семантичний рівень)

№	Прийоми і засоби МоА	Англія		США		РАЗОМ	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
1	Оцінна лексика з негативною семантикою (прикметники, дієприкметники, дієслова, іменники/іменникові словосполучення, ідіоми)	653	28,4	1033	26,5	1686	27,3
2	Стилістично знижені пейоративи	25	1,1	77	2,0	102	1,6
3	Прикметники у формі найвищого ступеня порівняння	128	5,5	204	5,2	332	5,3
4	Політичні терміни з префіксами new-/ neo-, post-	57	2,5	101	2,6	158	2,5
5	Етніміми	5	0,2	22	0,6	27	0,4
6	«Тривожна» лексика	203	8,8	364	9,3	567	9,1
7	ЛЮ із значенням надмірності	78	3,4	212	5,4	290	4,7
8	Політичні терміни як знаки МоА	101	4,4	283	7,2	384	6,2
9	Антропоніми	124	5,4	144	3,7	268	4,3
10	Прізвиська	31	1,3	123	3,1	154	2,5
11	Фамільяризовані антропоніми і апелятиви	11	0,5	66	1,7	77	1,2
12	Відантропонімні новотвори	74	3,2	111	2,8	185	3,0
13	Прецедентні одиниці	129	5,6	58	1,5	187	3,0
14	Фразеологізми	83	3,6	144	3,7	227	3,7
15	Кліше	78	3,4	162	4,1	240	3,9
16	Метафори	212	9,2	455	11,7	667	10,7
17	Перифрастичні номінації	148	6,4	128	3,3	276	4,4
18	Іронічні номінації	163	7,1	219	5,6	382	6,2
ВСЬОГО		1980	2303	3906		6209	

Діаграма Ж.3. Відсоткове співвідношення прийомів і засобів МоА (синтаксемний і текстовий рівні) (детальніше у додатки: таблиця Ж.2)

Таблиця Ж.2. Відсоткове співвідношення прийомів і засобів МоА (синтаксемний і текстовий рівні)

№	Прийоми і засоби МоА	Англія		США		РАЗОМ	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
1	Риторичне запитання	171	8,1	139	5,2	310	6,5
2	Ланцюжок риторичних запитань	0	0	57	2,1	57	1,2
3	Компоненти діалогічної структури	59	2,8	148	5,5	207	4,3
4	Повтор однієї й тієї ж ЛО	13	0,6	25	0,9	38	0,8
5	Анафора	0	0	63	2,4	63	1,3
6	Паралельні конструкції	70	3,3	149	5,6	219	4,6
7	Ланцюжок епітетів	23	1,1	44	1,6	67	1,4
8	Ланцюжок прикметників найвищого ступеня порівняння	16	0,8	55	2,1	71	1,5

№	Прийоми і засоби МоА	Англія		США		РАЗОМ	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	к-сть
9	Градація	22	1,0	30	1,1	52	1,1
11	Вибір об'єкта порівняння	73	3,5	62	2,3	135	2,8
10	Імперативні мовленнєві жанри	44	2,1	79	3,0	123	2,6
12	Окличні конструкції	30	1,4	59	2,2	89	1,9
13	Антитеза	179	8,5	135	5,0	314	6,6
14	Антитетон	8	0,4	13	0,5	21	0,4
15	Хіазм	10	0,5	9	0,3	19	0,4
16	Пряма мова	43	2,0	83	3,1	126	2,6
17	Сегментоване цитування	162	7,7	352	13,1	514	10,7
18	Непряме цитування	255	12,2	313	11,7	568	11,9
19	Непряма мова	243	11,7	152	5,7	395	8,3
20	Прихована мова	213	10,1	123	4,6	336	7,0
21	Оцінна / «тривожна» лексика в назвах медіа текстів	81	3,9	133	5,0	214	4,5
22	Метафора в назвах медіа текстів	66	3,1	114	4,3	180	3,8
23	Фразеологізовані вислови в назвах медіа текстів	43	2,0	34	1,3	77	1,6
24	Імперативні конструкції в назвах медіа текстів	12	0,6	30	1,1	42	0,9
25	Оксюморон у назвах медіа текстів	7	0,3	21	0,8	28	0,6
26	Цитати в назвах медіа текстів	150	7,1	90	3,4	240	5,0
27	Міфологеми в назвах медіа текстів	27	1,3	45	1,7	72	1,5
28	Евфемізми /дисфемізми в назвах медіа текстів	18	0,9	38	1,4	56	1,2

продовження таблиці

№	Прийоми і засоби МоА	Англія		США		РАЗОМ	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
29	Оказіональні каламбурні утворення в назвах медіа текстів	9	0,4	41	1,5	50	1,0
30	Інтертекст	54	2,6	41	1,5	95	2,0
	ВСЬОГО	2001		2677		4778	

ДОДАТОК 3

АГРЕСИВНІ МОВЛЕННЄВІ СТРАТЕГІЇ

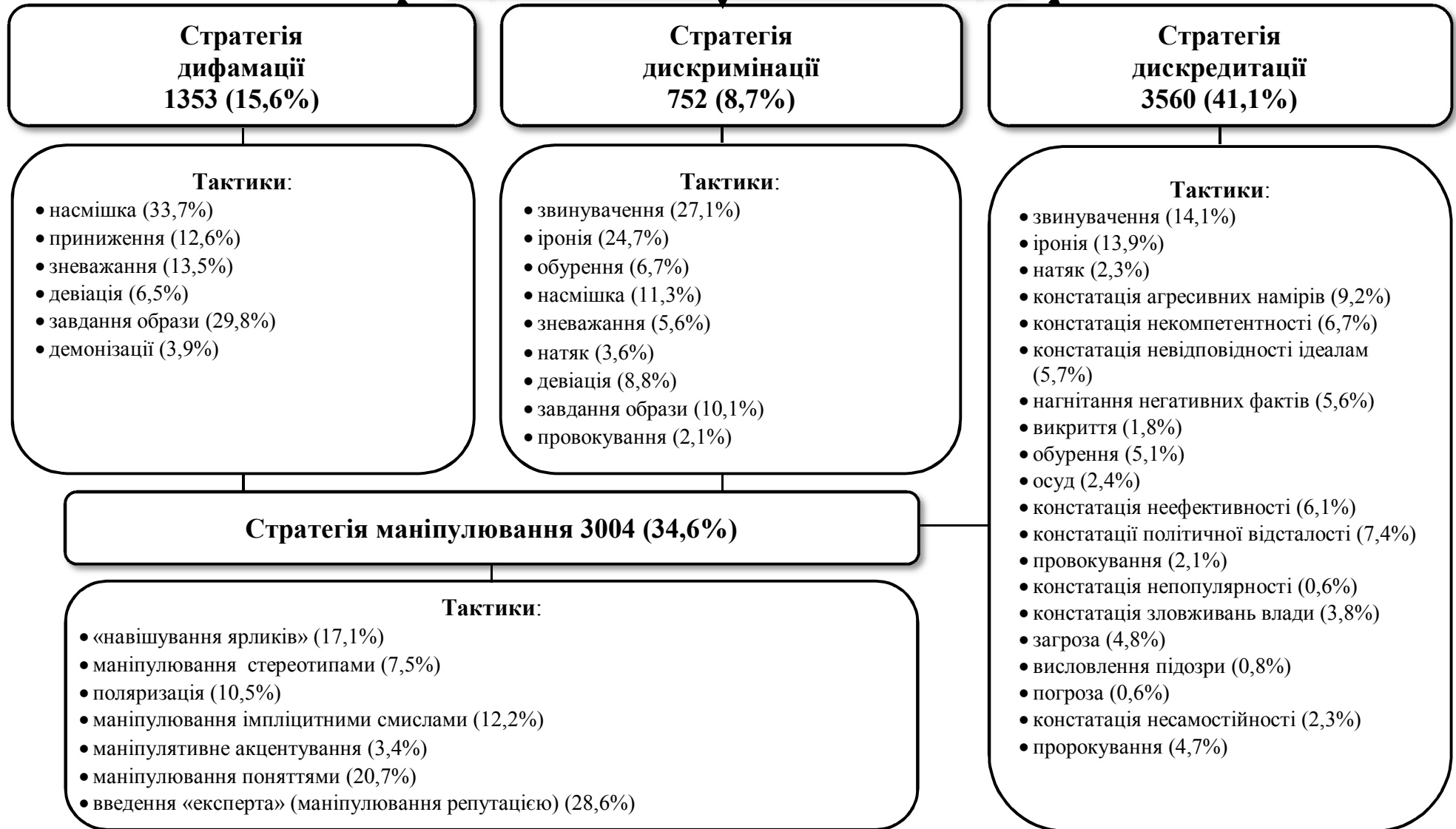

Рис. 3.1. Співвідношення стратегій та тактик МоА

ДОДАТОК К

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кузик О. Інвективний потенціал антропонімів у політичному дискурсі англomовних засобів масової інформації. *Південний архів. Філологічні науки* : зб. наук. праць. Херсон, 2017. Вип. LXVII. С. 212–218.
2. Кузик О. А. «Тривожна» лексика як засіб актуалізації інвективної прагматики (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2012. № 49. С. 113–118.
3. Кузик О. А. Суб'єкти мовленнєвої агресії: типологія та маркери позначення в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Вісник Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка*. Житомир, 2011. Вип. 57. С.203–209.
4. Кузик О. А. Семантичні типи маркерів вводу висловлювань суб'єктів мовленнєвої агресії (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія «Лінгвістика»* : зб. наук. праць. Херсон, 2011. Випуск XV. С. 72–77.
5. Кузик О. А. Лексичні засоби реалізації інвективної прагматики в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства*. Одеса, 2012. № 18. С. 128–132.
6. Кузик О. А. Заголовок як текстуальний засіб реалізації інвективних тактик в англomовному політичному дискурсі. *Актуальні питання філології*. Київ, 2012. Вип. 3. С. 192–200.
7. Кузик О. А. Форми мовленнєвої агресії та особливості їх реалізації в процесі реконструкції інвективної моделі в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2011. № 5: Філологічні науки. Мовознавство. Ч.2. С. 261–266.
8. Кузик О. А. Особливості розгортання інвективного фрейму в англomовних медіа-текстах при репрезентації соціокультурних субгруп. *Науковий вісник*

Волинського національного ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк, 2012. №1(226): Філологічні науки. Мовознавство. С. 74–79.

9. Кузик О. А. Інвективний фрейм у дискурсі англomовних мас-медіа. *МОВА І КУЛЬТУРА*. Київ, 2010. Вип. 13. Т. VI (142). С.270–276.

10. Кузик О. А. Особливості лінгвістичного моделювання ідеологеми зовнішнього ворога в сучасній англomовній пресі. *Studia Linguistica*. Київ, 2011. Вип. 5 (2). С. 488–496.

11. Кузик О. А. Мовленнєва агресія: лінгво-риторичний аспект. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2011. Вип. 96(1). С. 457–462.

12. Kuzyk O. Stages of linguistic analysis underlying the study of aggressive communicative pragmatic intentions in the English-language political discourse of mass-media. *Science and Education a New Dimension: Philology*. Budapest, 2013. Vol. 4. P.45-51.

13. Kuzyk O. Polyphonic reflection as a strategy of realization of aggressive communicative intentions in the English-language political discourse of mass-media. *British Journal of Science, Education and Culture*. London, 2014. Volume I. No. 1(5). P.315–320.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

14. Кузик О. А. Мовні засоби актуалізації інвективної прагматики «ярликів» у текстах англomовного масмедійного дискурсу. *Міжнародні відносини: політичні, правові, економічні, лінгвокраїнознавчі аспекти* : матеріали наук. конф. факультету міжнародних відносин Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка 8-9 лютого 2011р. Львів, 2011. С.168–170.

15. Кузик О. А. Особливості реалізації агресивних мовленнєвих стратегій в англomовному політичному медіа-дискурсі. *Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов національного ун-ту ім. Івана Франка за 2011 рік*. Львів, 2012. С.55–56.

16. Кузик О. А. Вербальна атака у заголовках англomовних медіа-текстів. *Сучасні напрямки досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов* : матеріали ІІІ всеукр. науково-практичної конф. студентів та молодих науковців

25 лютого 2011р. Житомир, 2011. С.167–169.

17. Кузик О. А. Концептуальна варіативність інвективних «ярликів» у текстах англomовних масс-медіа. *Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур* : матеріали ІХ міжвузівської конференції молодих учених. 26-27 січня 2011р. Донецьк, 2011. С. 82–85.

18. Кузик О. А. Комунікативно-прагматичні особливості репрезентації висловлювань суб'єктів мовленнєвої агресії в англomовному політичному дискурсі ЗМІ. *Актуальні проблеми сучасної філології* : матеріали І міжнар. науково-практичної конференції (м. Київ, 27-28 квітня 2011р.) Тернопіль, 2011. С.51–53.

19. Кузик О. А. Інвективні стратегії моделювання ідеологеми зовнішнього ворога в текстах масмедійного дискурсу США. *X наук. конф. «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» з міжнародною участю* : тези доп. Харків, 2011. С. 158-159.

20. Кузик О. А. Семантико-синтаксичні особливості ввідної синтагми висловлювань із зовнішнім адресантом мовленнєвої агресії (на матеріалі медіа-текстів англomовного політичного дискурсу). *Тези звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов національного ун-ту ім. Івана Франка за 2016 рік*. Львів, 2017. С.69–70